

მიდა ქალწულის წიაღში. თუმცა, ეს ხატი შობის ამსახველი არ არის. და ბევრმა არც იცის, რომ ადრეულ ქრისტიანობაში, IV საუკუნემდე, შობის ხატად სწორედ ღვთისმშობლის ეს ხატი იყო მიჩნეული. ხოლო შობის სიუჟეტების ამსახველი ხატი შემდგომ საუკუნეებში დამკვიდრდა ეკლესიაში. ამგვარი ხატები, ცხადია, იმავე დოგმატურ იდეებს გადმოგვცემს, მაგრამ უფრო თვალსაჩინოდ. მაგალითად, ჩვილი ქრისტეს განბანვა მდიდრულ სასახლეში იმას განასახიერებს, რომ იგი ქვეყანას მოევლინა, აგრეთვე, როგორც სამყაროს მეუფე. მსგავსი ხატები უფრო ნათლად წარმოაჩენს ქრისტეს შობის საიდუმლოს. ღვთისმშობლის ხატი „ზეციური ნიშანი“ კი სულიერ ჭვრეტას, ღვთისმეტყველურ მიდგომას საჩიროებს.

ლიტურგიაზე, უსისხლო მსხვერპლშენიშვნისას, როგორც ცნობილია, ხუთთაგან ერთ-ერთი სეფისკვერი ღვთისმშობლისაა. მისგან კვეთენ პირამიდისებურ ნაწილს, რომელიც ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის სადიდებლად გამოიყენება და რომელიც სიმბოლურად ჩვილი ქრისტეს სახეს განასახიერებს. აღსანიშნავია, რომ ეს სეფისკვერი, უკიდურეს შემთხვევაში წმიდა ზიარების სანაცვლოდ გამოიყენება მაშინ, როცა არ შეიძლება შესრულდეს ლიტურგია.

ამგვარად თავად ზიარების ბარძიმი აგრეთვე შობას განასახიერებს. ბარძიმი ამ შემთხვევაში ყოვ-

ლადწმიდა ღვთისმშობლის წიაღის სიმბოლოა, (აღსანიშნავია, რომ ბარძიმი (თასი) უძველესი დროიდან ქალის სიმბოლოდ იყო მიჩნეული). ეს ბარძიმები, აგრეთვე, პანალიარებად და პანალიებად იწოდებოდა. პანალიას მართლმადიდებურ სამყაროში ყოვლადწმიდა ღვთისმშობელს უწოდებენ. მოგვიანებით ეს სახელწოდება გავრცელდა მღვდელმთავართა გულსაკიდ ხატებზე. აღსანიშნავია, რომ პანალიების წინასახე ძველად იყო ხატი-მედალიონი, რომლითაც მღვდელმთავრებს სამგზავროდ ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის ნაკვეთი სეფისკვერი დაჰქონდათ. ამგვარად, მღვდელთავრების პანალია ქვეყნიერებაზე ზეციური „ცხოველი პურის“ შობის ხატია, რომლის მიმღებთ უფალმა უკვდავება აღუთქვა. „...მამანი ჩუენნი ჭამდეს მანანასა უდაბნოსა ზედა, ვითარცა წერილ არს პური ზეცით მოსცა მათ ჭამად.... ჰრქუა მათ იესო: მე ვარ პური ცხოვრებისაი; რომელი მოვიდეს ჩემდა, არა ჰჰიოდის, და რომელსა ჰრწმენს ჩემი, არასადა სწყუროდის... მამათა თქუენთა ჭამეს მანანაი უდაბნოსა და მოწყდეს, ესე არს პური, რომელი ზეცით გარდამოხდა; უკუეთუ ვინმე ჭამოს მისგანი, არა მოკუდეს.“ (იოანე 6, 30, 35, 49, 50).

მომზადა
მარიამ ვაგუამ

ფოტომატიანე

კარბელაშვილების ოჯახი — ღვანლი ერისა და ეკლესიის წინაშე

2011 წლის 20 დეკემბერს საქართველოს ეკლესიის წმინდა სინოდმა სამშობლოსა და დედაეკლესიის წინაშე გაწეული ღვანლისათვის ძმები კარბელაშვილები წმიდათა დასში შერაცხა:

დეკანოზი ანდრია და მღვდელი პეტრე — წმინდა მღვდელმონაქმეთა სახელწოდებით.

ეპისკოპოსი სტეფანე, დეკანოზი პოლიევქტოსი და მღვდელი ფილიმონი — წმინდა აღმსარებელთა სახელწოდებით.

მათი ხსენება დანესდა 6 სექტემბერს — დეკანოზ ანდრიასა და მღვდელ პეტრე კარბელაშვილების მოწამეობრივად აღსრულების დღეს.

ძმები კარბელაშვილები:

ეპისკოპოსი სტეფანე (ერისკაცობაში — ვასილი, 1858-1936),

დეკანოზები: ანდრია (1851-1924),

პოლიევქტოსი (1855-1936),

მღვდლები — ფილიმონი (1836-1879),

პეტრე (1860-1924).

ძმებ კარბელაშვილებს უდიდესი დამსახურება მიუძღვით სამშობლოსა და დედაეკლესიის წინაშე. ისინი აქტიურად მონაწილეობდნენ წმინდა ილია მართლის (ჭავჭავაძე) წინამძღოლობით მიმდინარე ეროვნულ-გამათავისუფლებელ მოძრაობაში, საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდგენისა და ქარ-

თული გალობის გადარჩენის საქმეში. კარბელაშვილები იყვნენ სულიერი შვილები წმინდა მღვდელმთავარ ალექსანდრესი (ოქროპირიძე) და ერთგული თანამებრძოლები წმიდა ილია მართლისა, წმინდა გაბრიელ ეპისკოპოსისა (ქიქოძე), წმინდა კათოლიკოს-პატრიარქთა: კირიონისა (საძაგლიშვილი) და ამბროსისა (ხელაია).

საპატიო მსახურებას საფუძველი ამ გვარის მამამთავარმა პეტრე კარბელაშვილმა ჩაუყარა. იგი მთელი სიცოცხლე მუხლჩაუხრელად ემსახურებოდა დედაეკლესიას. წლების განმავლობაში გალობდა საქართველოს მრავალტანჯულ კათოლიკოს-პატრიარქის ანტონ II-ის (ბაგრატიონი) გუნდში. 1810 წლის ნოემბერ-

მღვდელი ფილიმონე კარბელაშვილი

ში მისი საქართველოდან ძალადობრივი განდევნის შემდგომ პეტრე ხელმძღვანელობდა რუსთველ მიტროპოლიტ სტეფანეს (ჯორჯაძე) სამღვდელმთავრო გუნდს. მან ჩაუხერგა შვილებსა და შვილიშვილებს ეკლესიის მსახურების უანგარო მაგალითი.

პეტრეს ვაჟმა გრიგოლმა მამის საქმე გააგრძელა. რვა წლის ასაკიდან იგი შიომღვიმის მონასტერში გააგზავნა და „სამოციქულოს“ კითხულობდა. 15 წლის გრიგოლი დავით გარეჯის მონასტერში გადავიდა, სადაც საფუძვლიანად შეისწავლა საეკლესიო ტიპიკონი, სრული გალობა და მწიგნობრობა. შემდგომ წლებში გრიგოლ კარბელაშვილი მამასთან ერთად გალობდა მეუფე სტეფანეს გუნდში. მოძღვრის ლოცვა-კურთხევით იგი დაქორწინდა ანა სტეფანეს ასულზე (გარდაიცვალა 1904 წლის 27 აპრილს) და მამის გარდაცვალების შემდეგ, 1844 წელს მღვდლად დაასახეს ხელი. იგი სოფელ ჭალაში, თავად ამილახვრების კარის ეკლესიაში მსახურობდა, სადაც საკუთარი ხარჯით ინახავდა და ასწავლიდა სამღვდელოდ გამზადებულ ახალგაზრდებს. XIX ს-ის 60-იან წლებში მკვეთრად გამოჩნდა ის უზარმაზარი დანაკლისი, რაც გამოიწვია ეპარქიების გაუქმებამ და მონასტრებში არსებული მწიგნობრული კერების მოშლამ. ქართული საეკლესიო ღვთისმსახურების, ტიპიკონის, გალობის გადარჩენა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საზრუნავი გახდა. დეკანოზი გრიგოლი აღმოსავლეთ საქართველოს საეკლესიო კილოების ერთადერთი სრული მცოდნე აღმოჩნდა. 1862 წელს ბოდბის წმინდა ნინოს სახელობის საკათედრო ტაძრის წინამძღვარმა, არქიმანდრიტმა მაკარმა (მატათაშვილი) იგი ქართული გალობის მასწავლებლად მიიწვია. მონასტრის სასწავლებელში ათობით ახალგაზრდა დაეუფლა უძველეს ქართულ საგალობლებს. ამ სასწავლებლის მონახულებისას წმინდა დიმიტრი ყიფიანს უთქვამს: „გული ჩემი დასტკბა, რა ვიხილე განახლება ყოვლისა ძვირად დასაფასებელითა ღვანლითა თქვენითა. სული ჩემი დასტკბა, რა ვისმინე გალობა ჩვენი ძველებური, თქვენის ზრუნვითა და მეცადინეობით განახლებული და საამოდ შეთანხმებული“. დეკანოზ გრიგოლის შრომა არ დარჩა შეუმჩნეველი დედაქალაქშიც. მის მიერ აღზრდილმა მონაწილეებმა სახელი გაითქვეს თბილისის სასულიერო სემინარიაში. მამა გრი-

გოლი თბილისის სასულიერო სემინარიაში ქართული გალობის მასწავლებლად გადაიყვანეს, მაგრამ 1872 წელს რუსული რეაქციული პოლიტიკის გამტარებელმა ეგზარქოსმა ევსევიმ (ილინსკი) ქართული გალობის მასწავლებლის შტატი გააუქმა და სემინარიაში მშობლიურ ენაზე კითხვა-გალობა აიკრძალა.

ამის შემდეგ დეკანოზი გრიგოლი მშობლიურ სოფელ ჭალას დაუბრუნდა და სიცოცხლის უკანასკნელი წლები იქ გაატარა. 1880 წლის 28 აპრილს გარდაიცვალა.

დეკანოზ გრიგოლ კარბელაშვილის ხუთივე ვაჟმა: ფილიმონმა, ანდრიამ, პოლიევქტოსმა, ვასილმა და პეტრემ სასულიერო გზა აირჩია.

ძმათაგან უფროსი, ფილიმონი, გალობის, ქადაგებისა და მოძღვრობის ნიმუშად ითვლებოდა. მისი სიტყვის მოსასმენად სამთავისის ტაძარში ქართლ-კახეთის შორეული სოფლებიდან მოდიოდა მრევლი. წმინდა ილია მართალმა მოთხრობა „გლახის ნაამბობში“ მოძღვრის სახედ სწორედ მამა ფილიმონი გამოიყვანა. თავისივე სკოლაში გახსნილი მოღვაწეობის გარდა, მამა ფილიმონი გატაცებული იყო საქართველოს ისტორიის ამსახველი საბუთების შეგროვებითა და შესწავლით. ამილახვრების ოჯახში დაცული უძველესი საეკლესიო თუ საისტორიო დოკუმენტი მისი გადარჩენილია. მან შეაყვარა თავის უმცროს ძმას, პოლიევქტოსს, მშობლიური ქვეყნის ისტორია. წმინდა მღვდელმთავრები, ალექსანდრე და გაბრიელი, მამა ფილიმონს მოიაზრებდნენ საქართველოს ეკლესიაში ეროვნული მიმართულების საიმედო დამცველად.

დეკანოზი ანდრია ბავშობიდანვე წმინდა ცხოვრებითა და სიმშვიდით გამოირჩეოდა. იგი დროს ძირი-

პოლიევქტოს, ვასილ, პეტრა და ანდრია კარბელაშვილები

თადად მამასთან ატარებდა, ეხმარებოდა მას ღვთისმსახურებაში და სამღვდელმოსვლას მოღვაწეობაც მამის ადგილზე გააგრძელა. იგი მოწამეობრივ აღსასრულამდე სოფელ მუხრანსა და სოფელ ჭალაში მოღვაწეობდა.

მომდევნო ძმა, **პოლიევქტოსი**, განსაკუთრებული ნიჭით გამოირჩეოდა. სიყრმიდანვე დიდ ინტერესს იჩენდა საქართველოს წარსულისადმი, უფროსი ძმის, მამა ფილიმონის მიბაძვით ნებისმიერ საბუთს, წიგნსა თუ ნივთს, რომელთაც ისტორიასთან მცირედი შეხება ჰქონდა, რუდუნებით აგროვებდა და ინახავდა. ადრეული ასაკიდან დაეუფლა საეკლესიო გალობას, კალიგრაფიასა და მწიგნობრობას. მისი წყალობით არაერთი უმნიშვნელოვანესი ხელნაწერი და სიგელ-გუჯარი შემოინახა.

შემდგომმა ძმამ, **ვასილმა**, გალობის უსწრაფესად დასწავლითა და ულამაზესი ხმით გაითქვა სახელი. ჯერ კიდევ ექვსი წლის ყოფილა, როდესაც უფროს ძმებთან ერთად სამი წირვის წესს ზეპირად გალობდა. 1867 წელს ვასილი ძმებთან ერთად მშობლებმა თბილისში ჩამოიყვანეს და სიმღერა-გალობის გავრცელება სემინარიული მეგობრების წრიდან დაიწყო. 1879 წლიდან სემინარიაში სწავლის თანადროულად, ვასილი თბილისის მუსიკალურ სასწავლებელში სწავლობდა.

ძმათაგან უმრწმესი, **პეტრე**, განთქმული იყო საღვთისმსახურო წიგნების ცოდნით. იგი სანაქებო მედავითნე და ტიპიკონის საუკეთესო მცოდნე იყო ადრეული ასაკიდანვე და შეძლებისდაგვარად ეხმარებოდა მამასა და ძმებს გალობის გავრცელებაში.

1879 წლის 12 ნოემბერს მოულოდნელად გარდაიცვალა **მღვდელი ფილიმონ კარბელაშვილი**, რაც ოჯახისთვის მეტად დიდი დანაკლისი იყო: მშობლებისთვის პირმშოსთან განშორება მეტად რთული აღმოჩნდა. ამ განსაცდელმა დეკანოზ გრიგოლსაც მოუსწრაფა სიცოცხლე და ზუსტად ნახევარი წლის შემდეგ, 1880 წლის 28 აპრილს გარდაიცვალა. ძმებისთვის კი მამისა და უფროსი ძმის დაკარგვა განსაკუთრებით მტკივნეული იყო. ეს ის დროა, როდესაც თბილისში ქართული გალობის აღდგენისა და გადარჩენის საკითხი აღიძრა. ქართული პრესის ფურცლებზე გამოჩნდა სტატიები, რომლებშიც ეჭვქვეშ დააყენეს აღმოსავლეთ საქართველოს საეკლესიო კილოების სინამდდე. ძმებმა, მამის ერთგულ მოწაფეებთან, დეკანოზ გრიგოლ მღვდრშიშვილთან და მღვდელ ალექსანდრე მოლოდინაშვილთან ერთად, შეძლეს მთელი საზოგადოებისათვის დაემტკიცებინათ ამ ეჭვების სრული უსაფუძვლობა.

დაობლებულ კარბელაშვილებს მამად და მფარველად წმინდა მღვდელმთავარი **ალექსანდრე (ოქრო-**

ვასილ კარბელაშვილი (ვასილი)
კარბელაშვილი

პირიძე) მოველინათ. მისი უშუალო მეთვალყურეობითა და ზრუნვით წარმართა ძმების შემდგომი მოღვაწეობა. ეპისკოპოს ალექსანდრეს რჩევით, ვასილ კარბელაშვილი 1882 წელს მოსკოვის კონსერვატორიაში გაემგზავრა სამუსიკო ხელოვნების დასაუფლებლად. მისი დაბრუნებისთანავე, XIX ს-ის 80-იანი წლების შუა ხანებიდან, ანდრია, პოლიევქტოსი და ვასილი თითქმის თანადროულად იწყებენ სამღვდლო მოღვაწეობას. ეპისკოპოსმა ალექსანდრემ ძმებში დაინახა ის გულწრფელობა და შემართება, რომელიც საქართველოს ეკლესიას რუსიფიკაციასა და გადაჯიშებასთან ბრძოლაში გამოადგებოდა.

წმინდა ილია მართლის თაოსნობით მიმდინარე ეროვნულ-გამათავისუფლებელმა მოძრაობამ კარბელაშვილთა სახით მნიშვნელოვანი მებრძოლები შეიძინა. მღვდლები — პოლიევქტოსი და ვასილი სისტემატურად ათავსებდნენ სტატიებს გაზეთ „ივერიის“ ფურცლებზე. მათი ნაშრომები არ შემოიფარგლებოდა მარტოოდენ საეკლესიო ისტორიით. ისინი ვრცლად მოუთხრობდნენ მკითხველს ეთნოგრაფიაზე, მეფეთა და დიდებულთა მოღვაწეობაზე, ქართულ გალობაზე, საქართველოს ეკლესიის საგანძურის განთავსებასა და ავტოკეფალიის ძალადობით გაუქმების სავალალო შედეგებზე. ძმები დიდი სიხარულით მიიღეს ქართველ მოღვაწეთა წრეში. მამა პოლიევქტოსს განსაკუთრებული მეგობრობა აკავშირებდა დიდ ქართველ მწერალ ალექსანდრე ყაზბეგთან. არც ერთი მნიშვნელოვანი ეროვნული საქმის წამოწყება არ მომხდარა ძმები კარბელაშვილების გარეშე. ისინი თბილისში მოქმედი ეროვნული მიმართულების საზოგადოებების არათუ აქტიური წევრები, არამედ დამფუძნებლებიც კი იყვნენ. ძნელია წარმოიდგინო მათ გარეშე ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი, საისტორიო-საეთნოგრაფიო და საარქეოლოგიო საზოგადოებების, საეკლესიო მუზეუმის მუშაობა. ამ წლებში მათ არაერთი უნიკალური და ძველი ხელნაწერი გადაარჩინეს და შესწირეს აღნიშნულ საზოგადოებებსა და მუზეუმს.

ძმები კარბელაშვილების აქტიური მოღვაწეობა ძლიერ აღიზიანებდა რეაქციულად მოაზროვნე რუს ბიუროკრატებს. მათ სხვადასხვა ცილისწამებითა და დასმენით შეძლეს ძმების თბილისიდან განდევნა და აქტიური საზოგადოებრივი ცხოვრებიდან დროებით გარიყვა. 1903 წელს მღვდელი ვასილი ოჯახთან ერთად აზერბაიჯანში, ქ. შემახას სამრევლოში გადაიყვანეს, ხოლო 1908 წელს ანჩისხატის ტაძრის წინამძღვარი, მამა პოლიევქტოსი, სოფელ მარტყოფში მიავლინეს. აღსანიშნავია, რომ გადასახლებაში მყოფ ვასილ კარბელაშვილს თავს დაესხნენ. მას მიგზავნილმა აგენტმა ცეცხლსასროლი იარაღით გულმკერდის არეში ჭრილობა მიაყენა. მამა ვასილი სიკვდილს სას-

ნაულებრივად გადაურჩა. ქართველი საერო და სასულიერო პირების დაჟინებული მოთხოვნით დაჭრილი მოძღვარი სამშობლოში დააბრუნეს. მიუხედავად დევნისა და შევიწროებისა, ძმები კარბელაშვილები არ ანელებენ მოღვაწეობას. გარდა საგაზეთო პუბლიკაციებისა, მათ მიერ დაისტამბა ათეულობით მნიშვნელოვანი გამოცემა, რომელთა შორის აღსანიშნავია ქართული საეკლესიო გალობის სამი ტომი. ასევე გამოიცა მონოგრაფიები საქართველოს ეკლესიის კათოლიკოსებსა და მღვდელმთავრებზე, ქართული საერო და სასულიერო კილოების ისტორიული მიმოხილვა. მათი რედაქტორობით გამოიცა სასულიერო ლიტერატურის უნიკალური ნიმუშები.

მღვდელი პოლიევქტოს კარბელაშვილი

ძმები კარბელაშვილები ეპისკოპოსთა — კირიონისა და ლეონიდეს ერთგული თანამებრძოლები იყვნენ საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდგენის საქმეში. მრავალსაუკუნოვანი, თვითმყოფადი რვა ხმის სისტემის ქართული საეკლესიო გალობის არსებობა ერთ-ერთი უტყუარი საბუთი იყო საქართველოს ეკლესიის უძველესი თვითმმართველობისა. გარდა ამისა, ძმები კარბელაშვილების ავტორიტეტი და საეკლესიო საბუთების ზედმინევნით ცოდნა არაერთხელ გამოსდგომიათ რუსეთის სინოდის წინაშე საქართველოს ეკლესიის უფლებებისთვის მებრძოლ მოღვაწეებს. ძმები კარბელაშვილები აქტიურად მონაწილეობდნენ 1917 წლის 12 მარტს (ახ. სტილით, 25 მარტი) სევეტიცხოვლის ტაძარში ისტორიული გადაწყვეტილების მიღებაში, იყვნენ ნევრები საქართველოს ეკლესიის დროებითი მმართველობისა, რომელთა მიერ იყო ორგანიზებული 1917 წლის 8-17 სექტემბერს პირველი საეკლესიო კრება.

ძმებ კარბელაშვილებს თავიანთი ცხოვრების გზაზე არაერთი სიმწრის დათმენა მოუხდათ, მაგრამ შვილების დაკარგვისაგან მიყენებული ტკივილი უმწარესი აღმოჩნდა. პოლიევქტოს კარბელაშვილის ვაჟი გიორგი (გიგო) ირანის ფრონტზე, ბრძოლის ველზე დაეცა, ხოლო მეორე ვაჟი — იოანე, 1920 წელს ზაქათალაში საექვო ვითარებაში მოკლეს, თუმცა ამ ტრაგედიაზე უმძიმესი მოვლენა 1921 წელს საქართველოს ხელახალი დაპყრობა აღმოჩნდა. ყველაფერი, რასაც კარბელაშვილებმა მთელი სიცოცხლე შეაღწეს, საფრთხის წინაშე დადგა. ურთულესი იყო ამ სამწუხარო მოვლენებში ქართველების მონაწილეობის ხილვა. დაიკეტა ეკლესია-მონასტრები. სკოლებიდან განიდევნა სასულიერო განათლება. სამღვდელოება კანონგარეშედ გამოცხადდა. საეკლესიო ქონება სა-

ხელმწიფომ ძალადობით მიიტაცა. უამრავი სინმინდე და ისტორიული მნიშვნელობის ნივთი განადგურების საფრთხის წინაშე დადგა. ამ დროშიც კი ძმები კარბელაშვილები საკუთარი სიცოცხლის რისკის ფასად ახერხებდნენ გადაერჩინათ უამრავი ფასეული რამ. ძნელია იმის წარმოდგენა, რამდენი ტანჯვის დათმენა მოუხდათ ამ წლებში.

ძმები კარბელაშვილები არ ურიგდებოდნენ ქვეყანაში გამეფებულ განუკითხაობას. შემორჩენილია მამა ვასილის წერილი სტალინისადმი, სადაც იგი დაუფარავად ამხელს და საყვედურობს თავის წამონაფარს საქართველოში შექმნილი უმძიმესი ვითარების გამო. წერილი 1923 წლის 2 მაისით თარიღდება.

„სოსო! როგორი რწმენისაჲ გინდა იყო, მაინც ქართველი კაცი ხარ და საქართველოს მიწამ გამოგზარდა, სამშობლოსა და ერის სიყვარულს ვერარა დაშრეტს შენს გულში! კიდეჲ გთხოვ, რომ ეკლესიებისა და სარწმუნოების დევნას თავი ანებონ და ღმობიერება გამოიჩინონ. რას აძლევთ ერს, როდესაც უგინებთ სჯულს, სინმინდეს და უსპობთ დიდებულ კულტურას, რითაც შეეძლო ქართველ ერს თავი მოეწონებინა კაცობრიობის წინაშე? ნუთუ, მარტო მაგისტვის იბრძვი, რომ სომხები, ოსები და ურიები არ წამოასხათ კისერზედ ქართველ ხალხს? საზღვრები ჩააჭრეს საქართველოს ყველა მხრიდან და აღარ იციან, როგორ შეავიწროვონ ტერიტორია? იქნებ, გწყინს, ჩემო სოსო? ბევრის მნახველს, მომთმენს და ცრემლის შემაშრობელს, იმედია, ყურად იღებ და მოალობო ჩემს გულს და მალე სანუგეშოს მომწერ, რომ აღარ განმეორდება და ანუგეშებ შენს მოხუცებულ მასწავლებელს, რომელსაც ბევრად შესტიკია შენზე გული. პასუხს ველი“.

1924 წლის აგვისტოს აჯანყების დამარცხების შემდგომ საბჭოთა ხელისუფლებამ განიზრახა სამაგალითოდ დაესაჯა თავისუფლების წყურვილის გამოვლინების ყველა შემთხვევა. განსაკუთრებული სისასტიკით გაუსწორდნენ ისინი სამღვდელოებას და ინტელიგენციას, უდანაშაულოდ დახვრიტეს თავადაზნაურობისა და გლეხობის მრავალი წარმომადგენელი. ამ რეპრესიების მსხვერპლნი გახდნენ დეკანოზი ანდრია და მღვდელი პეტრე კარბელაშვილები. ისინი მხოლოდ იმიტომ დახვრიტეს, რომ იყვნენ ღვთისმსახურები და არ უღალატეს ქრისტეს სარწმუნოებას, უარი თქვეს ანაფორის გახდაზე და უმძიმეს დროს არ მიატოვეს თავისი სამწყსო. მტარვალთა ხელით აღსასრული სხვა დანარჩენ ოცდაოთხ სამ-

კვიპროსზე შეაგროვა სანოვაგე ათენის უპოვარი მცხოვრებლებისათვის.

ევროპარლამენტის საშობაო მისალოც გარათიგზე ქრისტიანული სიმბოლოები გაქრა

ევროპარლამენტის წლებადნელ საშობაო მისალოც გარათებზე არც ერთი ქრისტიანული სიმბოლო არ არის გამოსახული. „თითქოს უმნიშვნელო დეტალია, მაგრამ იგი ევროკავშირში ფასეულობების დეგრადაციას იწვევს“, — აღნიშნავენ პარლამენტის ქრისტიანი წევრები, ამასთან, მსგავსი პროტესტი საკმაოდ ბევრმა მათგანმა გამოხატა.

სულ 6 სახის საშობაო გარათი დამზადდა, თუმცა არც ერთ მათგანზე ქრისტიანობის მიმანიშნებელი არავითარი დეტალი არ არის დატანილი. ქრისტიანი პარლამენტარები თვლიან, რომ მსგავსი მისალოცები „ზამთრის საბჭოთა კავშირისეულ აღნიშვნას“ უფრო ერგება და შეურაცხყოფს ქრისტიან დეპუტატებს. მათ მოუწოდებს ევროპარლამენტის პრეზიდენტს, ყურადღება გაამახვილოს ამ საკითხზე, რათა მომავალ წელს 6 გარათიდან თუნდაც

3-ზე მაინც გამოსახონ ის ქრისტიანული სიმბოლოები, რომლებიც შეესაბამება ყველა ქრისტიანულ კონფესიას.

რომის პაპმა ტრადიციული საშობაო მსახურება აღაშენა

რომის პაპმა ბენედიქტე XVI-მ 24 დეკემბრის ღამეს რომში, წმინდა პეტრეს ტაძარში, საშობაო მესა აღაშენა. შობის მსახურება საღამოს 10 საათზე დაიწყო. ეს ტრადიცია წლების წინ დაწესდა, რათა კათოლიკური ეკლესიის მეთაურს საშუალება ჰქონოდა შობის ღამესვე მიემართა თავისი სამწყსოსათვის. ამჯერად თავის მიმართვაში პაპმა აღნიშნა, რომ შობა სულ უფრო კომერციული დღესასწაული ხდება, რომლის სამზადისი ხშირად ჩრდილავს სახარებისეულ სისადავეს და მაცხოვრის შობის მაღლმოსილ უწყებას. ამასთანავე, მან კვლავ მოუწოდა ხალხს, იცხოვრონ რწმენით, რათა წინ აღუდგნენ თანამედროვე მსოფლიოში არსებულ პრობლემებს.

მესამდე ერთი საათით ადრე პაპმა თავისი აპარტამენტების ფანჯარაში სანთელი დაანთო. ეს ტრადიცია მსოფლიოში შობის დანყებას მიანიშნებს.

მოამზადა თამარ ასათიანმა

ფოტომატიკა

ერისთვის თავდადებული წმინდა ფილიმონი (ქორიძე)

ანგელოზებრივ მრავალხმიანობას მიმსგავსებული ქართული საგალობლების ჭირისუფალი

წმინდა ფილიმონ მგალობელი 1835 წელს სოფელ გამოჩინებულში, მღვდელ იესე გიორგის ძე ქორიძის ოჯახში დაიბადა. მღვდელი იესე (1790 — 11.02.1850) წარმოშობით საბატონო ყმათა რიცხვს განეკუთვნებოდა. წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი მშობლიური სოფლის ეკლესიაში, მღვდელ ნიკოლოზთან ისწავლა. დაოჯახების შემდეგ, 1817 წლის 8 მაისს, გაენათელმა მიტროპოლიტმა წმინდა ექვთიმემ (შარვაშიძე) მღვდლად დაასხა ხელი და გამოჩინებულის წმინდა გიორგის სახელობის ტაძარში განამწესა. ფილიმონის გარდა მას ჰყავდა კიდევ ორი ვაჟი: ლაზარე (1822წ.) და იოსები (1829წ.). მღვდელ იესეს ოჯახი უფლის, სამშობლოსა და მოყვასის მიმართ სიყვარულით გამოირჩეოდა. სწორედ ასეთ ტრადიციულ ქართულ ოჯახში აღზრდამ ჩაუნერგა ფილიმონს საქართველოსადმი ისეთი სიყვარული, რამაც ძალა მისცა, რომ უარი ეთქვა „ყოველივე მსოფლიო ზრუნვაზე“ და ანგელოზებრივი მრავალხმიანობისადმი შემსგავსებული ქართული საგალობლების გადასარჩენად დაეწყო უანგარო მსახურება.

გალობის ნიჭითა და ულამაზესი ხმით დაჯილდოებული პატარა ფილიმონიც ადრეული წლებიდანვე გამოირჩეოდა საგალობლებისა და სიმღერის სიყვარულით. დაწყებითი განათლება ფილიმონმა მამამისის უახლოესი მეგობრისა და მოყვრის — მღვდელ იაკინთესაგან მიიღო. იგი სწავლობდა ქართულ წერა-კითხ-

ვას, წმინდა წერილს, არითმეტიკას, დავითნისა და ჟამნის კითხვას.

1848 წელს ფილიმონი სწავლას ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში აგრძელებს. თავისი უახლოესი ნათესავის, ამირან ბალანჩივაძის დახმარებით, მას, როგორც გამორჩეულად ნიჭიერ მოსწავლეს, სასწავლებელში უფასოდ, სასულიერო უწყების ხარჯზე იღებენ.

სასწავლებელში სწავლისას ფილიმონი მუყაითობით, გულისხმიერებითა და შრომისმოყვარეობით გამოირჩეოდა. მას საკმაოდ რთულ და საპასუხისმგებლო საქმეებს ავალებდნენ ხოლმე (მაგალითად, სასწავლებლისთვის საყიდლებზე წასვლა), ხოლო არდადეგებზე ფილიმონი სოფელში ბრუნდებოდა და მამას მინის დამუშავებაში ეხმარებოდა. სასწავლებელი მან წარჩინებით დაასრულა, რის გამოც პედაგოგიურმა საბჭომ თბილისის სასულიერო სემინარიაში სწავლის გასაგრძელებლად შესანიშნავი სარეკომენდაციო წერილი გაატანა.

თბილისის სემინარიაში სწავლა ფილიმონისთვის ახალ სირთულეებსაც ნიშნავდა. მშობლიური სოფლისა და პატარა ქუთაისის ცხოვრების მშვიდ და ნყნარ რიტმს მიჩვეული ყმაწვილი იმ დროისათვისაც დიდი ქალაქის — თბილისის ხმაურიან მაჯისცემას ძნელად შეეგუა.

ამასთან, ყველაზე მძიმე ქართველ მოწაფეთათვის

და დასავლეთად. ასე იოლი არ იყო აჭარიდან ქიზიყში ქოქოლაძეების მოხვედრა.

ქოქიაშვილების გვარის წარმოშობის სარწმუნო ვერსია აქვს გადმოცემული პაპაჩემს, ყოფილ საეკლესიო მოძღვარს დავით ქოქიაშვილს. მისი მოსაზრებით, ქოქიაშვილების წინაპრები ხაბაშვილები ყოფილან. ერთ-ერთი ხაბაშვილი ქართლიდან ბატონს გამოქცევია და ქიზიყში, უბატონო მხარეში შეუფარებია თავი, დასახლებულა სოფ. ვაქირში, შეუქმნია ოჯახი და საეკლესიო მსახურება დაუწყო. პაპაჩემი დავითი სხვადასხვა წყაროებზე დაყრდნობით აღნიშნავს, რომ ვაქირში დასახლებული ხაბაშვილების ოჯახის ყველა წევრი საჭმლით მონამლულა და გარდაცვლილა, გარდა სამი წლის ბიჭისა (არსებობს საჭმლით მონამვლის სხვადასხვა ვერსია).

დავით ქოქიაშვილი მუშაობდა პრეტორი

ადგილზე მისული ეკლესიის მსახური ბავშვს მოფერებია, დაუწყნარებია და უთქვამს: „ამათგან ეს ერთილა წამოქოქებულაო“ – ე.ი. გადარჩენილაო. პატარა ბიჭს ქოქებულა შეარქვეს და ამ სახით რამდენიმე თაობამ განვლო, რომელიც შემდეგ ქოქიაშვილის გვარად ჩამოყალიბებულია. არის მეორე ვერსია: ცნობილია, რომ ერეკლე მეფის ჯარის ერთ-ერთი ყველაზე ძლიერი, ერთგული და საიმედო მეომრები ქიზიყელები იყვნენ, რომლებიც „არიერგარდის“ (ფრანგულად – ზურგის დაცვას ნიშნავს) როლს ასრულებდნენ, იგი არის ჯარის ქვედანაყოფი, ნაწილი ან შენაერთი, რომელიც ჯარის მთლიან შემადგენლობას იცავს უკან დახევის ან ფრონტის გასწვრივ მოძრაობის დროს.

ქიზიყთან დაკავშირებული პროცესები უკავშირდება ჯერ კიდევ კახეთის მეფის, გიორგი I-ის მოღვაწეობას. მან არც ერთ თავადს არ არგუნა ეს კუთხე და მშვიდობის დასაცავად და სამართავად ის მოურავს ჩააბარა. აი, ამ მოვლენებიდან იქცა ქიზიყი უბატონო ქვეყნად. იმ დროს ქიზიყის მენინავე სადროშოც კი არსებობდა, რომელიც ომის დროს ყოველთვის წინა ხაზზე იდგა და მას ამ კუთხის ეპისკოპოსი ხელმძღვანელობდა. ამ ბრძოლებში ხშირად მონაწილეობდა ჩვენი გვარის წარმომადგენელი, ქიზიყში ქართლიდან გადმოსახლებული ხაბაშვილიც, რომელიც ერთ-ერთ ბრძოლაში გარდაცვლილა: როდესაც მეფე ერეკლეს უკითხავს: დარჩა თუ არა გარდაცვლილს შთამომავალიო, მას მიჰგვარეს პატარა ბიჭი, 5-6 წლისა და თან მოახსენეს, რომ მათი ქოქიდან (ჯიშიდან) ეს ბავშვილა დარჩენილაო. ბავშვის სახელი „ქოქიას“ სახით და ფსევდონიმით, შემდეგ კი ქოქიაშვილის გვარით გაგრძელებულა. მან მიიღო სანიმუშო საეკლესიო განათლება, ხოლო შემდგომში მეფემ მას სოფ. ვაქირში

უბოძა მამულები, სადაც იგი დასახლებულა და „მთავრიაანთ“ დათიკოს სახელითა და ქოქიაშვილის გვარით გაუგრძელებია ცხოვრება. ასე რომ, სარწმუნოდ ბოლო ვერსიები უნდა მივიჩნიოთ.

ჩვენს წინაპარს, „მთავრიაანთ“ დავით ქოქიაშვილს, ჰყოლია ხუთი ვაჟი, რომელთაგან ორს ვაქირში გაუგრძელებია ცხოვრება, ხოლო სამს — უკანა მხარეში, კერძოდ, ბოდბე-მალაროში, სადაც დავითს სათიბ-სათესი და დასასვენებელი ადგილ-მამულებიც ჰქონია. ცნობილია, რომ ერეკლე II ბრძოლებში მონაწილეობის შემდეგ ბოდბე-მალაროს ადგილებსაც იყენებდა დასასვენებლად და სულის მოსათქმელად, რასაც ვახუშტიც ადასტურებს: „არს მალაროს სასახლე მეფეთა საზაფხულოდ“. ყოველივე

ამის შემდეგ შეგვიძლია დასაბუთებულად ვთქვათ, რომ ვაქირში და ბოდბე-მალაროში მცხოვრები ქოქიაშვილები ერთი შტოდან, ერთი ძირიდანაა წარმოშობილი.

პაპაჩემის მამის, მალხაზის გადმოცემით, XIX ს-ის დასაწყისში ვაქირში ქოქიაშვილების ხუთი ოჯახი ცხოვრობდა თურმე, თავისი შთამომავლებით, ესენია:

- 1) ყარამანის, ივანეს და გეგენას მამა (დანიელაანი) — ზედა უბანში.
- 2) ლევანის და იასეს მამა, რომლებსაც შთამომავლობა არ დარჩათ.
- 3) გივის, ბასიკოს, სოსიას, ისაკოს და თეონას მამა — წინა უბანი.
- 4) მიხას, ივანეს, იაკობის და სიმონას მამა — მაღალ გიოს წინაპრები.
- 5) ნიკოლოზის, გეგენას და გიორგის (ხიკოს) მამა — ჩვენი წინაპრები.

ბოდბეში, ვაქირთან შედარებით, უფრო მეტი ქოქიაშვილების ოჯახი ცხოვრობდა, ვინაიდან „მთავრიაანთ“ დათიკოს ხუთი ვაჟიშვილიდან, სამმა უკანა მხარეში გააგრძელა ცხოვრება.

პაპაჩემის, დავით ქოქიაშვილის პაპას — ნიკოლოზს, რომელიც ეკლესიაში მსახურობდა და მის მეუღლეს სიდონიას ორი შვილი ჰყოლიათ: ირინე და მალხაზი. ნიკოლოზი ადრე გარდაცვლილა. ახალგაზრდა მალხაზი ვაქირში მცხოვრები მღვდლის მეშვეობითა და დახმარებით, საეკლესიო მსახურებაში ჩაბმულა. მას საფუძვლიანად შეუსწავლია წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი და ანაგის წმინდა ნინოს სახელობის ტაძარში ჯერ მედავითნედ, შემდეგ კი დიაკვნის ხარისხში მსახურობდა, სადაც გარდაცვალებამდე მოღვაწეობდა.

მალხაზის ვაჟებიდან სასულიერო გზა ორმა აირ-

სემინარიის სასწავლო პრაქტიკა და შინაგან-
ნესი იყო. უცხო, რუსულ ენაზე სწავლება,
ქართული ენისა და გალობა-სიმღერის
დევნა, მკაცრი რეჟიმი, საცხოვრებლის
დატოვების აკრძალვა საშობაო და სააღ-
დგომო არდადეგებზეც კი, სტუდენტე-
ბისთვის გაუსაძლის პირობებს ქმნიდა.
სემინარია ქართველი ერის რუსიფიკა-
ციას, ეროვნული და საეკლესიო თვით-
მყოფადობის გადაგვარებასა და დაკარ-
გვას ემსახურებოდა.

სემინარიაში ფილიმონს ახასიათებდ-
ნენ, როგორც მაღალი აკადემიური მოსწ-
რებითა და ზნეობრივობით გაპოზიცი-
რებული სტუდენტს. სასწავლებლის მმართველობის
დახასიათებაში მის შესახებ ნათქვამია:
„Филимон Коридзе, способностей весьма хороших,
прилежания весьма ревностного, успехов весьма
хороших, поведения весьма хорошего и причислен к
первому разряду воспитанников“.

ფილიმონმა სემინარია 1858 წელს დაამთავრა და
ამავე წლის სექტემბერში საქართველოს ეგზარქოს
ევსევის (ილინსკი) დიაკვნად კურთხევის თაობაზე მი-
მართა. ამავე წერილში იგი საეგზარქოსოს კანცელა-
რიაში საქმეთა მწარმოებლად და სიონის საკათედრო
ტაძარში მგალობლად მსახურების ნებართვასაც
ითხოვდა.

გაურკვეველი მიზეზებით, დიდი სურვილის მიუხე-
დავად, მისი დიაკვნად კურთხევა გადაიდო. თუმცა
ფილიმონმა დაიწყო კანცელარიაში მუშაობა და სიო-
ნის ტაძარში გალობა. ამ თანამდებობებზე იგი 1858-
1867 წლებში მსახურობდა.

ეს წლები მისთვის მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა —
იგი განაგრძობდა საკუთარი თავისა და ცოდნის
სრულყოფას, სწავლობდა ისტორიას, ლიტერატურას,
ენებს, ეცნობოდა ქართულ კულტურაში იმ დროს წარ-
მოჩენილ ახალ ტენდენციებს, ხელოვნების სხვადასხ-
ვა დარგების საფუძვლებს. მისი გული სამშობლოსად-
მი სიყვარულით იყო აღსავსე და ამიტომაც გატაცე-
ბით და მღელვარებით იღებდა ყოველ ახალ ლექსს,
მოთხრობას, თეატრალურ სპექტაკლსა თუ ყველა
ისეთ საზოგადოებრივ მოვლენას, რომელიც მაშინდე-
ლი დაჩაგრული ქართველობისათვის მშობლიური ენი-
სა და ეროვნული თუ საეკლესიო თვითმყოფადობის
გადარჩენის ერთადერთი საშუალება იყო.

სულ მალე ფილიმონ ქორიძის ცხოვრება მოულოდ-
ნელმა შემთხვევამ სრულიად შეცვალა და მომავალ
დიდ მოღვაწეს სავალი გეზი დაანახვა.

ერთხელ სტუმრად მყოფმა ფილიმონ ქორიძემ
რამდენიმე იტალიელი გაიცნო: ისინი იმხანად თბილი-
სის საოპერო თეატრის დასში მონაწილეობდნენ (იტა-
ლიიდან მოწვეული დასი თბილისის ოპერაში 1851-
1872 წლებში გამოდიოდა). ქართული პურობის წესი-
სამებრ, სხვა ქართველებთან ერთად, ფილიმონმა
სუფრასთან რამდენიმე საგალობელი, ხალხური სიმ-
ღერა და რომანსი შეასრულა. მომღერლის ბანმა იტა-

ფილიმონის
მეუღლე ზინაიდა
და პატი მისი

ლიელები განაცვიფრა და აღაფრთოვანა. „ამ
ხმით თქვენ ქვეყანას დაიმონებთ“, — აღ-
ტაცებას ვერ მალავდა ოპერის იტალიელი
დირიჟორი.

იტალიელები ისე დაინტერესდნენ
ფილიმონის უნიკალური მუსიკალურ-
ვოკალური მონაცემებით, რომ მის მო-
სასმენად სიონის საკათედრო ტაძარში
მივიდნენ. წირვის შემდეგ ახალგაზრდა
მგალობლის ხმით მოხიბლული დირი-
ჟორი ფილიმონს გაცესაუბრა და ურჩია:
„არ შემოძლია თვალები არ აგხილოთ.
თქვენი ხმა დიდი და არაჩვეულებრივი
განძია... მკერდში სამჭედლოს საბერვე-
ლი გაქვთ, ამ საბერვლის მოხმარება კი არ
იციოთ. სერიოზულად გირჩევთ, საოპერო სიმ-

ღერა ისწავლოთ. აქ თქვენი შესაფერი მასწავლებე-
ლი არ გვევლება. ნადით იტალიაში! თქვენი ხმის
პატრონს იქ საუკეთესო პროფესორები უფასოდ
გასწავლიან. მაშინ დიდი მომღერალი გახდებით“.

იტალიაში წასვლა და იქ სრულყოფილი სამუსიკო
განათლების მიღება ფილიმონის ოცნებად იქცა. მაგ-
რამ მის ოჯახს ამის საშუალებები არ გააჩნდა.

1868 წელს ფილიმონი დაქორწინდა ვინმე ხანჯალა-
ძის ქალზე (სახელი უცნობია). მეუღლის ოჯახის დახ-
მარებით ფილიმონის ოცნება ასრულდა და მან იტა-
ლიაში, მილანში გამგზავრება შეძლო.

სიმღერის სასწავლებლად პირველად ჩასული ქარ-
თველი იტალიელებმა გულთბილად მიიღეს და ხმაც
მოუწონეს. შესანიშნავი პედაგოგის — ფ. რონკონის
ხელმძღვანელობით ფილიმონ ქორიძის შემოქმედები-
თი ზრდა სწრაფი ტემპებით წარიმართა. იტალიაში მის
პირველ საკონცერტო გამოსვლებს დიდი წარმატებე-
ბი ჰქონდა. ამავე პერიოდში ფილიმონი კოლეგებთან
ერთად ამერიკაში გაემგზავრა. გასტროლებმა დიდი
გამარჯვებები მოუტანა, მას ყველგან მქუხარე აპლო-
დისმენტებით ხვდებოდნენ.

ამერიკიდან დაბრუნების შემდეგ ფილიმონ ქორი-
ძის დებიუტი მილანის თეატრ ლა სკალაში შედგა. დე-
ბიუტმა დიდი წარმატებით ჩაიარა.

1870 წელს ფილიმონს გარდაეცვალა მეუღლე. ეს
მძიმე განსაცდელი იყო ახალგაზრდა მომღერლისათ-
ვის. ის საქართველოში ჩამოვიდა და ერთხანს სამშობ-
ლოში დარჩა.

1872 წელს ფილიმონ ქორიძეს პეტერბურგში, საიმ-
პერატორო თეატრში ინვეცენ. რუსულმა საზოგადოე-
ბამ ფილიმონი თავიდან მოწონებით მიიღო. ცოტა ხან-
ში კი იტალიურად მომღერალი ქართველის მიმართ კე-
თილგანწყობა უარყოფითი დამოკიდებულებითა და
დიდი აგრესიით შეიცვალა. მას აღიარებდნენ იტალიუ-
რი რეპერტუარის კარგ შემსრულებლად, მაგრამ რუ-
სული საოპერო მუსიკის ცოდნასა და საშემსრულებლო
ოსტატობას უწუნებდნენ. პრესაში ქორიძის სანაინაღმ-
დეგო და შეურაცხყოფელი შეფასებებიც კი დაიწერა.

ამ მძიმე პერიოდში ახალგაზრდა მოღვაწისათვის
ღვთისგან მოვლენილი ნუგეში აღმოჩნდა უკრაინელი

სენატორის ქალიშვილის — ზინაიდა ვორობეცის თანაგრძნობა და გულისხმიერება. 1873 წელს ფილიმონმა და ზინაიდამ იქორწინეს.

ეს არისტოკრატი ქალბატონი განათლებული, ღვთისმოსი და სათნო ადამიანი იყო. კარგი პიანისტი, უცხოური ენების მცოდნე, მეუღლის უერთგულესი თანამდგომელი და შემწე მომავალშიც ფილიმონის თავდადებისა და გაჭირვებული ცხოვრების მოთმინებით, სიყვარულითა და თავმდაბლობით თანამტკირთველი აღმოჩნდა. 1875 წელს მათ შეეძინათ ვაჟი მიხეილი.

1873 წელს ახლად შეუღლებულები კვლავ იტალიაში მიემგზავრებიან. აქ ფილიმონი თავდაუზოგავი შრომით უმაღლეს შედეგებს აღწევს. რეცენზენტები მას მთელ იტალიაში საუკეთესო ბანად აღიარებენ. აღნიშნავენ მის მიერ შესრულებული ურთულესი პარტიების სიღრმეს, ოსტატობას, სამემსრულებლო-ვოკალური ხელოვნების სრულყოფილებას.

ქართველი მომღერლის არნახული წარმატების ამბავი საქართველოშიც ხდება ცნობილი. მაშინდელი პრესაც არაერთხელ უბრუნდება ამ თემას. მაგალითად, 1880 წლის 28 მარტის გაზეთ „დროებაში“ თარგმნილია იტალიური პრესის გამოხმაურებები ქორიძის შესახებ: „არ არის ჩვენში (იტალიაში) ისეთი თეატრი, რომელსაც დიდის ამბითა და პატივით არ მიეღოს ჩინებული ბოხი ხმის პატრონი, მომღერალი არტისტი ფ. ქორიძე და არც ისეთი ყურნალი, რომელსაც არ ექოს ის... ქორიძე ისეთი არტისტი, რომელიც თავისი ხმის ძლიერებითა და გალობის მანერით ყველა უპირველეს თეატრში პატივცემულ იქნება“.

საყოველთაოდ აღიარებულ მომღერალს ევროპაში გამოჩენილი ხელოვანის პატივი და დიდება არ აკლდა. ჰქონდა უზრუნველი და საინტერესო შემოქმედებითი ცხოვრება. მხოლოდ მოსვენებას ერთი რამ აკარგვინებდა — სამშობლოში ყოფნის დაუოკებელი სურვილი. იტალიაში ყოფნისას ის ახერხებდა, რომ პერიოდულად ჩამოსულიყო საქართველოში და კონცერტები გაემართა. მაგალითად, 1880 წელს მან გამართა კონცერტები თბილისში, ქუთაისსა და ფოთში (მათ შორის, რამდენიმე საქველმოქმედოც ყოფილა). ევროპაში აღიარებულ თანამოძმეს ქართველი მსმენელი აღფრთოვანებით შეხვდა. ეს განწყობა გასდევს მაშინდელ ქართულ პრესაში გამოქვეყნებულ წერილებს:

„ჩვენს მამულიშვილს 10-12 წელი დაუყვია უცხო ქვეყანაში, გაუვითარებია, გაუვრცელებია თავისი ნიჭი და ეხლა, როდესაც მის ნიჭს უპირველეს თეატრებშიც ღირსეულად აფასებენ, არ გვივიწყებს ჩვენ და არც თვითონ ავიწყდება, რომ რაც ბუნებას კაცისათვის ნიჭი მიუცია, პირველად თავის მამულს, თავის მოძმე მამულიშვილებს უნდა მოახმაროს. კარგი იქნება, რომ ბატონი ქორიძე იკისრებდეს ჩვენის სახალხო სიმღერების ნოტებზედ გადაღებას. ამით ეს ნიჭიერი არტისტი, უეჭველია მთელი ქართველობისაგან უგულთადაც მადლობას მიიღებს და უკვდავს შეიქმს თავის სახელს სამშობლო სიმღერის ისტორიაში“ — გაზეთი „დროება“, 1880 წელი, 27-29/VI.

1880 წელს ფილიმონ ქორიძე გასტროლებით მიიწვიეს თბილისის საოპერო თეატრში, რასაც იგი სიხარულით დათანხმდა. ამავე წელს იგი ოჯახთან ერთად საქართველოში ბრუნდება და თბილისში სახლდება.

XIX საუკუნეში ქართული გალობა გადაგვარებისა და გაქრობის რეალური საფრთხის წინაშე დადგა. თავისუფლებანართმეულ ქართულ ეკლესიაში მშობლიურ ენაზე ღვთისმსახურება და გალობა აიკრძალა. შევინროებული და უსახსროდ დარჩენილი ქართველი სამღვდელოება ზეპირი ტრადიციითა და ძველი ქართული სამუსიკო დამწერლობით გადმოცემული უძველესი საგალობლების გადარჩენას ვეღარ ახერხებდა. სასწავლებლებში ქართული გალობა აიკრძალა. სანოტო მუსიკალური დამწერლობის მცოდნე არავინ იყო, რომ ძველ მგალობელთაგან ჩაენერა და გადაერჩინა ეს მრავალსაუკუნოვანი საგანძური. ქართველი ერის მტრები ქართულ გალობას „ძალის ყეფასა და თხის კიკინს“ უწოდებდნენ. მდგომარეობა უნუგეშო იყო და ქართული გალობა სამუდამოდ გაქრობისთვის იყო განწირული.

მაგრამ უფალმა უნუგეშოდ არ დატოვა ქართველი ერი და ეკლესია, მოუვლინა ადამიანები, რომელთაც სულიერი და ნივთიერი საუნჯის შენარჩუნება დაეკისრათ. სწორედ ფილიმონ ქორიძეს ხვდა წილად ბედნიერება სათავეში ჩადგომოდა ამ საქმეს.

აი, როგორ იხსენებს თავად ფილიმონი საგალობელთა გადარჩენის პროცესში თავისი ჩართვის ამბავს:

„1870-1880 წლებში ტფილისის სამღვდელოებას აღეძრა ლაპარაკი ქართული გალობის ნოტებზედ გადაღების შესახებ, რომლის განსახორციელებლაც შეედგინათ კომიტეტი და მგალობლებიც მოენვიათ, მაგრამ რადგანაც ვითომცდა მცოდნე კაცებს გადაეწყვიტათ, რომ ქართულის გალობის ნოტებზედ გადაღება შეუძლებელიაო, ამისთვის საქმე ჩაშლილიყო და დაიწყებას მისცემოდა. 1880-1883 წლების საოპერო სეზონებში მიწვეული ვიყავ მე ევროპიდან ტფილისის თეატრში. შევასრულე თუ არა ვადა სამსახურისა და დავაპირე ევროპაში წასვლა, ამ დროს მოვიდა ჩემთან რამდენიმე ქართველი მგალობელი და მკითხეს: „შესაძლებელია თუ არა ქართული გალობის გადაღება ნოტებზეო?“ - „ძალიან ადვილად-მეთქი“, ვუპასუხე. იმათ ეჭვის თვლით შე-

აპისკოპოსი გაბრიელი (ქიქოძე)

მომხედეს. „მოზრ-
დანდით ხვალ, მი-
გალობეთ რაც გინ-
დათ და მაშინ შე-
იტყობთ, რაც მოხ-
დება-მეთქი“ —
ვუთხარი მე. მო-
ვიდნენ, იგალო-
ბეს, დავაწყვე ნო-
ტებზე, ვუგალობე
მათი ნათქვამი და
ფორტეპიანოზედ
გავავგონე ახლად
დანერილი გალო-
ბები. მაშინ დარწ-
მუნდნენ რომ ქარ-
თული გალობის
ნოტებზედ დანყო-
ბა შესაძლებელი
ყოფილა“.

ფილიმონ ქორიძის გუნდი XIX საუკუნის 90-იანი წლები.
ცენტრში ზის ფილიმონი. მისგან მარჯვნივ მაქსიმე შარაძე და
უსტატა კარასელია (შემდგომში ილუშენი პავთიშვი).

ამრიგად, ღვთის
განგებობითა და წმინ-
და ეპისკოპოს გაბ-

რიელის (ქიქოძე) ლოცვა-კურთხევით, ფილიმონის
გული ღვთისმსახურებასა და ქართულ საგალობ-
ლებს მიეჯახვა და მათ გადარჩენაზე ზრუნვა მისი
ცხოვრების მონოდებად და მიზნად იქცა. იგი ხედავ-
და, რომ ძველი მგალობლების წასვლას აუნაზღაურე-
ბელი დანაკარგი მოჰქონდა ქართული გალობისათ-
ვის, ამიტომ ჩქარობდა, ცდილობდა, რაც შეიძლება
მალე მოესწრო ყველა მონასტრის, ტაძრისა და სოფ-
ლის მოვლა, იქ ცოცხლად დარჩენილი მგალობლები-
საგან საგალობლების ჩაწერა.

ქართული საგალობლების ნოტირებას ფილიმონი
1882 წელს შეუდგა. თავდაპირველად ძველი გალობის
აღიარებული მცოდნეების, მღვდელ ნესტორ კონტ-
რიძისა და მელქისედეკ ნაკაშიძისაგან იწერდა. მუშა-
ობა სწრაფი ტემპით მიმდინარეობდა და სულ მალე
მრავალი საგალობლის ჩაწერა მოხერხდა. ფილიმონ-
მა გადანყვიტა მგალობელ-მომღერალთა გუნდის ჩა-
მოყალიბება, რათა უკვე ჩაწერილი საგალობლების
პოპულარიზაცია მომხდარიყო. ამ გუნდთან შრომას
ფილიმონი გაასკეცებული ენერგიითა და გატაცებით
შეუდგა.

იტალიის წამყვანი თეატრები ამაოდ ელოდნენ
ქართველ მომღერალს. ფილიმონ ქორიძემ ევროპუ-

ლი საოპერო კარიერა, არნახული მიწიერი წარმატე-
ბები დათმო და თავისი სამშობლოს მეჭირნახულედ,
საჭურჭლეთმცველად იქცა. ამის შესახებ იგი აღნიშ-
ნავდა: „საოპერო ასპარეზმა დროებით კმაყოფი-
ლება მომცა: ვამაყობდი, რომ მე, ქართველმა კაც-
მა, ჩვენი ქვეყანა ვასახელე, ტაშს მიკრავდნენ,
წერდნენ - სახელოვანი კაცი ხარო. შემდეგ კი დავ-
ფიქრდი და დავინახე, რომ გამოჩენილი მომღერ-
ლის წარმატება და ბედიც დროებითია, წარმავა-
ლია. დღეს ხელით მატარებენ, მადიდებენ, მოვკე-
დები — ჩემი ხსენებაც გაქრება, ჩემი კვალიც არ
დარჩება. ჩემს ქვეყანას, შთამომავლობას ვერა-
ფერს დავუტოვებ. ჩემი დღევანდელი მუშაობა კი
საზოგადო მოღვაწეობაა, შინაარსით სავსე, ჩემი
ქვეყნისათვის სასარგებლო და საჭირო. ჩემი ნამუ-
შევარი — ჩაწერილი და დაბეჭდილი — არასოდეს
არ წაიშლება და ჩვენს ქართულ მუსიკას მალლა
აიყვანს, სხვა ქვეყნების მუსიკას გადააჭარბებს“.

მოამზადა სამების საპატრიარქო
ტაძრის მგალობელთა გუნდის ხელმძღვანელმა
სვიმონ ჯანგულაშვილმა

(გაგრძელება შემდეგ ნომერში)

გარეკანზე დაბეჭდილი ნათლისღების ხატის ავტორია - ლაშა კინწურაშვილი

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა
ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავიწყებისგან ვიხსნათ ისინი.
ჩვენი ტელეფონებია: 98 95 41; 72 13 50; 8(99) 54 82 29; 8(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

გთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაბეჭდილი მასალების გამო

გთხოვთ, დავალიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე:

სს „ლიბერთი ბანკი“ (შთანძინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406).

ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: წმ. ანდრია პირველწოდებულის

სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000

ელ.ფოსტა: patriarchatepress@yahoo.de მის: ერეკლე II-ს მოედანი

№1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე

რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54

სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი

(შიოლაშვილი), მარიამ გაგუა, ნინო ვაგომაშვილი, თამარ

ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია

ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გვარცელება: ცარო ვარდიშვილი,

მამუკა კეჭანტირაძე; დამკაბადონებელი: ვალერიან ჯულელი,

ოპერატორი, ზოია კობახიძე

ფოტომატიკა

ერისთვის თავდადებული წმინდა ფილიმონი (ქორიძე)

ანგელოზებრივ მრავალხმიანობას მიმსგავსებული
ქართული საგალობლების ჭირისუფალი

მან თავისი „სწავლა-განათლება ჩვენს ხალხსა და ერს ძღვნათ მოუტანა“
წმინდა გაბრიელ ეპისკოპოსი

II ნაწილი

ამიერიდან წმინდა ფილიმონის ცხოვრება მთლიანად ქართულ გალობას ეძღვნება — ჯერ თბილისში, შემდეგ კი მთელ დასავლეთ საქართველოში ის რჩეული, ყველაზე პატივცემული, განსწავლული, სრული მგალობლებისგან იწერს საგალობლებს. ყველგან ქმნის სამგალობლო გუნდებს, რომლებიც სწავლობენ და ავრცელებენ ხალხურ სიმღერებსაც.

საჭირო გახდა ჩანერილი საგალობლების, უპირველეს ყოვლისა, ნირვის სამგალობლო კრებულის გამოცემა. ფილიმონი და თავისი მეუღლე ამას საოჯახო დანაზოგის მეშვეობით გეგმავდნენ, მაგრამ ბანკი, რომელშიც თანხა ჰქონდათ შენახული, გაკოტრდა.

ფილიმონი და თავისი თანამებრძოლი იძულებულნი გახდნენ საქართველოს ეგზარქოს პავლესთვის (ლევდევს) მიემართათ დახმარებისთვის. ეგზარქოსმა კომისია შექმნა და ეს საქმე თბილისის სასულიერო სემინარიის რექტორ ჩუდეცკის (ქართველთა მიმართ სიძულვილით სავსე ადამიანს) მიანდო. საგანგებო კომისიის სხდომებს ესწრებოდნენ: აკაკი და გიორგი წერეთლები, ალექსანდრე ყაზბეგი.

ჩუდეცკი ყველანაირად ცდილობდა, ნოტების გამოცემის საქმე ჩაეშალა, ამტკიცებდა, რომ ძველი ქართული სასულიერო მუსიკა „უმართებულოა“ და მისი ხუთხაზიანი ნოტაციით ჩანერა — შეუძლებელი (არადა, როგორც აღვნიშნეთ, ქორიძეს უკვე ნოტირებული ჰქონდა საგალობლები და ეგზარქოსთან დახმარების თხოვნით იყვნენ მისულნი, რათა კრებული გამოეცათ). ჩუდეცკის თქმით, უმჯობესი იქნებოდა, თუკი ქართული „კაკაფონიური“ გალობის ნაცვლად უპირატესობას „კეთილზმევან და მთელ მსოფლიოში სახელგანთქმულ რუსული გალობას“ მიანიჭებდნენ. ჩუდეცკის დაუპირისპირდნენ: რუსი მღვდელი და მგალობელი აუშვეი, აკაკი წერეთელი, გიორგი წერეთელი, ალექსანდრე ყაზბეგი და სხვები. საბოლოოდ მან განაცხადა, რომ ქართული გალობა კარგია, მაგრამ ფული არ გვაქვს და ვერ გამოგიცემთო. ჩუდეცკის პირით გაჟღერებული რუსული საეკლესიო-იმპერიალისტური პოლიტიკა აკაკი წერეთელმა ამხილა:

„თქვენ შეგიძლიათ, პირდაპირ უარი განაცხადოთ ამ დიდი შრომის გამოქვეყნებაზე, რადგანაც გგონიათ, რომ ჩვენ, ყველანი, რამდენიმე წელიწადის განმავლობაში სლავიანებად გადავიქცევით, მაგრამ ეს დიდი შეცდომაა. ჩვენ გვაქვს მდიდარი ისტორია, მდიდარი უძველესი კულტურა და ახალი კულტურისათვის განაღდული გზა, რომლის მოსპობა არავითარ უხეშ ძალას და არავის არ შეუძლია“.

1884 წელს ფილიმონ ქორიძე თავისი გუნდით ქუთაისში ჩადის. გაბრიელ ეპისკოპოსმა მას დიდი და საგანგებო დახვედრა მოუწყო, რომელშიც მონაწილეობდნენ დასავლეთ საქართველოს რჩეული პირები და, მათ შორის, გამოჩენილი სრული მგალობლები — ჯაბა და ტელემონ გურიელები, ანტონ, გიორგი და დავით დუმბაძეები, დიმიტრი ქალაგანიძე — მარტვილიდან, ვასილ და არისტო ქუთათელაძეები — ხონიდან, დიდი მგალობელი ასლან ერისთავი — რაჭიდან, მგალობელი კანდელაკები — ნიკორწმინდიდან, შოთაძეები — გელათიდან, კანდელაკები — ჯრუჭიდან, წერეთლები — საჩხერეიდან და სხვ.

წმინდა გაბრიელმა და თავისმა კრებულმა, ან უკვე წმინდა ფილიმონის მიერ ნოტირებული ქართული საგალობლები, ქორიძის გუნდის შესრულებით ჯერ

ილია ჭავჭავაძე

სახაზინო თეატრში მოისმინეს, შემდეგ კი ეპისკოპოსს გაბრიელის მიერ აღსრულებულ კვირის სამღვდელთმთავრო წირვისას. მგალობლებმა შესანიშნავად იგალობეს.

წირვის ბოლოს წმინდა გაბრიელ ეპისკოპოსმა მადლიერებით აღსავსე სიტყვა წარმოთქვა:

„ვმადლობთ ჩვენს დიდ მოთავე ქართველებს, რომლებმაც ჩვენ ნიჭიერ ერის შვილს, ფილიმონს, დახმარება გაუწიეს და უცხო ქვეყნებით სწავლა დაასრულეს და მერე მობრუნდა თავის საყვარელ ქვეყანაში, რომელმაც მათი სწავლა-განათლება ჩვენს ხალხსა და ერს ძღვნათ მოუტანა. ჩვენი ხალხის სიმღერა-გალობას მძლავრი ხმით დასძახა: ანი უნდა აღსდგეო! და ჩვენი ხმათა სიმშვენიერე და სიდიადე სხვათა სამეფოთა შორის უნდა იდიდებოდესო“.

გაბრიელ ეპისკოპოსმა დახმარება აღუთქვა ფილიმონ ქორიძეს: **„ამ დიდი საქმისთვის დაჩქარებაც უნდა და თანხის შეგროვებაც“.**

1884 წელს გაბრიელ ეპისკოპოსმა მოიწვია სამღვდელოების კრება. კრებაზე მიიღეს გადაწყვეტილება, რომ დაარსებულიყო ქართული საეკლესიო გალობის აღმდგენელი კომიტეტი დეკანოზ დავით ლამბაშიძის ხელმძღვანელობით. იმერეთის ეპარქიის ეკლესიებმა და შეძლებულმა გლეხებმა შეაგროვეს საგალობელთა ჩანერისა და გამოცემისათვის საჭირო თანხა. კომიტეტმა დაავალა ფილიმონს, რომ ორი წლის განმავლობაში ჩაენერა 400 საგალობელი. მართლაც, ჩაენერა იოანე ოქროპირის, ბასილი დიდისა და გრიგოლ დიოლოლოსის, აღდგომისა და საუფლო სადღესასწაულების წირვები, მღვდლის კურთხევის, ქორწინების წესისა და შესვენებულთა საგალობლები, ასევე — მთელი წლის სადღესასწაულო „განიცადებები“. ჰიმნებს ფილიმონი იწერდა მარტვილის საკათედრო ტაძრის მგალობელ დიმიტრი ჭალაგანიძისგან, ქუთაისის მთავარდიაკონ რაფდენ ხუნდაძისგან, თავად ივლიანე წერეთლისგან. ამ საქმეში ასევე მონაწილეობდნენ ცნობილი მგალობლები — დეკანოზი დავით დუმბაძე, ნიკო მეძმარიასვილი, ნიკოლოზ კანდელაკი, ტარასი ტყეშელაშვილი, ივლიანე შოთაძე და დეკანოზი ვასილ ქუთათელაძე. რჩეულ მგალობელთა ამ დასს ხელმძღვანელობდა სახელგანთქმული ხელოვანი, გალობის მამამთავრად აღიარებული ლოტბარი, ანტონ დუმბაძე, რომელსაც საქართველოსთან ერთად, გალობის ცოდნა გაღრმავებული ჰქონდა ათონის ივერთა სავანეშიც.

1887 წელს ფილიმონ ქორიძემ მეუფე გაბრიელს გადასცა აღთქმული 400 საგალობლისაგან შემდგარი კრებული. ეპისკოპოსმა და კომიტეტმა განიხილეს ჩანერილი მასალა და მათი შეფასებისას აღტაცება და მადლიერება არ დაუფარავთ.

გალობის აღმდგენელ კომიტეტთან ხელშეკრულებით გათვალისწინებული სამუშაოს დასრულების შემდეგ ფილიმონ ქორიძე ოჯახითურთ კვლავ ქუთაისში რჩება. იგი საეკლესიო საგალობლების ნოტირე-

ბას განაგრძობს, ხელმძღვანელობს ქუთაისის სასულიერო სასწავლებლის გუნდს.

ღვანლმოსილი ხელოვანი, დიდი მგალობელი და ლოტბარი შემოსავლის გარეშე რჩება. უსახსრობის გამო ის და თავისი მეუღლე სიმღერისა და ფორტეპიანოზე დაკერის სწავლებას შეუდგნენ. თუმცა, ფილიმონი აქაც თავისთვის ჩვეული უანგარობით მოქმედებდა — მოსწავლეთა უმრავლესობას უსასყიდლოდ ამეცადინებდა, თუკი სადმე ძლიერი და ლამაზი ხმის მქონე ახალგაზრდას შეხვდებოდა, უმაღლესი სწავლას სთავაზობდა: **„ისწავლე, უფასოდ გასწავლი, ოღონდ ისწავლე“.**

ქალბატონ ზინაიდას მეუღლეზე ბევრად მეტი მონაწილე ჰყავდა და გაკვეთილების ჩასატარებლად დილიდან საღამომდე ქუთაისის სხვადასხვა ოჯახებში დადიოდა. უკრაინელი დიდებულისა და სენატორის ქალიშვილი, ქმრისა და მისი სამშობლოს მიმართ სიყვარულით აღვსილი, უდრტივწველად ეწეოდა ღვთის განგებით მათ ოჯახზე დაკისრებულ უღელსა და მოვალეობას. თუმცა მომქანცველმა შრომამ და გაჭირვებამ მისი ჯანმრთელობა საგრძნობლად შეარყია. 1889 წლის სუსხიან ზამთარს, ორი თვის მძიმე ავადმყოფობის შემდეგ, ზინაიდა ვორობეცი — ფილიმონის უსაყვარლესი და თავდადებული მეუღლე, გარდაიცვალა.

მეუღლის გარდაცვალება ფილიმონისათვის უმწარესი ტკივილი იყო. ის თავის მცირეწლოვან ქალ-ვაჟთან ერთად სრულიად მარტო აღმოჩნდა ცხოვრების სიმძიმის წინაშე. გაჭირვების გამო, მისი მცირეწლოვანი ქალიშვილი ვალენტინა მეუღლის ოჯახში კიევიში წაიყვანა აღსაზრდელად, ხოლო ვაჟიშვილი მიხეილი, მეოთხე კლასის მოსწავლე, გიმნაზიის პანსიონში სახელმწიფოს ხარჯზე ცხოვრობდა.

თუმცა ფილიმონს არასდროს უნანია არჩეული გზა, რადგანაც იგი, მაშინდელი საქართველოს მამამთავრის, ილია მართლის მსგავსად, გრძნობდა, რომ მამულიშვილური თავგანწირვა ზეციური განგებით მასზე დაკისრებული მოვალეობა იყო. მწუხარებაში მყოფი ფილიმონის გული არ დატოვა **„უძლურთა მკურნალმა და ნაკლულევანთა აღმავსებელმა“** მადლმა სულისა წმიდისამან. 1890 წელს, მეგობრების რჩევით, ფილიმონი თბილისში ბრუნდება.

თბილისში მეგობრისა და დიდი მგალობლის, მელქისედეკ ნაკაშიძის მეშვეობით, ფილიმონი გაიცნობს და უკავშირდება იმხანად **„მართლმადიდებელთა ძმობის კაპიტლად“** წოდებულ **„საღმრთო წიგნთსაკითხავის“** დამაარსებლებს — ილია ჭავჭავაძის ხაზინადარსა და უახლოეს ადამიანს, სათნოებებით ცნობილ მაქსიმე შარაძეს და წმინდა ექვთიმე აღმსარებელს (მაშინ ესტატე კერესელიძეს).

1890 წელს მაქსიმე შარაძემ და წმინდა ექვთიმე აღმსარებელმა წმინდა ილია მართლის დახმარებით შეიძინეს სტამბა სასულიერო ლიტერატურის საბეჭდად, ხოლო 1891 წელს — ნოტების შრიფტი. მრავა-

ლი წლის განმავლობაში, ეს იყო ამიერკავკასიაში პირველი სანოტო სტამბა. ილიას, მაქსიმესა და ექვთიმეს შეთანხმებით, ეს სტამბა კეთილ საქმეებს, ღვთის სადიდებელი და მამულის სასარგებლო ლიტერატურის გამოცემას ემსახურებოდა. მართლაც, უამრავი სასულიერო და ისტორიული ხასიათის წიგნი თუ კრებული გამოიცა „ძმობის“ სტამბის მიერ. იმავე სტამბაში იბეჭდებოდა ქორიძისა თუ კარბელაშვილთა მიერ ნოტირებული სამგალობლო კრებულები.

1893 წელს ფილიმონი ოზურგეთში გაემგზავრა, რათა ყველაზე ავტორიტეტული გალობის მცოდნისაგან — ანტონ დუმბაძისაგან — საეკლესიო საგალობლები ჩაენერა. ანტონის ღრმა მოხუცებულობა აშინებდათ ქართული გალობის მოამაგეებს: „ძალიან ვშიშობდით, კაცი ხელიდან არ გამოგვეცალოს და გალობა დაუნერელები არ დაგვრჩეს, არ დაიკარგოს-მეთქი“, — წერდა მამა ექვთიმე.

საგალობელთა ნოტირების გასაადვილებლად ფილიმონ ქორიძეს ფისპარმონიაც უყიდეს (გადმოცემის მიხედვით, ეს ინსტრუმენტი წმინდა ბერების — გიორგი მხეიძისა და იოანე მაისურაძის მიერ იყო დაცული და დღემდე ინახება ბეთანიის მონასტერში).

ამ მოგზაურობისას მსცოვანი მგალობლისაგან ფილიმონმა ჩაიწერა ძველი ქართული სასულიერო მუსიკის ჯერ კიდევ დაუფიქსირებელი უამრავი ნიმუში: ძლისპირები, მთელი წლის სადღესასწაულო საგალობლები, ქართული რვა ხმის სისტემის პრაქტიკულად თითქმის ყველა საგალობელი, ქუთაისში ჩაწერილი „გამშვენებული“ ჰიმნების მარტივი, „სადა“ ვარიანტები და სხვ.

ამავე პერიოდში ძველი საგალობლებისა და ხალხური სიმღერების შესაგროვებლად ფილიმონი გურიის სოფლებშიც დადიოდა. ურემზე დაკეცილ ფისპარმონიას დადგამდა, თვითონ კი გზას ფეხით მიუყვებოდა. „ფეხით სიარული მიყვარსო“, — ამბობდა თურმე.

ერთხელ, ქ. სენაკში ყოფნის დროს, ფილიმონმა გაიგო, რომ მახლობლად, თეკლათის დედათა მონასტერში, დაცული იყო ძველთაძველი საგალობლები. იგი სასწრაფოდ გაემგზავრა მონასტერში, დაესწრო წირვა-ლოცვას. შემდეგ კი ერთ-ერთ ოჯახში, მისივე თხოვნით, მონასტრის დედების მიერ შესრულებული არა ერთი საეკლესიო საგალობელი და ხალხური სიმღერა მოისმინა. უცნობი ნიმუშები ფილიმონს ჩაუწერია და ცალკე გადაუნახავს. დედების მიერ გადმოცემულ საგალობლებზე ფილიმონი წერდა: „ასე ოსტატურად, ორიგინალურად შექმნილი აკორდები, მშვიდი და დამაჯერებელი რიტმის ჰანგები არასდროს გამიგონია“.

1894 წელს მაქსიმე შარაძე და წმინდა ექვთიმე სთხოვეს წმინდა ვაბრიელ ეპისკოპოსს, რათა გამოუგზავნოს მათ ქორიძის მიერ ნოტირებული საგალობლები, დასაბეჭდად და გამოსაცემად, რადგანაც

— „ეს უძვირფასესი და უდიდესი ნაშრომი შეიძლება დაიღუპოს. უმორჩილესად გთხოვთ, ნება დაგვრთოთ საკუთარი სახსრებით დავაბეჭდინოთ ისინი და ამით დავაზღვიოთ ყოველგვარი შემთხვევისაგან“. წმინდა მღვდელთმთავარი ამ თხოვნას სიხარულითა და ღოცვა-კურთხევით დათანხმდა. ქუთაისში ჩაწერილ საგალობლებს დაემატა გურიაში ჩაწერილი ნოტირებული საგანძური და 1895-1911 წლებში ქართული საეკლესიო საგალობლების 6 კრებული დაიბეჭდა:

1) ქართული გალობა, ლიტურგია იოანე ოქროპირისა. ტფ. 1895;

2) საგალობელნი პირველშენიერულისა, ვასილი დიდისა, მღვდლის კურთხევისა და ქორწინებისა. ტფ. 1901;

3) მიცვალებულის საგალობელი. ტფ. 1899;

4) აღდგომის საგალობლები. ტფ. 1904;

5) სადღესასწაულო განიცადებები. ტფ. 1908;

6) სადღესასწაულო საგალობელნი წირვისა. ტფ. 1911.

ფილიმონის პიროვნული თვისებების შესახებ მეტად მწირი ცნობებია შემორჩენილი. თუმცა, მისი პიროვნება, მისი მხურვალე რწმენა, თავგანწირული სიყვარული, სიკეთე, კეთილშობილება, ანთებული სული და თბილი გული ჩანს მის თითოეულ საქმეში, მის მრავალმხრივ შემოქმედებაში.

ამის ნათელი მაგალითია დეკანოზ ერმოლოზ კანდელაკის მონათხრობი: ფილიმონ ქორიძე და ვინმე ოკრიბელი მესხი თბილისის საავადმყოფოში ერთ ოთახში იწვნენ. საავადმყოფოში დიდმა მგალობელმა მესხს მთელი წირვის წესის საგალობლები შეასწავლა, რის შემდეგაც ამ მესხს ოკრიბასა და იმერეთის მთელ რიგ სოფლებში გალობის ცოდნა გაუერთმეოვრებია.

ეს შემთხვევა კიდევ ერთი ნათელი დადასტურებაა იმისა, რომ ფილიმონ ქორიძე ძველი სასულიერო მუსიკის აღორძინებას სიცოცხლის მთავარ მონოდებად მიიჩნევდა და ღვთისაგან ბოძებულ ამ ტალანტს ბეჯითად ამრავლებდა.

სიცოცხლის ბოლო წლებში დიდი მოღვაწის ცხოვრება უსახსრო და მატერიალურად შეჭირვებული იყო. მის მიერ ორგანიზებული კონცერტების მცირე შემოსავალი საქართველოს სხვადასხვა კუთხეებში მგზავრობას, საგალობლებისა და სიმღერების ჩაწერას ძლივს ჰყოფნიდა. ფილიმონი ზოგჯერ კერძო მოსწავლეებისაგან აღებული გასამრჯელოთი ირჩენდა თავს, ზოგჯერ კი დღიური სარჩო სხვადასხვა ოჯახებში როიალის ამწყობად მუშაობით მოუპოვებია. გამოუცნობია ადამიანის ბედი — იტალიის გამორჩეული მანქანო მშენებლისა თუ საქართველოს სხვადასხვა ქალაქებში ინსტრუმენტების აწყობით ირჩენს თავს, ქართული მუსიკალური საუნჯის გადამრჩენელი — ლუკმა-პურის მოსაპოვებლად იბრძვის. ასეთი გარემოებები ფილიმონ ქორიძის მოღვაწეობის კიდევ ერთი ეკლიანი გვირგვინი

იყო. ქვეყნიურ სახელთან და დიდებასთან ერთად, მან მატერიალური კეთილდღეობაც დათმო, გაჭირვებაც იგემა, მიმშილიც, გაჭირვების გამო ოჯახის მწუხარებაც და ყოველივე ამის მიუხედავად, ერთხელ შეყვარებული და აღებული ჯვარი არ დაუთმია — სიცოცხლის ბოლომდე ქართული გალობის გადარჩენას ემსახურა. **„ჩემს ხანგრძლივ, უსასყიდლო მუშაობაში ბევრი დაბრკოლება და სიღარიბე ვითმინე, მაგრამ მე მანუგეშებდა ჩემი შრომა და მისი ნაყოფი“**, — ბრძანებდა ფილიმონ ქორიძე.

ფილიმონმა იცოდა, რომ ქართული საეკლესიო საგალობლების სანოტო ჩანაწერები უდიდეს სულიერ განძს წარმოადგენდა და მათ ადგილსამყოფელს არავის უმხელდა, საკუთარ შვილსაც კი — **„ნამოცდება სადმეო“**, — ეტყოდა თურმე. ერთადერთი ადამიანი, ვისაც ფილიმონი ხელნაწერების შენახვასა და მოვლა-პატრონობას ანდობდა, თავისი მოსწავლე, წმინდა ექვთიმე კერესელიძე გახლდათ. ექვთიმე ფილიმონ ქორიძის მიერ ჩანწერილ ნიმუშებს გულმოდგინედ ინერდა, ათეთრებდა და საგულდაგულოდ ინახავდა.

სიცოცხლის ბოლოს ფილიმონ ქორიძეს ამ უდიდესი საგანძურის ბედზე ფიქრი არ ასვენებდა: **„მე-შინია, მთელი ეს განძი ჩემს შემდეგ სადმე სარდაფში ან რომელიმე მუზეუმის თავგების სახრავი არ გახდესო“**, — ამბობდა იგი.

დიდმა მოღვაწემ საგალობლების გამოცემა გადაწყვიტა. ვინაიდან საქართველოში ეს ვერ მოხერხდა, ამ საკითხთან დაკავშირებით იგი მოლაპარაკებას იტალიელებთან აწარმოებდა. ეს იყო ფილიმონის უკანასკნელი საქმე — იტალიელებს დაუკავშირდა და თვითონ აპირებდა ნოტების იტალიაში წაღებას, რადგანაც ეშინოდა, ფოსტას გზაში არ დაეკარგა. დიდი მგალობელი ძალზე დაიმედებული ყოფილა, უხაროდა: **„ხელნაწერებს დამიბეჭდავენ და მზამზარეულს ჩვენს ქვეყანას მივართმევო“**.

ევროპაში წასვლის წინ ფილიმონი ბახმაროზე გაემგზავრა. სამწუხაროდ, ცხენით მგზავრობისას ძველი უნაგირისაგან დაშავდა, სისხლი მოენამლა და სულ რაღაც ორ დღეში, 1911 წლის 12 ივლისს გარდაიცვალა.

ფილიმონ ქორიძე ბახმაროდან ჩამოსვენებისთანავე ოზურგეთში, ხის ეკლესიაში დაუსვენებიათ. დასაფლავების დღეს ფილიმონის მიერ ჩანწერილ საგალობლებს გალობდნენ მისი მეგობარი — მელქისედეკ ნაკაშიძე და მოსწავლეები: არტემ ერქომაიშვილი, ვარლამ სიმონიშვილი, დიმიტრი პატარავა, სამუელ ჩხიკვიშვილი და სამსონ ჭანუყვაძე.

კვირას, 17 ივლისს, რამდენიმე შინაურმა ადამიანმა ღვანღმოსილი მამულიშვილი ეკლესიის სიახლოვეს მდებარე სასაფლაოზე დაკრძალა.

ფილიმონის გარდაცვალებამ და დასაფლავებამ ისევე უჩუმრად ჩაიარა, როგორც მისმა მთელმა ცხოვრებამ და ფასდაუდებელმა მოღვაწეობამ. ქართულმა საზოგადოებამ და სამღვდელეობამ ვერ მია-

ილუზიონი ექვთიმე (კერესელიძე)

გო შესაბამისი პატივი ამ დიდ მოღვაწეს. ჟურნალ-გაზეთებშიც კი მის გარდაცვალებასთან დაკავშირებით მხოლოდ ერთი-ორი აბზაცი დაიწერა. ეს იყო და ეს. მისი მოძღვარი, დეკანოზი ერმოლაოზ კანდელაკი დიდი გულისტკივილით წერდა გაზეთ „კოლხიდაში“:

„ნეტარსხენებული ფილიმონ ქორიძის სიკვდილი, როგორც საზოგადო მოღვაწისა, მეგონა ყველა იმ ქართველთა თანაგრძნობას გამოიწვევდა, რომელთა გულში გრძნობა სამშობლოს სიყვარულისა და ეროვნული თვითცნობიერების გაძლიერებისა არ ჩამქრალა. ჩვენდა სამწუხაროდ, რაღაცა სიჩუმით შეიქნა მოცული ჩვენი ქვეყნის მიდამოები. ამით მე არ მინდა გამოვთქვა აზრი, თუ რისთვის არ იყო შემკული გვირგვინებით მისი ცხედარი და სიტყვების რახარუხით, რაც სრულიად უსარგებლოდ მიმაჩნია. ოზურგეთლების სამარცხვინოდ კუბოს წამლებიც კი არ ყოფილა და მაზრის უფროსის განკარგულებით დარაჯებს გაუტანიათ კუბო. კულტუროსან გურულებს როგორ მოუვიდათ ეს და ნეტავი რითი გაიმართლებენ თავს? მათი კუთხის ღვიძლ შვილს, დაუღალავ მუშაკს, რომელმან მოხუცებულობის დროს მათ თავი შეაფარა, ქრისტიანული ვალიც არ შეუსრულებს?! ქართველებს ამ ბოლო დროს ცოტა სიფხიზლე დაეტყო, როდესაც არა თუ სიკვდილის შემდეგ, სიცოცხლეშიც დაანახეს საუკეთესო შვილებს მათი შრომის სიდიადე და სარგებლობა.“

მაგრამ ამ ქართველებმა ფილიმონ ქორიძეს სიცოცხლეში რამე პატივი სცეს და ამით ზნეობ-

რივად გაამხნევეს? განა ფილიმონ ქორიძე არ იყო ერთადერთი კაცი, ხალხში გამავრცელებელი მუსიკალური ცოდნისა და საეკლესიო გალობის გამშვენებისა? განცვიფრებაში მოვედი, როდესაც გაზეთებში ვერ ვპოვე (გარდა ორი-სამი შემთხვევისა) თანამგრძნობის გამომხატველი დეპეშა საქართველოს სხვადასხვა კუთხიდან და ან სადმე პანაშვიდის გადახდა. რითი აიხსნება ეს საერთო გულცივობა? ფილიმონ ქორიძე ნამდვილი ქართველი იყო და სამშობლოს მოყვარული, რის გამოც მოხუცებულობის დროსაც არ უღალატა თავის საქმეს და დავიტივთა განძი საეკლესიო მუსიკისა და გალობისა. ზეპირგადმოცემითი გალობა დროებითია, მის მცოდნეთ სიკვდილი კარზე ადგიათ და რომ ქართული

ფილიმონ ქორიძე

საეკლესიო ჰიმნები არ გამქრალიყო, ფილიმონ ქორიძემ შექმნა ქვაკუთხედი მათი შენარჩუნებისა, ეს ქვაკუთხედი მისგან ხმების ნოტებზე გადაღებაა, რომლის საშვალებით ბევრს ეკლესიებში ხალხი ისმენს სასიამოვნო გალობას; აგრეთვე ეროვნული სიმღერების მისგან გადაღებით ხალხმა შეინარჩუნა ელფერი მშობლიური ჰანგებისა. ყველაზე მეტად სამღვდელოების გაყურება გვაკვირვებს, იმ სამღვდელოებისა, რომელსაც გულშემზარავი მედავითნის ღიღინის მაგიერ ფილიმონ ქორიძემ ხმა ტკბილი გალობა დაუტოვა.

გავტყდეთ, რომ ყველას დიდი დანაშაული მიგვიძღვის განსვენებულ ფილიმონ ქორიძის წინაშე და ახლა მაინც დავაჯილდოვოთ მისი ხსოვნა მითი, რომ დავაბეჭდინოთ, გამოვცეთ მისგან დატოვებული შრომა, რაც განსვენებულმა სიცოცხლეში ვერ შეასრულა ნივთიერი ხელმოკლეობის

მიზეზით, ამით დიდ სამსახურს გაუწევთ ეროვნულ მუსიკალურ ლიტერატურას და ძეგლს დაუდგამთ განსვენებულს, იმ ძეგლის ნაცვლად, რომელიც ფილიმონ ქორიძემ სიცოცხლეში დაუდგა ჩვენს მუსიკალურ ლიტერატურას. უნდა გამოიცეს მთელი შრომა ქორიძისა. მოუწოდებ ქართველ სამღვდელოებას და ერის კაცთაც, გაიღონ თავის წვლილი ამ საქვეყნო საქმისათვის. ჩემის მხრით „კოლხიდის“ რედაქციას ვუგზავნი 3 მანეთს. იმედია, ჩვენი გაზეთების რედაქციები უარს არ იტყვიან და ამ დიდი საქმისათვის შეგროვილ ფულს მიიღებენ“.

ფილიმონ ქორიძე უდავოდ მიეკუთვნება წმინდა ილია მართლის, წმინდა გაბრიელ და ალექსანდრე ეპისკოპოსების და მათი თანამებრძოლების იმ გუნდს, რომელმაც შეძლო, ქართული სულისა და კულტურის გადარჩენა, აღორძინება, განვითარება და ახალი სიცოცხლით შემოსვა. ფილიმონ ქორიძემ თავდადებით, საკუთარი და ოჯახის ბედნიერებისა და კეთილდღეობის უარყოფის საფასურად, საქმით აღასრულა სახარების სიტყვები — „უფროსი ამისაა სიყუარული არავის აქუს, რაითა სული თვისი დადვას მეგობართა თვისთათვის“. მან, ილია მართლის და მისი თანამდგომელების მსგავსად, მთელი თავისი ცოდნა, ენერგია, სიცოცხლე, ყოველივე თვისი ღვთისმსახურებას, სამშობლოს შეაღია და მიიღო კიდევ გვირგვინი უფლისა ჩვენი-სა იესო ქრისტესაგან.

მომზადდა სამეცნიერო საპატრიარქო ტაძრის მგალობელთა გუნდის ხელმძღვანელმა სვიმონ ჯანგულაშვილმა

გარეკანზე დაბეჭდილი ნათლისღების ხატის ავტორია - ლაშა კინწურაშვილი

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავინახოთ ვიხსნათ ისინი. ჩვენი ტელეფონებია: 98 95 41; 72 13 50; 8(99) 54 82 29; 8(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

გთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაბეჭდილი მასალების გამოგთხოვთ, დავალიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე: სს „ლიბერთი ბანკი“ (მთანმიწინა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406). ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: წმ. ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000 ელ.ფოსტა: patriarchatepress@yahoo.de მის: ერეკლე II-ს. მოედანი №1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54 სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი (შიოლაშვილი), მარიამ ვაგუა, ნინო ვაგოშაშვილი, თამარ ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გიორგი კერესელიძე, ცარო ვარდიშვილი, მამუკა კვაჭანტირაძე, დამკაბაძონებელი: ელენიან ჯუღელი, ოპერატორი, ზოია კობახიძე

**თესალონიკში წმინდა გრიგოლ
პალამასადმი მიძღვნილი
კონფერენცია გაიმართა**

7-იდან 15 მარტის ჩათვლით თესალონიკის არის-ტოტელეს უნივერსიტეტის საღვთისმეტყველო ფაკულტეტზე გაიმართა საერთაშორისო კონფერენცია „წმინდა გრიგოლ პალამა — მისი მეკვიდრეობის საღვთისმეტყველო და ფილოსოფიურ მნიშვნელობა“.

კონფერენციის ორგანიზატორები არიან თესალონიკის საღვთისმეტყველო აკადემია, პატრისტიკული კვლევების საპატრიარქო ინსტიტუტი (ვლადატოს მონასტერი, თესალონიკი), თესალონიკის სა-

მიტროპოლიტო და სხვა მართლმადიდებლური ინსტიტუტები და ორგანიზაციები საბერძნეთში.

კონფერენციაზე წარდგენილი იქნება მოხსენებები, ძირითადად, მიეძღვნება წმინდა გრიგოლ პალამას მართლმადიდებელი ეკლესიის საღვთისმეტყველო მემკვიდრეობაში დაცულ შრომებს.

კონფერენციის მონაწილეები მოილოცავენ მონასტრებს, რომლებიც დაკავშირებულია წმინდანის მოღვაწეობასთან თესალონიკში, ბერიაში, მამაკაცები მოილოცავენ ათონის წმინდა მთასაც, ხოლო ქალებისათვის მომზადდება საგანგებო პროგრამა.

მომზადდა თამარ ასათიანმა

ფოტომატიანე

ვინრო, ეკლიან გზით მავალი მონაფე ქრისტესი მღვდელ-მონაზონი იოაკიმე (რამაზაშვილი) 1874-1965

მღვდელ-მონაზონი იოაკიმე, ერისკაცობაში — იოსებ სტეფანეს ძე რამაზაშვილი 1874 წელს სიღნაღის მაზრაში სოფელ კაჭრეთში, ღარიბი გლეხის ოჯახში დაიბადა. ოცდაცამეტ წლამდე იოსები მშობლიურ სოფელში ცხოვრობდა და სხვადასხვა სამუშაოთი ირჩენდა თავს. დადიოდა კაჭრეთის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში და ერთ-ერთ ჩვეულებრივ რიგით მრევლად ითვლებოდა. 1907 წლის შობის მარხვაში, მის ცხოვრებაში მოულოდნელი გარდატეხა მოხდა და მან მტკიცედ გადაწყვიტა თავი ღვთის სამსახურისადმი მიეძღვნა და ბერული ცხოვრების მძიმე გზა აირჩია. ამ მიზნით, 1907 წლის 10 მაისს იოსები დავით გარეჯის ლავრაში მივიდა, სადაც ცოტა ხანში მონასტრის წინამძღვარმა, არქიმანდრიტმა დოსითეოსმა (ბერძნისკი) მორჩილის კაბა უკურთხა. იმ პერიოდში გარეჯის მონასტრის ბერები ხშირად ჰყვებოდნენ ამბებს ათონის მთის ქართველთა მონასტრის სავანის შესახებ, რამაც ახალგაზრდა მორჩილს აღუძრა სურვილი წასულიყო და მოელოცა წმინდა მთა. სულიერი მოძღვრისა და საქართველო-იმერეთის სინოდალური კანტორისაგან შესაბამისი ნებართვის მიღების შემდეგ, 1911 წლის ივლისში იოსები სხვა ქართველ მომლოცველებთან ერთად ათონის მთაზე გაემგზავრა.

ათონის მთის წმინდა იოანე ღვთისმეტყველის სახელობის ქართველთა სავანე XIX საუკუნის 60-იანი წლების მიწურულს იმერეთის ეპისკოპოს წმინდა გაბრიელის (ქიქოძე), სამეგრელოს ეპისკოპოს ტარასის (ელიავა) და გურიის ეპისკოპოს გაბრიელის (ტუსკია) ლოცვა-კურთხევით დააარსეს მორჩილმა ბესარიონ ნოდიამ და მამა ბენედიქტემ (ბარკალაია). სავანე ოფიციალურად ირიცხებოდა, როგორც ივერთა მონასტრის დაქვემდებარებაში მყოფი სენაკი. ათონის მთაზე მოქმედი კანონით კი — სენაკში მოღვაწე ბერების უფლებები შეზღუდული იყო, დედამონასტრის ნებართვის გარეშე ძმათა რიცხვის გაზრდა ან თუნდაც რაიმე შენობის აგება, მკაცრად იკრძალებოდა. ამ უფლებრივ მდგომარეობას ბერძენი ბერები ბოროტად იყენებდნენ. თავს კი იმით იმართლებდნენ, რომ ათონის მთის განაწესს იცავდნენ, ქრისტიანი მოღვაწის უპირველესი მოვალეობა კი სრულიად ავიწყდებოდათ.

ახალგაზრდა და ჯანლონით სავსე მორჩილის ჩასვლამ დიდად გაახარა ქართული საძმო. სავანის მმართველმა, მღვდელ-მონაზონმა იონამ (ხოშტარია) იოსე-

ბი ბერად აღკვეცა და სახელად იოაკიმე უწოდა. იმ დროისათვის მონასტერში მყოფი მწირველი მამებიდან ზოგი გარდაიცვალა, ზოგიც საქართველოში დაბრუნდა და სავანე ორი მოხუცებული მღვდელ-მონაზვნის ამარაღა იყო დარჩენილი. მამა იონას უნდოდა

ათონის მთის წმინდა იოანე ღვთისმეტყველის სახელობის ქართველთა სავანე

ახალგაზრდა ბერების კურთხევა, მაგრამ ბერძნები ამის უფლებას არ აძლევდნენ. ამასობაში მეორე მსოფლიო ომი დაიწყო. 1917 წლის დიდ მარხვაში ათონის მთას რუსული ჯარი მიაღება. ქართველმა ბერებმა დრო იხელთეს და ბეთანიის მონასტრის არქიმანდრიტ იოანეს (მაისურაძე) მოგონებების თანახმად, ბერძენ ეპისკოპოსს ძალით აკურთხებინეს სამი ქართველი ბერმონაზონი. 1917 წლის 24, 25 და 26 მაისს ეპისკოპოსმა პაისიოსმა ბერები: იოანე მაისურაძე — მღვდლად, ხოლო მეღვთისმეტყველი თოფურია და იოაკიმე რამაზაშვილი დიაკვნებად აკურთხა.

მამა იოანეს გარდაცვალების გამო ქართველთა სავანეში ცხოვრება შეუძლებელი გახდა. ბერების ნაწილი წმინდა სტეფანეს კელიაში გადავიდა, ხოლო ნაწილი 1918 წლის მაისში მღვდელ-მონაზონ ილიას (ფანცულაია) მეთაურობით საქართველოში დაბრუნდა. მათ შორის იყო მამა იოაკიმე (რამაზაშვილი).

ისევ არქიმანდრიტ იოანეს (მაისურაძე) მოგონებებს ჩავხედოთ: „ახლა უკვე არმაზში ვართ: მე იოანე მაისურაძე მღვდელმონაზონი, ათონში ძალით ნაკურთხი დიჩისაგან, რუსის ოფიცრის ბრძანებით, იოაკიმე მთავარდიაკონი და პეტრე აბაშიძე“. რამდენ ხანს დარჩა მამა იოაკიმე არმაზის მონასტერში სამოღვაწეოდ ცნობილი არ არის. 1921 წელს კომუნისტებმა არმაზის მონასტერი დაარბიეს და მამა იოანე მაისურაძე და კიდევ ერთი ბერი დაჭრეს. სამწუხაროდ, მამა იოანე მოგონებებში არ ახსენებს, ვინ იყო ის მეორე ბერი.

საქართველოს ეროვნულ ხელნაწერთა არქივში დაცული საბუთებიდან ირკვევა, რომ 1922 წლის 13 მაისს ბერ-დიაკონი იოაკიმე საკათოლიკოსო საბჭოს სთხოვს, ნება დართონ იცხოვროს ხირსის წმინდა სტეფანეს სახელობის მონასტერში და ამავე წლის 5 ივნისს მას ეს უფლება ეძლევა.

1923 წლის ივლისში კომუნისტებმა ხირსის მონასტერიც დაარბიეს. იქ მოღვაწე ბერები გაკრიჭეს (მათ შორის წმინდა აღმსარებელი გიორგი მხეიძე, რომელიც იმ პერიოდში ხირსის მონასტერში მოღვაწეობდა) და დაამცირეს. ამდენი შიშსა და შევიწროებას ვეღარ გაუძლო მამა იოაკიმემ, ზენოლის შედეგად ანაფორა გაიხადა, მიატოვა ბერული ცხოვრება და სოფელ კაჭრეთში დასახლდა. ასე გავიდა სამი წელიწადი.

1926 წლის 16 ივლისს მამა იოაკიმე მონანიების სურვილით მარტყოფის მამათა მონასტერში მივიდა, სადაც მონასტრის წინამძღვრის, არქიმანდრიტ გერმანეს (იამელი) ლოცვა-კურთხევით, ბოძებლმა ეპისკოპოსმა სტეფანემ (კარბელაშვილი) მას სინანულის კანონი განუჩინა.

წელიწადნახევარი ღრმა სინანულში გაატარა მამა იოაკიმემ. მისი ახალი სულიერი მოძღვარი, არქიმანდრიტი გერმანე, ძველი ბერმონაზვნული ტრადიციებისა და ასკეტური გამოცდილების მქონე მოღვაწე გახლდათ. იგი ღრმად იხედებოდა მონაზულის გულსა და გონებაში, და ბრძნული დარიგებებითა და ხელმძღვანელობით წელ-წელა შეძლო მისი კვლავ გზაზე დაყე-

ნება.

1928 წლის 24 იანვარს არქიმანდრიტი გერმანე ეპისკოპოს სტეფანეს წერდა: „წმინდარეს ყოვლისა გვანობრებით წმინდა მსხვერპლის შემწირველ მარჯვენასა ზედა და ვითხოვ თქვენს დიდხანს სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას ჩემდა მოსახსენებლად.

ამასთანავე უმორჩილესად ვთხოვ თქვენს მეუფებას, რომ შეუმსუბუქოს სასინანულო კანონი, ჩემს მონასტერში მყოფ ბერს იერო დიაკონს იოაკიმეს იმდენად, რამდენადაც სულმან წმიდამან გაუწყოთ, რადგან გულსმოდგინებით ასრულებს თავის საკანონოს. ხორცეულს სრულებით აღარ გაიხლება, სასმელსაც იშვიათად და იმასაც ცოტას. ერთ ნახევარი წელიწადი უკვე შეუსრულდა საკანონოს მიცემის დღიდან.

გიგზავნი თქვენს მიერ გამოგზავნილ წერილსაც, რომელზედაც წაანერავთ თქვენს განკარგულებას ზემო ხსენებულის საგნის შესახებ. მაპატივეთ მეუფეო რომ განუხებთ.

კრებულმან ჩვენი მონასტრისამან ხელთ ანბორობა მოგახსენეს.

მისამართი ვაზიანი, სოფელი მარტყოფი ვასილ მიხეილის ძე ახალკაციშვილს“.

რადგანაც ამ თხოვნაზე პასუხმა დაიგვიანა, 1928 წლის 20 ივლისს მამა გერმანე მეორე წერილს უგზავნის მეუფე სტეფანეს, უკვე თავად მამა იოაკიმეს ხელით:

„უმორჩილესად ვთხოვ თქვენს მეუფებას, რომ ამ წერილის მომრთმევს იერო დიაკონს იოაკიმეს შეუმსუბუქოთ საკანონო, რომელსაცა აქვს თქვენგან მიცემული ეპიტიმია სამი წლის უზიარებლობის 1926 წლის ივლისის 16 რიცხვიდან. ორი წელიწადი უკვე შესრულდა და ერთიღა დარჩა. ხორცის ჭამა სრულებით აღკვეთილი აქვს, იმედია სიკვდილამდის სინანულში გაატარებს, როგორც ბერი.

თქვენი მეუფება თუ იწებებს, გაქვთ უფლება მესამე წლის პატივებისა. თქვენს მიერ მიწერილი წერილი (დედანი) რომელშიაც იყო აღნიშნული სათანადო წესი და კანონი სამი წლის შესრულების შემდეგ, თუ როგორ უნდა მოვიქცე, იმისი პირი ჩემთან გახლავს დატეხებული, ხოლო დედანი კი თქვენ გამოგიგზავნეთ ფოშტით შუამდგომლობის წერილითურთ 24 იანვარს 1928 წელს, მაგრამ თქვენი პასუხი ვერაფერი ვერ მივიღე. იმედი მაქვს დააკმაყოფილებთ ჩემს თხოვნას და მისცემთ ნებას, როგორც ზიარებისას, ისე თანამწირველობისას.

მაპატივეთ მეუფე, რომ ლიტონ წერილს გიგზავნი წაკლულგვანებისა გამო ჩვენი. მშვიდობით ბრძანდებოდეთ. ღმერთსა ვთხოვ, ისე წარმართოს თქვენი საქმე, როგორც თქვენთვის საუმჯობესო იყოს“.

ეპისკოპოსმა სტეფანემ გაითვალისწინა გამოცდილი და მრავალჭირდათმენილი მოძღვრის თხოვნა და ამა წლის 21 ივლისიდან მამა იოაკიმე სასულიერო ხა-

რისხში აღადგინა. აი, რას წერდა იგი მამა გერმანეს: „ჩემს მიერ კანონ ქვეშ დაყენებული იერო დიაკონ იოაკიმეს 1926 წლის 16 ივლისიდან თანახმად სჯულის კანონებისა: მოციქულთა — 81, 83; IV კრების — 3, 4, 5, 6, 7; ნიკეის კრების — 14; VI კრების — 10; კართაგენის კრების — 16 და კონსტანტინეპოლის კრების — 11 მიცემულ ჩემდა საღმრთო მადლით, დამონებული არქიმანდრიტ გერმანეს მიერ, გულმხურვალე მონანიების მიხედვით, ნებას ვაძლევ მას იერო დიაკონ იოაკიმეს წმიდა საიდუმლოს ეზიაროს ფერისცვალებას, კუთვნილი ტანისამოსის სხურებით მიღებას და სადიაკვნო შესამოსლის მოხმარებას ღვთისმსახურებისას, იმ განზრახვით, რომ იგი განაგრძობს თავის სურვილითაც მონდომებულ მოღვაწეობას ბოლომდე“.

1928 წლის მარამოხის მარხვიდან მოყოლებული მამა იოაკიმე მონდომებით აღასრულებდა თავის მოვალეობას და არჩეული გზიდან აღარ გადაუხვევია. თავისი პატიოსანი და თავმდაბლური ხასიათით მონასტრის ძმობაში მან მალევე მოიპოვა პატივისცემა და სიყვარული. მაგრამ ბოროტი მაინც არ ასვენებდა ღვთისმსახურს და მალე ახალი განსაცდელი მოუვლინა მას. რადგანაც მამა იოაკიმე ოფიციალურად არ ითვლებოდა მარტყოფის მონასტრის საძმოში, ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენელნი გასაქანს არ აძლევდნენ. ხშირად აპატიმრებდნენ, სთხოვდნენ მონაშობას და საეკლესიო მანდატს. ამას ისიც ემატებოდა, რომ მისი პატარა ძმა დაპირისპირებული იყო კომუნისტებთან და ტყვეში იმალებოდა. მამა იოაკიმეს დაპატიმრება ელოდა. 1930 წლის 24 იანვარს არქიმანდრიტი გერმანე სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ ქრისტეფორეს (ციციქიშვილი) წერდა: „უმორჩილესად ვსთხოვ თქვენს უნეტარესობას, რომ ჩარიცხოთ ჩემდა რწმუნებულ წმინდა ანტონის მონასტრის ძმათა რიცხვში ბერი წმინდა სტეფანეს (ხირსის) მონასტრისა, იერო დიაკონი იოაკიმე, რომელიც იმყოფება ჩვენთან უკვე 1927 წლიდან და ასრულებს სათანადო მორჩილებას ერთგულად“. 1930 წლის 28 იანვარს იგი ოფიციალურად ჩაირიცხა მონასტრის საძმოში.

შესაბამისი მომზადებისა და რამდენიმეწლიანი პატიოსანი და კეთილსინდისიერი მსახურების შემდეგ, არქიმანდრიტმა გერმანემ ბერ-დიაკონი იოაკიმე სამღვდლო ხარისხზე წარადგინა. ამასთან დაკავშირებით, 1932 წლის დიდმარხვაში მან თხოვნით მიმართა უწმინდესსა და უნეტარეს კალისტრატეს (ცინცაძე).

XX საუკუნის 30-იან წლებში საგრძნობლად შემცირდა თეთრი სამღვდლოების რიცხვი, რის გამოც მათ ადგილებს მონასტრებში ჯერ კიდევ შემორჩენილი ბერმონაზვნობა იკავებდა. უწმინდესი კალისტრატე კარგად ხედავდა, თუ რამხელა განსაცდელის ქვეშ იყო საღვთო მადლსა და ღვთის სიტყვას მოკლებული მრევლი. იგი ყველანაირად ხელს უწყობდა დარჩენილ სამღვდლოებას და განამტკიცებდა მათ უმძიმეს მსახურებაში. ამიტომაც, იგი დიდი სიხარულით შეხვდა არქიმანდრიტ გერმანეს წინადადებას. მან ურბნი-

არქიმანდრიტი გერმანე ნაცვილი

სისა და აწყურის ეპარქიის დროებით მმართველს, ეპისკოპოს ეფრემს (სიღამონიძე) დაავალა მარტყოფში ჩასვლა და ხელდასხმის საიდუმლოს შესრულება. 1932 წლის 9 აგვისტოს მეუფე ეფრემმა მარტყოფის წმინდა ანტონის სახელობის სავანეში ბერ-დიაკონ იოაკიმეს მღვდლად დაასხა ხელი და შესაბამისი კურთხევის სიგელიც გადასცა.

ახლანდნაკურთხი მღვდელ-მონაზონი არქიმანდრიტ გერმანეს ლოცვა-კურთხევით მონასტერთან ახლომდებარე სოფლებში გადიოდა და უპატრონოდ დატოვებულ სოფლებში ქრისტიანულ წესებს აღასრულებდა. მამა იოაკიმე წვიმასა და ქარში, თოვლსა თუ ავდარში, სადაც კი ხელი მიუწვდებოდა ყველგან დაუზარელად ქადაგებდა ღვთის სიტყვას. აზიარებდა მომკვდავებს, ნათლავდა ბავშვებს, აპატიოსნებდა მიცვალებულებს და ვინ იცის რამდენი დამცირებისა და დევნის დათმენა მოუწია მას ამ პერიოდში. იგი ასევე ხშირად ჩადიოდა მშობლიურ სოფელ კაჭრეთშიც, სადაც დიდი სიყვარულითა და მოკრძალებით ხვდებოდნენ. არქივში შემორჩენილია ამის დამადასტურებელი საბუთებიც:

„უმორჩილესად ვსთხოვ თქვენს უწმინდესობას, რომ უბოძოთ ერთი თვის ვადით სათანადო მონაშობა, ჩემდამო რწმუნებულ წმ. ანტონის ტაძრის მღვდელ-მონაზონ იოაკიმე რამაზაშვილს, რომელიც მიემგზავრება თავის სამშობლო კაჭ-

რეთში, რომ შეძლოს შემთხვევითი ქრისტიანული წესების შესრულება, მთხოვნელთა დასაკმაყოფილებლად — თქვენი უწმინდესობის პატივისცემელი, არქიმანდრიტი გერმანე. 1935 წლის 30 დეკემბერი“.

დადგა ავადსახსენებელი 1937 წელიც. ქრისტიანებისა და საერთოდ ნებისმიერი ადამიანების დევნამ ყოველგვარ ზღვარს გადააჭარბა. გაუსამართლებლად დაიხვრიტა ანდა გადაასახლეს უამრავი მოქალაქე. უმძიმესი წლები დაუდგა ეკლესიასაც. კომუნისტებმა მარტყოფის მონასტერი საბოლოოდ გააუქმეს და ბერმონაზვნები გამოყარეს. მამა იოაკიმე იძულებული გახდა კვლავ კაჭრეთში, თავისი ძმის ოჯახში გადასულიყო საცხოვრებლად. დანარჩენი ბერებიც ზოგი საით წავიდა და ზოგიც საით. მოძღვარი, მისდა საბედნიეროდ, დახვრეტასა და გადასახლებას გადაურჩა. იგი მიწაზე მუშაობით ირჩენდა თავს და უჩუმრად საეკლესიო წესებსაც ასრულებდა.

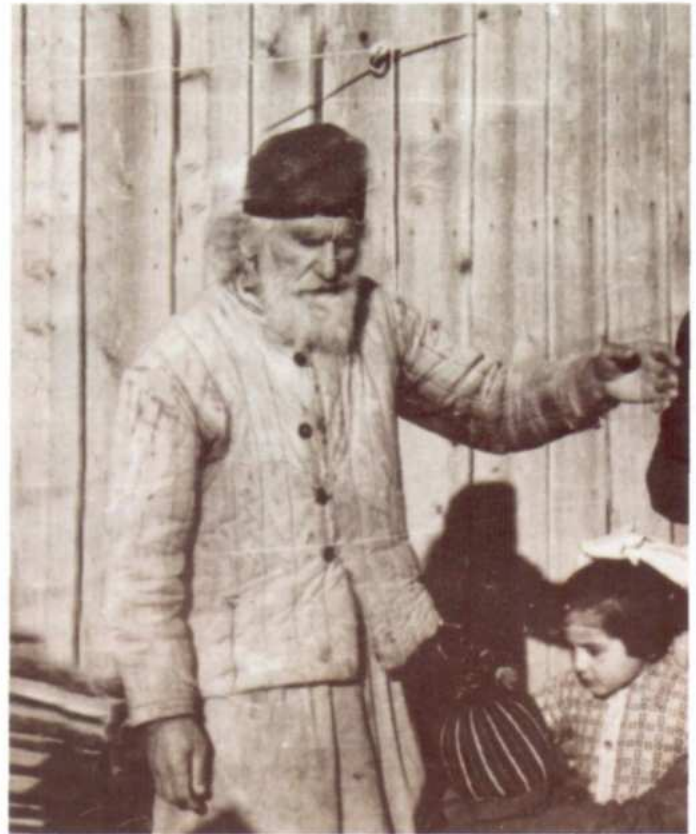
1943-1944 წლებში ტაძრების ხელახალი ამოქმედების შემდეგ კათოლიკოს-პატრიარქ კალისტრატეს (ცინცაძე) ლოცვა-კურთხევით მღვდელმსახურებას შეუდგა 135-ზე მეტი საეკლესიო პირი. მათ შორის იყო მამა იოაკიმეც. აი, რას წერდა 1945 წლის 27 მარტს იგი უწმინდეს კალისტრატეს:

„ლოცვა-კურთხევას მოვითხოვ თქვენგან თქვენო უწმინდესობავ და უნეტარესობავ. მუხლმოდრეკით ვეამბორები ნათლით შემოსილ თქვენ წმიდა მარჯვენას.“

1937 წლის 12 სექტემბრიდან როცა დაგვითხოვეს ჩვენ ყველა ბერები, მეც იძულებული გავხდი ჩემს სამშობლოში წავსულიყავი და დღემდე განვაგრძობ იქ სასოფლო-სამეურნეო არტელში მუშაობას.

მასთან ერთად მაქვს ყოვლათ მთავარი მოსახსენებელი თქვენ უწმინდესობასთან. მთელი ამ ხნის განმავლობაში, ჩემს მიერ მეტნაკლები თუ რაიმე დამსახურებულა თქვენ უწმინდესობასთან, თუმცა ზოგიერთ დამაბრკოლების მიზეზები თქვენც მოგეხსენებათ, მაგრამ მუხლმოდრეკით მოგთხოვთ თქვენ უწმინდესობას მაპატივით.

ამ თხოვნით კიდევ მსურს მოგახსენოთ ერთი, აქ სოფლათა, აგრეთვე ახლო სოფლებში მორწმუნე ერი მთხოვს მათ შეუსრულო სამხთო წესი, წმიდა მირონი ძალიან ცოტა მაქვს, აგრეთვე გთხოვთ

მღვდელ-მონაზონი იოაკიმე (რამაზაშვილი)

მონაზობას.

იმედი მაქვს თქვენი უწმინდესობის, რომ შეინყნარებთ ჩემს თხოვნას და ღირსი გავხდები ჩემი სურვილის დაკმაყოფილებისა“.

კათოლიკოს-პატრიარქ კალისტრატეს ლოცვა-კურთხევით მღვდელ-მონაზონი იოაკიმეზე გაიცა შესაბამისი მანდატი და იგი ოფიციალურად სიონის საპატრიარქო ტაძარს მიანერეს. ამასთანავე მას დაევალა კაჭრეთსა და მიმდებარე სოფლებში საეკლესიო წესების შესრულება. მოხუცებული მოძღვარიც შეძლებისდაგვარად ასრულებდა მასზე დაკისრებულ მოვალეობას. წირვა-ლოცვის ჩასატარებლად და საზიარებლად პერიოდულად დადიოდა ახლომდებარე მოქმედ ტაძარში.

მღვდელ-მონაზონი იოაკიმე 1965 წლის 22 აპრილს ღრმად მოხუცებული გარდაიცვალა. წესი აუგო და დაასაფლავა საგარეჯოდან ჩასულმა არქიმანდრიტმა ევაგრემ (დიასამიძე) სამღვდლოებასთან ერთად. მისი ცხედარი სოფელ კაჭრეთის

გარეკანზე დაბეჭდილი ფოტოს ავტორია - გადრი ვადაჭკორია

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავინახებისგან ვიხსნათ ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 98 95 41; 72 13 50; 8(99) 54 82 29; 8(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

გთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაბეჭდილი მასალების გამო

გთხოვთ, დავალიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე:

სს „ლიბერთი ბანკი“ (მთაწმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406).

ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: წმ. ანდრია პირველწოდებულის

სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000

ელ.ფოსტა: patriarchatepress@yahoo.de მის: ერეკლე II-ს მოედანი

№1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე

რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54

სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი

(შიოლაშვილი), მარიამ ვაგუა, ნინო ვაგოშაშვილი, თამარ

ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია

ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გერცელა: ცარო ვარდიშვილი,

მამუკა კეკელიძე; დამკაბადონებელი: ვალერიან ჯუღელი,

ოპერატორი, ზოია კობახიძე

მიერ. დიდი ზეიმი იყო იმ დღეს თურმე ქუთაისში, საფიჩხიაზე, ზეიმობდა ერი თუ ბერი. მას შემდეგ მრავალმა ქართველმა გადაიარა... 1989 წელს მაცხოვრის ამალღების დღესასწაულზე ეკლესია ხელახლა აკურთხა ქუთათელ-გაენათელმა მიტროპოლიტმა, მეუფე კალისტრატემ.

ამ ტაძარში შესულთ ერთი თითქოს უბრალო, ჩვეულებრივი, მაგრამ გულით მართალი, გონებით ნათელი, მშვენიერი „მოხუცი“, მამა როსტომი შემოგზვდებათ, თავისი სიდიადითა და უზომო სიკეთით, იმ სიკეთით, რომელიც მას თან დააქვს და ცდილობს, თითოეულ ადამიანს უანგაროდ გაუნანილოს, გადასდოს.

ძალიან საინტერესო და შთამბეჭდავია ამ ადამიანის ბიოგრაფია, საერთოდ, მისი მოღვაწეობა, განვლილი წლები. დაიბადა 1952 წლის 22 თებერვალს, ქუთაისში, აქვე დაამთავრა ქალაქის 30-ე საშუალო სკოლა და სწავლა მცხეთის სასულიერო სემინარიაში განაგრძო. მაშინ რექტორი გახლდათ ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი, მისი მალალ-ყოვლადუსამღვდელოესობა მეუფე ილია (დღეს საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი). 1972 წელს იგი ამთავრებს სასულიერო სემინარიას და მსახურებას იწყებს მედავითნედ, წმინდა გიორგის ეკლესიაში. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ მამა როსტომის მამა — მიხეილი, გახლდათ სასულიერო პირი — დეკანოზი.

მამა როსტომი წლების განმავლობაში მსახურობდა ქ. სენაკში. მისი მღვდლად კურთხევა შეასრულა მანგლელმა მიტროპოლიტმა — გიორგი ღონლაძემ, 1978 წლის შობის დღეს. მამა როსტომი ასევე მსახურობდა ქ. ფოთის ივერიის ღვთისმშობლის სახელობის ეკლესიაში, ალავერდის ტაძარში, ხოლო შემდეგ კვლავ ქუთაისშია და აგერ უკვე 23 წელია იგი მაცხოვრის ამალღების ეკლესიის წინამძღვარია. მამა როსტომი საოცარი ადამიანია, მართალი და კეთილი, უანგარო და სულით მოძღვარი. მას შესანიშ-

ნავი ოჯახი ჰყავს, მეუღლე, ორი შვილი და ორი შვილიშვილი, მათით ხარობს ეს კეთილი ადამიანი. იგი ირგვლივ სიკეთეს თესავს და მაგიერს როდი მოითხოვს, სიმართლეა მისი მთავარი მესაყე.

ამიტომაც იყო, რომ 2011 წლის 13 ნოემბერს, სამების საკათედრო ტაძარში, წირვაზე, საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა, უწმინდესმა და უნეტარესმა ილია II-მ მიტრის ტარების უფლებით დააჯილდოვა. «ეს დღე ჩემთვის დაუვინყარია, დაუვინყარია თავისი არსით, მე კიდევ ერთხელ შევხვდი ჩემს საყვარელ პატრიარქს, ვეამბორე მას» — აღნიშნა მამა როსტომმა.

იმ დღეს მამა როსტომს ეს დიდი ჯილდო მიულოცეს საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტმა, აკადემიკოსმა, ბატონმა თამაზ გამყრელიძემ და აკადემიკოსმა როინ მეტრეველმა, რუის-ურბნისის მიტროპოლიტმა, მეუფე იობმა, ფშავ-ხევსურეთის მიტროპოლიტმა, მეუფე თადეოზმა.

თებერვლის თვეში (22) მამა როსტომი 60 წლისა ხდება, ბედნიერება და ჯანმრთელობა, ერისა და თქვენი ხალხის სიყვარული და დიდი პატივისცემა გვინდა გისურვოთ თქვენი საქმეებით ჩინებულ მოძღვარო!

ალექსანდრე გიგაური

ფოტომატიკა

მრავალძალელი სხირტლაძეები

1 ნაწილი

რაჭაში, ონის რაიონში, ერთ ამალღებულ მთაზე ისტორიული სოფელი მრავალძალი შეფენილა. მერცხლის ბუდის მსგავს სოფლიდან, როცა ცა კარგი მოწმენდილია და ნისლით არ არის დაფარული, შეგიძლიათ თვალი მოავლოთ თითქმის მთელ რაჭას, ოსეთიდან, ვიდრე ლეჩხუმამდე. აქედან თითქმის ყველა სოფელი ხელისგულივით მოსჩანს. როგორც ერთ-ერთი ისტორიკოსი აღნიშნავდა: «ვისაც უნდა, რომ სრული წარმოდგენა იქონიოს რაჭაზე, უსათუოთ აქ უნდა

ამოვიდეს და გადაავლოს თვალი გარშემო არე-მარეს».

სოფელ მრავალძალში მდებარეობს XI საუკუნის უნიკალური ხუროთმოძღვრების ძეგლი, წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესია. მისი აგება, სავარაუდოდ, მეფე ბაგრატ III-ის მიერ 1010 წელს რაჭის საერისთავოს დაარსებას უკავშირდება. ამ დროს რაჭა მთლიანად მოიფინა ახლადაგებული ეკლესია-მონასტრებით, ციხე-სიმაგრეებით, სასახლეებით. მაშინ აიგო ამ მხა-

რეში ყველა გამორჩეული ეკლესია-მონასტრები: ნიკორწმინდა, პატარა ონი, ზემო კრიხი, ხიმში და მრავალი სხვა.

თავდაპირველად ტაძარი რაჭისათვის დამახასიათებელი ტიპური საშუალო ზომის, ცალნავიანი დარბაზული ეკლესია ყოფილა. სახელგანთქმული თავისი სილამაზით, დახვეწილი არქიტექტურული ფორმებით, ჩუქურთმებით, ლაპიდალური წარწერებით, შიგნიდან მთლიანად მხატვრობით დაფარული კედლებით, თაღ-კამარებით, ქვის მოჩუქურთმებული კანკელით, ძვირფასი ჯვარ-ხატებით, საეკლესიო ხელნაწერი წიგნებითა და ეკლესიისათვის შეწირული იშვიათი საერო ნივთებით.

ისტორიკოსთა ცნობით, აქ ძველთაგანვე მამათა მონასტერი ყოფილა. სოფლიდან დაახლოებით 3 კილომეტრის დაშორებით, ჭოლევის კლდის დაბოლოებასთან, „ჭიქის ტბის“ ზევით, ახლაცაა შენობათა ხავსმოდებული ნანგრევები, რომელთაც ხალხი „ნაეკლესიევს“ უწოდებს. როგორც ჩანს, რაღაც მიზეზის გამო, ბერები აყრილან და კვინიხის გორის კალთაზე გაუჩაღებიათ სამონასტრო მოღვაწეობა, იქ, სადაც ახლა მრავალძლის წმინდა გიორგის ტაძარია აღმართული. უძველეს საეკლესიო წიგნებზე გაკეთებული მინაწერებიდან ვგებულობთ, რომ 1778 წელს მრავალძალში მოღვაწეობდა მღვდელ სვიმონ გძელიშვილი.

XVIII საუკუნის 90-იან წლებში იმერეთის მეფე სოლომონ II-ს მრავალძალის მონასტრის წინამძღვრად არქიმანდრიტი არსენი (გამყრელიძე) დაუნიშნავს. მამა არსენი აქ 1806 წლამდე მოღვაწეობდა, შემდეგ კი გურიაში, უდაბნოს წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის მამათა მონასტრის წინამძღვრად გადაუყვანიათ, სადაც აღესრულა კიდევ 1829 წლის იანვარში. 1806 წლიდან მოყოლებული მრავალძალში ბერებს აღარ უმსახურიათ, სწორედ ამ წლიდან იწყებს აქ თავის საეკლესიო მოღვაწეობას სხირტლაძეთა გვარის წარმომადგენელი, მღვდელი სვიმონი.

მრავალძალის წმინდა გიორგის ეკლესია

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ 1991 წლის 29 აპრილს, საქართველოში მომხდარმა მიწისძვრამ XIX საუკუნის შენობა ჩამოაქცია, ასევე დააზიანა მისი ძველი ნაწილიც. 2007 წელს კულტურის სამინისტროს ძეგლთა დაცვის კომიტეტის მიერ წამოწყებული აღდგენითი სამუშაოები 2009 წლის შემოდგომაზე დასრულდა. იგი აღდგინდელ სახეს დაუბრუნდა. ტაძარი 2010 წლის 19 აგვისტოს ნიკორწმინდელმა მიტროპოლიტმა ელისემ (ჯოხაძე) აკურთხა და პირველი საზეიმო წირვაც აღავლინა.

მღვდელი სვიმონ იოანეს ძე სხირტლაძე 1783 წელს, იმერეთის სამეფოში, რაჭის საერისთავოს სოფელ მრავალძალში დაიბადა. სხირტლაძეების ეს შტო საეკლესიო ყმებად ითვლებოდა. მათი გვარი საუკუნეების განმავლობაში ერთგულად და თავდადებით ემსახურებოდა სამშობლოსა და დედაეკლესიას. პატარა სვიმონმა საეკლესიო განათლება სხეავის წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის მამათა მონასტერში მიიღო, სადაც იმ პერიოდში მსახურობდა ცნობილი საეკლესიო მოღვაწე და მოსაგრე ბერი, ილუმენი ანტონი (აბაშიძე, დასავლეთ საქართველოს უკანასკნელი კათოლიკოს მაქსიმეს უმცროსი ძმა. იგი რუსეთში ელჩობის დროს თან ახლდა თავის ძმას და მისი გარდაცვალების შემდეგ, 1795 წელს, სამშობლოში დაბრუნდა. ილუმენი ანტონი 1822 წლის შემოდგომაზე აღესრულა). მისი ხელმძღვანელობითა და დახმარებით სვიმონმა საფუძვლიანად შეისწავლა წმინდა ნერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი. მოძღვრის ლოცვა-კურთხევით იგი დაოჯახდა. 1804 წელს ნიკორწმინდელმა მთავარეპისკოპოსმა სოფრონმა (წულუკიძე) დიაკვნად აკურთხა, ხოლო 1806 წელს მღვდლად დაასხა ხელი და მრავალძალის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დანიშნა. 1812 წელს ერთგული სამსახურისათვის ბრინჯაოს ჯვრით დაჯილდოვდა. მამა სვიმონი 1847 წლის ოქტომბერში გარდაიცვალა. მას ოთხი ვაჟი ჰყავდა: ნიკოლოზი (1811წ.), გრიგოლი (1814წ.), დავითი (1822წ.) და ზაქარია, რომელთაგან სასულიერო გზა უმცროსმა ვაჟმა, ზაქარიამ აირჩია.

მღვდელი ზაქარია 1825 წელს (მეორე ვერსიით 1820 წელს) დაიბადა. პირველდანიწყებითი განათლება მან რაჭის სასულიერო სასწავლებელში მიიღო, ხოლო წმინდა ნერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი კი ჯრუჭის წმინდა გიორგის სახელობის მამათა მონასტერში შეისწავლა. ოჯახში დაბრუნებული ზაქარია წლების განმავლობაში მრავალძალის ტაძარში მამას მნათეობაში და მედავითნეობაში ეხმარებოდა. 1846 წლის 8 სექტემბერს იმერეთის ეპისკოპოსმა დავითმა (ნერეთელი), რომელიც ზაქარიას ჯერ კიდევ ჯრუჭის მონასტრიდან იცნობდა და დიდად აფასებდა მის პატიოსნებასა და თავდადებას ეკლესიის წინაშე, იგი დიაკ-

ნად აკურთხა. 1847 წლის 9 სექტემბერს კი მღვდლად დაასხა ხელი და მრავალძალის ეკლესიის მეორე მღვდლად განამწესა. 1860 წელს კი იმერეთის ეპისკოპოსმა გაბრიელმა (ქიქოძე) ამავე ტაძრის წინამძღვრად დანიშნა. მამა ზაქარიამ ნახევარი საუკუნე ღირსეულად და თავდადებათ იმსახურა სამღვდლო ასპარეზზე. ერთგული და კეთილსინდისიერი მოღვაწეობისათვის მას სხვადასხვა საეკლესიო ჯილდო ჰქონდა მიღებული. 1898 წლის 7 თებერვალს ასაკის გამო პენსიაზე გავიდა. 1901 წლის 23 ნოემბერს 50-წლიანი სამსახურისათვის რუსეთის წმინდა სინოდმა წმინდა ვლადიმერის IV ხარისხის ორდენი გადასცა. მისი გარდაცვალების წელი უცნობია.

მღვდელ ზაქარია სხირტლაძეს 12 შვილი ჰყავდა, რომელთაგან სასულიერო გზა ოთხმა აირჩია: პავლემ, მარკოზმა (ქრისტეფორე), მიხეილმა და იოსებმა. უფროსი ვაჟი სიმონი (დაბადებული 1848 წელს) გახლდათ მედავითნე, რომელიც 1873 წლის 19 ივნისიდან მამასთან მსახურობდა. უმცროსი — ბესარიონი (დაბადებული 1862 წელს), სოფელში მეურნეობით ირჩენდა თავს.

მღვდელი მარკოზი 1853 წელს დაიბადა. ოჯახში პირველდანყებიანი განათლების მიღების შემდეგ მამამ იგი ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში მიაბარა, სადაც ორი კლასი ისწავლა. 1877 წლის 12 თებერვლიდან 1878 წლის 3 სექტემბრამდე ქუთაისის საკათედრო ტაძრის მორჩილია, სადაც საფუძვლიანად შეისწავლა წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი, რის შემდეგაც ქუთაისის მეორე „ფეხოსანი დრუჟინის“ სამხედრო ეკლესიაში მედავითნედ მსახურობდა. 1879 წლის 6 ივლისს საკათედრო ტაძარში დამხმარე მედავითნედ გადაიყვანეს. 1881 წლის 31 მარტს ამავე ტაძარში უფროს პოномარად (საეკლესიო გუნდის რეგენტი) დაადგინეს. 1883 წლის 11 მარტს მეუფე გაბრიელის ლოცვა-კურთხევით მარკოზი, როგორც საუკეთესო ხმისა და გალობის მცოდნე, საკათედრო ტაძრის მთავარ მედავითნედ დაინიშნა. 1888 წლის დიდ მარხვაში კერძოდიაკვნის შტატში განამწესეს. 1888-1895 წლებში მარკოზი ეპისკოპოს გაბრიელის მესენაკე იყო და ყველა მოგზაურობაში თან ახლდა. ამასთან, მეუფე გაბრიელმა მას დაავალა ეპარქიის მიმოხილვის დროს ეწარმოებინა საეკლესიო საბუთები. 1891 წლის 21 აგვისტოს მეუფე გაბრიელმა კერძოდიაკვნად აკურთხა. სიკვდილის უკანასკნელ წუთამდე მარკოზი ერთგულად ემსახურა ნეტარსენებულ ეპისკოპოს გაბრიელს. საბედნიეროდ, შემორჩენილია მოგონებები ეპისკოპოს გაბრიელის ასკეტური ცხოვრების შესახებ, რომელიც საქართველოს

მღვდელი ზაქარია სხირტლაძე

ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრშია დაცული და მამა მარკოზის მიერ არის მოთხრობილი. ასევე, რამდენიმე საინტერესო ეპიზოდია მოყვანილი დეკანოზ მელიტონ კელენჯერიძის წიგნში: „გაბრიელი — ეპისკოპოსი იმერეთისა“, სადაც მეტად საინტერესო ამბებია მოთხრობილი. გთავაზობთ იმ ადგილს, როდესაც სინოდის ობერ-პროკურორი ვ. კ. საბლერი ეწვია მეუფე გაბრიელს:

„გაბრიელს სწევია პეტერბურგიდან სინოდის ობერ-პროკურორი საბლერი. როგორ მიუღია იგი? მოვუსმინოთ გაბრიელის განუყრელ გუშაგს და ხელზე მოსამსახურეს, მის მესაიდუმლეს, მამა მარკოზ სხირტლაძეს, რომელმაც გაბრიელთან ნახევარი სიცოცხლე გაატარა.

მე დავესწარი საბლერისა და სინოდის კანცელარიის სეკრეტრის ჩამოსვლას, ამბობს მამა სხირტლაძე და მათი სადილის მირთმევაზე ძლიერ მეშინოდა. მე რა ვიცი მაგათი სადილის განწყობის-მეთქი, მოვახსენებ ბატონს; ლაქია მოვიხმაროთ ვინმე-მეთქი, მაგრამ სრულებითაც ყურადღება არ მომაქცია, მიბრძანა, კმარა რაც იცი, რა საჭიროა ბევრი ცერემონიაო. მე მოვახსენე, მეუფეო, მაგიდის საფრები ძველები გახლავს, აქა იქ ნაჭრებიც კი აკერია და ის მაინც ვიყიდოთ ახალი-მეთქი. გამიჯავრდა, შენმა სიცოცხლემ სტოლის საფრებს ვიყიდი კი არა, სხვა არაფერი გნებავს კიდევ? წადი, მე რითაც ვცხოვრობ, იმით დავხვდები, ნუ სწუხარ შენო. რაღას ვიქმოდ, როგორც იყო მივართვი სადილი ძველი სტოლსაფრებით, ძველი საღვთაქებით, ძველი დანა-ჩანგლით და ძველი ფრაჟის კოვზებით. მადლობა ღმერთს, ჩემი შეხედულებით კმაყოფილები დარჩენ და მადლობა უთხრეს ბატონს. როცა წავიდენ, გამობრუნდა და მითხრა, რომ სწუხდი, ხომ ყველაფერი კარგად გამოვიდა, არ გრცხვენია, მადლობაც კი სთქვესო. ამის შემდეგ ნათესავებში მაქებდა „ჩემი მარკოზა მარჯვე კაციაო“.

ეპისკოპოს გაბრიელის გარდაცვალებისა და დაკრძალვის შემდეგ, 1896 წლის 17 მარტს, იმერეთის ეპარქიის დროებითმა მმართველმა, ალავერდელმა ეპისკოპოსმა ბესარიონმა (დადიანი) მარკოზი დიაკვნად აკურთხა, 31 მარტს კი მღვდლად დაასხა ხელი და მრავალძალის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში მეორე მღვდლად განამწესა. 1898 წლის 7 თებერვალს, ავადმყოფობისა და მოხუცებულობის გამო, პენსიაზე გავიდა მამამისი, მღვდელი ზაქარია სხირტლაძე და მამა მარკოზი ტაძრის წინამძღვრად დაინიშნა.

მღვდელი მარკოზი დიდი ავტორიტეტითა და პატივისცემით სარგებლობდა რაჭის მაზრაში. ჭირსა თუ ლხინში გვერდით ედგა მთელ სოფელს, მრევლს და მათ ქრისტეს სარწმუნოების სიყვარულს უწერგავდა. პატი-

ოსანი ცხოვრებითა და თავმდაბლობით იგი მათთვის ქვეყნარბი მავალი იყო ქრისტიანული ცხოვრებისა. გაბრიელ ეპისკოპოსის აღზრდილი და მონაფე ყველა კეთილი საქმის წამომწყები და ორგანიზატორი იყო და თავადაც ბევრს ზრუნავდა მომავალ თაობებში სწავლა-განათლების გავრცელებისათვის. სოფელში მის მიერ დაარსებულ სამრევლო-საეკლესიო სკოლაში უსასყიდლოდ ასწავლიდა ბავშვებს. 1911 წელს გაზეთ „კოლხიდაში“ ვინმე ს. დათეშიძე მრავალძალის ეკლესიასა და მის დაუზარელ მოძღვარზე წერდა:

„ეს პატარა სოფელი სულ 80 კომლისაგან შესდგება. არამც თუ რაჭის რომელიმე კუთხიდან, არამედ ლეჩხუმის საზღვრებიდანაც კი შეგიძლიათ გაარჩიოთ ამ მერცხლის ბუდის თავზე თეთრად მოკიანთე სობორო. ეს ეკლესია არის ახლად გადაკეთებული და შემკობილი აქ მსახურის მღვდლის მარკოზ სხირტლაძისაგან.“

ამ ეკლესიაზე და მის გალავანზე დახარჯულია დიდძალი ფული და აქვე გვერდით ახლა შენდება შენიერი ქვის შენობა სამრევლო სკოლისათვის.

ვინაა ასეთი მხნე და სოფლისათვის გულშემატკივარი კაცი, რომ ამშვენიერებს ამ პატარა სოფელს? ეს გახლავთ ჯერ კიდევ ახალგაზრდა და მხნე მუშა, მღვდელი ამავე სოფლისა, აქაური მცხოვრები მარკოზ სხირტლაძე. თუ რა შეძლებია ერთი კაცის მხნეობას და მეცადინეობას, თუნდ დიდი ცოდნისა და განათლებისაც არ მქონეს, — ამას გვიმტკიცებს ეს პატიოსანი მამა. მარკოზი იყო მორჩილი და მსახური სულგანათლებულის გაბრიელ ეპისკოპოსისა. გაბრიელის გარდაცვალების დღიდან მარკოზი მოშორდა ქუთაისს და მიაშურა თავის ღარიბ სოფელ მრავალძალს. მას შემდეგ ეს ღვთის მორწმუნე კაცი ერთგულად ემსახურება თავის სოფელს.

სოფლისადმი გულშემატკივარ მარკოზს გვერდში ამოსდგომია ამავე სოფლის შვილი, მიხეილ სხირტლაძე (მიხეილ მათეს ძე სხირტლაძე იყო საერო პიროვნება, ამავე სოფლის მკვიდრი, რომე-

მღვდელი მარკოზ სხირტლაძე

რობას ყურადღება და სამღვდლო პირი დაჯილდოებული იყოს სამსახურში, არა მარტო იმიტომ, რომ სემინარიის მონაშობა ხელთ უგდია, არამედ იმიტომ, თუ რა სიკეთე და სამსახური მიუძღვის ხალხის წინაშე“.

1921 წელს საქართველო ბოლშევიკებმა დაიპყრეს. მათ ეკლესია-მონასტრები დაარბიეს და იქ მოღვაწე სასულიერო პირები შეავიწროვეს. რაჭის მაზრაში დაიკეტა თითქმის ყველა მოქმედი ეკლესია. გამოწველისი არც მრავალძალის უძველესი ტაძარი იყო, სადაც მამა მარკოზი მსახურობდა. ადგილობრივმა ხელისუფლებამ მას ანაფორის გახდა და მასწავლებლობა შესთავაზა, რაზედაც მოხუცებულმა მოძღვარმა მტკიცე უარი განაცხადა. 1924-1925 წლებში ქვეყანაში საყოველთაო რეპრესიების დროს იგი იძულებული გახდა მიეტოვებინა მღვდელმსახურება. თუმცა, შთამომავლების გადმოცემით, იგი უჩუმრად მაინც აღასრულებდა საეკლესიო წესებს. განაწამები მოძღვარი 1929 წელს გარდაიცვალა. ანდერძის თანახმად, დაკრძალულია საკუთარი სახლის ეზოში.

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავიცუებისგან ვიხსნათ ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 98 95 41; 72 13 50; 8(99) 54 82 29; 8(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

გთხოვთ, გაუზიაროთ ჩვენს მასალას დაგვიგზავნოთ მასალის გამომცემს.

გთხოვთ, დაგვიგზავნოთ გადამცემის მისამართი: სს „ლიბერთი ბანკი“ (მთაწმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406).

ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: ნმ. ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000

ელ.ფოსტა: patriarchatepress@yahoo.de მის: ერეკლე II-ს მოედანი №1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე
რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54
სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი (შოლაშვილი), მარიამ გაგუა, ნინო ვაკოშვილი, თამარ ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გვარცელაძე: ცარო ვარდიშვილი, მამუკა კვაჭანტირაძე; დამკაბადონებელი: ვალერიან ჯუღელი, ოპერატორი, ზოია კობახიძე

ამავე ოლქის მთავარბუცესია. 1908 წლის 15 იანვარს ვაყის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის ეკლესიაში განამწესეს. 1909 წლიდან მღვდელი ეპიფანე ზემო გომის ერთწლიან სამრევლო-საეკლესიო სკოლაში საღვთო სჯულს ასწავლიდა, სადაც ნაყოფიერი და თავდაუზოგავი მოღვაწეობისთვის 1914 წლის 15 მარტს თბილისის გუბერნიის მესამე რაიონის სახალხო სკოლების ინსპექტორისაგან მადლობის სიგელით დაჯილდოვდა. 1910 წლის 12 აპრილს სკუფია უბოძეს. 1914 წლის 15 მარტიდან სამთავროს წმინდა ნინოს სახელობის ქალთა ოთხწლიან სასწავლებელში საღვთო სჯულის მასწავლებლად დაინიშნა. ამავე წლის 23 ნოემბრიდან მცხეთაში, სამთავროს წმინდა ნინოს სახელობის დედათა მონასტერში მწირველ და სულიერ მოძღვრად დაინიშნა. 1916 წლის 19 ოქტომბერს ავჭალის წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის ეკლესიაში გადაიყვანეს.

კომუნისტურმა მმართველობამ მამა ეპიფანეს ავჭალაში მოუსწრო. ამ პერიოდში მას უკვე გარდაცვლილი ჰყავდა მეუღლე და ოჯახის ტვირთს ის ეწეოდა. ამას დაერთო კომუნისტებისგან დევნა-შევიწროება. მამა ეპიფანემ ანაფორა არ გაიხადა, სამსახურს უშიშრად აგრძელებდა, რამდენჯერმე მკაცრად გააფრთხილეს, ვერ შეურყიეს ნებისყოფა, თუმცა იძულებული გახადეს, იქაურობას გარიდებოდა. 1923 წლის 26 თებერვალს, თავისი თხოვნის საფუძველზე, სოფელ გლდანის სამრევლოში განამწესეს, სადაც მხოლოდ იმავე წლის 19 მარტამდე იმსახურა და ისევ უკან დაბრუნდა. 1923 წლის ზაფხულში მანგლისის ეპარქიაში, სოფელ პრიუტის (ახლანდელი ორბეთის) ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის საფარველის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაინიშნა. მღვდელი ეპიფანე ამ სოფელში 1925 წლის ბოლომდე მსახურობდა. 1926 წლის იანვრიდან, თავისი თხოვნით, თბილისში გადაიყვანეს და სიონის საპატრიარქო ტაძრის უშტატო მღვდელმსახურად დაინიშნა, სადაც XX საუკუნის 30-იან წლების დასაწყისამდე დაჰყო.

განანამები მოძღვარი დედაქალაქშიც არ მოასვენეს. ხელისუფლებამ ჩამოართვა საცხოვრებელი ბინა, ჩამოართვეს ქონება და მის შვილებს ყოველმხრივ ავიწროებდა. მამა ეპიფანემ კათოლიკოს-პატრიარქ კალისტრატესგან (ცინცაძე) ლოცვა-კურთხევა აიღო და ეკლესიის სამსახური მიატოვა. მან მიხაილოვის საავადმყოფოში მთავარ ბუღალტრად დაინიშნა მუშაობა. ყოფილმა მოძღვარმა, ოჯახის გამოსაკეცად სიცოცხლის 20 უკანასკნელი წელი საერო სამსახურში გაატარა. მამა ეპიფანე 1954 წელს გარდაიცვალა. ანდერძის თანახმად, იგი საეკლესიო წესით დაკრძალეს კუკიის სასაფლაოზე, 1964 წელს კი მისი ცხედარი საბურთალოს ახლად გახსნილ პანთეონში გადაასვენეს.

საინტერესო ამბები მოგვითხრო მღვდელ ეპიფანეს შვილიშვილმა, ქალბატონმა მაგალი ბიძინას ასულმა სხირტლაძემ: „უმცროსი ვაჟის, ბიძინას მშობიარობას გადაჰყვა ლუბა პატარიძე, რის გამოც პატარა ყრმა მამამისმა აღსაზრდელად სამთავროს დედათა მონასტერში არსებულ პანსიონატში მიაბარა, სადაც იგი 6 წლამდე იმყოფებოდა. როდესაც მეორე მსოფლიო ომი დაიწყო, მამა ეპიფანეს ექვსივე ვაჟი გაიწვიეს ფრონტზე, საიდანაც სუყველანი უვნებლად დაბრუნდნენ. შემდგომში სამშობლოში დაბრუნებული ბიძინა ოჯახის წევრებს საიდუმლოდ უყვებოდა,

მღვდელი ბიკენტი მეუღლესა და შვილთან ერთად

თუ როგორ იხსნა იგი ორჯერ სასწაულებრივად წმინდა მღვდელმთავარმა ნიკოლოზმა: ომის პირველ წლებში ჩვენი ჯარები სწრაფად იხევდნენ უკან. ერთხელ დაღლილობისგან სანგარში ჩამეძინა და ამ დროს ძილში გამომეცხადა თეთრწვერა მოხუცი, რომელმაც გამაღვიძა და მითხრა, რა დროს ძილია, სასწრაფოდ ამოდი სანგრიდან და შენს ნაწილს დაენიეო. ამოვედი, რამდენიმე მეტრი გავიარე თუ არა, სანგარი საშინლად დაბოშა არტილერიამ. იგივე განმეორდა მეორე შემთხვევაშიც“.

მღვდელი ბიკენტი 1889 წელს დაიბადა. 1900-1904 წლებში ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში, ხოლო 1904-1910 წლებში თბილისის სასულიერო სემინარიაში სწავლობდა, რომელიც მეორე ხარისხის დიპლომით დაამთავრა.

1910 წელს ბიკენტი დაქორწინდა შუქრუთის წმინდა მარინეს სახელობის ეკლესიის წინამძღვრის, მღვდელ აბესალომ გრიგოლის ძე ჩაჩანიძის ქალიშვილ ქეთევანზე (გარდაიცვალა 1964 წლის 4 მარტს), რომელთანაც სამი შვილი შეეძინა: ვლადიმერი (სწავლობდა რკინიგზის ინსტიტუტში. იგი თავისი მეგობრის მაგივრად, რომელსაც ოჯახი და ორი შვილი ჰყავდა, მეორე მსოფლიო ომში წავიდა და აღარ დაბრუნებულა); თინათინი (პედაგოგი, გათხოვილი იყო ლევან ნიქარიშვილზე) და შალვა (სამთო-ინჟინერი, ცოლად ჰყავდა ზოია ტერეი-სხირტლაძისა, რომელიც წარმოშობით უნგრელი გახლდათ).

ფოტომატიკა

მრავალძალელი სხირტლაძეები

II ნაწილი

დეკანოზი მიხეილი 1856 წლის 5 თებერვალს დაიბადა. სხირტლაძეების გვარში იგი ყველაზე გამორჩეული საეკლესიო მოღვაწე გახლდათ. მიხეილი თავდაპირველად ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში მიაბარეს, რომელიც 1877 წელს წარჩინებით დაასრულა. ამავე წელს იმერეთის ეპისკოპოს გაბრიელის (ქიქოძე) რეკომენდაციით მან საბუთები თბილისის სასულიერო სემინარიაში შეიტანა. 1883 წელს მიხეილმა სემინარია პირველი ხარისხის დიპლომით დაამთავრა და მაშინვე მშობლიურ ქუთხეს დაუბრუნდა. 1884 წელს მიხეილი დაქორწინდა მართა ბრეგვაძეზე. 1884 წლის 1 ივლისს იმერეთის ეპისკოპოსმა გაბრიელმა დიაკვნად აკურთხა, ამავე წლის 8 ივლისს კი მღვდლად დაასხა ხელი და იწის მთავარანგელოზთა სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად განამწესა. 1884, 1885 და 1886 წლებში ოლქის სამღვდელოებამ იმერეთის საეპარქიო კრებებზე დამსწრე დეპუტატად გააგზავნა. 1886 წლის 17 ივლისიდან 1891 წლამდე იყო რაჭის მაზრის სამრევლო-საეკლესიო სკოლების ზედამხედველი. თავის მოგონებებში სამღვდლო მოღვაწეობის დასაწყისზე მამა მიხეილი წერდა:

„როდესაც სემინარია დავამთავრე, 1883-ს წელში, გამოვეცხადე გაბრიელ ეპისკოპოსის სექტემბერში და ვსთხოვე მღვდლობა სადმე რაჭაში. ეს დიდად ესიაშოვნა და მიბრძანა: „ორი სამრევლო არის იქ ახლა დაცლილი: ზვანჭკარა და იწა, წადი, გაიგე ადგილობრ და რომელიც სამჯობნო იქნება შენთვის, მას მოგცემო“. მრევლის გამორჩევიდან დაქორწინებამდე (მისი მეუღლე გახლდათ მართა სოფრომის ასულზე, დაბადებული 1868 წელს — რედ.). მეორე წლის ივანობისთვის მოაწია და დამაგვიანდა. ივნისში რომ გამოვეცხადე, ძალიან გამიწყრა: „შენ ამდენ ხანს ორი მრევლი დამასჯევინე უმღვდელობითო“. აქედან სჩანს, თუ რამდენად სწადდა და სცდილობდა ცოტათი მაინც ნასწავლი პირის მღვდლობას გაბრიელი. მე მოვახსენე, რა ვქნა, მეუფეო, ცოლის არჩევა ადვილი არ არის-მეთქი. სამაგიეროდ, ჩემი მოთმინებაც გამოსცადა. მიმცა საღმრთო წერილის და ტიპიკონის გამოცდაზე. ეს პირველი შემთხვევა იყო სემინარიის გამოცდაზე გადაცემისა. კურთხევის დღეც ბევრჯელ გადამიდვა — უნდოდა, რომ გაეგო ჩემი მოთმინება. დიაკვნად ხელდასხმის დღეს, წირვისას, ახალ ნაკურთხს მრისხანედ შემომხედდა და გამიწყრა: „ნუ იჩქარი კვერექის თქმას, გალობა აცალეო“. მღვდლად კურთხევის სიგელის მოცემის დროს გელათში მიბრძანა: „მრევლს, ეცადე, ცისკარსა და წირვას შუა ლოცვები აუხსნა და წირვაზედ — სახარება. ბოვშებს ასწავლე და ისინი შემდგომ უფრო პატივის მცემელნი და ხათრით იქმნებიან შენთან. უფროსებს, შეხვედრის დროს, უნდა უთხრა გამარჯობა და გამოკითხო ოჯახური

მდგომარეობა, მით იგინი უფრო დაგიახლოვდებიან და სიყვარულით მოგექცევიან. ტიპიკონი და საღმრთო წერილი კარგად უნდა შეისწავლო, ბლაღოჩინობას მოგცემ და უნდა შესძლო მთელი შენი ოლქის კრებულების განრთვნა და განვითარება წირვა-ლოცვის საქმეში“.

მართლაც, 1886 წლის 23 ოქტომბერს მეუფე გაბრიელმა მას ნიკორწმინდის ოლქის მთავარხუცესის მოვალეობის შესრულება დაავალა, ხოლო 1887 წლის 20 ოქტომბერს დაამტკიცა კიდეც ამ თანამდებობაზე. 1888 წლის 19 აგვისტოს მეუფე გაბრიელმა მწყემსმთავრული მაღლობა გამოუცხადა. 1888 წლის 21 ოქტომბერს საგვერდულით დაჯილდოვდა. 1890 წლის 27 თებერვალს სხევის ჯვართამაღლების სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად გადაიყვანეს. 1891 წლის 15 მარტს ბარის ოლქის მთავარხუცესად აირჩიეს.

გადაყვანისთანავე მამა მიხეილმა დაიწყო ფიქრი მრავალძალის უძველესი ტაძრის განახლებაზე. მისი ინიციატივითა და პროექტით XIX საუკუნის ბოლოს ერთნავიანი დარბაზული ტაძარი გადაკეთდა გუმბათიან ეკლესიად, რომელსაც აღმოსავლეთის მხრიდან მიაშენა სამრეკლო ხარისა და ძროხის თავების ჰორელიეფების დატანებით, დასავლეთის მხრიდან მიშენდა აფსიდები, რომელმაც მთლიანად შეუცვალა და განუახლა სახე ეკლესიას. ამ საქმესთან დაკავშირებით მას მრავალი უსიამოვნების გადატანა მოუხდა, რასაც შემდგომში ასე იხსენებდა:

„1890 წელს დავიწყე თავგამოდებით და ერთგულებით ჩემი სამშობლო-სოფლის მრავალძალის ეკლესიის გადაკეთების საქმე. ეს ეკლესია, როგორც უძველესი და არქეოლოგიურად შესანიშნავი, მძიმე საქმე შეიქმნა ჩემთვის. თუმცა არქიტექტორის შედგენილის და გუმბათის სამმართველოსაგან მოწონებული გეგმისამებრ, რომელიც იყო დამტკიცებული გაბრიელ ეპისკოპოსისაგან, მე დავიწყე გადაკეთება აღნიშნულის ეკლესიისა, მაგრამ მაინც ჩემზედ შევიდა დიდი „დანოსები“ უმაღლეს მთავრობასთან. აგრეთვე დაიწყეს გაზეთებშიდაც წერა, რომ ვითომც მე ჩემით მოვსპევი უძველესი არქეოლოგიური ნაშთი. რალა თქმა უნდა, რომ მე ჩავარდი დიდ განსაცდელსა და მწუხარებაში. თავბრუდასხმული წავედი ქუთაისში. პირველად ვინახულე მდივანი საეპარქიო კანცელარიისა; მან მითხრა: „ეპისკოპოსს არ ჰქონდა იმ უძველესი ეკლესიის დარღვევის და გადაკეთების ნების მოცემის უფლება; ან, როგორ გამოკეთდება საქმე, ან რა ეშველება მას, მე არ ვიციო“. ამის შემდეგ მე შევედი გაბრიელთან და ეს ყველაფერი მოვახსენე. მათი მეუფება დაფიქრდა, თითების ფრჩხილები ერთი მეორეზედ გაუსვა და ბრძანა ეს სიტყვები: „Секретарь слишком формалист! Синод что сделать? Я не уничтожаю архитектурную древность,

მღვდელი მიხეილ სხირტლაძე

а улучшая, расширяю и укрепляю, чтобы она стала более годною и полезною для народа. Идите и продолжайте дело, никто ничего не сделает". თან ჩემი იქავე მოხსენებით, მაზრის სამმართველოს მისწერა გენია ჩემთვის დახმარება აღნიშნული მრევლის სამუშაოდ გამოწვევად, რომელიც ბოროტ პირების შეგონებით წინააღმდეგი გამიხდა საქმის დაწყებისთანავე. ამნაირი თავგამოდებული და გვერდში მდგომი იყო გაბრიელი ყოველ კეთილ საქმეში".

1892 წლის 12 აპრილს მამა მიხეილს სკუფია უბოძეს. 1893 წლის 10 ივლისს სამთავარბუცესოში კეთილსინდისიერი სამსახურისათვის ეპისკოპოსმა გაბრიელმა მადლობა გამოუცხადა. 1896 წლის 14 მაისს კამილაკა ეწყალობა. 1901 წლის 19 აპრილს სამკერდე ოქროს ჯვარი მიიღო. 1902 წლის 3 თებერვალს რუსეთის წმინდა სინოდმა მთავარბუცესად 12-წლიანი პატიოსანი მოღვაწეობისათვის წმინდა ანას III ხარისხის ორდენით დააჯილდოვა. 1906 წლის 6 მაისს დეკანოზის წოდება მიენიჭა. 1911 წლის 15 მაისს წმინდა ანას II ხარისხის ორდენი მიიღო.

დეკანოზ მიხეილის მზრუნველობით ასევე კაპიტალურად შეკეთდა და ახალი სახურავით გადაიხურა სოფელ წესში, რაჭის ერისთავ როსტომის მიერ აშენებული ბარაკონის ეკლესია.

დეკანოზ მიხეილის ნაშრომები და ქადაგებები სხვადასხვა აქტუალურ თემებზე მრავლად იბეჭდებოდა იმჟამინდელ ქართულ პრესაში, საეკლესიო ჟურნალ-გაზეთებში: „ივერიაში“, „მწყემსში“, „კვალსა“ და „შინაურ საქმეებში“.

1921 წლის გასაბჭოებამ მძიმედ იმოქმედა მამა მიხეილზე. როგორც ზემოთ აღინიშნა, რაჭაში დაიკეტა თითქმის ყველა მოქმედი ეკლესია. 1924 წელს მოძღვარი აიძულეს მიეტოვებინა სხვათა სამრევლო და თავშესაფარი თბილისში ეძებნა. კათოლიკოს-პატრიარქმა ამბროსიმ (ხელაია) დეკანოზი მიხეილი კარის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში განამწესა, სადაც მან რამდენიმე წელი იმსახურა. შემდგომში იგი იძულებული გახდა, აქაც მიეტოვებინა სამსახური და სოფელში დაბრუნებულიყო, სადაც აღესრულა კიდეც 1940 წლის 10 ივნისს. დასაფლავებულია მრავალძალში, საგვარეულო სასაფლაოზე.

მღვდელი პავლე 1849 წელს დაიბადა. 1869-1873 წლებში ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში სწავლობდა, რომლის დასრულების შემდეგ რაჭაში, სოფელ ბარის სასოფლო სკოლაში მასწავლებლად დაიწყო მუშაობა. 1878 წლის 16 ოქტომბერს იმერეთის ეპისკოპოსმა გაბრიელმა (ქიქოძე) დიაკვნად აკურთხა და ბარის მაცხოვრის აღდგომის სახელობის ეკლესიის ღვთისმსახურად დანიშნა. 1881 წლის 23 დეკემბერს ქუთაისის მთავარანგელოზთა სახელობის ეკლესიაში გადაიყვანეს. 1882 წლის 13 მარტს მეუფე გაბრიელმა მღვდლად დაასხა ხელი და რაჭაში, სოფელ მუხლის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად განამწესა. 1884 წლის 23 ივნისს ხვანჭკარის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში გადაიყვანეს. 1889 წლის 15 ნოემ-

მღვდელ პავლე სხირტლაძის ოჯახი.
მარცხნიდან სხადან: ეპიფანე, მღვდელი პავლე, გაიანე, დესპინე,
დაანან: ბიკანტი, ვლადიმერი, პელაგია

ბერს ლიხეთის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დანიშნა. 1896 წლის 23 აგვისტოს იმერეთის ეპისკოპოსმა ბესარიონმა (დადიანი) საგვერდულით დააჯილდოვა. მღვდელი პავლე 1909 წლის 1 დეკემბერს გარდაიცვალა. ჰყავდა მეუღლე — დესპინე ლუკას ასული (დაბადებული 1858 წელს) და შვილები: ეპიფანე (1874წ.), ვლადიმერი (1885წ.), ბიკენტი (1889წ.), პელაგია (1873წ.) და გაიანე (1897წ.).

ასევე სასულიერო პირები იყვნენ მღვდელ პავლე სხირტლაძის ვაჟები: ეპიფანე და ბიკენტი.

მღვდელი ეპიფანე 1874 წელს დაიბადა. 1890-1894 წლებში ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში, ხოლო 1894-1900 წლებში ქუთაისის სასულიერო სემინარიაში სწავლობდა, რომელიც მეორე ხარისხის დიპლომით დაამთავრა. 1901 წლის იანვარში ეპიფანემ ჯვარი დაინერა ლუბა სარდიონის ასულ პატარიძეზე (დაბადებული 1884 წელს) და მასთან ექვსი ვაჟი ეყოლა: გიორგი (დაბადებული 1902 წლის 6 მაისს, დაამთავრა გორის ვაჟთა გიმნაზია); ვარვარე (დაბადებული 1906 წლის 6 იანვარს); პავლე (დაბადებული 1908 წლის 20 ოქტომბერს); იოანე (დაბადებული 1912 წლის 1 ნოემბერს) და მიხეილი (დაბადებული 1914 წლის 1 ივლისს).

1901 წლის 2 თებერვალს გორის ეპისკოპოსმა კირიონმა (საძაგლოშვილი) ეპიფანე დიაკვნად აკურთხა, ამავე წლის 4 თებერვალს მღვდლად დაასხა ხელი და გორის მაზრაში, სოფელ სამწევრისის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის შობის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაადგინა. 1903 წლის 22 იანვარს ხცისის წმინდა ნიკოლოზის სახელობის ეკლესიაში გადაიყვანეს. 1905 წლის აღდგომის საგვერდულით დაჯილდოვდა. 1904 წლის დასაწყისიდან 1905 წლის 22 სექტემბრამდე გორის მაზრის VII ოლქის მთავარბუცესის თანაშემწეა, ხოლო 1905 წლის 22 სექტემბრიდან 1907 წლის 1 ივნისამდე

დეკანოზი მიხეილ სხირტლაძე

1910 წლის ზაფხულში იმერეთის ეპისკოპოსმა გიორგიმ (ალადაშვილი) ბიკენტი დიაკვნად აკურთხა, ერთ კვირაში კი მღვდლად დაასახელები და იმერეთის ეპარქიაში, რაჭის მაზრაში სოფელ ლიხეთის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად განამწესა. 1914 წლის 7 მარტს მამა ბიკენტი, თავისი თხოვნის საფუძველზე, ქართლ-კახეთის ეპარქიაში გადაიყვანეს და ბორჯომის ხეობაში, სოფელ ბაკურიანის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაინიშნა.

თავისი პატიოსანი და კეთილსინდისიერი სამსახურით მამა ბიკენტიმ დიდი სიყვარული და პატივისცემა მოიპოვა ბაკურიანის სამრევლოში. იგი ყველას უყვარდა და ხშირად მიმართავდნენ ამა თუ იმ საკითხის გადასაწყვეტად. იგი იყო ყველას მანუგეშებელი და მფარველი. ჭირსა თუ ლხინში დაუზარლად ასრულებდა თავის მოვალეობას და ღირსეული მოძღვრის სახელიც დატოვა მთელ იმ მხარეში. ორწლიანი მოღვაწეობის შემდეგ, 1916 წლის 20 იანვარს მამა ბიკენტი გორის მაზრაში გადაიყვანეს და ხაშურში, ტეზერის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაადგინეს, სადაც ასევე არ დაუკლია შრომა და სამსახური მრევლისათვის.

XX საუკუნის 20-იან წლებში კომუნისტებმა მოძღვარი რამდენჯერმე დაიბარეს და ანაფორის გახდა მოთხოვნის, წინააღმდეგ შემთხვევაში დახვრეტით დაემუქრნენ. 1924 წელს, როდესაც მასობრივად დახვრეტის სამღვდელთა და თავადაზნაურობა, მამა ბიკენტიც ამ სიაში მოხვდა. მას უეჭველი დახვრეტა ელოდა, მაგრამ მრევლი და სოფლის მოსახლეობა წინ აღუდგა ამ ამბავს. მათ სთხოვეს მოძღვარს დროებით, სანამ მდგომარეობა გამოსწორდებოდა, დაეტოვებინა სასულიერო სამსახური და მასწავლებლად დაენიშნა მუშაობა.

მამა ბიკენტიმ ვერ გაუძლო ამ შემოტევას და გაიხადა ანაფორა. იგი ხაშურის საშუალო სკოლაში რუსულ ენასა და ლიტერატურას ასწავლიდა, ხოლო მომდევნო წლებში განათლების სისტემაში მუშაობდა. მთელი თავისი ცოდნა და ენერგია მან ახალგაზრდა თაობის ღირსეულად აღზრდას შეაღწია.

სიცოცხლის უკანასკნელი წლები მამა ბიკენტიმ ხაშურში გაატარა, სადაც 1967 წლის თებერვალში აღესრულა. დასაფლავებულია ხაშურის საერო სასაფლაოზე, მეუღლის გვერდით.

მღვდელი იოსები 1866 წელს დაიბადა. დაამთავრა ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელი. წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი ჯრუჭის წმინდა გი-

მარცხნიდან: პლაძიშვი, პაიშაძე, გელიტონ, მღვდელი იოსებ სხირტლაძე, სპირონ მესხი და ბიკენტი სხირტლაძე.

უპან დას — ზურაბ ბრიგოლის ძე სხირტლაძე.

ფოტო გადაღებულია ქუთაისში 1899 წლის 22 იანვარს

ორგის სახელობის მონასტერში ისწავლა. 1884 წლის 30 ოქტომბერს იმერეთის საეპარქიო კანცელარიაში მწერლის თანამდებობაზე დაინიშნა. 1890 წლის 7 სექტემბერს ეპისკოპოსმა გაბრიელმა ერთგული და კეთილსინდისიერი მუშაობისთვის მადლობა გამოუცხადა, პირად საქმეში შეტანით. 1886 წლის 22 დეკემბერს იოსები ჭიბრევის მთავარანგელოზთა სახელობის ეკლესიის მედავითნედ განამწესეს. 1890 წლიდან ამავე სოფლის სკოლაში მასწავლებლად დაინიშნა. 1893 წლის 3 დეკემბერს იმერეთის ეპისკოპოსმა გაბრიელმა (ქიქოძე) დიაკვნად აკურთხა. 1894 წლის 3 ივლისს მღვდლად დაასახელები და მუხლის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დანიშნა. 1897 წლის 5 ივლისს ეპისკოპოსმა ბესარიონმა (დადიანი) ჭიბრევის მთავარანგელოზთა სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად გადაიყვანა. 1900 წლის 25 იანვარს საგვერდულით დაჯილდოვდა. მამა იოსებს ჰყავდა მეუღლე — ალათი ბართლომეს ასული კერვალიშვილი (დაბადებული 1877 წელს) და შვილები: თომა (1897წ.), გიორგი (1900წ.) და მარინა (1901წ.).

კომუნისტების შემოსვლის შემდეგ მამა იოსები უჩუმრად მაინც აღასრულებდა საეკლესიო წესებსა და განაგრძობდა მრევლის ნუგეშინისცემას. გარდაიცვალა 1936/37 წელს და დაკრძალულია სოფელ მრავალძალში, საგვარეულო სასაფლაოზე.

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავინახოთ ვიხსნათ ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 98 95 41; 72 13 50; 8(99) 54 82 29; 8(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

გთხოვთ, გაუზიაროთ გაუფრთხილდეთ მასში დაბეჭდილი მასალების გამო

გთხოვთ, დავალიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე:

სს „ლიბერთი ბანკი“ (მთაწმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406).

ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: წმ. ანდრია პირველწოდებულის

სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000

ელ.ფოსტა: patriarchatepress@yahoo.de მის: ერეკლე II-ს მოედანი

№1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე

რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოქუჩაძე T. 599 23 10 54

სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი (შიოლაშვილი), მარიამ ვაგუა, ნინო ვაკოშაშვილი, ზაზა ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია

ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გერცელაძე: ცარო ვარდიშვილი, მამუკა კეკელიძე, დამკაბაძე: ვალერიან ჯუღელი,

ოპერატორი, ზოია კობახიძე

ფოტომატიანე

მედავითნე გიორგი ზალიკანიანი 1839-1915

„შენ მუდამ უნდა სდარჯოვდე ქვაშვეთის კარ-მიდამოს“

მედავითნე გიორგი ვასილის ძე ზალიკანიანი 1839 წლის 4 აგვისტოს ქ. თბილისში დააბადა. გიორგის პაპა, ზალიკა, გადმოსულა რაჭიდან (გიორგის ნამდვილი გვარი, სავარაუდოდ, მაცაბერიძე ყოფილა). ზალიკა მუშაობდა სოფელ დილოშში, მებალე-მეზოსტნედ, შემდეგ ზედსიძედ შესულა ერთ ოჯახში, რომელსაც ამის შემდეგ ზალიკანთ ოჯახს ეძახდნენ. ეს გვარი შერჩენია მას. გიორგის პყლია დები, მაგრამ ისინი ადრე გარდაცვლილან. იგი იყო უკანასკნელი წარმომადგენელი ამ ოჯახისა და ამ ახალი გვარისაც. მის დედას ერქვა სოფიო.

პატარა გიორგიმ საეკლესიო განათლება თბილისის მაცხოვრის ფერისცვალების სახელობის მამათა მონასტერში მიიღო, სადაც მისი მასწავლებელი იყო ძველი ტრადიციებისა და ბერული ცხოვრების მიმდევარი, მღვდელ-მონაზონი ფილოთეოსი (გრიგორიევი, ერისკაცობაში — მღვდელი თომა, მამა დავითის ტაძრის წინამძღვარი და მაცხოვრის ფერისცვალების სახელობის მცირე ეკლესიის აღმშენებელი). მან პატარა გიორგის საფუძვლიანად შეასწავლა ქართულ და რუსულ ენებზე წერა-კითხვა, წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი. შემდგომში, უკვე ასაკში მყოფი გიორგი, დიდი სიყვარულითა და პატივისცემით იხსენებდა თავის მოხუცებულ მასწავლებელსა და აღმზრდელს.

1857 წლის 17 იანვარს გიორგი ზალიკანიანი ხარფუხის წმინდა ნიკოლოზის სახელობის ბერძნული ეკლესიის უმტატო მედავითნედ დაინიშნა. 1858 წლის 11 სექტემბერს მიიღეს სასულიერო უწყებაში და შტატში დაამტკიცეს. 1860 წლის 17 თებერვალს ქაშვეთის წმინდა გიორგის სახელობის ტაძრის წინამძღვრის, დეკანოზ გრიგოლ ქარელაშვილის თხოვნით, გიორგი ქაშვეთის ტაძარში განამწესეს. 1863 წლის 15 დეკემბერს სტიქარი უკურთხეს. სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი, უწმინდესი და უნეტარესი კალისტრატე (ცინცაძე), რომელიც წლების განმავლობაში ქაშვეთის ეკლესიის წინამძღვარი გახლდათ, პირადად იცნობდა გიორგი ზალიკანიანს და საინტერესო მოგონებებიც შემოგვინახა მასზე. აი, რას წერდა იგი გიორგის შესახებ:

„XIX ს-ის 60-იან წლებში მსახურობდნენ ქვაშვეთში სახელგანთქმულნი მკითხველ-მგალობელნი, დიაკონი იოანე დულარიძე, როსტომ დარჩია და გიორგი ზალიკანიანი. ამ „სამთა ძმათა“ კითხვა-გალობის მოსასმენად დადიოდნენ ქვაშვეთში თითქმის ყოველ შაბათ-კვირას (იმ დროს ცისკარს დილით ლოცულობდნენ) ბარბარე ბატონიშვილი (გიორგი XII-ის ასული),

გრიგოლ და მამუკა ორბელიანები, ივანე და გიორგი მუხრანბატონები, გრიგოლ და ტერეზია დადიანები, პლატონ იოსელიანი და ბევრი სხვა წარჩინებული ქართველი“. გიორგი იყო კაცი ცოცხალი, დაუზარებელი, დავალების შეგნებულად ამსრულებელი, ზრდილობიანი, ენამახვილი და... თავმომწონე. გარდა საუცხოო კითხვა-გალობისა, რომლითაც გიორგი ხიბლავდა და ატკბობდა ქართველ მორწმუნე საზოგადოებას, განსვენებულს სხვა ღვანჯიკ მიუძღვის ჩვენი დედაქალაქის წინაშე. რა საშინელებას წარმოადგენს „ყვავილი“, ჩვენ ეს ვიცით, ვიცით ისიც, თუ რა საშუალებით შეიძლება ამ საშიშროებისაგან თავის

ქაშვეთის წმინდა გიორგის სახელობის ქველი ეკლესია

დაღწევა. წარსული საუკუნის სამოციან წლებში ამ „ბატონების“ შესახებ სულ სხვა აზრისანი იყვნენ, — აცრა გააჯავრებს „დიდ ბატონებს“. ამისთვის გიორგიმ საფუძვლიანად შეისწავლა ეს საქმე. 1866 წლის 14 აპრილს იგი დაინიშნა ქალაქის ვაქცინატორად, გამოიყენა თავისი ტკბილი ენა და პოპულარობა, შეაგნებინა უბრალო ხალხს აცრის საჭიროება, აუცრა რვა წლის განმავლობაში ყვავილი არა ერთსა და ორი ათას ადამიანს და გადაარჩინა უამრავი ხალხი სიკვდილსა და დასახიჩრებას“.

XIX საუკუნის 60-იან წლებში გიორგიმ, საკუთარი ხარჯებით, ქაშვეთის ეკლესიის ეზოში, თავისი ბინის ერთ-ერთ ოთახში გახსნა სამრევლო-საეკლესიო სკოლა, სადაც უსასყიდლოდ ასწავლიდა რამდენიმე ათეულ ბავშვს წერას, კითხვას, საღვთო ისტორიას, გალობას, სიმღერას და ანგარიშს, ამ სახით მან მრავალ ქართველ ახალგაზრდას გაუღვიძა სურვილი ცოდნის შეძენისა. მის მოწაფეთა შორის იყო ცნობილი ივანე მაჩაბელი (შექსპირის მთარგმნელი), რომელსაც იმდენად შეაყვამ-

რა სწავლა, რომ 8 წლის ვანო სადავ
დლებში „სამოციქულო“ კითხუ-
ლობა ქაშვეთის ტაძარში. შემდ-
გომში ქაშვეთის ეკლესიის მნათე
და საკათოლიკოსო საბჭოს წევრი
ნიკოლოზ არჯევანიძე ასე იხსენებ-
და ამ ამბავს: „გიორგის ცალ ხელ-
ში პატარა ვანო ეჭირა, ხოლო მე-
ორეში — დიდი ხუცური სამოცი-
ქულო, საიდანაც, გიორგის კი-
სერზე მარცხენით ჩამოკიდებუ-
ლი ვანო, უკითხავდა მლოცვე-
ლებს „კორინთელთა“ ანდა „ეფე-
სელთა მიმართ ეპისტოლეს...“

გარდა პატარა მოწაფეებისა,
გიორგი დიდ ინტერესს უღვიძებდა
უკვე ასაკში მყოფ ახალგაზრდო-
ბას. მან შეაყვარა მოზარდებს
„ვეფხისტყაოსანი“ და „დავითიანი“
და მისი გავლენით თითქმის ზეპი-
რად დაისწავლა იგი ყველა მათგან-
მა. 1881 წელს „დავითიანის“ სრუ-
ლი გამოცემის ავტორი იდეურადაც
და ფაქტობრივადაც, გიორგი ზალიკანიანი იყო, რაც
აღნიშნულია კიდევ გამოცემის წინასიტყვაობაში.

1882 წლის 17 მაისიდან ქაშვეთის ტაძრის წინამძღ-
ვართან, დეკანოზ დავით გრიგოლის ძე ქარელაშვილთან
მომხდარი უსიამოვნების გამო გიორგი ანჩისხატის ყოვ-
ლადმინდა ღვთისმშობლის შობის სახელობის ეკლესია-
ში გადავიდა, სადაც 1886 წლის 15 ივნისამდე მსახურობ-
და. ამ დაპირისპირების შესახებ ისევ უწმინდეს კალისტ-
რატეს (ცინცაძე) მოგონებებში ვკითხულობთ. „გიორგი
ჩვენს დროსაც, მოხუცებულებასში, მეტად თავმოძნო-
ნე კაცი იყო, ახალგაზრდობაში „ბუზსაც არ დავისომ-
დი თავზე“, — იტყოდა განსვენებული. მას უყვარდა
კარგი მაუდის ყურთმაჯიანი კაბის (ჩოხის) და ფარ-
ჩის მოკლე ახალუხის ტანისამოსი. ეს კი თურმე არ
მოსწონდა მამა დავით ქარელაშვილს. განსაკუთრე-
ბით ვერ ურიგდებოდა თურმე მამა დავითი „პსალმ-
შჩიკის“ „კოხტაობას“. ამის გამო, გვიამბო გიორგიმ,
ერთ დღეს, როდესაც ალექსანდრეს ბაღში დიდი „სე-
ირნობა“ იყო და მეც ლამაზად გამონყოფილი გავსც-
ქეროდი მხიარულ ხალხს, უეცრად დამიძახეს, წინამ-
ძღვარი გიბარებსო. მიბრძანა: „მიშველე, ბავშვი
კვდება, წავიდეთ, მოვნათლოთ“. გავექანე მსახურის
დასაძახებლად, მაგრამ არც ერთი არ აღმოჩნდა სახ-
ლში, დავაპირე ფაიტონის მოყვანა. წინამძღვარი მე-
უბნება, სანამ შენ ფაიტონს მოიყვან, ბავშვი მოკვდ-
ება; არც საჭიროა ფაიტონი, აქვე არისო. მეც ნამოვა-
ლე ემბაზს ხელი და გავყვირო. შევედი ხალხით გაჭე-
დილ ბაღში, ნახევარი რომ გავიარეთ, გვერდზე გადა-
უხვია მამა დავითმა, შემდეგ კი უკანვე დავბრუნდით.
ხალხში ბევრი ნაცნობი აღმოჩნდა და აქეთ-იქიდან
გვეკითხებოდნენ: რა დაგემართათ, გზა ხომ არ აგერი-
ათო. მივხვდი ყველაფერს: მსახურებიც განგებ იყო
დაგზავნილი სხვადასხვა მხარეს და ნათლობაც — მო-
ჭორილი. მეორე დღეს ვეახელ ეგზარქოსს და ვსთხო-
ვე, სამსახურიდან განთავისუფლება; მიზეზი ვერ

კათოლიკოს-პატრიარქი კალისტრატე (ცინცაძე)

მათქმევინა, თუმცა ძალიან დაინ-
ტერესდაო...

1886 წლიდან გიორგი ზალიკა-
ნიანი ოფიციალურად აღარ მსახუ-
რობს ტაძარში. იგი თბილისის
სხვადასხვა ეკლესიებში ეხმარება
მედავითნე-მგალობლებს. მან თა-
ვისი კეთილშობილური და მოსიყ-
ვარულე ხასიათის წყალობით ყვე-
ლასგან დიდი სიყვარული და პატი-
ვისცემა დაიმსახურა. 1908 წელს
ქაშვეთის ეკლესიის წინამძღვარ,
დეკანოზ კალისტრატეს თხოვნით,
მან შექმნა ხუთი კაცისაგან შემდ-
გარი გუნდი, რომელიც გალობდა
ჩვეულებრივ სამ ხმაზე. 1911 წლის
2 ივნისს, წინამძღვრისა და მრევ-
ლის თხოვნით, იგი დაუბრუნდა
ქაშვეთის ეკლესიას, სადაც გარ-
დაცვალებამდე მსახურობდა.

გიორგი ზალიკანიანი იყო სინ-
მინდების დამცველი და ქართული
ისტორიის მოსიყვარული. იგი ხში-

რად დადიოდა მიტოვებულ საყდრებში, ინერდა იქიდან
ძველ წარწერებს და გაზეთ „ივერიისა“ და „ცნობის
ფურცლის“ მეშვეობით საზოგადოების ყურამდე მიჰ-
ქონდა თავისი სატიკვარი. 1898 წელს „ცნობის ფურ-
ცელში“ იგი წერდა: „სოფელ ზეგვიდან სამ ვერსზედ,
ჩრდილოეთით (ძეგვის ხევის პირას) არის ან გაუქმე-
ბული პატარა ეკლესია, ლომფინ აყრილი. აღმოსავ-
ლეთით პატარა სანათურის თავს არის ჩატანებული
ქვა, რომელზედაც არის მხედრულის ასოებით შემდე-
გი წარწერა: „ქ. აღვაშენე საყდარი ესე ჩიტნაკოზ პატ-
რიარქმან დომენტიმ ყოვლად წმიდისა. ყოვლად წმი-
დაო, შეუნდევნ ყოველნი მისნი ცოდვანი ამინ. ქორო-
ნიკოს უდ“.

მედავითნე გიორგი ზალიკანიანი 1915 წლის 14 იან-
ვარს, ხანმოკლე ავადმყოფობის შემდეგ აღესრულა. იგი
18 იანვარს, კვირა დღეს დაასაფლავეს ქაშვეთის ეკლე-
სიის ეზოში და როგორც უწმინდესი კალისტრატე წერ-
და: „ეს პატივი მან უეჭველად დაიმსახურა“.

ცნობილი საზოგადო მოღვაწე და ჟურნალ „თეატრი-
სა და ცხოვრების“ რედაქტორი იოსებ იმედაშვილი გი-
ორგი ზალიკანიანის შესახებ წერდა, რომ „იგი იყო ქარ-
თული სასულიერო მნიგნობრობის საუკეთესო
მცოდნე, საეკლესიო წიგნების ცნობილი მკითხველი
და საუცხოვო მგალობელი“.

1915 წელს გაზეთი „სახალხო ფურცელი“ მისი გარ-
დაცვალებასთან დაკავშირებით წერდა: „14 იანვარს
ტფილისში გარდაიცვალა ქაშვეთის წმინდა გიორ-
გის ეკლესიის მედავითნე გიორგი ვასილის ძე ზალი-
კანიანი. იგი ყველა ძველი ტფილისის მოქალაქეთათ-
ვის კარგად ცნობილია. ყოველ მათგანს ჰქონია შემ-
თხვევა, მოესმინა მისი საუცხოვო ხმა, მშვენიერი
ძველებური საეკლესიო საგალობლები ნიკოლოზის
ეკლესიაში, ქაშვეთში, ანჩისხატში და სხვაგან, სა-
დაც ის მსახურობდა. განსვენებული იყო როგორც
კარგი მცოდნე ძველი ქართულის ლიტერატურისა,

საეკლესიო მწიგნობრობისა და გალობისა. განსვენებულის დასაფლავების ხარჯი იკისრა ქრისტიანობის აღმადგენელმა საზოგადოებამ, რომლის წევრადაც ითვლებოდა განსვენებული მედავითნე“.

დასაფლავების დღეს, 18 იანვარს, წესის აგების წინ სიტყვა წარმოთქვა ქაშვეთის ეკლესიის წინამძღვარმა, დეკანოზმა კალისტრატე ცინცაძემ, სადაც კარგად არის წარმოჩენილი მოხუცი მედავითნე-მგალობლის ცხოვრება-შემოქმედება:

„ტფილისის ეკლესიათა კრებულთ მამათმთავარო და ქართული წირვა-ლოცვის დამამშვენებლო გიორგი, რად გაჩუმებულხარ?

რატომ გულმხურვალე მონანილეობას არ იღებ მღვდელმთავრის წირვაში, რომლისაც აქამდის იყავ ტრფიალი?

იქმნება მისთვის გაბუტებულ იყვე, რომ ეხლანდელი კითხვა-გალობა აღარ მოგწონდეს, ვინათგან ჩვენ შორის ველარ ჰხედავ შენებრ სახელგანთქმულს მკითხველ-მგალობელს, შენს მეგობარს და მასთან მეტოქეს, ქვაშვეთისავე დიაკონს როსტომ დარჩიას, და შენს წინა მოადგილეს, ზარისავით წერიალა ხმის პატრონს, ტკბილად მგალობელს მელიტონ კახეთელიძეს?

ანდა, იქმნება მისთვის დაგედოს საცო პირისა შენისათვის, რომ მსმენელთ-მლოცველთა შორის აღარა სჩანს საღვთო წერილით განბრძნობილნი, შენი ნიჭის ხელმძღვანელები და ცოდნის პატივისმცემელები: ბარბარე და თეკლე ბატონიშვილები, ნინო მუხრანბატონი, დიდი გრიგოლ დადიანი, და გრიგოლ და ვახტანგ ჯამბაკურ-ორბელიანები და ივანე მაკაროვ-არჯევანიძე?

მერმე, ჩემო გიორგი, მაგ გაბუტვით ხომ უფრო ცუდ გარემოებაში გვაყენებ ჩვენცა და შენს საყვარელ საქმესაც: ვინ უნდა გადმოგვცეს შენ მიერ მამა-პაპათგან შეთვისებული და მისაკუთრებული, სულისა და გულის დამატკბობელი შნო და კილო ქართულის ღვთისმსახურებისა, ვინ უნდა განგვწვრთენას და გვავარჯიშოს ამ საღვთო საქმეში, ვინ უნდა აღნუსხოს შეცთომილება და დაგვაყენოს სწორს გზაზე?

იქმნება გულნაკლულად იყვე ჩვენზედ მისთვის,

მარცხნიდან: მღვდელი მირონ ომანიძე და დიაკონი ნიკოლოზ კუჭაიძე
დგას: გიორგი ზალიკიანი

რომ შენებრ ვერ შევიყვარეთ ძველი მწერლობა და ვერ გაუწიეთ პატრონობა: ვერ მოგბადეთ შენ, რომელმაც მოუპოვე ამბროსი ნეკრესელს სახელოვანი გამომცემელი (იგულისხმება ნეტარხსენებული ეპისკოპოსი ალექსანდრე ოქროპირიძე, რომელმაც გამოსცა ამბროსი ნეკრესელის ქადაგებანი და მოძღვრებანი 1881 წელს),

ხოლო დავით გურამიშვილის თბულებათა სრულის კრებულის (1880 წელში) და ზოგიერთ სხვათა გამოცემა-გამოქვეყნება, შენ მარტომ თავს იდევ და ბრწყინვალედ შეასრულე?

იქმნება გულს გაკლდეს, რომ შენ მიერ სამოციან წლებში ამ წმიდა ტაძრის გალავანში გახსნილი სამრევლო სკოლა დღეს აღარ არსებობს, და ბევრმა ჩვენგანმა არც კი იცის შენი ეგეთი ღვაწლი სამშობლოს წინაშე?

იქმნება, მოხუცო, 58 წლის მუშაობისაგან მამულისა და ეკლესიის სასარგებლოდ დაღლილ-მოქანცულ იყვე, და ეხლა მოსვენებას აპირებდე? შეუფერებელია, შენ ხომ „მოუსვენარი“ გიორგი ხარ და მოსვენებას შორს გაურბოდი: „ვისაც მოსვენება უნდა, ის წმინდა ნინოს სასაფ-

ლაოზე უნდა იყოსო“, აკი ასე იცოდი ხოლმე ლაპარაკი?

იქმნება მისთვის არ გვცემდე ხმას, რომ მოხუცებულობის დროს ვერ მოგიარეთ, ვერ გასიამოვნეთ, განყენინეთ, გაგაჯავრეთ და ამიტომ დააპირე ქვაშვეთითგან გაქცევა, როგორც 32 წლის წინად გაიქცევი? ნუ ინებებ ამას, გიორგი, ნუ! შენ ქვაშვეთითგან ვერ გაგიშვებთ, შენ აქ უნდა დარჩე საუკუნოდ, შენ მუდამ უნდა სდარაჯობდე ქვაშვეთის კარ-მიდამოს, და განუწყვეტილ, დღედაღამ აქებდე და ადიდებდე ჩვენს სასოს და მფარველს, წმინდა მთავარ-მონამე გიორგის!

ასეთია ჩვენი, მრევლისა და კრებულის „უფროს“ წევრთა სურვილი და შენც, როგორც კრებულის „უმცროსი“ წევრი, ჩვენს სურვილს უნდა დაემორჩილო, ჩვენს დაუინებას ანგარიში გაუწიო!

მაშ, ნულარ აგვიანებ, აღახვენ ბავენი შენნი და შენებურად შეეხმატკბილე უფალს: შენი ვარ, უფალო, მაცხოვრე მე, რამეთუ სიმართლენი შენნი გამოვიძიენ მე, და ჩვენიც შევლალადებთ: შეიწყალე, უფალო, მონაი შენი. ამინ“.

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავინყებდეთ ვიხსნათ ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 98 95 41; 72 13 50; 8(99) 54 82 29; 8(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

გთხოვთ, გაზამთ გაუფრთხილდეთ მასში დაბეჭდილი მასალების გამო

გთხოვთ, დავალიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე:

სს „ლიბერთი ბანკი“ (მთაწმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406).

ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: წმ. ანდრია პირველწოდებულის

სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000

ელ.ფოსტა: patriarchatepress@yahoo.de მის: ერეკლე II-ს მოედანი

№1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე
რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54
სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი (მიოლაშვილი), მარიამ გავა, ნინო გავიშაშვილი, თამარ ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გიორგი კახიძე, ცარო ვარდიშვილი, მამუკა კვაჭანტირაძე, დამკაბდონებელი: ვალერიან ჯუღელი, ოპერატორი, ზოია კობახიძე

ფოტომატიკა

არქიმანდრიტი შიო (ქვილითაია) 1865-1929

არქიმანდრიტი შიო, ერისკაცობაში — სუმო (სიმონი) ქვილითაია, 1865 წელს სამეგრელოში, სენაკის მაზრის სოფელ ნაესაკოვოში, კეთილმორწმუნე გლეხის ოჯახში დაიბადა. ყრმა სიმონი მშობლებმა აღსაზრდელად მარტვილის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის მამათა მონასტერთან არსებულ სასწავლებელში მიიბარეს, სადაც მან იქ მოღვაწე ბერებისგან ქრისტიანული ცხოვრების ანბანი ისწავლა. მათი წმინდა ცხოვრებისა და მსახურების შემხედვარეს მასაც გაუჩნდა სურვილი ბერად შედგომისა.

XIX საუკუნის 80-იან წლებში გორის ეპისკოპოს ალექსანდრეს (ოქროპირიძე) ლოცვა-კურთხევით დაიწყო შიომღვიმის, ზედაზნისა და მცხეთის წმინდა ჯვრის მონასტრების აღდგენა-რესტავრაცია. მეუფე ალექსანდრემ თავის გარშემო შემოიკრიბა ახალგაზრდა, ღვთის მოშიში მორჩილები და მათი დახმარებით დაიწყო მიტოვებული საეკლესიო ალორძინება. ამ მორჩილებში აღმოჩნდა სიმონიც, რომელმაც პატიოსანი და კეთილსინდისიერი საქციელით იმთავითვე მიიპყრო მოხუცებული მღვდელმთავრის ყურადღება.

ჯანლონიან და ენერგიულ მორჩილს მეუფე ალექსანდრე დავალების შესასრულებლად ხან ერთ მონასტერში გზავნიდა და ხანაც — მეორეში. წლების განმავლობაში გამოცდილი მოძღვრის ლოცვა-კურთხევითა და ხელმძღვანელობის ქვეშ მყოფი სწრაფად წარემატებოდა ქრისტიანულ სათნოებებში, რამაც საბოლოოდ მიაღებინა გადაწყვეტილება მონასტერში გაეტარებინა დარჩენილი ცხოვრება.

საბჭოთა პერიოდის შიომღვიმის მონასტრის უკანასკნელმა წინამძღვარმა, არქიმანდრიტმა ისე სუბიჟილმა, რომელიც ასევე ამ საეკლესიო ალიზარდა (გარდაიცვალა 1950წ.), დაგვიტოვა საინტერესო მოგონებები, სათაურით — „ჩემი თავგადასავალი“, სადაც საფუძვლიანად არის აღწერილი მონასტრის განახლების ისტორია. აი, რას წერდა იგი მამა შიო ქვილითაიას შესახებ:

„1898 წლიდან იწყება ჩემი ახალი ცხოვრება სოფლის გარეშე, მონასტერში, 10 ნოემბერს მივედი წმ. შიოს მონასტერში. პირველ ხანებში, ლეონიდეს თქმისაებრ, მართლა ძნელი და მძიმე იყო ჩემი აქ ცხოვრება. ღარიბი, გაცივებული და მოუწყობელი იყო მაშინ ეს მონასტერი. ორივე ტაძარი გაპარტახებული: მე-5 საუკუნის ტაძარში წირვა-ლოცვა არ სრულდებოდა, რადგან შიგ შესვლაც კი საშიში იყო, ზედ ტაძარზე ამოსული იყო ხეები და ბუჩქნარი, ეკლესიის სარკმელები გამოწვრილები იყო, შიგ ზამთარ-ზაფხულ წვე-

ილუშანი შიო

თები ჩამოდიოდა, შიგნით კი ღამურების ბუნაგი იყო. არც XI ს-ის ტაძარი იყო უკეთეს პირობებში, თუმცა ზევიდან თუნუქი ჰქონდა გადაჭედული, იოანე მუხრანბატონის მეუღლის წყალობით, მაგრამ არც მას ჰქონდა სარკმელის ჩარჩოები და მინები. მხოლოდ ერთი ახლად აშენებული შენობა იყო, თერთმეტი ოთახით, საძმოსთვის ეპისკოპოს ალექსანდრესაგან.

მონასტერში რომ მივედი, ორ დღეს პატივი მცეს და სამუშაოში არ გამიყვანეს, წინამძღვრად ეპისკოპოსი ალექსანდრე იყო, ის ქ. ფოთში ცხოვრობდა და განაგებდა გურია-სამეგრელოს ეპარქიას, აქ კი თავისი მოადგილე ჰყავდა, რომელსაც შიო ერქო, გვარად ქვილითაია. აი, ამ შიომ მომიხმო და ამიხსნა მონასტრის წეს-ტიპიკონი. აქ ეხლა მეთორმეტე მორჩილი შენა ხარ, აირჩიე, რომელიც გინდა ამხანაგი და ისე ოროლმა ერთად იცხოვრეთ, ისწავლეთ და ერთად იმუშავეთ“.

1902 წლის 20 იანვარს სიმონი ბერად აღიკვეცა და ღირსი მამის შიო მღვიმელის საპატივცემულოდ სახელად შიო ეწოდა. 1903 წლის 21 ნოემბერს ეპისკოპოსმა ალექსანდრემ დიაკვნად აკურთხა, მეორე დღეს კი მღვდლად დაასხა ხელი და შიომღვიმის მონასტრის კეთილმონესედ დაადგინა. 1907 წლის ნოემბერში აღესრულა მისი აღმზრდელი და მასწავლებელი, ეპისკოპოსი ალექსანდრე, რომლის გარდაცვალებამ დიდად დაამწუხრა მამა შიო. შიომღვიმის მონასტრესა და იქ მყოფ მამებზე ზრუნვა ამჯერად იმერეთის ეპისკოპოსმა ლეონიდემ (ოქროპირიძე) ითავა.

1908 წელს ეპისკოპოსი ლეონიდე გურია-სამეგრელოს ეპარქიის მმართველად დაინიშნა, რომელმაც გამოცდილი და სანდო მღვდელ-მონაზონი 1909 წლის 2 თებერვალს მარტვილის მონასტერში გადაიყვანა. 1909 წლის 18 მარტს იგი მონასტრის ხაზინადრად დაინიშნა და ამავე წლის 2 ივნისს საგვერდულით დაჯილდოვდა.

მღვდელ-მონაზონ შიოს მარტვილში დანიშვნის ჟამს მონასტერი მეტად სავალალო მდგომარეობაში ყოფილა. ერთ დროს უმდიდრესი მონასტერი, რომელიც დადიანების საძვლედ ითვლებოდა, ფრიად დამცრობილიყო. მონასტერში სახურავიდან წყალი ჩადიოდა და ძველ ფრესკებს აზიანებდა. საჭირო იყო სწრაფი და გონიერი გადაწყვეტილების მიღება, რათა უძველესი სავანე უარეს დღეში არ ჩავარდნილიყო. 1910 წელს ჟურნალ „შინაური საქმეების“ 26-ე ნომერში ვინმე „მარტვილელი მღვდელი“ მონასტრის შესახებ წერდა:

„ანდრია მოციქულმა, რომელიც ქადაგებდა მარტვილის მონასტერში, გამოუგზავნა მას პატრონი ყოვ-

ლადასამღვდელო ლეონიდეს სახით. დანიშნვისთანავე მან ყურადღება მიაქცია ამ მონასტერს. მოიყვანა ცნობაში მამული მონასტრისა, ნახა რომ გუმბათი ტაძრისა უვარგისია, წარმოიდგინეთ წვიმაც ჩამოდიოდა, მოაშორა ძველი დატეხილი სპილენძი და ახალი სპილენძით გადახურა. შელესა-შეალამაზა გარეთ კედლები მონასტრისა და შეუდგა ნივთების მონესრიგებას. როდესაც მეუფემ მოაწესრიგა გარეგნული მხარე მონასტრისა, მისი ყურადღება მიიპყრო შიგნით მხარეზე. ტაძრის კანკელი იყო ტილოსი და სულ ძველთაძველი. ყოვლადსამღვდელო სულ იმას ცდილობდა, როგორმე განეახლებინა კანკელი, მაგრამ საშუალება კი არსად იყო. მალე მარტვილის ღვთისმშობელმა უჩვენა მას წყარო საშვალეებისა. განსვენებულია ბიძამისმა, ეპისკოპოსმა ალექსანდრემ გორ-

შიომღვიმის მონასტერი აღდგენამდე, XIX საუკუნის 80-იანი წლები

დის სასახლის ეკლესიას შესწირა ათასი მანეთი იმ პირობით, რომ მუდმივ მის სარგებლით ანთებული ყოფილიყო ჭრაქი ვლადიკრის ღვთისმშობლის ხატის წინ. მაგრამ ეს პირობა მეუფესი არ შეასრულეს, ხატი ზუგდიდში წაასვენეს და არამც თუ არ უნთებენ ჭრაქს, არამედ, როგორც მითხრეს, ის ხატი ეხლაც იაშვიკში უნდა იყოს გამოქვდილი. ეპისკოპოსმა ლეონიდემ ბიძამისის ფულები მონასტრის საჭიროებისთვის უკან მოითხოვა და ბევრი ვაი-ვაგლახის შემდეგ კიდევ მიიღო. მისმა მეუფებამ მაშინვე შეუკვეთა ქუთაისში ცაგარეიშვილის სახელოსნოს ჩუქურთმებიანი კანკელი, რომელიც ამ დღეებში მოიტანა ბატონმა ცაგარეიშვილმა და კიდევ აღმართა. მის დადგმაში თვით ეპისკოპოსი ლეონიდემ მონაწილეობდა, როგორც უბრალო მუშა.

არ შემძლია ორიოდე სიტყვა არ ვთქვა ამა მონასტრის ყოფილ ეკონომოსებზე, რომლებსაც დიდად არ გამოუდიათ თავი მონასტრის პატრონობაზე. ერთი რამ სასარგებლო სავანისათვის მათ არ გაუკეთებიათ. მაგრამ, საბედნიეროდ, ყოვლადსამღვდელომ ამა მონასტრის ეკონომოსად გადმოიყვანა შიომღვიმის მონასტრიდან მამა შიო, რომელიც განუწყვეტილად შრომასა და მუშაობაშია. ვერ ნახავ მას უსაქმოდ და ტყვილად გაჩერებულს. მის ნაშრომს რომ კაცმა თვალი გადაავლოს, იტყვის, რომ აქ მუშა კაცის ხელი ყოფილაო. ერთი სიტყვით, თუ კი მამა შიო

დარჩა ამ მონასტერში სამი-ოთხი წელი კიდევ, სავანეს სულ სხვა ფერი დაეძება და შემოსავალიც დიდად იმატებს. მისგანთ მუშაობა აქაურებმა ბევრმა ისწავლეს, მხოლოდ სასურველია მუქთახორა ბერებმაც ნაბაძონ. მამა შიოს კვლავ შრომას და მის შრომის დაჯილდოებას უსურვებ, ხოლო ლეონიდ განმანახლებელს მისცეს ღმერთმა საშვალეა და ძალა დავით აღმაშენებლისა".

1913 წლის 6 მაისს მარტვილის მონასტერში ნაყოფიერი და კეთილსინდისიერი მოღვაწეობისათვის მღვდელ-მონაზონი შიო სამკერდე ოქროს ჯვრით დაჯილდოვდა.

1914 წლის 4 იანვარს მოულოდნელად გარდაიცვალა ხობის მონასტრის ილუმენი დიმიტრი (პარკაია), რის შედეგადაც საქართველო-იმერეთის სინოდარული კანტორის 10 მარტის ბრძანების საფუძველზე, მონასტრის წინამძღვრად მღვდელ-მონაზონი შიო დაინიშნა და 29 მაისს ილუმენის წოდება მიენიჭა.

ილუმენი შიო დიდ ყურადღებას აქცევდა ქვრივ-ობლებსა და გაჭირვებულებს. მონასტერთან არსებულ დაწყებით სკოლაში იგი მოსწავლეებს წერა-კითხვას, წმინდა წერილს, კატეხიზმოს, გალობასა და საეკლესიო ტიპიკონს ასწავლიდა. სამეგრელოში მცხოვრები, ბატონი ალექსანდრე არჩაია თავისი მამის მონაყოლს ასე იხსენებს: „მე ბავშვობაში ცელქი ვიყავიო, რის გამოც პედაგოგებისაგან საყვედურსა და წყრომას ვიმსახურებდი. ჩემი ცუდი საქციელი რამდენჯერმე მოახსენეს არქიმანდრიტ შიოს, მან კი ხელი თავზე გადამისვა და ასეთი რამ სთქვა ყველას გასაგონად: ეს ახლა ცუდად იქცევა, მაგრამ მომავალში ამისგან კაცი დადგებაო“. აქედან ჩანს მამა შიოს სწორი პედაგოგიური ხედვა. უპირველეს ყოვლისა, ის პატარებში პიროვნების აღზრდას ცდილობდა და შემდგომ ამა თუ იმ საგნის ცოდნას. გარშემო მყოფთათვის უდიდესი მაგალითის მიმცემი თავად არქიმანდრიტი შიო იყო.

1916 წელს ვინმე „ნაბადანალის“ ფსევდონიმით მამა შიო ქველთაიას მოღვაწეობის შესახებ გაზეთ „სამშობლოს“ ფურცლებზე წერდა: „სოფელ ხობის ძველთა ძველ მამათა მონასტერს დღემდე არ მოვლინებია ისეთი წინამძღვარი, როგორიც დღეს არის ეს ჩვენი შრომისმოყვარე „შიო“. ეს კურთხეული და ცხოვებული ბერი, გურია-სამეგრელოს ეპისკოპოსის ლეონიდეს მიერ იქმნა გადმოყვანილი ხობის მამათა მონასტერში ილუმენად სოფელ მარტვილის მონასტრიდან, 1915 წელს. ბერი ყოვლად პატიოსანი, შრომისა და ოფლის მოყვარე; მას არაოდეს არა სცალიან, მისი მოცლა და მოსვენება ღვთის წირვა და ლოცვაა, დანარჩენ სხვა დროს იგი ანდომებს მუშაობას: მუდამ ხელში უჭირავს თოხი, ბარი, ნიჩაბი და კირკა, ათასნაირ ნერგს და სხვადასხვა მის მიერ ნამუშევარს ნახავთ მონასტერში. ყოველი მიმავალი მოგვითხრობს მამა შიოს შრომის შესახებ. ვუსურვებთ ხანგრძლივ სიცოცხლეს დაუღალავი შრომისათვის“.

1917 წლის 3-4 სექტემბერს ილუმენი შიო ხობის მონასტრის სამოსწავლო ნაწილში (მირცხულავა) ერთად ესწრებოდა ქ. თბილისში შეკრებილ ბერმონაზონთა შეკრებას, სადაც განიხილებოდა საქართველოს მონასტრებში იმ დროს არსებული პრობლემები და სხვადასხვა საკითხები. ილუმენი შიო ასევე ესწრებოდა

მარცხენიდან სხედან: უცნობი მღვდელ-მონაზონი, მღვდელ-მონაზონი სპირიდონი (ჩიკვაძე), მღვდელ-მონაზონი პიროსი (ოქროპირიძე), ილუშენია ნინო (ამილახვარი), ეპისკოპოსი ლეონიდა (ოქროპირიძე), დეკანოზი დავით ღამბაშიძე, მღვდელ-მონაზონი სარაპიონი (ზაბახიძე), მასნაველაი ილია ზედაძე. მეორე რიგში მარჯვნიდან მეორე — მღვდელ-მონაზონი შიო (ქილითაია). შიომღვიმის მონასტარი, 1902 წელი

1921 წლის 1-5 აგვისტოს გელათში ჩატარებულ მესამე საეკლესიო კრებას, როგორც ჭყონდიდის ეპარქიის დელეგატი. საგარეოდ, 1918 წელს მას არქიმანდრიტის ნოდება მიენიჭა.

არქიმანდრიტ შიოს საბჭოთა ხელისუფლების პირველ წლებში მოუწია ხობის მონასტრის წინამძღვრობა. დაიწყო ეკლესია-მონასტრების ადმინისტრაციული წესით დახურვა და იქ მყოფი სასულიერო პირების დევნა. ამ დროს საქართველოში დაიკეტა 600-ზე მეტი ეკლესია-მონასტერი. უღმერთო ხელისუფლება ჩქარობდა იქ არსებული ძვირფასი ხატების, ოქრო-ვერცხლის ნაკეთობების, ისტორიული მნიშვნელობის მქონე ნივთების მითვისებას, რათა ისინი პირადი კეთილდღეობისთვის მოეხმარათ.

მამა შიოს უკიდურესად რთულ პირობებში უზღებოდა მონასტრის მზრუნველობა და დაცვა. 1922 წლის 10 მარტს ის დახმარებას სთხოვს ჭყონდიდელ ეპისკოპოს დავითს (კაჭახიძე):

„დღევანდელი მონასტრის მდგომარეობა აუტანელია. კარგად რომ დავაკვირდეთ, საცრემლო მდგომარეობაზეა მიდგომილი. ადგილ-მამული, რომლითაც ის თავს ინახავდა ჩამოხდილია, შემოსავალი წყაროები დახურულია, ქარისგან სახურავი ამძვრალია. თავშიშველი უნუგეშოდ ცას შევყურებ. არა აქვს არავითარი სახსარი, თავი გადაიხუროს და დაიცვას მასთან სიდიადე-სიბრწყინვალე ძვირფასი ნახატ-სურათებისა და სხვა განძეულობისა, რომელიც მას აბარია და მით ამაყოფს, და თუ ამ მოკლე დროის განმავლობაში არ იქნა დახმარება, ამ ძვირფას მონასტერს უეჭველად მოელის ჩანგრევა და გაფუჭება. ამისთვის უმორჩილესად მოვივლტვი თქვენს წინაშე მუხლმოყრილი, აღძრათ შუამდგომლობა საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის წინაშე, ასეთი ძვირფასი ძველთა უძველესი მამათა მონასტერი ხობისა, იქნეს მის მხედველობაში და მიეცეს ჯეროვანი დახმარება“.

სამწუხაროდ, იმ პერიოდში ხობის მონასტრისთვის არავის ეცალა. თავად ეპისკოპოსი დავითი იყო ურთულეს მდგომარეობაში. სამღვდელოების სხვა წევრებთან ერთად იგი დააპატიმრეს და ციხეში გამოკეტეს. იგივე სიტუაცია იყო თბილისშიც, სადაც კათოლიკოს-პატრიარქი ამბროსი (ხელაია) ხელისუფლებას თითქმის შინაპატიმრობაში ჰყავდა გამოკეტილი, 1922 წლის აპრილში გენუის კონფერენციაზე გაგზავნილი მემორანდუმის გამო. მამა შიოს ისევე საკუთარი ძალებით უნდა გადაერჩინა მონასტერი.

1923 წელს მიღებული დადგენილების საფუძველზე დახურული ეკლესიების მთელი ქონება ადგილობრივი კომიტეტების განკარგულებაში გადავიდა. ზოგიერთი ნაწილი, რომელსაც ისტორიული მნიშვნელობა მიენიჭა, სახალხო განათლების მუზეუმს გადაეცა, დანარჩენი კი მოხმარდა ადგილობრივ გლეხობას. საგანგებო პუბლიკაციებში ხობის მონასტრის დახურვის შესახებ ვკითხულობთ:

„1923 წელს, აპრილის მეორე ნახევრის პირველ დღეებში, ხობის მონასტრის დაკეტვის საკითხის განსახილველად აქ თავი მოუყრიათ ხუთ ირგვლივ მდებარე სოფლის მცხოვრებლებს. შეკრებილთა ნაწილი მომხრე ყოფილა მონასტრის დაკეტვისა, ნაწილი კი — არა. პარტიის წარმომადგენლის „განმარტების“ შემდგომ, ხალხს „ერთხმად გადაუწყვეტია“ მონასტრის დაკეტვა, რომლის შემდეგ შესდგომიან ხატების ჩამოღებას“.

1923 წლის 23 აპრილს შედგენილი ოქმის მიხედვით, ზუგდიდის მაზრის ალმასკომის თავმჯდომარის როგავას წერილის შესაბამისად, ხობის მილიციის უფროს ტ. კვარაცხელიას მამა შიოსგან ჩაუბარებია მონასტრის ნივთები, მონასტერი დაუკეტია და კლიტე თვითონ წაუღია. კომუნისტები ფიზიკური და ფსიქოლოგიური წნეხით ცდილობდნენ გაეტეხათ სასულიერო პირები, რათა

მათ ღვთისმსახურებასა და ქრისტიანული წესების შესრულებაზე უარი ეთქვათ.

1923 წლის 5-6 ივნისს სიძველეთა დაცვის კომისიამ, გ. ჩუბინაშვილისა და ა. ჭანტურიას შემადგენლობით, ხობის მონასტრის დათვალიერების შემდეგ „მიიღო რა მხედველობაში ხსენებული მონასტრის დიდი ისტორიული მნიშვნელობა მხარის ისტორიისა და კულტურისათვის“, საჭიროდ ცნო ალექსანდრე შუამდგომლობა სიძველეთა დაცვის კომიტეტის წინაშე, რათა „მონასტერში მცხოვრებნი, რომლებიც მხოლოდ და მხოლოდ თავიანთი მუშაობით ცხოვრობენ და როგორც გამოირკვა, ადგილობრივ მცხოვრებლებს საგრძნობ დახმარებას უჩენენ, დატოვებულ იქნენ სავანეში და გადაეცათ მათ კლიტე მონასტრისა, რათა იგი მოვლილ იქნეს ჰიგიენურად“. კომისიამ სთხოვა ადგილობრივ ხელისუფლებას, რომ მონასტრის კლიტე წინამძღვრისათვის გადაეცათ, რაც მათ გაუთვალისწინებიათ. ბერები დაუტოვებიათ მონასტერში, მაგრამ მათთვის წირვის ნება არ მიუციათ. არქიმანდრიტი შიო 1923 წლის 16 ნოემბერს ა. ჭანტურიას წერდა, რომ აქ ცხოვრობს რვა ბერი, მოხუცებულნი და ავადმყოფნი, ისინი დიდი ხანია მონასტერში იმყოფებიან, შეეჩვივნენ წირვას და ახლა წირვა რომ აუკრძალეს, ძალიან დამწუხრებულნი არიან. წინამძღვარი ითხოვს, – უშუამდგომლონ მთავრობის წინაშე და „უშოვნონ ნება წირვისა“, მაგრამ ეს თხოვნა არ დაკმაყოფილებულა. შემდგომ წლებში ხობის მონასტერს ჩამოერთვა მთელი ქონება, სახნავ-სათესი მიწები, რამაც ბერებს ყოველგვარი საარსებო წყარო მოუჭრა.

1925 წლის ივლისში ჭყონდიდელმა ეპისკოპოსმა სვიმეონმა (ჭელიძე) ზელახლა აკურთხა ხობის მონასტრის ტაძარი, როგორც სამრევლო ეკლესია, რადგან მთავრობის ბრძანების საფუძველზე მას არ ჰქონდა უფლება იქ ბერმონაზვნები განემსახებინა. მან ეკლესიაში თეთრი სამღვდელთა წარმომადგენლები დანიშნა. ამის გამო, არქიმანდრიტი შიო და მონასტრის ბერები იძულებული გახდნენ ახლომდებარე სოფლებში გასულიყვნენ საეკლესიო წესების შესასრულებლად, რათა მცირეოდენი საზრდო და არსებობის საშუალება მოეპოვებინათ. ამას კი თეთრი სამღვდელთა მხრიდან დიდი უკმაყოფილება მოჰყვა. რამდენიმე მათგანმა ეპისკოპოს სვიმეონთან უჩივლა მამა შიოს. აი, რას ვკითხუ-

არქიმანდრიტი შიო

მომ ამ მეტად საჭირო დროს დაობლება მტკივნეულად განიცადა. მამა შიოს გასვენებას ბევრი ხალხი არ დასწრებია, შიშით ვერ ბედავდნენ მისვლას. მონასტრის კეთილმოწყობა და შემდგომი წინამძღვარი, ილუმენი ალექსი (მირცხულავა) წინამძღვრის ცხედართან თურმე ბავშვივით ქვითინებდა. დაკრძალვის შესახებ მან წერილით აცნობა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ ქრისტეფორეს (ციციქიშვილი):

„უნმიდესსა და უნეტარეს პატრიარქ ქრისტეფორეს.

ვითხოვთ თქვენგან შენდობას და ვეანბორებით თქვენ წმიდა მარჯვენას მუხლმოდრეკით. გარდა ამისა, იმედია ამ მცირე ბარათის მიღებისთანავე ჩვენც მოგაგონდებით. ჩვენ დიდად მწუხარებაში ვართ. ხობის მონასტრის წინამძღვარი, არქიმანდრიტი შიო გარდაიცვალა 20 თებერვალს, ძველით, თავის დროზე უნდა გვეცნობებოდა, მარა ჩემ ავადმყოფობამ ქნა და აწი გთხოვთ მუხლმოდრეკითა და სიმდაბლით, თქვენი წმიდა წირვა აღირსოთ მამა შიოს; მეორმოცე დღეა 31 მარტს, ძველით. აწი მეტი რაღა განყენიოთ. მარადის თქვენი მომხსენებელი, ილუმენი ალექსი ხობიდან. 1929 წლის 22 მარტი“.

არქიმანდრიტი შიოს ცხედარი მონასტრის ძმობამ ხობის მონასტრის სამრევლოში დაკრძალა.

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავინახოთ ვიხსნათ ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 98 95 41; 72 13 50; 8(99) 54 82 29; 8(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

ბთხოვთ, გაზეთის გაუფრთხილდეთ მასში დაგეგმილი მასალების გამო

გთხოვთ, დავალაინება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე:

სს „ლიბერთი ბანკი“ (შთანძვინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406).

ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: ნმ. ანდრია პირველწოდებულის

სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000

ელ-ფოსტა: patriarchatepress@yahoo.de მის: ერეკლე II-ს მოედანი

№1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე
რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოლუჩაძე T. 599 23 10 54
სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი (შილაშვილი), მარიამ ვაგვა, ნინო ვაგოშაშვილი, თამარ ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია ხაჩარაძე, სერგო კერესელიძე, გვარცხელი: ცარო ვარდიშვილი, მამუკა კვაჭანტირაძე; დამკაბადონებელი: ვალერიან ჯუღელი, ოპერატორი, ზოია კობახიძე

ფოტომატიკა

„ქვეყნისთვის დაუღალავად მლოცველი“ ეპისკოპოსი ნიკიფორე (ჯორჯაძე) 1782-1851

ეპისკოპოსი ნიკიფორე, ერისკაცობაში — ნოდარ ჯორჯაძე, 1782 წელს (მეორე ვერსიით, 1778 წელს) კახეთის სოფელ საბუეში, თავადის ოჯახში დაიბადა. მისი საერო სახელი რომ ნოდარი იყო, ერთ-ერთი ძველი ქართული ხელნაწერის (№664) შემდეგი სიტყვებიდან ჩანს: „ნოდარი არქიმანდრიტი ნიკიფორესი არს ესე“. ჯორჯაძეებში ეს სახელი ძალიან მიღებული და გავრცელებული გახლდათ და ხშირად ისინი „ნოდარიშვილებად“ იწოდებოდნენ. ამის სასარგებლოდ ლაპარაკობს ეს ხელნაწერიც.

დიდ თავადურ ოჯახში დაბადებულ პატარა ნოდარს საფუძვლიანი საერო და სასულიერო განათლება ჰქონდა მიღებული. 1796 წელს იგი აღსაზრდელად ქიზიყში, ბოდბის წმინდა ნინოს სახელობის მამათა მონასტერში მიაბარეს, სადაც მან სავანეში მოღვაწე ბერების დახმარებით შეისწავლა ქართულ ენაზე წერა-კითხვა, საღმრთო წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი. 1800 წელს ბოდბელმა მიტროპოლიტმა იოანემ (მაყაშვილი) ამავე მონასტერში ბერად აღკვეცა, სახელად ნიკიფორე უწოდა და დიაკვნად აკურთხა. 1806 წელს მეუფე იოანემ მას მღვდლად დაასხა ხელი. ამავე წელს აღმოსავლეთ საქართველოს კათოლიკოსმა ანტონ II-მ (ბაგრატიონი) მღვდელ-მონაზონ ნიკიფორეს არქიმანდრიტის წოდება მიანიჭა და ხირსის წმინდა სტეფანეს სახელობის მამათა მონასტრის წინამძღვრად განამწესა.

საქართველოს ავტოკეფალიის გაუქმების შემდეგ მამა ნიკიფორე კვლავ ხირსის მონასტრის წინამძღვრად რჩება. 1812 წელს იგი ბრინჯაოს ჯვრით დაჯილდოვდა. 1817-1818 წლებში არქიმანდრიტი ნიკიფორე აქტიურ მონაწილეობას იღებს „ოსეთის სასულიერო კომისიის“ მუშაობაში. იგი საქართველოს ეგზარქოს თეოფილაქტეს (რუსანოვი) აწვდის ღირებულ ცნობებს შიდა ქართლის მთიანეთის ხეობებში ოსი მოსახლეობის განსახლების, მათი სულადობრივი და კომლობრივი რაოდენობის შესახებ. ეგზარქოსს მამა ნიკიფორესათვის დაუვალებია ში-

და ქართლში ოსებით დასახლებულ ხეობებსა და სოფლებში მონათლული და მოუნათლავად დარჩენილი მოსახლეობის აღნუსხვა, კომლებისა და სულადობრივი რაოდენობის ჩვენებით; არქიმანდრიტს აგრეთვე უნდა დაედგინა, თუ რომელ თავადს ან აზნაურს ეკუთვნოდა აღნუსხული ხეობისა და სოფლის მოსახლეობა. დავალება ითვალისწინებდა, რომ ის ყოველგვარი გახმაურების გარეშე შესრულებულიყო. ამასთან, ეგზარქოსი ითხოვდა სამუშაოს შესრულების დროს ყველა შესაძლო ხერხით უსაფრთხოების უზრუნველყოფას. აღწერა სრულად უნდა ჩატარებულიყო ოსებით დასახლებულ ხეობებში, აგრეთვე ახლომდებარე სოფლებში, სადაც „ოსეთის სასულიერო კომისია“ წინა წლებში, თელავის მთავარეპისკოპოს დოსითეოსის (ფიცხელაური) ხელმძღვანელობის დროს, 12 ეკლესიის მშენებლობას გეგმავდა.

1817 წლის დეკემბერში არქიმანდრიტმა ნიკიფორემ შეადგენა და ეგზარქოსს გაუგზავნა პირველი მოხსენებითი ბარათი. იგი აღწერდა ახლად მონათლული ოსებით დასახლებული კავკასიის მთების 8 ხეობის სოფლებს. ეს იყო ჩატარებული სამუშაოს ნაწილი. დოკუმენტიდან ირკვევა, რომ ზამთრის დიდთოვლობის გამო არქიმანდრიტი ნიკიფორე იძულებული გახდა, შიდა ქართლის მთიანეთში აღწერა შეეწყვიტა.

1818 წლის 16 მარტით თარიღდება მეორე დოკუმენტი, რომლის მიხედვით ჩანს, რომ არქიმანდრიტ ნიკიფორეს გაუგრძელებია ეგზარქოსის დავალების შესრულება; აღუწერია დამატებით კიდევ 11 ხეობაში მდებარე სოფლების მოსახლეობა — კომლებისა და სულადობის მიხედვით და წარმოუდგენია, როგორც თავად აღნიშნავს, „ყოველნივე უნაკლულად სრულებით აღწერილი ესრეთ, ვითარცა ზემორე რვათა ხეობათა“, ე. ი. აღუწერია სრულად და უნაკლოდ, ადრე აღწერილი 8 ხეობის მსგავსად. ამჯერად, არქიმანდრიტი ნიკიფორე ანგარიშზე ხელს აწერს, როგორც „ოსეთის სასულიერო კომისიის მქადაგებელყოფილი“.

კათოლიკოს-პატრიარქი ანტონ II

1826 წლის 22 დეკემბრიდან 1827 წლის 1 აგვისტომდე, საქართველო-იმერეთის სინოდალური კანტორის დავალებით, სხვა სასულიერო პირებთან ერთად იმერეთში იქაური ეკლესია-მონასტრების შემოსავალ-გასავლის დასადგენად და საეკლესიო საჩივრების გასარჩევად მიავლინეს. 1830 წლის 1 თებერვალს წმინდა ანას II ხარისხის ორდენით დაჯილდოვდა. 1837 წლის 14 აგვისტოს, სინოდალური

მონასტრისა, ისე საეკლესიოცა სათანადო სიითა დაიშნულსა თქვენსა ადგილსა ზედა წინამძღვარსა არქიმანდრიტ ეპიფანეს ხელწერითა“.

1841 წლის 28 აპრილს მეუფე ნიკიფორე იმპერატორის გვირგვინით შემკობილი წმინდა ანას II ხარისხის ორდენით დაჯილდოვდა.

1841 წლის 8 ნოემბერს ავადმყოფობის გამო პენსიაზე გავიდა (ინსულტი დაემართა) იმერეთის მთავარეპისკოპოსი სოფრონი (წულუკიძე). მთელ საეგზარქოსოში იმჟამად სამად სამი მღვდელმთავარი დარჩენილიყო. აღმოსავლეთ საქართველოში ეგზარქოსი ევგენი (ბაჟენოვი), ხოლო დასავლეთ საქართველოში ორი — სამეგრელოს ეპისკოპოსი გიორგი (კუხალაშვილი) და ჯრუჭის მონასტრის წინამძღვარი, უეპარქიო მიტროპოლიტი დავითი (წერეთელი). საქართველო-იმერეთის სინოდალური კანტორა იძულებული გახდა, კანდიდატურა გამოეძებნა გორის ეპარქიის კათედრისათვის. 1841 წლის 15 ნოემბრის სხდომაზე მათ განიხილეს სამი ვაკანსია: 1) დავით გარეჯის წინამძღვრის, არქიმანდრიტ იოანესი (ავალიანი), შუამთის მონასტრის წინამძღვრის, არქიმანდრიტ ნიკიფორესი (ჯორჯაძე) და სხვების მონასტრის წინამძღვრის, არქიმანდრიტ პანტელეიმონისი.

საბოლოო არჩევანი მამა ნიკიფორეზე შეჩერდა. კანტორამ წერილები გაუგზავნა სამეგრელოს ეპისკოპოს გიორგისა და მიტროპოლიტ დავითს, რომლითაც სთხოვდნენ მათ თბილისში ჩამოსვლას და არქიმანდრიტ ნიკიფორეს მღვდელმთავრად კურთხევაზე დასწრებას. ხელდასხმა უნდა მომხდარიყო 1842 წლის 21 იანვარს სიონის საკათედრო ტაძარში.

1842 წლის 1 იანვარს სინოდალურ კანტორაში მივიდა ეპისკოპოს გიორგის წერილი: „მოწერილობასა ზედა თქვენისა მაღალყოვლადუსამღვდელოესობისა ჩემდამო 19-ის დეკემბრიდან წარსულის 1841 წლისა, უმორჩილესად მოვახსენებ თქვენს მეუფებას: რომელ ადრიდგან მსურდა ხილვა და თაყვანისცემა თქვენის მაღალ მაღალყოვლადუსამღვდელოესობისა, რომლისა გამო დროისათვის კურთხევისა ეპისკოპოსად არქიმანდრიტის ნიკიფორესი, ამა იანვრის 21 ვისწრაფდი მოსვლასა ქ. თბილისს და იმა შემთხვევისა შინა დასწრება ჩემთვის იქნებოდა ფრიად სასიამოვნო, გარნა უწინარეს ამისა მქონდა მე პატივი მოხსენებად, თქვენის მაღალყოვლადუსამღვდელოესობისა“.

შარისცვალების მამათა მონასტარი

კანტორის განჩინებით, შუამთის მონასტრის წინამძღვრად დაინიშნა: „უქაზისამებრ მისის იმპერატორობითის დიდებულებისა, სინოდის კანტორამ მოსმენისა შემდგომ უქაზისა უწმიდესის მმართველობის სინოდისა 20 მაისიდან ამა წელსა №5830-სა, რომელიცა იგი წარმოუწერს — პატივსადებულად გულსმოდგინებითისა შუამდგომელობისა საქართველო-იმერეთის სინოდის კანტორისა და საფუძველსა ზედა განკეთილებითსა წარმოდგენისა ყოფაქცევისათვის მყოფს სინანულად, დავით გარეჯის უდაბნოსა შინა არქიმანდრიტის ეპიფანეს, გათავისუფლებულ იქმნას იგი კანონისაგან, გარნა შუამთის მონასტერსა შინა, რომელიცა იყო განმგებლობასა შინა მისსა, არღარა განწესებულ იქნეს. ხოლო თანახმად წინადადებისა სინოდის წევრისა, ყოვლადუსამღვდელოეს მიტროპოლიტის იონასა, წინამძღვრად მონასტერსა შინა გარდმოყვანილ იქმნეს თქვენს ადგილზე, წინამძღვრად ხირსის შტატ-გარეშე სტეფანეს მონასტერსა შინა. ვბრძანეთ: ყოვლადუსამღვდელოეს მიტროპოლიტს სიღნაღისას იოანეს ეცნობოს რა ზემორე განცხადებულება განჩინება უწმიდესი სინოდისა, ეთხოვოს მას განკარგულება, რაიმცა თქვენ ჩააბაროთ ხირსის მონასტერი ყოვლისა ქონებითა მისითა, ეგრეთვე საღარო, თეთრითა და დოკუმენტებითა, როგორც

ღვდელთსობისადმი, რომელ წარსულის ზაფხულის სიცხეებისგან დროისა მუშაობისა ჩემისა სუფუნის წმინდის გიორგის ქვითვირის ეკლესიისა და სხვათა ან აშენებულთა ჩემს ეპარქიაში ეკლესიებთა ხშირის მხედველობისა გამო ჩემისა, დიდად მავნებლობა შემემთხვია ცხელებით, რომლისა დროიდან აქამომდისა ვიტანჯები მით, რასა ზედა ჯრუჭის მონასტრის მიტროპოლიტი დავითი მხილველი ჩემისა სწეულებისა მოახსენებდა თქვენს მაღალყოვლადუსამღვდელოესობას და მით ვიმედოვნებ თავსა ჩემა უმოწყალესო მწყემსმთავარო, რომელ მიმიტევებთ იმ შემთხვევასა დაუსწრებლობას, ესე იგი ეპისკოპოსად კურთხევისა ზედა არქიმანდრიტის ნიკიფორესი“.

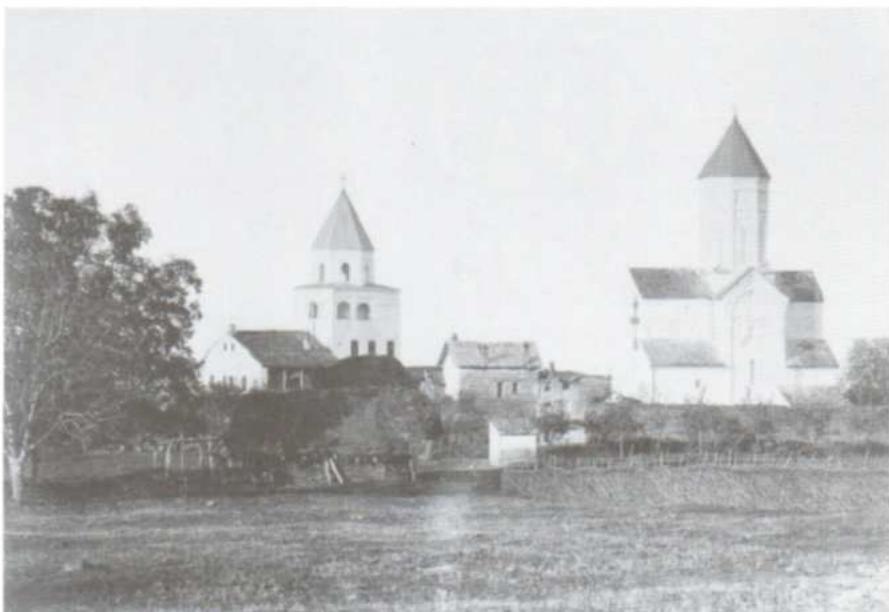
უმორჩილესი მოსამსახურე გიორგი,
ეპისკოპოსი მინდრელიისა,
1842 წლის 1 იანვარი.

1842 წლის 10 იანვარს საქართველო-იმერეთის სინოდალურმა კანტორამ რუსეთის წმინდა სინოდს ნებართვა სთხოვა, რათა არქიმანდრიტი ნიკიფორეს ეპისკოპოსად ხელდასხმა ორ მღვდელმთავარს შეესრულებინა. მალე მოვიდა პასუხი: „ეპისკოპოს გიორგის ავადმყოფობის გამო, როგორც გამონაკლისი, ხელდასხმა შეასრულოს ორმა ეპისკოპოსმა“.

1842 წლის 4 აპრილს სიონის საკათედრო ტაძარში შესრულდა ლოცვა, ხოლო 5 აპრილს საქართველოს ეგზარქოსმა ევგენიმ (ბაჟენოვი) და მიტროპოლიტმა დავითმა არქიმანდრიტი ნიკიფორე ეპისკოპოსად აკურთხეს და გორის ეპარქიის მმართველად და ეგზარქოსის ქორეპისკოპოსად დაადგინეს.

რადგანაც ეპისკოპოსად ხელდასხმა ესე გაჭიანურდა, მეუფე ნიკიფორე ითხოვდა შეჩერებული ჯამაგირის ბოლომდე დაფარვას. 1842 წლის 30 აპრილს წმინდა სინოდისადმი გაგზავნილ წერილში იგი აღნიშნავდა: „1841 წლის 26 ნოემბერს მოხდა ჩემი გამორჩევა მღვდელმთავრად. მანამდე მე ვიღებდი წელიწადში 150 თუმანს, თეთრით. გთხოვთ, რადგანაც ჩემი ხელდასხმა ესე დაგვიანდა და შესრულდა მხოლოდ აპრილის 5-ს, ჩემი ეს შემოსავალი დამიფაროთ 1842 წლის მაისადმი“.

1842 წლის მაისიდან 1843 წლის 30 აგვისტომდე ეპისკოპოსი ნიკიფორე დროებით განაგებს იმერეთის ეპარქიას, რომელსაც მაშინ გურიის ეპარქიაც ეკუთვნოდა. 1847 წლის 5 აპრილს წმინდა ანას I ხარისხის ორდენი ეწყალობა. 1851 წელს წმინდა სინოდმა მეუფე ნიკიფორეს ჩააბარა შუამთის ყოვ-

შუამთის მამათა მონასტერი

ლადწმინდა ღვთისმშობლის შობის სახელობის მონასტრის წინამძღვრობაც.

ეპისკოპოსი ნიკიფორე 1851 წლის 3 დეკემბერს, ხანმოკლე ავადმყოფობის შემდეგ, თბილისის მაცხოვრის ფერისცვალების სახელობის მონასტერში გარდაიცვალა. იგი დიდი პატივით დაასაფლავეს მონასტრის ტაძარში, სამხრეთის კარებთან. საფლავის ქვაზე აწერია: „ნიკიფორე, გორის ეპისკოპოსი და საქართველოს ეგზარქოსის ქორეპისკოპოსი, თავადი ჯორჯაძე, დაბადებიდან 76 წლის, გარდაიცვალა 1851 წლის 6 დეკემბერს“ (საფლავის წარწერაში არის შეცდომა — რედაქცია). საფლავის ქვა გააკეთებინა საქართველოს მთავარმართებელმა, თავადმა მიხეილ ვორონცოვმა.

ეპისკოპოს ნიკიფორეს გარდაცვალების შესახებ რუსული გაზეთი „კავკაზი“ იუწყებოდა:

„ავლაბრის გორას რომ აივლით, დაინახავთ ძველ გალავანს და სამრეკლოს, რომელსაც ქართველები დარიას მონასტრად მოიხსენიებენ, რადგან იქ ცხოვრობდა ერეკლე მეფის მეუღლე, დარეჯან დედოფალი. ამ მონასტერშივე გაატარა თავისი ცხოვრების უკანასკნელი დღეები გორის ეპისკოპოსმა ნიკიფორემ, სადაც 3 დეკემბერს მან მშვიდობით განისვენა ღვთის წინაშე. იგი ემზადებოდა იმ ქვეყანაში გადასასვლელად, გამუდმებით ლოცულობდა და ამზადებდა სულს უფალთან შესახვედრად.“

მოკვდა ადამიანი! თითქოს ისეთი უბრალო რამ მოხდა, ამის შესახებ ყოველდღე გვესმის, ვხედავთ ვილაცის გარდაცვალებას, მაგრამ მიუხედავად ამისა, მაინც ვერ შევგუებივართ ამ ბუნებრივ მოვლენას. განწყვეტს კი სიკვდილი სარბიელს ადამიანისას, რომელიც ეს ესაა იწყებდა გაცნობიერებულ ცხოვრებას. დაამთავრა რა თავისი მიწიერი ცხოვრება დაჩაჩანაკებულმა მო-

ხუცმა, ჩვენ გვეცოდება იგი და, ამასთანავე, გულში თავისთავად ჩნდება შიში საკუთარი თავის გამო. მაგრამ იყვნენ და ახლაც არიან ადამიანები, რომელნიც უშფოთველად ელოდებიან სიკვდილის უამს. ესენი არიან ჭეშმარიტი ქრისტიანები. მომზადებული შეხვდა თავის აღსასრულს ეპისკოპოსი ნიკიფორეც, ელოდა მას, როგორც მიზანს, რომლისკენაც მიიღწევოდა იგი მთელი თავისი მონაზვნური ცხოვრების განმავლობაში, შეხვდა მშვიდად, დარწმუნებული, რომ მისი სული არ მოკვდებოდა, არამედ გააგრძელებდა სიცოცხლეს მომავალშიც.

ხირსის მამათა მონასტერი

განსვენებული იყო ძველი თაობის მოხუცი. დაიბადა სოფელ საბუეში. ეკუთვნოდა კახეთის უძველეს თავადურ გვარს — ჯორჯაძეებს. 1796 წელს მიაბარეს ბოდბის მონასტერში, სადაც აღიზარდა მიტროპოლიტ იოანეს მეთვალყურეობით. 1800 წელს აღიკვეცა ბერად და იმავე წელს აკურთხეს დიაკვნად. 1801 წლის იანვარში ახალგაზრდა ბერ-დიაკონ ნიკიფორეს წილად ხვდა პატივი, მონაწილეობა მიეღო ქართლ-კახეთის უკანასკნელი მეფის გიორგი XII-ის წესის აგებაში და დაკრძალვის ცერემონიაში, რომელსაც ანტონ II კათოლიკოსი და საქართველოს ეკლესიის სხვა მღვდელმთავრები აღასრულებდნენ. 1806 წელს აკურთხეს მღვდლად და ხირსის მონასტრის არქიმანდრიტად დანიშნეს. 1830 წელს შუამთის მონასტრის წინამძღვარი გახდა. 1842 წლის 5 აპრილს კი სიონის საკათედრო ტაძარში ეპისკოპოსის ხარისხში აიყვანეს და გორის კათედრაზე განამწესეს, ამასთანავე, ეგზარქოსის ქორეპისკოპოსად დაადგინეს.

1842-1843 წლებში, იმერეთის ეპისკოპოს სოფრონის გარდაცვალების გამო, განაგებდა იმერეთის ეპარქიასაც და მასთან ერთად გურიის კათედრას.

ჩვენ არ შეგვწევს ძალა და არც ვაპირებთ შე-

ვაფასოთ და ავწონ-დავწონოთ მისი ამქვეყნიური ცხოვრება და თავდადება, რაც მან აღასრულა თავისი მრავალწლიან ბერულ სარბიელზე, ყველა ის სიკეთე, საქმით და სიტყვით აღსრულებული, განეული ადამიანების მიმართ, რომლებიც მასთან მიდიოდნენ რჩევის საკითხავად. მისი ბოლო მოქმედება იყო თხოვნა, გაგზავნილი კავკასიის მეფისნაცვალისადმი, რათა მას ორი ზარბაზანი გაეგზავნა შუამთის მონასტრის დასაცავად, რადგან იმ პერიოდში კახეთს რამდენჯერმე დაესხა თავს შამილის მოთარეშე რაზმები და 33-ფუთიანი ზარი, რომელიც შეწირა მონასტერს და წონით და ზომით ყველაზე დიდი იყო მთელ კახეთში.

9 დეკემბერს მის დასაფლავებას უამრავი ადამიანი დაესწრო, მათ შორის, კავკასიის მეფისნაცვალის მიხეილ ვორონცოვი, მეუღლესთან ერთად. წირვა და წესის აგება შეასრულა საქართველოს ეგზარქოსმა, მიტროპოლიტმა ისიდორემ (ნიკოლსკი) სამღვდლოებასთან ერთად. მისი ცხედარი ფერისცვალების მონასტრის ტაძარში დაკრძალეს, სადაც იგი აღასრულებდა ღვთისმსახურებას, და მორწმუნე ადამიანები რამდენიმე მზუტავი კანდელის ფონზე ხშირად ხედავდნენ მას დილიდან გვიან საღამომდე დაუღალავად მლოცველს და მვედრებელს ქვეყნის შემოქმედის წინაშე“.

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავინყებოთ ვიხსნათ ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 98 95 41; 72 13 50; 8(99) 54 82 29; 8(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

ბთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაგეგმილი მასალების გამო

გთხოვთ, დაგვლიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე:

სს „ლიბერთი ბანკი“ (შთანძვინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406).

ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: წმ. ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000

ელ.ფოსტა: patriarchatepress@yahoо.de მის: ერეკლე II-ს მოედანი №1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე
რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54
სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი (შიოლაშვილი), პარიამ ვაგვა, ნინო ვაკოშაშვილი, თამარ ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია ზაზარაძე, სერგო კერესელიძე, ვაგრეკლება: ცარი ვარდიშვილი, მამუკა კვაჭანტირაძე, დამკაბაძონებელი: ვალერიან ჯუღელი, ოპერატორი, ზოია კობახიძე

წერილისა, შემდეგია: გრემის-ხევში ყოფილა ჩემი მრევლი გო-ძიანთსა და აქ ჩამოიტანა ამბავი, ვითომც თქვენ ყოფილხართ გო-ძიანთ ხარჯში და იქ გითქვამთ, რომ ამიერიდგან მღვდელმა არ უნდა აიღოს თავის გასამრჯელო სამღვდლო მოქმედებაში: ნათ-ლობაში, გასანათლი, ჯვრის სა-წერი, საანდერძო და სხვა, თვი-თონც თქვენც არ აგილიათ არა-ფერი. ჩამოვიდა მჭადიჯვარში და გაავრცელა ხმა აქ. რასაკვირ-ველია, მე თქვენ პირად ანგარი-შებთან არა მესაქმება რა, მაგ-რამ გთხოვთ, შემატყობინოთ, რაშია საქმე. ეს ამბავი მართა-ლია თუ არა. თუ მართალია, მი-ზეზი რა არის, რატომ უნდა იყ-ვეს მღვდელი ყმა მრევლისა. გა-საბათილებლად ამ ხმებისა, გთხოვთ, უეჭველად მაცნობოთ პასუხი“.

ცნობილი არ არის, თუ რა პასუხი გასცა მოძღვარ-მა ამ შეკითხვაზე მამა ზაქარიას. ამ წერილის მიღები-დან მას დიდხანს აღარ უტოცხლია. მღვდელი ფარნა-ოზი უეცრად გარდაიცვალა 1919 წლის ნოემბერში. მისი ცოლისძმა, გიორგი ნოზაძე სამიძმრის ბარათს უგზავნის თავის დას, ეკატერინეს და ამხნევეს ნაად-რევად დაქვრივებულ ფოფოდის: „დაო კატო! ის უბედურება, რაც ჩვენ გვეწვია ამ ერთი წლის გან-მავლობაში, აუნაზღაურებელია. ვერვინ ვერ გაგი-წევს ვერც დედის, ვერც სვიმონიკას და ვერც ფარ-ნაოზის მაგიერობას. ის, რაც აქამომდე ბედმა ილბა-ლი გვარგუნა, ეხლა ჩაგვამწარა. განსაკუთრებით დაგსაჯა შენ ულმობელმა ცხოვრებამ. რომ გაგაი-მედო, აბა, რითი! ეს ტყუილი-ფარისევლობა იქნება, მაგრამ არის ერთი გარემოება, რასაც შენ ანგარიში უნდა გაუწიო. ეს არის შენი დარეჯანი და მგონია კიდევ მეორე ბავშვიც. უნდა გახსოვდეს, რომ იგინი შენ უნდა გაზარდო. შენ მაგივრობას მათ ვერავინ ვერ გაუწევს და შენ რომ თავი გაიფუჭო დარდით და ფარნაოზს უკან გაჰყუე, მათ ვინლა მიხედავს! მართალია, გყვართ ძმები, მამლები, ნათესავეები, მაგრამ დედის მაგიერობას შვილს, განსაკუთრებით პატარას, ვერავინ ვერ გაუწევს, ბევრმაც რომ მო-ინდომოს. მაგათ გულისათვის უნდა გაიმავრო გუ-ლი და შეებრძოლო ცხოვრებას. ქვეყანა დიდია. მასზე კეთილი კაცი ჯერ არ დალეულა. ღმერთი არ

მარცხნიდან: მღვდელი გიორგი ზახარიაძე ოჯახთან ერთად.
მარჯვნივ ზის: მღვდელმონაზონი სერაპიონი (ზახარიაძე)

განირავს კაცსა თვისსა განაჩენსა. მე უკვე დამოუ-კიდებელი კაცი ვარ. რეალურ სასწავლებელში მას-წავლებლათა ვარ და იმდენი დახმარების აღმოჩენა კი შემიძლია, რომ დარეჯანი შკოლის გარეთ არ დავსტოვო, თუ კაცი ვყოფილვარ, თუ ქუდი მხურე-ბია, მე ამას შევასრულებ. ჩემს გარდა კიდევა გყავს ძმა, მამა. ბოლოს კიდევ გიმეორებ, გახსოვდეს შენი შვილები, გახსოვდეს შენი მოვალეობა მათ მიმართ, გახსოვდეს, რომ უშენოდ იგინი დაილუპებიან. მშვიდობით!

1919 წლის 24 ნოემბერი“.

მამა ფარნაოზი ოჯახის წევრებმა და ნათესავეებმა თავდაპირველად სოფელ გრემისხევში დაასაფლავეს, ხოლო სამი თვის შემდეგ, როგორც ისევ გიორგი ნო-ზაძის წერილიდან ირკვევა, მშობლიურ სოფელ სხვი-ტორში გადაასვენეს და საგვარეულო სასაფლაოზე დაკრძალეს.

მამა ფარნაოზის სიმამრი იყო საჩხერის რაიონის სოფელ ლიჩის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვარი, დეკანოზი ანტონ ნოზაძე (1860-1944), ხოლო მისი ქვისლი გახლდათ კუკიის წმინდა ნინოს სახელობის ეკლესიის წინამძღვარი, დეკანოზი გერვა-სი ჯაოშვილი (1884-1969). ასევე სასულიერო პირი იყო მამა ფარნაოზის ძმა — გიორგი ზახარიაძე (1877-?), რომელიც სპეთის მაცხოვრის ამალლების სახელო-ბის ეკლესიაში მოღვაწეობდა.

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავიწყებისგან ვიხსნათ ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 298 95 41; 272 13 50; 5(99) 54 82 29; 5(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

გთხოვთ, გაზუთს გაუფრთხილდეთ მასში დაგაჟილი მასალების გამო

გთხოვთ, დავალიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე:

სს „ლიბერთი ბანკი“ (მთანმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406).

ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: წმ. ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000

ელ.ფოსტა: patriarchatepress@yahoo.de მის: ერეკლე II-ს მოედანი №1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე
რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54
სარედაქციო კოლეგია: შიტროპოლიტი დიმიტრი (მიოლაშვილი), მარიამ გავუა, ნინო ვაგოშაშვილი, თამარ ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია ზახარაძე, სერგო კერესელიძე, გარეცვლება: ცარო ვარდიშვილი, მამუკა კეჭანტორაძე; დამკაბდონებელი: ვალერიან ჯუღელი, ოპერატორი, ზოია კობახიძე

წყურვილით კვდებოდნენ. ზუსტად ამ მდგომარეობაში ვართ ჩვენ დღეს... დიდი საუნჯის პატრონებს, სხვების სპილენძსა და რკინაზე გვიჭირავს თვალი.

მამა გაბრიელი ამბობს: „ნუ დატოვებთ საქართველოს, ადამიანი იქ უნდა ცხოვრობდეს, სადაც დაიბადა, იმიტომ რომ მას იქ მიეცა ღვთისაგან მადლი“. მესმის, რომ ბევრი ადამიანი დღეს მეტად შეჭირვებულ მდგომარეობაშია, მაგრამ ქვეყნიდან გაქცევით

თავსაც დავიღუპავთ და ქვეყანასაც უპატრონოდ დავტოვებთ. თუ ის ადამიანები, ვისაც ხელენიფებათ ქვეყნის მართვა, ვერ მართავენ ქვეყანას გონივრულად, მაშინ ჩვენ თვითონ უნდა გავუფრთხილდეთ ღვთისმშობლის წილხედს მინას, ღვთივკურთხეულ საქართველოს და დავიცვათ ის უზნეობისა და გადაგვარებისგან.

ესაუბრა ია ხაზარაძე

უხსოვრის რელიგიური ქრონიკა

გაგარიაში წმინდა გრიგოლ დიოლოლოსის წმინდა ნაწილები აღმოაჩინეს

გაგარიაში, ანდექსში, წმინდა ნიკოლოზისა და ელისაბედის სახელობის მონასტრის ერთ-ერთ სამლოცველოში აღმოაჩინეს ვერცხლის სანაწილე წმინდა გრიგოლ I დიოლოლოსის, რომის პაპის (590-604 წწ.) წმინდა ნაწილები. მის ხსენებას მართლმადიდებელი ეკლესია 25 მარტს აღნიშნავს, კათოლიკური კი — 3 სექტემბერს.

წმინდა ნაწილები ინახება სამლოცველოში, კიდევ სხვა სამ ვერცხლის სანაწილესთან ერთად, რომლებშიც წმინდა ბენედიქტე ნურიელის (დაახ. 480-547 წწ.), წმინდა სქოლასტიკა ნურიელისა (480-535 წწ.) და ლეონ IX რომის პაპის (1002-1054 წწ.) წმინდა ნაწილებია დაბრძანებული.

ანდექსში წმინდა გრიგოლის წმინდა ნაწილების გამოჩენის ისტორია ბოლომდე უცნობია. გადმოცემით, მისი ნეშტი გახსნეს 826 წელს, რომში, იმპერატორ ლუდოვიკოს დროს.

ანდექსში სინმინდეები შესაძლოა გაცილებით ადრე, X საუკუნის ბოლოს ან XII საუკუნეში მოხვდა. მონასტერი, რომელიც „წმინდა მთაზე“ მდებარეობს, ამჟამად გაგარიაში, მომლოცველებში პოპულარობის თვალსაზრისით, მეორე ადგილზეა. ამ ქალაქის რელიგიური ისტორია X საუკუნიდან აითვლება, როცა გრაფმა რასომ (880-954 წწ.) წმინდა მინიდან ჩამოაბრძანა რამდენიმე სინმინდე, მათ შორის, უფლის ჯვრისა და ეკლის გვირგვინის ნაწილები. ამ ფაქტმა საფუძველი დაუდო მონასტერში სინმინდეების შეგროვებას.

მონასტრის არქივში შემონახული დოკუმენტების თანახმად, კოლექციის „წმინდა საგანძურში“ ასევე ინახებოდა წმინდა მარიამ მაგდალინელის, წმინდა პეტრე მოციქულისა და წმინდა ნიკოლოზის წმინდა ნაწილები.

ასწლეულების განმავლობაში მონასტრის კოლექცია „წმინდა საგანძური“ იზრდებოდა: 1715 წელს მასში 277 სინმინდე ინახებოდა, თუმცა 1803 წელს, სეკულარიზაციის შემდეგ, მათგან სულ 40 დარჩა.

კონსტანტინოპოლის საპატრიარქოს სკოლის შენობა დაუბრუნდა

პირველი ობიექტი, რომელიც კონსტანტინოპოლის მართლმადიდებელ ეკლესიას დაუბრუნდა, არის ბერძნული სკოლა გალათეაში. 22 მარტს ეკლესიას ოფიციალურად გადაეცა საკუთრების უფლება ამ უძრავ ქონებაზე.

4-სართულიანი შენობა 1885 წელს აიგო, 1935 წლამდე სკოლაში მხოლოდ ვაჟები სწავლობდნენ, მაგრამ 23 წლის წინ თურქეთის ხელისუფლებამ ეკლესიას ეს ქონება ჩამოართვა.

აღნიშნული სკოლის დაბრუნება განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია საპატრიარქოსათვის, რადგანაც გალათეაში არსებული მოქმედი მართლმადიდებელი ეკლესია მსოფლიო საპატრიარქოს არ ეკუთვნის, არამედ აქ 1922 წელს დაარსებული ე.წ. თურქეთის მართლმადიდებელი ეკლესია ფუნქციონირებს.

მომზადა

თამარ ასათიანმა

ფოტომატიანე

მღვდელი ფარნაოზ ზაბახიძე 1886-1919

მღვდელი ფარნაოზ მაქსიმეს ძე ზაბახიძე 1886 წელს იმერეთში, საჩხერის მაზრის სოფელ სხვიტორში, გლეხის ოჯახში დაიბადა. ზაბახიძეების ოჯახი დაახლოებული იყო აკაკი წერეთლის ოჯახთან. პატარა ფარნაოზი აკაკის დამ, ანა წერეთელმა მონათლა, რომელმაც თავის ნათლულს საჩუქრად „ქილილა და დამანას“ ქართული თარგმანი აჩუქა, შესაბამისი წარწერით. ფარნაოზმა წარჩინებით დაამთავრა საჩხერის ორკლასიანი სასწავლებელი. შემდეგ საეკლესიო ცოდნის მისაღებად ჯრუჭის წმინდა გიორგის სახე-

ლობის მონასტერში მიაბარეს, სადაც იმ პერიოდში ბიძამისი, მღვდელ-მონაზონი სერაპიონი (ზაბახიძე) მოღვაწეობდა, რომელმაც საფუძვლიანად შეასწავლა მას წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი. 1911 წელს ფარნაოზი დაქორწინდა ეკატერინე ანტონის ასულ ნოზაძეზე (დაბადებული — 1888 წელს). ამავე წელს მან სამღვდლო გამოცდები ჩააბარა ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელთან არსებულ კომისიას და 1912 წლის 5 თებერვალს იმერეთის ეპისკოპოსმა გიორგიმ (ალადაშვილი) იგი დიაკვნად აკურთხა. დია-

კონი ფარნაოზი ჯრუჭის მონასტერში განამწესეს. იმ პერიოდში ჯრუჭის მონასტრის წინამძღვრად არქიმანდრიტი გაბრიელი (აბაშიძე) დაინიშნა, რომელმაც მიზნად დაისახა სავანეში სამონასტრო სკოლის აღორძინება და ბერმონაზვნური ცხოვრების გამოცოცხლება. ამ საქმეში მას გვერდით უდგას ახალგაზრდა დიაკონი ფარნაოზ ზაბახიძე, რომელმაც რამდენიმე წერილიც გამოაქვეყნა მაშინდელ პრესაში. აი, რას წერდა იგი: „ჯრუჭის მონასტერში გაიხსნა ერთკლასიანი სამრევლო სკოლა. ოც სექტემბერს ამ სკოლაში სწავლა დაიწყო. ორმოცამდე ადის მოსწავლეთა რიცხვი. ეს პირველი წელიწადია და მომავლისთვის მოსალოდნელია ერთი სამადმეტი იყოს, რადგანაც ეტყობა, სწავლის მსურველი ბევრია. სკოლა ყველას ეახლოვება და ბავშვებს შეუძლიათ თავის სახლიდან იარონ. ამის მოლოდინში ამ მონასტრის წინამძღვარს, არქიმანდრიტ მამა გაბრიელს აზრად აქვს მომავალი წლიდან ორკლასიანად გადააკეთოს. ამ მონასტერშივე მამა არქიმანდრიტმა დააარსა ორი წლის სამედავითნო კურსი, რომელიც იმერეთის ეპარქიაში არ არსებობდა. ჯერჯერობით მოსწავლე შეიღამდის არის და თანდათან მთხოვნელთა რიცხვი უფრო მატულობს, რადგან მონასტერში სწავლა უფასო იქნება, მაშინ, როდესაც ქუთაისში სამედავითნოდ მომზადებისათვის ორას-სამასი მანეთი არ ჰყოფნის.

არქიმანდრიტ გაბრიელსა ჰსურს, შეიძინოს რამდენიმე მიწის სამუშაო მანქანები, რომელიც პირველად სამონასტრო ადგილში იმუშავებს და თუ გამოდგა, ადგილის მიხედვით, მცხოვრებლებსაც შეუძლიათ ისარგებლონ ამ მანქანებით. ჯრუჭის მონასტერი მთავრობის მიერ პირველ ხარისხოვანად არის მიწერილი და, მართლაც, ეს მონასტერი ყველა ქართულ მონასტრებს აღემატება სიმდიდრით, როგორც ეკლესიური ძეგრფასი სამკაულით, ისე სხვა უძრავი ქონებით, რადგან ამ მონასტრის ქონება ხაზინაზე არ გადასულა და ისევ მონასტერს აქვს შენარჩუნებული. თუ ყოველთვის ისეთი ხალხის გულშემატკივარი წინამძღვარი ეყოლება ამ მონასტერს, როგორიც არის მამა გაბრიელი, ბევრი რამე შეუძლიან გააკეთოს მონასტრისა და ხალხის სასარგებლოდ“.

1914 წლის მარტის დასაწყისში დიაკონი ფარნაოზი აღმოსავლეთ საქართველოში გადაიყვანეს. 1914 წლის 21 მარტს სიონის საკათედრო ტაძარში გორის ეპისკოპოსმა ანტონმა (გიორგაძე) მას მღვდლად დაასხა ხელი და ფშავ-ხევსურეთის ოლქში, სოფელ უკანა ფშავის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის

ჯრუჭის მონასტერი

ეკლესიის წინამძღვრად დაადგინა. 1914 წლის 7 ივლისს შუა ფხოვის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში გადაიყვანეს. მასვე დაევალა საღვთო სჯულის სწავლება შუა ფხოვის სამრევლო-საეკლესიო სკოლაში. 1914 წლის 9 ოქტომბერს თიანეთის მაზრის II ოლქის მთავარბუცესის თანაშემწედ აირჩიეს. 1915 წლის 7 მაისს II ოლქის მთავარბუცესად დაადგინეს და ამავე წლის 1 ივლისს საგვერდულით დააჯილდოვეს.

იმ პერიოდში მთელ ფშავ-ხევსურეთში საეკლესიო ცხოვრება ფრიად სავალალო მდგომარეობაში იყო. ოლქში არ მოქმედებდა საკმარისი საგანმანათლებლო ცენტრები, არ არსებობდა მღვდლებისთვის საცხოვრებელი ბინები. რადგანაც სამღვდლოება არ იყო ადგილობრივი, ამიტომ

მათ ხშირად უწევდათ თავშესაფარის ძებნა მრევლის სახლებში. მედავითნეების პრობლემაც მოსაგვარებელი გახლდათ. მამა ფარნაოზმა მთავარბუცესად დანიშნისთანავე დაიწყო თავის ოლქში სულიერი ცხოვრების აღორძინებისა და სამღვდლოების მატერიალური ყოფის გაუმჯობესებაზე ფიქრი. მან დახმარება სთხოვა ეგზარქოსის კანცელარიას და გაზეთ „საქართველოს“ ფურცლებზე ფშავ-ხევსურეთის სამღვდლოების გაჭირვებული მდგომარეობის შესახებ ხმამაღლა განაცხადა: „მთელს საეგზარქოსოში არც ერთ კუთხეში სამღვდლოება იმდენ გასაჭირს არ განიცდის, როგორც ფშავ-ხევსურეთში. ფშავ-ხევსურეთი შესდგება ათი სამრევლოსაგან და შეადგენს ერთ საბლალოჩინო ოლქს. ამ ათს სამრევლოში ხუთი მრევლის მღვდელი წლიურად თვითვეული ღებულობს 500 მან. სამი — 600 მან. და ორიც — 400 მან. ეს არის მათი მთელი ცხოვრების წყარო, მეტი ერთი კაპეიკი არსაიდან. ეხლა გასავალი თვითვეულის მღვდლისა:

თელავის სასულიერო სასწავლებლის შესანახად 30 მან.; „საექსარქოსო მახარობლის“ და „საეკლესიო უწყებათა“ გამოსაწერად 9 მან.; საბლალოჩინო იასაულის დასაქირავებლად 6 მან.; თელავსა და თბილისში დეპუტატების გასაგზავნად 5 მან.; ზედაშე, სეფისკვერი და სანთელი სულ ცოტა 1 მან.; საპენსიო — ათი მანეთი. არის კიდევ ისეთი წვრილი ხარჯები, რომლის ჩამოთვლა საჭირო არაა.

ეხლა ვნახოთ, საცხოვრებელი ბინები როგორი აქვთ. არც ერთი მღვდლისა თუ მედავითნის სახლი ისეთი არ იქნება, რომ წვიმა არ ჩამოდიოდეს. ზოგ მღვდელს სახლი სულ არ უდგია და ვინ იცის, ვის ემუდარება, ღამე გამათევინეო. აი, სწორედ ესაა მიზეზი, რომ არც ერთი მღვდელი ცოლ-შვილით ვერ სცხოვრობს ფშავ-ხევსურეთში და თვეობით რჩება სამრევლოები უმღვდლოდ. მკითხველისთვის ადვი-

ლი წარმოსადგენია, თუ რა გაჭირვებაში იქნება აქაური სამღვდელთა. მართალია, არსებობს „ქრისტიანობის აღმადგენელი საზოგადოება“, მაგრამ არავის არ უზრუნველყოფს ფშავ-ხევსურეთის ხალხის და სამღვდელთა ყოფა-ცხოვრების გაუმჯობესებისათვის, გარდა „რაპორტებისა“ და „წლიური ანგარიშების“ შედგენისა, რაიც ფორმალურად სრულდება.

უკანასკნელ ეპისკოპოს ანტონის ამ კუთხეში მოგზაურობის შემდეგ, მისი მეუფების პროექტით, ყოველს სამრევლოში თუ არა, ოთხს ადგილზე მაინც დაარსებულიყო სამრევლო სკოლები, რაიც წინამორბედი იქნებოდა ფშავ-ხევსურთა წინ წაწევისა და ასცდებოდეს იმ დაცინვას, რაიც პირზე აკერია ყოველ რუსის მოგზაურს ამ კუთხეში. ჩვენდა სამწუხაროდ, ეს პროექტიც ქვას ქვეშ იქმნა ამოდებული — ვისგან — ეს ჩვენ არ ვიცით“.

მოძღვარი ბერს ზრუნავდა სამედიცინო კუთხითაც. საექიმო პუნქტების არარსებობა დიდ პრობლემებს უქმნიდა მოსახლეობას. 1914 წლამდე მთელ ფშავ-ხევსურეთში ერთი საფერშლო პუნქტი არსებობდა სოფელ შუაფხოში. პირველი მსოფლიო ომი რომ დაიწყო, ეს ექიმიც წაიყვანეს. ზამთარში დიდი ყინვები დაიწყო და მოსახლეობაშიც ათასგვარი გადამდები დაავადებები გაჩნდა, რომელიც მუსრს ავლებდა დიდსა და პატარას. მამა ფარნაოზმა თიანეთიდან დაიბარა ფერშალი, მაგრამ მან გაყინული გზებისა და სიცივის გამო უარი თქვა მთაში ასვლაზე. ამასთან დაკავშირებით მოძღვარი გაბრაზებული წერდა გაზეთ „საქართველოს“ ფურცლებზე: „ჩვენ არ ვიცით, რა მოეხსენა სამაზრო ექიმს, ბატონ ხითაროვს, და არც დიდს მნიშვნელობას ვაძლევთ ამას. მხოლოდ გვინდა ვიცოდეთ, რას ფიქრობს საგუბერნიო ექიმი, ბატონი ქიქოძე, რომელსაც ამხელა კუთხე, 60-80 ვერსით დაშორებული სამაზრო ქალაქს და ყოველსავე დახმარებას მოკლებული, მიტოვებული ჰყავს უფერშლოდ? ფერშალი ომში დასჭირდათ, მაგრამ აქ რომ ეს ხალხი სწყდება — ვინლა უნდა წავიდეს საომრად?“

ერთი ფერშალი უფრო მეტს სარგებლობას მოუტანს ომს თუ ათასი კაცი? ამას ანგარიში უნდა გაეწიოს, ვისგანაც ჯერ არს და ფშავ-ხევსურეთში დაუყოვნებლივ გამოიგზავნოს ექიმი, საჭირო ნამლებითურთ, ერთი თვის ვადით მაინც, რომ ეს გულშემზარავი ავადმყოფობა როგორმე ჩააქროს; მერე კი სამუდამოდ უნდა გამოგზავნონ. ხალხი უზომოდ გაჭირვებულია და შველა სჭირია“.

1918 წელს მამა ფარნაოზი დუშეთის მაზრაში, სოფელ გრემისხევის წმინდა დიდმოწამე მარინეს სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად გადაიყვანეს. მამა ფარნაოზი აქაც აქტიურად მონაწილეობს საეკლესიო

ცხოვრების ფერხულში. პერიოდულ გამოცემებში და ჟურნალ-გაზეთების ფურცლებზე ხშირად იბეჭდება მისი წერილები „ფ. სხვიტორელის“ ფსევდონიმით, სადაც იგი უამრავ საკითხთან ერთად დაუფარავად საუბრობდა იმ პერიოდში ქვეყანაში არსებულ საერთო პრობლემებზე, როგორც საერო, ისე საეკლესიო სფეროში. 1919 წლის 17 ივნისს მამა ფარნაოზის თავმჯდომარეობით შედგა დუშეთის მაზრის II ოლქის სამღვდელთა საეპარქიო კრება, რომელზეც იმსჯელეს სხვადასხვა საკითხებზე, მათ შორის: „1) მცხეთის საეპარქიო საბჭოსაგან იყო მოწვეული კრება მცხეთაში ეპარქიის სამღვდელთა. კრებამ მოითხოვა ხსენებული დელეგატების დაკმაყოფილება დღიურის მიცემით და უარს ჰყოფს იმ მოსაზრებას საკათოლიკოსო საბჭოსას, ვითომც, მან არ იცოდა ამ კრების მოწვევის შესახებ. 2) კრებამ იქონია ასევე

მღვდელი ფარნაოზი

მსჯელობა სანთლის ქარხანაზე დუშეთში, რომელიც ჰყიდის სანთელს კერძო პირებზე და ამით ძირსა სცემს ნივთიერად ეკლესიებს. კრებამ გამოიტანა დადგენილება ამის შესახებ და დაადგინა: ეცნობოს მთავრობას, უკეთეს ხსენებულ დადგენილებას არ მიიღებს შესასრულებლად, მაშინ ოლქის სამღვდელთა თვით კისრულობს შესრულებას, მიუხედავად იმისა, თუ ეს სასიამოვნო იქნება თუ არა ქარხნისათვის. კრების ოქმზე არის დამსწრე მოძღვრების ხელმოწერები: მღვდელი ფარნაოზ ზაბახიძე, მღვდელი გაბრიელ ჯინჭარაძე, მღვდელი მიხეილ ინაშვილი, მღვდელი იოსებ ფხალაძე, მღვდელი ზაქარია ლაშაური, მღვდელი მიხეილ ჩოხელი, დეკანოზი გიორგი გელაძე, მღვდელი გიორგი ჭელიძე, მღვდელი იოანე სისაური, მღვდელი შიო თურქაძე, მღვდელი სვიმონ ტყემალაძე, მღვდელი ევგენი კაველაშვილი, მღვდელი ნიკოლოზ ოქროპირიძე, მედავითნე გიორგი კარიული, მედავითნე ილარიონ თურქაძე, მედავითნე ზაქარია ოქროპირიძე, მედავითნე ნიკოლოზ ყიფიაშვილი, მედავითნე ნიკოლოზ ლარიბაშვილი“.

მამა ფარნაოზი თავის მრევლს უსასყიდლოდ ემსახურებოდა და ხშირად მათ „დრამის“ ფულსაც არ ახდევინებდა. ომის პერიოდი იყო და მრევლს ძალიან უჭირდა. მამაკაცები ომში იყვნენ წასული, რის გამოც ქალებსა და მოზუცებს უხდებოდათ ოჯახში მძიმე სამუშაოს შესრულება. მოძღვარი ყველანაირად ხელს უწყობდა თავის სამწყსოს და განამტკიცებდა მათ სარწმუნოებაში. ამის მაგალითია მეზობელი სოფლის, მჭადიჯვრის მთავარანგელოზთა ეკლესიის წინამძღვრის, მღვდელ ზაქარია ლაშაურის წერილი, რომელიც მან მამა ფარნაოზს მისწერა: „პატივცემულო მ. ფარნაოზ! გიძღვნი ძმურ სალამს და გისურვებ ყოველ ბედნიერებას. მ. ფარნაოზ, მიზეზი ამ

ფოტომატიკა

არქიმანდრიტი ისე (სუხიშვილი)

1874-1950

I ნაწილი

არქიმანდრიტი ისე, ერისკაცობაში — იოანე გიორგის (გიგოს) ძე სუხიშვილი, ქართლში, ღარიბი გლეხის ოჯახში დაიბადა. თავდაპირველად მამა ისეს წინაპრებს ქსნის ხეობაში, სოფელ ცხავატში უცხოვრიათ. ისინი ხელობით მეთუნეები იყვნენ და აკეთებდნენ მშვენიერ თიხის ჭურჭელს, ქვევრებს, წყლის კოკებს, ქოთნებს, ქვაბებს, ჯამებს და შემდეგ ქალაქში ჰყიდნენ. XIX საუკუნის I ნახევარში იოანეს პაპა, ვასილ სუხიშვილი, რამდენიმე სხვა მოგვარესთან ერთად, აყრილა აქედან და ბარში, სოფელ ოძისის მახლობლად, ერთ-ერთ ხრიოკ მთის კალთაზე, სოფელ ლომისხევეში გადასახლებულა. სუხიშვილები ქსნის სათავადოში შედიოდნენ. უშუალოდ მამა ისეს ოჯახი კი თავად გიორგი დავითის ძე ერისთავის (მეტსახელად გლუხარიჩი, 1832 წლის შეთქმულების მონაწილე, ცნობილი დრამატურგი) ყმა იყო. ვასილს ჰყავდა სამი ვაჟი: ბესარიონი, ნიკოლოზი, გიორგი და ერთი ასული — ნინო (გათხოვილი კორინთაში თინიკაშვილზე). ვასილი ადრე გარდაცვლილა და მის ძმას — აბრაამს, პატარა ძმისწულები — ბესარიონი და გიორგი — ქალაქში წაუყვანია. გიორგი 16 წლისა რომ გამხდარა, სოფელ ოძისში დაბრუნებულა და ხელზე მოსამსახურედ დაუნყია მუშაობა. აქვე დაქორწინდა ანდრია ვარდუაშვილის ასულ ტასოზე, რომელსაც ძმა არ ჰყავდა და სიმამრის უძრავი და მოძრავი ქონება გიორგის დარჩა. სწორედ გიორგისა და ტასოს ოჯახში დაიბადა 1874 წლის 10 თებერვალს არქიმანდრიტი ისე, რომელსაც ნათლობის დროს სახელი იოანე უწოდეს. ნათლია იყო ამავე სოფლის მეზალე იოანე ნაკაშიძე. ტასო სუსტი ჯანმრთელობის ქალი ყოფილა და რძე ნაკლები ჰქონია, ამიტომ პატარა იოანეს მეზობლის ქალი — სალომე აჰმევედა რძეს, რომელიც გიორგი ერისთავის ძმის ოქრო ერისთავის უკანონო შვილი იყო და გლეხის კვალობაზე შეძლებულად ცხოვრობდა. ეს ძიძა და მისი მეუღლე ბასილა მელიქიძე ზაფხულობით ბაღში ცხოვრობდნენ. ყოველ წელს სალომეს ჰყავდა 10-12 მონაფე, რომლებსაც წერა-კითხვას, ჭრა-კერვასა და სხვა საოჯახო საქმეებს ასწავლიდა. როცა იოანეს ოთხი წელი შეუსრულდა, ისიც აქ მიაბარეს. შემდგომში იგი ასე იხსენებდა თავის მეცადინეობას:

მორჩილი იოანე 1902 წელს

„სახლში რომ მივიდოდით, მასწავლებელ მამიდა სალომეს ზრდილობიანათ თავს დაუკრამდით და ხელზე ვაკოცებდით. ცოტას რო დავისვენებდით, ყველას ერთად დაგვაყენებდა, პირს აღმოსავლეთისაკენ გვაქენიებდა და ზეპირად გვალოცინებდა. გარდა „წმინდაო ღმერთო“, „მამაო ჩვენოსა“ კიდევ გვალოცებდა ამ ლოცვას, არ ვიცი კი საიდან ჰქონდა ეს ლოცვა ამოღებული: „უსწავლელთა მასწავლელო, და სიბრძნისა მომცემელო უფალო ღმერთო

იესო ქრისტე სწავლა კეთილად მოახდინე მონასა (ანუ მხევალსა) შენსა ვანოს რათა გაქოს, გადიდოს და გემსახუროს უკუნიითი უკუნისამდე ამინ“. სამჯერ პირჯვარს დავინერდით და დავსხდებოდით ყველა ჩვენ ჩვენ ადგილზე ან გარეთ კაკლის ქვეშ ან ოთახში. ყველა თავ-თავის გაკვეთილს ვინყებდით. მე თითქმის სამი თვე მოუწიდი ანბანის შესწავლას...

შვიდი წლისა რომ გავხდი, სწავლის ხალისიც მომეცა. ჩემმა მასწავლებელმა — მამიდა სალომემ რამდენჯერმე სთხოვა მამაჩემს, სწავლის ნიჭი აქვს და უეჭველად სკოლაში მიაბარეო. მაგრამ შეაგდო ქვა და შეუშვირა თავი. ის ასე მიუგებს ხოლმე ყველას: გლეხის შვილი რო ისწავლის, იგი სახლს აღარ გამოადგებაო. არ ვიცი, საიდან ჰქონდა ასეთი სულელური წარმოდგენა“.

ასე ნაადრევად დამთავრდა იოანეს სწავლის ამბავი და მამის ბრძანებით იგი სოფლის მძიმე სამუშაოში ჩაება, რამაც დიდად დაამწუხრა ყმანვილის გული. ცოტა რომ წამოიზარდა, თბილისში ჩამოვიდა და მოჯამაგირედ დაიწყო მუშაობა. ამავე პერიოდში გარდაეცვალა დედა. იოანეს გარდა, ოჯახში კიდევ იყვნენ პატარა ძმა და ორიც — და. დედის გარდაცვალებიდან წლისთავი რომ გადაიხადეს, მამამ იოანეს სთხოვა, სოფელში დაბრუნებულიყო, ცოლი შეერთო და პატარა ბავშვების აღზრდაში დახმარებოდა, მაგრამ მან უარი თქვა ამ თხოვნაზე და ისევ ქალაქში დაბრუნდა სამუშაოდ.

იგი მოჯამაგირედ იდგა სოლოლაკში, ერთ ქვრივ ქალბატონთან, რომელსაც სახელად ეკატერინე ერქვა. იგი წყნარი და გულკეთილი ქალი ყოფილა, რასაც ვერ იტყოდით მის ერთადერთ ქალიშვილ მამოზე, რომელიც, იოანეს თქმით, მსახურებთან ჩხუბით, ლანძღ-

ვა-გინებითა და პაპიროსის წევით გამოირჩეოდა. ამ ოჯახში მან შვიდი წელი იმსახურა.

1892 წლის 23 დეკემბერს იოანეს გარდაეცვალა მამაც და მთელი ოჯახის პატრონობა მას დაანვა კისერზე. 1895 წელს მოუწია სამხედრო სამსახურმა, მაგრამ როგორც ოჯახის პირველი შვილი და სამი ობოლის შემნახავი — ჯარში არ წაიყვანეს. მალე მან უფროსი და გაათხოვა იქვე, სოფელში და ობოლი და-ძმაც დააბინავა მასთან. აი, როგორ იხსენებს ამ ამბავს იგი თავის მოგონებებში:

თბილისის მაცხოვრის ღვთისმშობლის სახელობის მონასტრის საძმო XIX ს-ის ბოლოს. ცენტრში ზის არქიმანდრიტი კესარიოსი (ჩაპურიშვილი)

„მე ამითი ცოტა თავისუფლად ამოვისუნთქე, რაკი ჩემ ობოლ და-ძმათ პატრონი და მზრუნველი გამოუჩნდათ ჩემი სიძის სახით. ახლა ჩემ თავზე ვიწყე ფიქრი და ზრუნვა, როგორ მოვქცეულიყავი, როგორ მოვშორებოდი ამ დამამცირებელ ხელობას, რა საქმისათვის მომეკიდა ხელი, რომ მე ჩემი ნაშრომით მეცხოვრა და არა სხვის ნასუფრალით.

ერთ დილით სიონის ტაძარში წავედი. იქ რუსი ეგზარქოსი იყო მწირველი. სანთლები ავანთე და გაენიე ავლაბრისკენ მონასტერში. აქ არქიმანდრიტი კესარიოსი იყო მწირველი ქართულად, ქართული გალობით. აი, სწორეთ ამ წუთებში გადავწყვიტე, რომ უეჭველად ბერად წავსულიყავ, რომელ სამქვეყნიოც იყო და საიბ სოფლიოცა. ეს გზა მივიჩნიე სწორ გზად, რომელიც მიიყვანს დამაშვრალს და ტვირთმძიმეს სამარადისოსთან. აღფრთოვანებული ვისმენდი წირვას, რაკი ვიპოვე გზა ქვეშარიტებისა“.

წირვის დასრულების შემდეგ იოანე თავის ნაცნობ ბერს შეხვდა, რომელიც ამავე მონასტერში მსახურობდა და ბერად შედგომის სურვილი გაუმხილა. ბერმა იგი არქიმანდრიტ კესარიოსთან (ჩეკურიშვილი) შეიყვანა, რომელმაც ძალიან გაიხარა ახალგაზრდა ყმანვილის მოსვლით, მაგრამ როდესაც გაიგო, რომ უსწავლელი იყო, და არც ხუცური კითხვა და გალობა იცოდა, დიდად დაწყდა გული და იოანე უარით გაისტუმ-

რა. დამწუხრებული წამოვიდა მონასტრიდან მომავალი არქიმანდრიტი და გზაში ცნობილი საზოგადო მოღვაწე და მწერალი ზაქარია ჭიჭინაძე შეხვდა, რომელმაც გაამხნევა და უთხრა: „ნუ გეშინიან, ჩვენ გვეყვანან დიდი მამულიშვილები — კირიონი და ლეონიდე, მე მათთან მიგიწერ წერილს და მათში ან ერთი მიგიღებს და ან მეორეო. კესარიოსმა რომ არ მიგიღო აქ, თვით ღვთის ხელი ურევია ამაშიო, ახალგაზრდა კაცი ხარ, ქალაქში რაც არ ნახდებოდი, ვერას შეიძენდი, ჩვენი მამა-პაპა ყოველთვის გაურ-

ბოდა ქალაქს და სოფელს და აშენებდნენ მონასტრებს ისეთ ადგილებზე, სადაც ხალხი ადვილად ვერ მიუდგებოდაო“. საუბრის შემდეგ მანვე მიჩნია, აუცილებლად წამეკითხა ილია ჭავჭავაძის „ქვათა ღალადი“ და დამპირდა ამ წიგნის მოცემას.

მართლაც, რამდენიმე დღეში ზაქარია ჭიჭინაძის სარეკომენდაციო წერილით იოანე გორის ეპისკოპოს ლეონიდეს ესტუმრა, რომელიც იმუამად სიონის ტაძრის ეზოში ცხოვრობდა. მეუფე ლეონიდესთან შეხვედრა ნაყოფიერი გამოდგა და იოანეს ცხოვრებაში ახალი ეტაპი დაიწყო. მისი ლოცვა-კურთხევით იგი შიომღვიმის მონასტერში გაემგზავრა, სადაც იმ პერიოდში აღმშენებლობითი სამუშაოები მიმდინარეობდა და

ახალგაზრდა, ჯან-ღონით სავსე მორჩილის შემომატებამ დიდად გაახარა მონასტრის საძმო. საინტერესოდ ჰყავს თავის მოგონებებში დახასიათებული მამა ისეს მეუფე ლეონიდე:

„ლეონიდე ბრძანდებოდა დაბალი ტანის, ჩასუქებული, შავი თმა-წვერიანი, მრგვალი სახისა და რუსული ცხვირის მქონე. თვალები ყავისფერი აქვს, ატარებს ოქროს მოლურჯო სათვალესა და მოხდენილი წარბები აქვს. ხელები მოკლე, თეთრი და ფუნჩულა, წყნარი და ენაწყლიანი მოსაუბრე, რამდენიც გინდა გელაპარაკოს, მისი ლაპარაკი არ მოგწყინდება“.

1898 წლის 10 ნოემბერს მივიდა იოანე შიომღვიმის მონასტერში და 1950 წლამდე ერთგულად ემსახურა ამ წმინდა და დიდებულ სავანეს. იმ პერიოდში მონასტრის საძმოს ხელმძღვანელობა ეპისკოპოს ალექსანდრეს (ოქროპირიძე) მიერ მინდობილი ჰქონდა მღვდელ-მონაზონ შიოს (ქვილითაია). მამა შიომ იოანე იმ მღვდელ-მონაზონს ჩააბარა, ვინც კარგად იცოდა ხუცურად წიგნის კითხვა, ტიპიკონი და გალობა და თან უთხრა, ისე ამეცადინე, რომ მუშაობაში ხელი არ შეეშალოთო. ასე და ამგვარად დაიწყო მორჩილად მსახურება.

ერთმა წელმა სწრაფად გაირბინა მუხლჩაუხრელ შრომასა და ჯაფაში. იოანე და ერთი-სხვა მორჩილი ალექსი (შემდგომში — არქიმანდრიტი ამბროსი ალა-

დაშვილი) ერთ კელიაში ცხოვრობდნენ და მორჩილებაც საერთო ჰქონდათ. მალე მონასტერში ეპისკოპოსი ალექსანდრე მოვიდა, რომელმაც სამშენებლო საქმეებს დახედა და ბერებს შრომა და მსახურება მოუწონა. მამა შიომ მას წარუდგინა ახალი მორჩილები. აი, როგორ იხსენებს მამა ისე მეუფესთან პირველ შეხვედრას:

„ალექსანდრე ეპისკოპოსს ჩემი ამხანაგი და მე ძალიან მოეწონეთ. ერთმანეთისგან ვერ გვარჩევდა. შეგვიხმობდა მალიმალ და გვეკითხებოდა: შენ ვინა ხარ, ვანო? შენ — ალექსი? რა დაურიგები-ხართ, მე ქართლელი, ეს კი ქიზიყელი. თუმცა ერთმანეთს სხეულებით არა ვგავდით, არც სახით და არც ტანით. მერე ლეონიდე ეტყოდა. კაცო, ეს ქართლელი უფრო მშვიდი და სანყალია და ეს ქიზიყელი — გოროზი და ამპარტავანო. იმიტომ, ბატონო, რო ქიზიყმა არ იცოდა ბატონყმობა და მონობაში არ გაუვლიაო. ქართლელებს კი ეტყობათ ბატონყმობის დალიო. ჰო, ბატონო-მეთქი. ეგ ქიზიყელია და ვირებშია გაზრდილი და მისთვის თამამაა — მეთქი, მე კი ბატონის ხელში ასეთი ჩლუნგი და ჩუმი გავიზარდეთქო — ვიხუმრე მე. უყურე კაცო, ვერ უყურებ, ესეც კარგი ხიტრი ყოფილაო! ხო იცით, ბატონო, ქართლელები ჩუმები არიან, მაგრამ გონივრებიცაო“.

1900 წლის 17 სექტემბერს ეპისკოპოსი ლეონიდე იმერეთის ეპარქიის მმართველად გადაიყვანეს და მორჩილი იოანეც გამოემშვიდობა დროებით შიომღვიმის მონასტერს. იგი მეუფე ლეონიდემ თავისთან იხმო და მისი მესენაკე გახდა. 1901 წელს იოანე ეპისკოპოს ლეონიდეს თან ახლდა ეპარქიაში მოგზაურობის დროს და მასთან ერთად შემოიარა მთელი იმერეთის ეპარქია, ლეჩხუმისა და რაჭის მაზრები, გადმოლმა სვანეთი და საფუძვლიანად გაეცნო საეკლესიო ცხოვრებას. 1905 წლის 10 იანვარს მორჩილი იოანე ოფიციალურად მიიღეს სასულიერო უწყებაში.

1905 წელს ქართულმა საზოგადოებამ და საეკლესიო წრეებმა დააყენეს საკითხი რუსეთის წმინდა სინოდის წინაშე, რათა აღდგენილიყო საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალია. ამ საქმეში მონაწილეობა მიიღეს როგორც მეცნიერებმა, ასევე სასულიერო პირებმა. ეკლესიის მხრიდან დელეგაციაში შედიოდნენ ეპისკოპოსი კირიონი და ეპისკოპოსი ლეონიდე. მეუფე კირიონი რუსეთში იყო და იქიდან ჩაბრძანდა სანკტ-პეტერბურგში, ისე რომ, მეუფე ლეონიდემ ეს ამბავი არც კი იცოდა. ხოლო თავად ეპისკოპოსი ლეონიდე 1906 წლის 10 იანვარს გავიდა თბილისიდან მა-

ტარებლით და მოსკოვის გავლით ორ კვირაში ჩავიდა რუსეთის დედაქალაქში. ამ მოგზაურობაში მას თან ახლდა მორჩილი იოანეც, რომელსაც დაწვრილებით აქვს აღწერილი იქაური ამბები:

„შეზინებული იყო, სახლში რომ დავბრუნდით ფლაბიანე მიტროპოლიტისგან. საჭმელად არ ვიყავით დამჯდარი, რომ ვილაცამ ზარი დარეკა. კარი გავაღე და ვილაცა ქერა ახალგაზრდა შემოვიდა, რომელმაც ქართულად გამარჯვება მითხრა და თან იკითხა: მეუფე შინა ბრძანდებაო? დიახ-მეთქი. ყოვლადსამღვდელო კირიონი სთხოვს, ჩემთან მობრძანდეს და ერთად ვისადილოთო. აი, ამნაირად გაიგო ლეონიდმა კირიონის იქ ყოფნის ამბავი. მაშინვე

ეპისკოპოსი: ლეონიდე და კირიონი
სანკტ-პეტერბურგში ყოფნის დროს

გადაიცო ანაფორა, მოავლო ჯოხს ხელი და წავედით დიდი, გრძელი თალიანი კარიდორებით და სწრაფად გავიარეთ ლავრის ეზო, რომელსაც ზაქარია ჭიჭინაძის თქმისა არ იყოს, მთლიანად ბორშის სუნი ასდიოდა. ავედით კიბეზე, შეალო კირიონის მესენაკემ კარი და მოახსენა, მეუფეს ლეონიდე მობრძანდაო. კირიონი კარებში მიეგება, გადაეხვივნენ ერთმანეთს, ძმურად აკოცეს. მეც ხელზე ვეამბორე და დარბაზში შეგვიძღვა. იქ კიდევ ორი ახალგაზრდა ქართველი დავგიხვდა: მალაქია ბოლქვაძე, რომელიც კრებების სხდომის ამბებს აწვდიდა იმ წლებში გაზეთ „ცნობის ფურცელს“ და პეტროგრადის აკადემიის სტუდენტი ვლადიმერ ონისიმეს ძე ხიზანიშვილი. კირიონის მესენაკემ, რო-

მელსაც დათიკო ერქვა, რაჭიდან იყო, სუფრის შლა დაიწყო, მეც წავედი ჩვენს ბინაზე სადილის გადმო-სატანად. მე რომ სადილი გადმოვიტანე, ისინი უკვე მაგიდას იყვნენ შემომსხდარი. მეუფე კირიონმა მეც მომიწვია სადილზე. ლეონიდმა უამბო, იმ დღეს ვინც ინახულა, ყველაზე კარგი შთაბეჭდილება ლეონიდზე მიტროპოლიტ ანტონს მოეხდინა. ემდუროდა მიტროპოლიტ ვლადიმერს, ამ ქართველების მოძულეს. ვლადიმერს მეტწილად ეხებოდა ლეონიდის მოხსენებაში ეგზარქოსების ლანძღვა. ვლადიმერ ხიზანიშვილი კარგი, გულკეთილი, წყნარი და კაცთმოყვარე ყმაწვილი იყო. ლეონიდსაც მოეწონა და სადღეგრძელოში მას კარგი გოგოს შერთვა უსურვა. იმჟამად სამი ახალგაზრდა იყო, რომლებზედაც ლეონიდე დიდ იმედებს ამყარებდა, რომ იგინი გამოადგებოდნენ საქართველოს ეკლესიას: ონოფრე შუშანია, სამოელ გვაზავა და ვლადიმერ ხიზანიშვილი, მაგრამ სამივეში მოტყუვდა, თუმცა არავის ბრალი არ არის, თვინიერ დროისა. ვინაიდან დრონი მეფობენ და არა — მეფენი. ბევრი ილაპარაკეს საქართველოს ტკივილებზე, სამღვდელოების

უვარგისობაზე და ხალხის ეკლესიის გულგრილობაზე, მაგრამ ეს ყველაფერი დააბრალეს ჯერ სპარსეთ-ოსმალეთის გავლენას ჩვენში და მერე სინოდალურ მმართველობას და მის წარმომადგენელ ეგზარქოსებს.

უხემა მასპინძელმა კახური გვახშია და გვაჭამა კარგი ღორის სუკების მწვადები, ხახვმოყრილი მშვენიერი წვრილი კიტრის მწნილით, უფრო გემრიელი მეჩვენა გაციებულ რუსეთში, მინამ ჩვენში მზიან, თბილ საქართველოში. განსვენებული კირიონი პურ-მარილში ნამდვილი ქართველი იყო. იცოდა კილოიანი ოლუნჯობა, დაგვისხა ყველას ჭიქებში ღვინო და გვიბრძანა, დაგველია. ლეონიდე ჭიქაზე თითი გადაუხიდა და აღარ დაასხმევინა, ის კი ყველას გვაძალეზდა, დალიეთ, კარგა შეგერგებათ, რუსული ხომ არ არისო? ლეონიდის მეტმა ყველამ დავლიეთ. ლეონიდს არა ჰქონდა ასეთი მარაფათი პურ-მარილში, ის თავის სახლშიაც სტუმრად იყო, რასაც მივართმევდით, სჭამდა, დღეში ერთხელ. დილა-საღამოს მარტო თითო ჭიქა ჩაი, ზაფხულობით სიცხეში თითო ბოთლი ლუდი. იმერეთში მოგზაურობის დროს, რაკი გაიგეს ლუდს მიირთმევსო, როცა მივიდოდით ვინმესთან ბინაზე ღამის გასათევად, უეჭველად ლუდის ბოთლები იდგა მაგიდაზე.

სადილზე გადანყდა, რომ მეორე დღეს ნახავდნენ პროფესორებს: მარსა და ცაგარელს, აგრეთვე ზოგ-ზოგ სინოდის წევრებს, რომელნიც შავრაზ-მელნი ხულიგნები არ იყვნენ. ასეც მოიქცნენ“.

სამწუხაროდ, ქართველი მღვდელმთავრებისა და მეცნიერების ცდა, აღედგინათ ქართული ეკლესიის ავტოკეფალია, ამჯერად მარცხით დამთავრდა. ერთი, რაც მოხერხდა, ეპისკოპოსი კირიონი საქართველოში დააბრუნეს და აფხაზეთის კათედრაზე დანიშნეს, თუმცა ისიც მხოლოდ ერთი წლით. ლეონიდე იმერეთში დაბრუნდა და მასთან ერთად — მორჩილი იოანეც.

1908 წელს ეპისკოპოსი ლეონიდე გურია-სამეგრელოს კათედრაზე გადაიყვანეს. მან საცხოვრებლად და რეზიდენციად მარტვილის უძველესი მონასტერი აირჩია და ახლა უკვე სამეგრელოშიც მოუხდა იოანეს მოღვაწეობა. ახალ ეპარქიაში ბევრს მოგზაურობდა მღვდელმთავარი და იოანეც ვერ აუდიოდა საქმეს. დაძაბულმა და გადატვირთულმა მსახურებამ ცუდად იმოქმედა მის ჯანმრთელობაზე, ამასთან დაერთო სამეგრელოს ნოტიო ჰავა და ნესტი. მაღარია შეეყარა და სმენაც დააკლდა. ექიმებმა ვერა-

მორჩილი იოანე-პატრიარქის შოწნის დროს

ფერი უშველეს, მხოლოდ ჰაერის გამოცვლა ურჩიეს. 1911 წლის გაზაფხულზე მეუფე ლეონიდეც ლოცვა-კურთხევით იგი თბილისში სამკურნალოდ ჩამოვიდა. რამდენიმე დღიანი მკურნალობა შედეგიანად დასრულდა. მთელი ის ზაფხული მორჩილმა იოანემ შიომღვიმეში გაატარა და როდესაც მთლიანად გამოკეთდა, აგვისტოში მარტვილის მონასტერში დაბრუნდა. თუმცა სამეგრელოში იგი დიდხანს აღარ დარჩენილა. მარტვილის მონასტერში უსიამოვნო ამბავი გადახდა თავს და მალევე მოუხდა უკან დაბრუნება. გარდა ამისა, მეუფე ლეონიდე დიდად სწუხდა შიომღვიმეზე, უნდოდა, რომ იქ თავისი ერთგული კაცი ჰყოლოდა მონასტრის გამგედ და მაყურებლად, ამიტომაც მან ამ საპატიო მისიის შესრულება მორჩილ იოანეს მიანდო, რომელმაც, როგორც ამას შემდგომში ვნახავთ, ღირსეულად გაართვა თავი ამ საქმეს.

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავინახოთ ვინმესთან ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 298 95 41; 272 13 50; 5(99) 54 82 29; 5(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

გთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაგაჟღერებული მასალების გამო

გთხოვთ, დავალიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე:

სს „ლიბერთი ბანკი“ (მთაწმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406).

ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: წმ. ანდრია პირველწოდებულის

სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000

ელ.ფოსტა: patriarchatepress@yahoo.de მის: ერეკლე II-ს მოედანი

№1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე

რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54

სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი

(შიოლაშვილი), მარიამ გაგუა, ნინო ვაკოშაშვილი, თამარ

ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია

ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გიორგი ტყეშელაშვილი, მამუკა

კეჭაჭაჭიძე, დამკაბაძე, ვალერიან ჯუღელი, ოპერატორი, ზოია კობახიძე

მცირედს საუბრობდნენ, რათა უმზრახად ყოფილიყვნენ. შელებავდნენ რამდენიმე კვერცხს წითელი პარასკევისათვის — კვირამდე დამალავდნენ ბავშვებს რომ არ ეჭამათ.

დიდი შაბათი. სახლიც, ეზოც დალაგებული უნდა იყოს. შემდგომ შეუდგებიან სამზადისს. შეილებება ბევრი კვერცხი, ცხვება წითელი ლავაშები (კვერცხის გულნასმული), სავსე ვარცხლი შოთი პურებით.

კვირა. ინგილოურად „გახსნილევა“. დაიკვლება საკლავი: ცხვარი, ბურვაკი, ქათამი. ელოდებიან სტუმრებს, ყველა ერთმანეთს წითელ კვერცხს მიანვდის და მოულოცავს. ბურვაკის პატარა ნაჭერს კბილს დაადგამს, მიირთმევს და დალე სტინისკენ პირმიბრუნებული იტყვის სამჯერ: „ლეკო დაგცეჩ“ (დაგცეჩ-დაგხეჩ ნიშნავს დაგჯაბნე, გაჯობე, რადგანაც ისინიც (ლეკები) ადრე ქრისტიანები იყვნენ) ეს ნიშნავს ე. ი. მოვითმინე მარხვა, დავიცავი ქრისტეს რჯული, დღეს ღვთისმამის და გინვევ სუფრაზე. ქვევრებზე აინთება სანთელი — უმეტესობას ეზოებში აქვს ასახდელი საზედაზე ქვევრი. ამ დღეს ყველა ოჯახს ყავს ბევრი სტუმარი. უზომო სიხარულია ყველგან.

„წმინდა ბებრევი დღე“

კახში (კაკაში) კასრის გორაზე, სამების საყდრის

ქვევით, იქვე, სოფელ თოფახში არის სასაფლაო, რომელსაც „წმინდა დედაკაცევი სამაროვანს“ ეძახიან. აღდგომის შემდგომ დღეებში ხანდაზმული ქალები მიდიან საკურთხით: სახსნილო საჭმელებით, სანთლებით, საკმევლით. „უცრემლო“ სიტყვით შეაქებენ — „მოუთვლიან“, სანთელს აანთებენ საფლავებზე, საკურთხს დაალაგებენ, საკმევლს უკმევინ და ეტყვიან „თქვენ სახელევის ჭირიმენაავ, ჩონ წმინდა დედაკაცევი ხაართ...“ სანამ ფეყში ყუათ გვექონევ, არ დაგიმირწყევთაავ...“ ყველა თავთავისებურად ადიდებს (აცხონებს) მცირედი ღვინით. ერთად იტრაპეზებენ და დაბრუნდებიან. ამ დღეს, წმინდა ბებრევის, წმინდა დედაკაცევი დღეა ჰქვია.

გადმოცემით, ამ ადგილას დედათა მონასტერი ყოფილა და ეს საფლავებიც მონასტრის დედების საფლავებია. ამიტომაც მას „წმინდა დედაკაცევი სამაროვანს“ ეძახიან და დღესაც დადიან.

ინგილო ხალხმა მარხვის ინსტიტუტი და მარხვის არსი გარდაცვლილთან მიმართებაში შინ და გარეთ საკურთხის სახით უწყვეტად მოიტანა დღემდე.

მომზადა

მართა ტარტარაშვილმა-თარხნიშვილმა

ფოტომატიკა

არქიმანდრიტი ისე (სუხიშვილი)

1874-1950

II ნაწილი

1911 წლის 7 დეკემბრიდან შიომღვიმის მონასტრის წინამძღვრად მეუფე ლეონიდეს ბიძაშვილი, არქიმანდრიტი პიროსი ითვლებოდა, მაგრამ ის ძირითადად თბილისში ცხოვრობდა, რადგან საქართველო-იმერეთის სინოდალური კანტორის წევრი იყო და ამასთანავე ჟურნალ „საქართველოს საეგზარქოსოს უწყებანის“ ცენზორად მუშაობდა. ამიტომ მონასტრის უმთავრეს საქმეებს მორჩილი იოანე განაგებდა. მისვლისთანავე მკაცრი ზომები გაატარა, შიომღვიმიდან დაითხოვა მონასტერს შემოფარებული და გაუგებარი წარმომავლობის ხალხი, რომელსაც ბერმონაზვნობა არ აინტერესებდა და სავანეში ტყუილუბრალოდ ცხოვრობდა. ყურადღება მიაქცია მონასტრის მიწებს და მეურნეობას. მოამრავლა ფუტკარი და საუკეთესო თაფლს ამზადებდა. 1913 წელი ისედაც მოსავლიანი გამოდგა და სავანეშიც კარგი მოსავალი აიღო. შიომღვიმის ბაღებში მრავლად იყო ხილი და ყურძენი, რომელთა ნაწილს იოანე სამეგრელოში

მღვდელ-მონაზონი ისე 1917 წ.

აგზავნიდა მეუფე ლეონიდესთან და თანაც მონასტრის ამბებს დაწვრილებით ატყობინებდა.

ეპისკოპოს ლეონიდეს დიდი სურვილი ჰქონდა იოანე ბერად აღეკვეცა და მღვდელ-მონაზვნად ეკურთხებინა, მაგრამ მეუფესა და საქართველოს იმუამინდელ ეგზარქოს ინოკენტის (ბელიაევი) შორის დაძაბული ურთიერთობის გამო ეს საქმე ვერ მოხერხდა. 1913 წლის 9 სექტემბერს მთავარეპისკოპოსი ინოკენტი გარდაიცვალა და მეუფე ლეონიდემ ხელახლა მიმართა სინოდალურ კანტორას მორჩილ იოანეს ხელდასხმის თაობაზე. საქართველოს საეგზარქოსოს იმ პერიოდში დროებით ბაქოს ეპისკოპოსი გრიგოლი (იაცკოვსკი, შემდგომში განუდგა რუსეთის ეკლესიას და დააარსა სქიზმატური ეკლესია, რომელსაც მისი სახელიდან გამომდინარე გრიგორიანულს უწოდებდნენ) განაგებდა, რომელსაც კანტორის ერთ-ერთ სხდომაზე მამა პიროსმა ჩამოუგდო საუბარი იოანეს შესახებ და მოახსენა მისი გაჭირვებული მდგომარეობა. მეუფე გრიგოლს თანხ-

და საუკეთესო თაფლს ამზადებდა. 1913 წელი ისედაც მოსავლიანი გამოდგა და სავანეშიც კარგი მოსავალი აიღო. შიომღვიმის ბაღებში მრავლად იყო ხილი და ყურძენი, რომელთა ნაწილს იოანე სამეგრელოში

მოზა განუცხადებია და თანაც ასეთი უცნაური რამ უთქვამს:

„შე ნებას დავრთავ ბერად აღკვეცაზე და მერე მღვდელ-მონაზვნად მე ვაკურთხებო! ხოლო ეს მითხარი, ის კაცი სრული ჭკუისაა, თუ არაო. ამ დროში ჭკვიანები ბერობას აღარ ითხოვენო.“

სრული ჭკუისაა ბატონოვო — მოახსენა პიროსმა.

აბა, ეგზარქოსი უჭკუოთ მოქცეულა, რომ უარი უთქვამს მისთვის რაღაცა პირადი ინტრიგობის გამოვო. რა შუაშია ის კაცი, მას რომ სჯიანო?“

1913 წლის 12 ნოემბერს, სალამოს, არქიმანდრიტი პიროსი გახარებული ავიდა შიომღვიმის მონასტერში და მორჩილ იოანეს ბერად აღკვეცისა და ხელდასხმის თანხმობა აუტანა. მეორე დღით, დილის ოთხ საათზე დაირეკა მონასტრის ზარები და დაიწყო მსახურება. ცისკრის დასასრულს მამა პიროსმა იგი ბერად აღკვეცა და ერთ-ერთი ცამეტი ასურელი მამის, ისე წილკნელის პატივსაცემად სახელად ისე უწოდა.

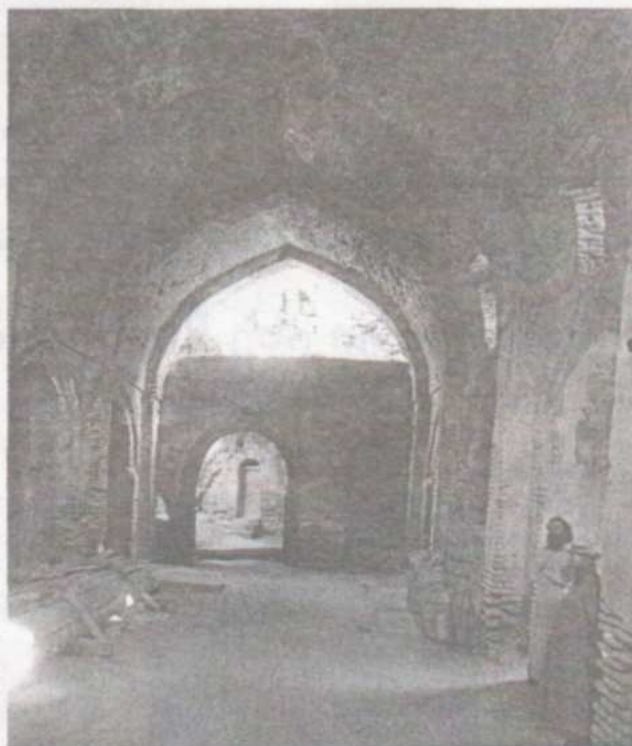
1913 წლის 4 დეკემბერს ნათელულის წმინდა დიდმონა-მე ბარბარეს სახელობის ეკლესიაში გორის ეპისკოპოსმა ანტონმა (გიორგაძე) ბერი ისე დი-აკვნად აკურთხა, ხოლო ამავე წლის 6 დეკემბერს წმინდა ალექსანდრე ნეველის სახელობის სამხედრო ტაძარში საქართველოს ეგზარქოსმა ალექსიმ (მოლჩანოვი) მღვდლად დაასხა ხელი. 22 დეკემბერს ეპისკოპოსმა ლეონიდემ ფოთიდან მიულოცა მამა ისეს სასულიერო ხარისხში ამალღება და სულიერი წინსვლა უსურვა. არქიმანდრიტი ისეს თავისი მოგონებებში მოთხრობილი აქვს ხელდასხმის ამბავი, სადაც მეტად საინტერესო მოვლენებია აღწერილი:

„ჩემი კურთხევის დღეს სამხედრო ტაძარში აუარებელი ხალხი იყო, არა ჩემს პატივსაცემელად, რასაკვირველია, არამედ ვინაიდან ეს დღე ნიკოლოზობისა და ხელმწიფის სახელწოდების დღეა, და ყოველ ამისთანა სახელმწიფო დღესასწაულებზე სავალდებულო იყო ყველა სამხედრო-სამოქალაქო თანამდებობის პირთა დასწრება, აი, ამიტომ გაჭედილი იყო ვრცელი ტაძარი. ჩინორდენიან პირთა ეს ტაძარი იდგა იმ ადგილზე, სადაც ეხლა ახალი აშენებული ექვსსართულიანი უზარმაზარი სასახლეა, ძველი სასახლის გვერდით (საუბარია ამჟამინდელ მთავრობის სასახლეზე — რედ.).“

წირვაზე იყო მეფის მოადგილე ვორონცოვ-დაშკოვი, თავის ცოლ-შვილით და აუარებელი გენერ-

ლებით. როცა საკურთხეველში შემყვანა მაშინდელმა გამორჩენილმა, ან განსვენებულმა პროტო-დიაკონმა კოტე კარგარეთელმა, გამორჩენილმა როგორც ხმით, ისე შეხედულებით და ნამდვილ უზაკველ ქართველობით, ამ დროს აღსავლის კარის წინ იდგა და ეგზარქოსის კვერთხი ეჭირა სასულიერო სემინარიის პირველი კურსის მონაფე გრიგოლ შიოს ძე სიდამონიძეს, ან ეპისკოპოს ფერემს (საუბარია კათოლიკოს-პატრიარქ ფერემ II სიდამონიძეზე — რედ.). მის უკან დიდი ბრონზის შანდალი იდგა, რომელზეც უთვალავი სანთელი ენთო. გრიგოლს გრუზა და ხშირი თმა ჰქონდა ჯაბა გურიელივით, ასე გვეგონებოდათ თავზე თივის ზვინი ადგასო. ჩვენს შესვლაზე იმან უკან დაინია, ეცა უკანდგან სანთლის ალი და მთელ თავზედ კოცონი აენთო. ვი-ლაცამ იყვირა, კაცი დაინოვო, კოტემ მე თავი მიმანება და თავდამწვარ გრიშას მივარდა. ავარდა ნატრუსალის სუნი და კვამლი და ხალხში შეიქმნა სიცილ-ჩოჩქოლი, თვით ვორონცოვ-დაშკოვის ცოლ-მაც კი გაიცინა.

წირვის გათავებისას მე ვიცოდი, რომ ამბიონის ლოცვა ახალნაკურთხს უნდა წამეკითხა. ვკითხე სიონის კანდელაკს, დეკანოზ ანტონ თოთიბაძეს, მე წამაკითხებენ ამბიონის ლოცვას-მეთქი, თუ არა. არა, შე კაცო, აქ რომ ქართულად წაიკითხო, ეს ტაძარი ხო დაინგრევასო. მაინც ვკითხავ აქაურ დეკანოზსაო. ჰკითხა და მანაც თავი გააქნია უარის ნიშნად და რუსის მღვდელს ანიშნა, გასულიყო წასაკითხად. მე დავდე ამ დროს კონდაკი. როცა რუსის მღვდელი აპირებდა გამოსვლას ეგზარქოსმა შეაჩერა იგი და მომიკითხა მე, სად არის ახალი ნაკურთხი, რატომ ის არ კითხულობსო? თოთიბაძემ მოახ-

შიომღვიმის მონასტარი სარაშონთო საფუშაოების დროს. მამა ისა და ეპისკოპოსი ლეონიდე

სენა, იმან სლავიანური არ იცისო და ქართულად არ მისცემენ ნებასაო. რა სისულელეა, გავიდეს ქართულად წაიკითხოსო. ვეცი წიგნს, მაგრამ შენ მტერს ნურა და მე ის ველარ ვიპოვე, სად ეწერა, კიდევ კარგი, რომ ზეპირად ვიცოდი. კიდევ რომ მეპოვა, ვერც გავარჩევდი ასოებს, სირცხვილისა და შიშის გამო. როცა გავათავე, მახსოვს, მოვბრუნდი და მეფის მოადგილეს თავი დაუკარი, შევნიშნე, რომ ისიც და მისი მეუღლეც ილიმებოდნენ, ალბათ ჩემზე. აი, ასეთი „ისკუშენია“ მოხდა ჩემ უბედურ კურთხევაზე. მე იქ ქართულად არ წამეკითხა, იქნება ტაძარიც ისევ თავის ადგილზე მდგარიყო მართლაც“.

1915 წლის თებერვალში ეპისკოპოსი ლეონიდე საქართველოს ეგზარქოსმა პიტირიმმა (ოკნოვი) სანკტ-პეტერბურგში მიაღწინა ალავერდისა და ყარსის კათედრებზე ახალი მღვდელმთავრების გამოსარჩევად. მათ შორის, მისი ბიძაშვილის, არქიმანდრიტ პიროსისა. ამ მოგზაურობაშიც მამა ისე კვლავ მის გვერდითაა. სამშობლოში დაბრუნებული მოძღვარი 1915 წლის 17 მარტს შიომღვიმის მონასტრის წინამძღვრის მოადგილედ დაინიშნა. 1915 წლის 8 სექტემბერს კი მეუფე ლეონიდემ იგი საგვერდულოდ დააჯილდოვა. 1915 წლის დეკემბრის ბოლოს მამა ისეც ისევ მოუხდა რუსეთში გამგზავრება, ამჯერად არქიმანდრიტ პიროსის ეპისკოპოსად კურთხევისთან დაკავშირებით. მეუფე ლეონიდეს თხოვნით, როგორც უკვე მანამდე ორჯერ იქ ნამყოფი, მეგზურობას უწევდა მამა პიროსის სანკტ-პეტერბურგში. მამა ისეც დანიშვნის დროს შიომღვიმის მონასტერში მოღვაწეობდნენ: ბერი ლუკიანე (გაბელაშვილი), ბერი მარკიანე (ნიქვაძე), ბერი პანტელეიმონი (ჯოხაძე), მღვდელ-მონაზონი გაბრიელი (ქიტიშვილი), სქემღვდელ-მონაზონი გაბრიელი (გვარი უცნობია), ბერი მიხეილი (იმნაძე), მღვდელ-მონაზონი ხარლამპი (ხომასურიძე), ბერი ისიდორე (ჯაფარიძე), მღვდელ-მონაზონი ამბროსი (ალადაშვილი).

გაზეთი „საქართველო“ 1916 წელს შიომღვიმის მონასტრის შესახებ წერდა: „ნამდვილ უდაბნოს წარმოადგენდა ამ 15 წლის წინად ის ადგილი, სადაც ეხლა ამართულია შიომღვიმის მონასტერი. მნახველს თვალზე ცრემლს მოჰგვრიდა აუარებელი ნანგრევები დიდებული ტაძრისა, სადაც მოღვაწეობდა წმ. შიომღვიმის და რომელიც ააგო დავით აღმაშენებელმა. ადამიანი იშვიათად თუ მოხვდებოდა ამ ადგილას. მარტო ნადირნი ბუდობდნენ მონასტრის ნანგრევებში.“

ეხლა კი სულ სხვა სურათი ეშლება ადამიანს თვალწინ. ყოვლადსამღვდელო ალექსანდრემ თავისი ხარჯით გაამშვენიერა ეს უდაბნო, მან არ დაზოგა არც ძალა, არც ღონე, რომ აღედგინა დანგრეული ტაძარი. მშვენიერი სანახავია ეხლა მონასტერი: კედლები დაფარულია ძვირფასი ნახატებით, აშენებულია სახლები ბერებისთვის და სტუმრებისათვის, მონასტერს აქვს ზეარი, სახნავ-სათესი მიწები, ჰყავს ფუტკარი, საქონელი.

მონასტერთან არსებობს პატარა მუზეუმი, სადაც შენახულია ძველი ხელთნაწერები, „დაბადება“, ქვები წარწერებით, ძველი თოფები, ნივთები ლავრის აღმდგენელისა, ყოვლადსამღვდელო ალექსანდრესი და სხვ. იქვე არის წიგნსაცავი ეპისკოპოს ლეონიდისა. ყველა საგანს ეტყობა მზრუნველის ხელი და პატრონობა.

ეპისკოპოს ლეონიდეს განუზრახავს გახსნას მონასტერში სასწავლებელ-პანსიონი, სადაც უმთავრესი ადგილი დათმობილი ექნება მეურნეობას. აზრი წინებულია და გარემოებას ხელს უწყობს ამ აზრის განხორციელებას: მონასტერს აქვს დიდი მამული, ჰყავს საქონელი, ფუტკარი, აქვს შენობები

მარცხენი არქიმანდრიტი ევრემი (სიდაშვილი) და ილუშანი ისა

პანსიონისათვის. ეს სასწავლებელი დიდ სარგებლობას მოუტანს ჩვენს ეკონომიურად ჩამორჩენილ გლეხობას. ამ სასწავლებელში საპატიო ადგილი დაეთმობა საღვთო სჯულის სწავლებას ქართულ ენაზე და ჩვენ მომავალ თაობას ექნება საშუალება, შეისწავლოს ეს საგანი მშობლიურ ენაზე“.

ამ ყველაფრის ხელმძღვანელობა და მეთვალყურეობა მეუფე ლეონიდესაგან მინდობილი ჰქონდა მამა ისეს. ჩანაფიქრი მართლაც წინებული იყო, მაგრამ ჯერ 1917 წლის რევოლუციამ და შემდეგ მენშევიკურმა მთავრობამ ეკლესია-მონასტრებს მიწები ჩამოართვეს და ყველაფერი ყირაზე დააყენა.

1921 წლის თებერვალში საქართველოს გასაბჭოებას სავალალო შედეგი მოჰყვა. ეკლესია-მონასტრები უნუგემოდ და უშემოსავლოდ დარჩა. ხელისუფლებამ ეკლესია კანონგარეშედ გამოაცხადა და ბრძოლა გამოუცხადა სასულიერო პირებს. მძიმე მდგომარეობა იყო შიომღვიმის მონასტერშიც, რასაც 1922 წლის 10 ივნისს აღმოსავლეთ საქართველოს მონასტრების კეთილმოწესე არქიმანდრიტ პავლესადმი (ჯაფარიძე) მამა ისეს გაგზავნილი წერილი ადასტურებს:

„უმორჩილესად ვსთხოვ თქვენს მაღალ ღირსებას, აღძრათ შუამდგომლობა მათ უწმიდესობა და უნეტარესობა, კათოლიკოს-პატრიარქ ამბროსისთან, რათა მან აღძრას შუამდგომლობა საკათალიკოსო საბჭოსთან ან სანთლის ქარხანასთან, ან რომელიმე მდიდარ ქალაქის ტაძრებთან, ან ეთნოგრაფიულ-ისტორიულ საზოგადოებასთან და გვიშოვოს ვალად რამდენიმე მილიონი ფული გძელვადიან და შეღავათიან პირობებში, რათა შეკეთებულ

იქმნას ზემოხსენებული ლავრის საწინამძღვრო სახლის აივანი, შეღებულ იქმნას ამავე სახლის როგორც აივანი, ისე სახურავი, აგრეთვე საკრებულო სახლისა და დიდი ტაძრის სახურავი, ყველამ ვიცით, რომ ლავრა ინახებოდა ნეტარსენებულ ალექსანდრე ეპისკოპოსის და ლეონიდის ჯიბით, ასე რომ, ვერას მოვთხოვ მომავალში ჩვენს წინამძღვრებს, მაგრამ არც დანგრევა-აოხრება იქნება ვისგანმე სასურველი. ამჟამად მონასტერი დიდ გაჭირვებულის მდგომარეობაშია. არავითარი წყარო და შემოსავალი არა აქვს, ერთი კოლოფი ასანთის ფული არ მოუძებნება და ზემოხსენებული შენობები კი შეკეთებას აუცილებლად თხოულობენ. ამის გადადება მომავალ წლამდის იქნება მათი დანგრევა“.

უნწმინდესმა ამბროსიმ და საკათალიკოსო საბჭომ ვერ შეძლეს მამა ისეს თხოვნის შესრულება. ისინი თავად იმყოფებოდნენ უმძიმეს მდგომარეობაში და არათუ მონასტრის დასახმარებელი, არამედ მისი უწმინდესობის საცხოვრებელი სახლის გასარემონტებელი სახსარი არ გააჩნდათ.

1923 წლის 4 ივლისს კათოლიკოს-პატრიარქმა ამბროსიმ (ხელაია) შიომღვიმის მონასტრის წინამძღვრად მღვდელ-მონაზონი ეფრემი (სიდამონიძე) დანიშნა, ხოლო მამა ისე სავეანის რიგით მღვდელმსახურად დარჩა, თუმცა მისი რჩევისა და დახმარების გარეშე მამა ეფრემი ერთ ნაბიჯსაც არ დგამდა. 1925 წლის 14 ოქტომბერს, მცხეთაში, სვეტიცხოვლობის დღესასწაულზე, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა ამბროსიმ (ხელაია) მამა ისეს ეკლესიაში ერთგული და ნაყოფიერი სამსახურისათვის ილუმენის ნოდება მიანიჭა. მალევე არქიმანდრიტი ეფრემი, თავისი თხოვნის თანახმად, დიდი გომარეთის სამრევლოში გადავიდა და შიომღვიმის მონასტრის წინამძღვრად ისევ მამა ისე დაინიშნა. 1928 წლის 4 აპრილს კათოლიკოს-პატრიარქმა ქრისტეფორემ (ციციქიშვილი) მას არქიმანდრიტის ნოდება მიანიჭა.

უმძიმეს პირობებში უხდებოდათ არქიმანდრიტი ისეს და სავანეში მყოფ ბერმონაზვნებს მოღვაწეობა. უღმერთო ადამიანებმა მონასტერი არაერთხელ გაძარცვეს და დაარბიეს. აქ მოღვაწე რამდენიმე ბერი მტარვალთა ხელით მონამეობრივად აღესრულა, მათ შორის სქემამღვდელ-მონაზონი კვიპრიანე (სუმბაძე). ზოგიერთი თავის მშობლიურ კუთხეს დაუბრუნდა. მიუხედავად იმისა, რომ ყოველ ღამე მოსალოდნელი

სტუდენტების ექსკურსია შიომღვიმის მონასტერში. ჟუღით არქიმანდრიტი ისე. XX ს-ის 40-იანი წლები

იყო თავდასხმა მონასტერზე, მამა ისეს არ მიუტოვებია იქაურობა. სავანეში მყოფი მცირეოდენი საძმოს შეწევნით იგი ცდილობდა შეენარჩუნებდა მონასტრული ცხოვრება და ტიპიკონი, რათა ყველაფერი ბერული ტრადიციისამებრ აღსრულებულიყო. XX საუკუნის 30-იან წლებში მასთან ერთად მოღვაწეობდა მორჩილი დათიკო ჩიტიშვილი (შემდგომში — ილუმენი დავითი, ბოლოს მსახურობდა თბილისში, ყოვლადწმინდა სამების სახელობის პატარა ეკლესიაში), რომელიც ერთგულად ეხმარებოდა მას საქონლის მწყემსვაში, სეფისკვერის გამოცხოვასა და ფუტკრის მოვლაში. მიუხედავად გაჭირვებისა და აუტანელი მდგომარეობისა, მამა ისეს არც კი უფიქრია მიეტოვებინა მონასტერი და თავისი მოძღვრის, უწმინდესისა და უნეტარესის ლეონიდეს ლოცვა-კურთხევა პირნათლად შეასრულა. იგი აღსასრულამდე დარჩა ამ წმინდა სავანეში.

მისი ნათესავების გადმოცემით, არქიმანდრიტი ისე 1950 წელს ავაზაკებმა დაჭრეს მონასტერში და რამდენიმე დღის შემდეგ ჭრილობისაგან გარდაიცვალა. დაკრძალულია შიომღვიმის მონასტრის ეზოში.

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავიწყებისგან ვიხსნათ ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 298 95 41; 272 13 50; 5(99) 54 82 29; 5(93) 19 36 04.

რუმბიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

გთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაგაჟილი მასალების გამო

გთხოვთ, დავალიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე:

სს „ლიბერთი ბანკი“ (მთაწმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406).

ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: წმ. ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000

ელ.ფოსტა: patriarchatepress@yahoo.de მის: ერეკლე II-ს მოედანი №1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე
რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54
სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი (შიოლაშვილი), მარიამ გავუა, ნინო გაგოშაშვილი, თამარ ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, იახაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გერცელეზა: ცარო ვარდიშვილი, მამუკა კვაჭანტირაძე; დამკაბადონებელი: ვალერიან ჯუღელი, ოპერატორი, ზოია კობახიძე

რომ აღდგომა მნიშვნელოვანი რელიგიური დღესასწაულია, ხოლო დარჩენილი ნაწილისათვის მას რელიგიური მნიშვნელობა არ აქვს.

ამავე დროს დიდმა ნაწილმა, რომელთაც თავს ურწმუნოები უწოდეს, გამოხატეს აღდგომის აღნიშვნის სურვილი.

საინტერესოა, რომ აღდგომის მარხვის დროს ბულგარეთში საგრძნობლად გაიზარდა ეკლესიისადმი ნდობა.

სოციოლოგიურმა გამოკითხვებმა აჩვენა, რომ რიგი მიზეზების გამო ეკლესიის ერთბაშად დაცემული რეიტინგი ნელ-ნელა აღდგა. ამა წლის თებერვალთან შედარებით 35,8%-იდან ნდობა 47%-მდე გაიზარდა.

თურქი ქრისტიანების რიცხვი იზრდება

ათასობით თურქი ჩავიდა პრინკიპოს კუნძულებზე, რათა თავყვანი ეცა წმინდა გიორგისათვის, შეხებოდა მის სასწაულთმოქმედ ხატს და დაეტოვებინა თხოვნის წერილები.

X საუკუნის ბერძნული მართლმადიდებლური მონასტრის წინ უსასრულო რიგები დგება ხოლმე. აქ მთელი ქვეყნიდან ჩამოდიან თურქები. წელს მათმა რაოდენობამ 150 000 მიაღწია.

ამჟამად კუნძულზე მხოლოდ 40 ბერძენი ცხოვრობს, თუმცა XX საუკუნის დასაწყისში მათი რაოდენობა 15 000-ზე მეტი იყო. მართლმადიდებლური სინამდის მუსლიმანთა უჩვეულო მომლოცველობა დაახლოებით 15 წლის წინ დაიწყო, მას შემდეგ ეს ტრადიცია სულ უფრო დიდი მასშტაბებს იღებს.

უკანასკნელ წლებში გაიზარდა ქრისტიანობაზე მოქცეულ ეთნიკურ თურქთა რიცხვიც, თუმცა ისინი საკუთარი აღმსარებლობის შეცვლას მაინც საიდუმლოდ ინახავენ. 2011 წელს თურქეთში თურქულ ენაზე დაბეჭდილი წმინდა წერილის დაახლოებით 8 მილიონი ეგზემპლარი გაიყიდა. ისლამური ორგანიზაციები ამით შემოფოთებულნი არიან და მიუთითებენ, რომ საგრძნობლად იზრდება ქრისტიან თურქთა რიცხვი.

მომზადდა თამარ ასათიანმა

ფოტომატიანე

მღვდელი იოსებ კოშორიძე 1858-1901

I ნაწილი

მღვდელი იოსები 1858 წელს ქართლში, გორის მაზრაში, სოფელ ხიდისთავში მღვდელ ანდრია კოშორიძისა და ანა (იგივე ხორეშანი, დაბადებული 1838 წ.) კობახიძის ოჯახში დაიბადა. კოშორიძეების გვარი წარმოშობით მესხეთიდან ყოფილა. ოსმალების მიერ ამ კუთხის დაპყრობის შემდეგ რამდენიმე ოჯახი ქართლში გადმოსულა და სოფელ ხიდისთავში დასახლდნენ. იოანე ბატონიშვილის „კალმასობაში“ მოხსენიებულია ვინმე ხიდისთავის წმინდა გიორგის ახალგვრის სახელობის ეკლესიის დეკანოზი გიორგი კოშორიძე. აი, რა წერია მასზე აღნიშნულ ნაშრომში:

„პირველად მივიდნენ ხიდისთავსა. ნახეს მუნ კოშორიძე მღვდელი. დიაკვანმან ჰკითხა ზურაბს, ეს ვინ არისო. ზურაბმა — ესე ახალგვრის დეკანოზიაო. იოანე მივიდა და ჰრქუა: გვაკურთხენ, ახალგვრის მამაო...

ოდეს დასხდნენ ესენი და მოიღეს სუფრა და დააგეს საჭმელი, რა ხელი მიჰყევს, ამჟამად ანდრია მოვიდა, გიორგი მღვდელს ეამბორა და იოანეს

სალამი მისცა; იოანემ იკითხა ვინაობა ამისი, და ჰრქვეს: ესე ანდრია, იონა ილუმენის მოწაფეო! და ჰრქვა იოანემ: მშვიდობა შენდა...

და ესრეთ დაასრულეს სადილი. კოშორიძემ იზრუნა მათთვის და წარემართნენ საციციანოსაკენ“.

გადმოცემით, ეს ნოდება კოშორიძეებს დავით აღმაშენებლის დროს მიუღიათ რაღაც დამსახურებისათვის. ასევე ცნობილია, რომ იოსების პაპა დედის მხრიდან, აზნაური გრიგოლ კობახიძე, თან ახლდა სპარსეთში გაქცეულ ალექსანდრე ბატონიშვილს. საქართველოში დაბრუნების შემდეგ დასახლებულა მეჯვრისხევში.

იოანე ბატონიშვილი

1811 წლიდან ხიდისთავის ეკლესიის წინამძღვარია დეკანოზ გიორგის ვაჟი, მღვდელი იოსები, რომელმაც 1808 წელს ხელახლა შეაკეთა ეს ეკლესია. იგი დაიბადა 1793 წელს. ქართულ ენაზე წერა-კითხვა, წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი არქიმანდრიტ ათანასესთან (ბიბილური) ისწავლა. 1811 წლის 27 ივნისს ნიქოზელმა ეპისკოპოსმა ათანასემ (მაჭავარიანი) დიაკვნად აკურთხა, ამავე წლის

მღვდელი იოსებ კოჟორიძე

10 ნოემბერს მღვდლად დაასხა ხელი. 1812 წელს ბრინჯაოს ჯვრით დაჯილდოვდა. ჰყავდა მეუღლე — ელენე ონოფრეს ასული. მღვდელი იოსები 1850 წლის 22 აპრილს გარდაიცვალა.

მამა იოსების შვილიშვილი გახლდათ პაპის მოსახელე იოსებიც, რომელიც უკანასკნელი სასულიერო პირი გახლდათ ამ დიდებული და ძირძველი ქართული გვარისა. თავდაპირველად იგი გორის სასულიერო სასწავლებელში სწავლობდა, შემდეგ კი თბილისის სასულიერო სემინარიაში ჩააბარა, რომელიც 1881 წელს წარჩინებით დაამთავრა. 1881 წლის 20 სექტემბერს იოსები გორის მაზრის სოფელ მეტეხის სახალხო სკოლის მასწავლებლად დაინიშნა. აქედან იწყება მისი აქტიური მოღვაწეობა ჯერ საერო, შემდეგ კი სასულიერო ასპარეზზე. იგი მონაწილეა ყველა სასიკეთო სიახლისა, რომელიც იმ პერიოდში გორის მაზრაში ხდებოდა. ესწრება ახალი სკოლების გახსნას, ცდილობს მომავალ თაობას შეაყვაროს წიგნიერება და ხშირად ესაუბრება მათ სწავლა-განათლების აუცილებლობაზე. ასევე, მამა იოსებს ჰქონდა ქადაგების ძლიერი უნარი და ხშირად მოძღვრავდა მრევლს. ჯერ კიდევ პედაგოგობის პერიოდში გამოვლინდა მისი საოცარი ნებისყოფა და ნიჭი, მოექცია ადამიანები ღვთისაკენ სავალ გზაზე.

1882 წლის 22 ნოემბერს სოფელ კავთისხევში აკურთხეს ახალი სკოლის შენობა და ამ მოვლენის ცენტრში ვხედავთ იოსებს, რომელმაც სიტყვა წარ-

მოთქვა სკოლის გახსნაზე:

„როგორც უსინათლო კაცისათვის არის ძნელი სიარული, აქეთ-იქით მისვლა-მოსვლა, საქმის გაკეთება, ასეთივეა უსწავლელი კაცის მდგომარეობა. რა საქმის გაკეთება შეუძლიან უსინათლო კაცს? ის ყოველთვის უძლურია, დაიარება ფრთხილად, რომ არას ნააწყდეს; აგრეთვე ამისთანა მდგომარეობაშია უსწავლელი კაციც: ის უძლურია, სუსტია, უღონოა. ნათქვამია: „სწავლა არის სინათლე, უსწავლელობა სიბნელე“. ყველამ კარგად ვიცით ამ სიბნელეში, ამ უმეცრებაში, როგორი დიდი დაგვასა, რა წყლულები გაგვიჩინა ჩვენ, ქართველთ. ჩვენი ოჯახობა პირქვე დაამხო, ვინაობა დაგვაგინა, ჩვენ ძმობას, ერთობას ბოლო მოუღო, ენა გაგვიქრო, ცრუმორწმუნეობა გაგვიმრავლა, სიკვდილი გაგვიხშირა და დიდ სილატაკეში ჩაგვყარა. დღეს ქართველობა თანდათან ჰგრძნობს ამ დიდის სიმძლავრეს და ამ წყლულების მორჩენას შეუდგა. რაგვარი საშუალებით შეუძლიან ამ ხალხმა თავი მოიჩინოს? რა წამალი იპოვა ქართველმა ამ წყლულების მოსარჩენად? სწავლა-განათლება... ესეთ ტკივილებს საქართველოში ყველანი ვგრძნობთ: გლეხია თუ თავადი და აზნაური, ერის კაცია თუ სასულიერო, ყველანი ერთნაირ, ერთგვარ მალამოს ვსაჭიროებთ: ჩვენმა გაცალცალკევებულმა შრომამ, ერთმანეთის შურმა, ქიშპობამ და უმეცრებამ ჩვენ, ქართველნი, უკან დაგვანია, განათლებულ ხალხთა რაზმის უკან დაგვაყენა. აი, ამ უსწავლელობის და უვარგისობის გამო ჩვენი მამულები სხვის ხელში გადადიან, ჩვენი სიმდიდრე სხვას უხარია, ჩვენს ოფლს სხვები მასხრად იგდებენ. ორი ათასი წელი იბრძოდა ჩვენი ერი სხვადასხვა მტრებთან. ბევრს სურდა ჩვენი დაჩაგვრა, დაუძლურება, დამონაგება, მაგრამ, დახე ღვთის განგებას, ქართველობა ყოველთვის გამარჯვებული გამოდიოდა. ყველას ვაუკაცურად, მამაცურად პასუხს აძლევდა. თანხმობით და ძმურის სიყვარულით თავგანწირული იბრძოდა მტერთან ხმლითა და სიტყვით თავის ცნობიერების ხალხოსნობის და საყვარელი მამულის დასაცველად. დღეს კი ჩვენ რაიმე საქმის დანყება რომ გვინდოდეს, ძმურად ხელი-ხელს არ ვაძლევთ: შური, მტრობა, ყველა დანყებულ საქმეს ჩვენში წინ მიუძღვის. ვინატრი, ჩვენი მამა-პაპათა სახელი დაგვემსახურებინოს არა მარტო ხმრლით, არამედ სწავლა-განათლებლითაც. ყოველ ქართველ კაცს სიხარულის ლამპარი უნდა აენთოს, უეჭველია, გულში, როდესაც შემოხედამს ამ თქვენგან აშენებულ წმინდა სწავლის ტაძარს. ეგ სკოლა იქნება მანათობელი ლამპარი თქვენ ჩამომავლობისათვის. მართალია, დღეს ჩვენში გაღვივებული ცხოვრების ალი ჩანელდა, ჩაჰქრა და მხნეობა ქართველთა ერისა თითქმის დადუმდა, მაგრამ ჯერ კიდევ სრულიად არ გამქრალა. ჩვენი ძველი ცხოვრების ღველფში მოიძებნება კიდევ სიცოცხლის ნაპერწკლები, რომლითაც შეიძლება ისევ აენთოს დიდებულის ცხოვრების ლამპარი. კეთილო მშობლებო, რა მადლობის ღირსნი ხართ, რომ მიგიღიათ ეს დიდი ღვანლი, აგი-

შენებიან ეს წმინდა ტაძარი
სწავლისა. გამოგზავნეთ თქვე-
ნი შვილები — აქ გაიცნობენ
ქვეყანას და თუ რომ ბედმან-
ულია — თავიანთ თავსაც გა-
აცნობენ მას.

ახლა თქვენ, პატარა ბავშ-
ვებო. აქნობამდინ მე ვეზაასე-
ბოდი თქვენ მშობლებს და არ
მინდა თქვენც გულნაკლუ-
ლად დაგაგდოთ. თქვენც გატყ-
ვი ორიოდ სიტყვას. რაც აქ-
ნობამდინ ველაპარაკე თქვენ
მშობელთ, ერთ დროს უფრო
კარგად გაიგებთ და კარგადაც
დააფასებთ, მხოლოდ თქვენ
ამასა გთხოვთ, ბეჯითად დაია-
რებოდეთ სასწავლებელში, არ
აკლდებოდეთ გაკვეთილებს
და ერთგულად იყვნეთ თქვენ
საქმეზედ. თქვენთვის არა
შრომას არ დაზოგავს და
თქვენთვის თავგანწირული იქ-
ნება თქვენი ერთგული, უფროსი ძმა და მეგობარი,
თქვენი მასწავლებელი. არ დაივინყოთ, ბავშვებო,
ეს დღეც. ყოველ ამ დღეს მადლობით მოიგონეთ
ხოლომე თქვენი მშობლები, რომელთაც ეს სახლი
აგიშენეს. მათ ნაწილი თავის ვალისა შეუსრულები-
ათ, სხვას შემდეგში დაგავალებენ და მომავალში,
თუ როგორის სარგებლით დაუბრუნებთ ამ ვალს
მშობელთ — ეს თქვენზედაა დამოკიდებული“.

დიმიტრი ბაქრაძე

1883 წელს იოსები სასულიერო უწყებაში გადავი-
და. ამავე პერიოდში გაიცნო ხაშმის წმინდა გიორგის
სახელობის ეკლესიის წინამძღვრის, დეკანოზ ლევან
ბაქრაძის (ცნობილი ისტორიკოსისა და არქეოლოგი-
ის, დიმიტრი ბაქრაძის უმცროსი ძმა) ერთადერთი ქა-
ლიშვილი, სიკეთითა და სათნოებით განთქმული მარი-
ამი და მასზე დაქორწინდა (დაბ. 1865 წ. გარდ. 1951
წლის 10 მარტს). იოსებსა და მარიამს რვა შვილი ეყო-
ლათ: ანა (1885 წ. რომელიც მამის გარდაცვალების
შემდეგ, XX საუკუნის დასაწყისში მასწავლებლად მუ-
შაობდა ხაშმის ორკლასიან სამრევლო-საეკლესიო
სკოლაში. 1906 წელს იგი მეუღლესთან ერთად თელავ-
ში გადავიდა სამუშაოდ), ანდრია (1887 წ.), სიმონი
(1889 წ. სამხედრო პირი, დახვრიტეს 1937 წ.), დიმიტ-
რი (1891 წ. სამხედრო პირი), ნინო (გარდ. ადრეულ
ასაკში), ალექსანდრე (1898-1977, რუსული ენის პედა-
გოგი), გიორგი, ელენე (გარდ. ადრეულ ასაკში).

იოსები 1884 წლის 25 თებერვალს საქართველოს
ეგზარქოსმა პავლემ (ლევანდევნი) დიაკვნად აკურთხა,
ხოლო 26 თებერვალს მღვდლად დაასხა ხელი და თია-
ნეთის მაზრაში, სოფელ ახალსოფლის მთავარანგე-
ლოზთა სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად განამწე-
სა. 1885-1889 წლებში მამა იოსები თიანეთის მაზრაში
არჩეული იყო სასულიერო დეპუტატად. 1886 წელს
იგი თიანეთის სამთავარხუცესო ოლქის სასულიერო

გამომძიებლად დაადგინეს. 1889
წლის 20 ნოემბერს თიანეთის
წმინდა გიორგის სახელობის ეკ-
ლესიის წინამძღვრად და ოლქის
მთავარხუცესად დაინიშნა. ამავე
წელს თიანეთის ეკლესიასთან
არსებული სამრევლო-საეკლე-
სიო სკოლის საღვთო სჯულის
მასწავლებლად დაადგინეს.

1890 წელს გარდაიცვალა დი-
მიტრი ბაქრაძე, რამაც დიდად
დაამწუხრა მოძღვარი. მამა
იოსებმა დიდი პანაშვიდი გადაუ-
ხადა ცნობილ ისტორიკოსსა და
მეცნიერს და სიტყვაც წარმოუთ-
ქვამს მის მოღვაწეობაზე. აი, რას
წერდა ასევე ცნობილი პოეტი და
ქართველი ხალხის საყვარელი
მგოსანი ვაჟა-ფშაველა ამის შე-
სახებ:

„ჩვენის პატივცემულის ის-
ტორიკოსის დიმიტრი ბაქრაძის სიკვდილმა ყვე-
ლას თავზარი დასცა ჩვენს თიანეთშიც. ეს პატარა
დაბა, სხვა თავის თანამოძმეებთან ერთად, ჰგლო-
ვობს დაკარგვას საუკეთესო ძმისა და მასწავლებ-
ლისას, ჰგლოვობს ყველა, ვისაც ესმის, რა არის
ერი, ერის ისტორია, ეროვნული თვითცნობა... 15 ამ
თვისას, რა დღესაც ეს სამწუხარო ამბავი მოვიდა,
შეიკრიბა საყდარში ადგილობრივი საზოგადოება
პანაშვიდზე დასასწრებლად. პანაშვიდი გადაიხადა
ადგილობრივმა ბლალოჩინმა, მღვდელმა იოსებ
კოშორიძემ, რომელმაც წარმოსთქვა გრძნობიერი
სიტყვა განსვენებულის მოღვაწეობის მნიშვნელო-
ბაზედ, თუ რა ღვაწლი დასდო მან ჩვენს ისტორიას,
რამდენად შეგვაგნებინა ჩვენი წარსული და მოგვა-
ნიჭა იმედი მომავლისა. პატივცემულმა მოძღვარ-
მა სწორედ მოსწრებულად შეადარა განსვენებული
დიმიტრი ბაქრაძე დიმიტრი თავდადებულს. ნამე-
ტანი არ იქნება, სთქვა მღვდელმა, ითქვას, რომ
განსვენებული მეორე დიმიტრი თავდადებულია
მამულისათვის. თუ პირველმა მსხვერპლად შესწი-
რა თავი სამშობლოს, თავი დასდო საქართველო-
სათვის და ამით მოგვცა მაგალითი პატიოსნურის
სიკვდილისა, თავგანწირულებისა მამულისა და
სჯულისათვის, არც მეორემ დააკლო: ეს გვაძლევს
მაგალითს დაულალავის, განუწყვეტელ, მდგარის
შრომისას მამულისა და მეცნიერების გულისათ-
ვის, რომელსაც შესწირა თავისი სიცოცხლე, აღ-
სავსე დაუცხრომელის ზრუნვით, როგორც პირ-
ველზე, ისე მეორეზე. დიმიტრი ბაქრაძის ღვაწლის
შემდეგ ადვილად ველარავინ გაჰხედავს შეურაცხ-
ყოს ჩვენი თავმოყვარება და დაუძახოს ჩვენს ის-
ტორიას „ზღაპრული“ და სხვ. ბოლოს სიტყვა დაას-
რულა ამ ლექსით: „ვინც რომ წარსულს ივინყებს,
არ ეძიებს, ძლიერ კარგიც რომ იყოს, ნაყოფს ვერ
გამოიღებს“.

1891 წლის თებერვალში მამა იოსებმა და-
ბა თიანეთში შემოწირულება შეაგროვა და
განსვენებულ დიმიტრი ბაქრაძის ფონდის
სასარგებლოდ გადარიცხა. 1892 წლის 26 ოქ-
ტომბერს იგი საგვერდულით დაჯილდოვდა.
1892 წელს 28 აპრილს თიანეთის ოლქი ორ
ნაწილად გაიყო. II ოლქში შევიდა შემდეგი
სამრევლოები — ბარისახო, გული, შატილი,
ახიელი, უკანა ფშავი, მუქო, შუა ფხოვი, ჩარ-
გალი. გომენრის სამრევლო მიენერა დუშე-
თის მაზრის II ოლქს. I ოლქის მთავარხუცე-
სად კვლავ თიანეთის ეკლესიის მღვდელი
იოსებ კოშორიძე დარჩა.

თავისი მოკრძალებული წვლილი შეიტანა
მამა იოსებმა ერწოში მდებარე წმინდა ქარ-
თელი მეფე არჩილის განსასვენებელის, ნა-
დოკრის მონასტრის აღორძინების საქმეში.
XIX საუკუნის 80-90-იან წლებში გორის ეპის-
კოპოსმა ალექსანდრემ (ოქროპირიძე) მრავა-
ლი მიტოვებული საგანე გადაარჩინა სრულ გავერა-
ნებას. მათ შორის იყო ნადოკრის მონასტერი. მან ზე-
დაზნის მონასტრის ბერმონაზონი ეფრემი (დიდებაშ-
ვილი) მიაგვლინა იქაურობის მოსავლელად. ბერი ეფ-
რემი ახლომახლო სოფლებში დადიოდა და შეწირუ-
ლებას აგროვებდა მონასტრის აღსადგენად. ეს ამბა-
ვი მამა იოსების ყურამდეც მივიდა. თავდაპირველად
მან არ იცოდა საქმის ვითარება და როგორც ოლქის
მთავარხუცესმა, მდგომარეობის გასარკვევად წერი-
ლი მისწერა ეპისკოპოს ალექსანდრეს:

„მათ ყოვლადუსამღვდელოესობას გორის ეპის-
კოპოსს, მონყალე მღვდელმთავარს ალექსანდრეს:
სიმდაბლით მოხსენება, მონყალეო მღვდელმ-
თავარო!

მოვითხოვ რა თქვენგან ლოცვა-კურთხევას, ვე-
ამბორები თქვენსა მარჯვენასა ხელსა. მოვალეო-
ბისაებრ ჩემისა მოგახსენებთ სიმდაბლით შემ-
დეგს: აქ ერწო-თიანეთში დაიარება პირი, როგორც
თვითონ მოგახსენებთ ვინაობას, არის ზედაზნის
მონასტრის ბერი ეფრემი. ჩამოუკიდია დაუბეჭდა-
ვი (კრუჭკა) განზალაკი, დაიარება და ჰკრებს ფუ-
ლებს. არა აქვს არც წიგნი, რომელშიაც უნდა იწე-
რებოდეს შემოწირულებანი. მოვთხოვე მე რა მას
ნებართვის წიგნი, მაჩვენა ეს რვეული 1891 წლისა,
რომელიც ეკუთვნის ზედაზნის მონასტერს და ვა-
დაც გასული აქვს. და არც შემოწირულებანი ჩაუ-
წერიანებია არავისათვის. დაუთვალე ფული კრუჭ-
კაში და აღმოუჩნდა ექვსი მანეთი და 99 კაპიკი. ამ

ნადოკრის მონასტერი

კრუჭკას ფულითურთ ჩემის ბეჭდით დაბეჭდილს
წარმოვადგენ თქვენს ყოვლადუსამღვდელოესო-
ბასთან განსახილველად. ეს ბერი ეფრემი მოგახ-
სენებთ, ვითომც თქვენის ნება დართვით დაიარება
და ჰკრებს ფულებს. რადგან კანონიერი ნებართ-
ვის ქალაღი არა აქვს თქვენი მეუფებისაგან და
არც კანცელარიიდან შემოწმებული, ამისთვის
მოვმართავ რა თქვენს მეუფებას, უმორჩილესად
გთხოვთ, როგორმე მაცნობოთ, რომ ნამდვილად
თქვენგან არის ამ მიზნით გამოგზავნილი, უბო-
ძოთ კანონიერი რვეული და, ჩემის მხრით, ყოველ
შემთხვევაში შემწეობას აღმოუჩენ ჩემს საბლა-
ლოჩინოში.

1893 წლის 4 ივლისი ს. თიანეთი“.

მეუფე ალექსანდრემ საპასუხო წერილით დაუ-
დასტურა მოძღვარს ამ ამბის სინამდვილე. ამის შემ-
დეგ მამა იოსებს ყურადღება არ მოუკლია ნადოკრის
მონასტრისა და მისი ერთადერთი მკვიდრისათვის,
ეხმარებოდა მას როგორც ეკონომიურად, ისე სული-
ერად, ვიდრე 1898 წელს არ აღესრულა ბერმონაზონი
ეფრემი.

1895 წელს მამა იოსების ინიციატივით თიანეთის
წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიასთან ახალი
ქვის სამრევლო აშენდა, რომელზეც სამი ზარი დაჰ-
კიდეს: 18 — ფუთიანი, ფუთნახვერიანი და 20 — ფუ-
თიანი. ამ დამსახურებისთვის მამა იოსები 1897 წლის
აღდგომას სკუფიით დააჯილდოვეს.

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა
ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავიწყებისგან ვიხსნათ ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 298 95 41; 272 13 50; 5(99) 54 82 29; 5(93) 19 36 04.

რუმბიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

გთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაგაჟილნი მასალის გამო

გთხოვთ, დავალიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე:

სს „ლიბერთი ბანკი“ (მთაწმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406).

ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: წმ. ანდრია პირველწოდებულის

სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000

ელ.ფოსტა: patriarchatepress@yahoo.de მის: ერეკლე II-ს მოედანი

№1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე

რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54

სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი

(მოლაშვილი), შარიამ გავუა, ნინო გავუაშვილი, თამარ

ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია

ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გავრცელება: ცარო ვარდიშვილი,

მამუკა კვაჭანტარაძე, დამკაბადონებელი: ვალერიან ჯუღელი,

ოპერატორი, ზოია კობახიძე

ფოტომატიკა

მღვდელი იოსებ კოშორიძე 1858-1901

გვყავს შინაური მტრები... უმეცრება, უსწავლელობა და განუვითარებლობა“

II ნაწილი

XIX საუკუნის II ნახევარში რუსეთის იმპერიალის-ტურ-კოლონიური პოლიტიკის შედეგად სასულიერო სასწავლებლებში გამეფებული იყო რეჟიმის სისასტიკე და უკიდურესი რეაქციულობა. სახიფათოდ მიიჩნეოდა ქართული წიგნებისა და ჟურნალ-გაზეთების კითხვა. პედაგოგებს ხშირ შემთხვევაში უკრძალავდნენ ქართულ ენაზე სწავლებას, პროგრამიდან ამოღებული იყო საქართველოს ეკლესიისა და, ზოგადად, მშობლიური ისტორიის სწავლება, რაც ახალგაზრდობის ეროვნულ ნიადაგზე ალზრდას უშლიდა ხელს.

ეს ყველაფერი კარგად იყო ცნობილი პროგრესულად მოაზროვნე ქართველი სამღვდელოებისათვის, რომელთაც იცოდნენ, რომ საეკლესიო სასწავლებლებში ქართული სულისკვეთებითა და მენტალიტეტით აღზრდილი ბავშვი შემდგომში მტკიცე დასაყრდენი იქნებოდა რუსეთის იმპერიის წინააღმდეგ სამშობლოს ინტერესების დასაცავად ბრძოლის დროს.

ამ კუთხით გამოირჩეოდა მამა იოსების მოღვაწეობა თიანეთის მაზრაში. იგი დიდ ყურადღებას უთმობდა მრევლში ქრისტიანული სარწმუნოების განმტკიცებას და მათში ცრუმორწმუნეობის აღმოფხვრას. მთის მოსახლეობაში ძალიან ფრთხილი და მოქნილი მოქმედება იყო საჭირო, რადგან მათი დიდი ნაწილი ისევ ძველი ტრადიციების მიმდევარი გახლდათ. აუცილებელი იყო მომავალი თაობები სამრევლო-საეკლესიო სკოლებში ქართულ ენაზე საღვთო სჯულის სწავლებით აღზრდილიყო, რათა მათ სწორი წარმოდგენა და ხედვა ჰქონოდათ ქრისტიანობასა და, ზოგადად, სარწმუნოებაზე.

მრავალწლიანი თავდადებული და კეთილსინდისიერი მოღვაწეობის შედეგად მამა იოსები მთელ თიანეთის მაზრაში დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდა. ყველას უყვარდა დაუზარელი და მუდამ ხალხის სამსახურში მყოფი მოძღვარი, რომელსაც პატიოსანი ქცევითა და მსახურებით სამაგალითო მღვდლის სახელი ჰქონდა, როგორც მრევლში, ისე სამღვდელოების რიგებში. თუმცა, ბოროტსაც არ ეძინა და მამა იოსებს მრავალი ცილისწამებისა და განსაცდელის დათმენა უხდებოდა.

1895 წელს უცნობი კორესპონდენტი ცილისწამებულურ წერილს აქვეყნებს მამა იოსებზე გაზეთ „ივერიაში“:

„ქრისტიანობის აღმდგენელ საზოგადოების მიერ ჩვენში დაარსებულია სკოლა. საზოგადოებას დაქირავებული ჰყავს თავისი ხარჯით ამ სკოლისათვის ერთი მასწავლებელი, სემინარიაში სწავლა-შესრულებული და აგრეთვე ადგილობრივი მღვდელი. მასწავლებელს აქვს დავალებული ასწავლოს შეგირდებს საგნები გარდა საღმრთო წერილისა, რომლის სწავლებაც ადგილობრივ მღვდელ-ბლალოჩინ კოშორიძის ვალია. მაგრამ რამდენად კეთილსინდისიერად ასრულებს მამა კოშორიძე ამ მოვალეობას, ამას შემდეგში დავინახავთ. აგერ მეშვიდე თვე მიდის, ენკენისთვის აქეთ, სკოლა საღმრთო სჯულის უმასწავლებლოდ არის მიტოვებული. ამ ხნის განმავლობაში მამა კოშორიძეს ორჯერ არ შეუდგავს სკოლაში ფეხი გაკვეთილების მისაცემად. რას უნდა მივწეროთ ასეთი მისი გულგრილობა, რად უფროსის მამა კოშორიძე ამ მეორე ტაძარს ღვთისას. დავიჯეროთ, იმდენად არის დატვირთული თავის სამრევლო საქმეებით, რომ არ შეუძლიან სკოლას თავის დროზე მიჰხედოს? თუ არ შესწევდა იმდენი ძალ-ღონე, რომ ერთსაც გაუძღვეს და მეორესაც, ხელს რატომ არ იღებს სწავლის სასყიდელზე და სხვას ვისმე არ გადასცემს ამ საგნის სწავლებას? იმედია, ყურადღებას მიაქცევს, ვისიც ჯერ არს და ამ უნესობას ბოლოს მოუღებს“.

მღვდელმა იოსებმა ამ ცილისწამებულ წერილს საკადრისი პასუხი გასცა ჟურნალ „კვალის“ 1895 წლის მე-20 ნომერში, მაგრამ მოძღვარი საკუთარ თავს ხომ არ გაიმტყუნებდაო, რომ არ ვიფიქროთ, უფრო ობიექტურად ავხსნათ ეს მოვლენა. საინტერესო იქნება მოვიხმოთ სხვა ადამიანების წერილებიც, რომელთაც ასევე ამხილეს ცრუ კორესპონდენტი და მამა იოსების ნამდვილი სახე აჩვენეს მკითხველს გაზეთში.

გაზეთი „ივერია“, 1895 წლის 133-ე ნომერი, ვინმე „ჩხოკეთელის“ წერილი:

„თქვენის პატივცემულ გაზეთის 58-ე ნომერში იყო დაბეჭდილი უსახელო კორესპონდენცია თიანეთის სამრევლო სკოლის საღვთო სჯულის მასწავლებელ, ბლალოჩინ-მღვდელ იოსებ კოშორიძეზე, რომელმაც სათანადო პასუხი გასცა ამ პასკვილის დამწერს ჟურნალ „კვალში“. სხვათა შორის, მამა კოშორიძე სწერდა, რომ თუ კორესპონდენტს ჰსურს და-

ნამდვილებით გაიგოს, იციან რამე თუ არა მონაფე-
ებმა საღმრთო სჯულიდან, ვთხოვ კორესპონ-
დენტს, კეთილი ინებოს და დაესწროს მონაფეების
გამოცდას. გამოცდა მონაფეებისა მოხდა მაისის
19 და 21 რიცხვებში. გამოცდას დაესწრნენ: ინსპექ-
ტორი ქრისტიანობის გამავრცელებელ საზოგადოე-
ბის სკოლებისა, თიანეთის მაზრის უფროსი, თიანე-
თის სამაზრო მკურნალი, მაზრის სამმართველოს
ორი შეგნებული მოხელე და მრავალნი სხვანი. უნდა
გენახათ, ბატონო, და სულით დამტკბარიყავით, რა
გონივრულ, აზროვან და მოხერხებულ პასუხებს იძ-
ლეოდნენ სუყველა განყოფილების მონაფეები,
არამც თუ პროგრამიდან ამოღებულ კითხვებზედ,
არამედ იმათზეც, რომლებსაც ჰქონდათ უფრო მა-
ღალი ღვთისმეტყველების ხასიათი.

მამ, რაღას „ჰგოდებს და იგლოვს“ ზემოხსენებუ-
ლი კორესპონდენტი? იმას, ბატონო, რომ ყველაფერი
ეს შეგირდებმა იციან სამშობლო, გასაგებ ენაზედ და
არა სლავურ-რუსულით. კორეს-
პონდენტს ვერ მოუნებია ის,
რომ ბავშვებს ტვინი არა აქვთ გა-
ლაყებული სლავურ ენაზედ
ტროპარ-კონდაკების ზეპირობით
და ვერ გაუკბილავთ ოციოდე
საღმრთო მოთხრობა რუსულ სა-
ხელმძღვანელოთგან. იმ აზრს,
რომ ყველა ჩვენი სკოლები იყვნენ
მონყობილნი უცხო ნიდაგზედ,
თიანეთელ კორესპონდენტზედ
უფრო მძლავრი, გავლენიანი და
მოხერხებული მექომაგეები
ჰყავს. შესაძლოა ამ მოკლე ხანში
ამ უკანასკნელმა პირებმა მიაღ-
წიონ თავიანთ დიდი ხნის გულის-
წადილს და ჩვენი სამრევლო სკო-
ლები აივსებიან სლავურ ჟამნ-და-
ვითნ-პარაკლიტონებით და მაშინ
გაიხარებს ჩვენი გულშემატკივა-
რი კორესპონდენტი. მაგრამ, ვგო-
ნებ, ამგვარ სკოლაზე ზედგამოჭრილია შემდეგი
სიტყვები წმიდა სახარებისა: „არცა ქვეყანასა, არცა
სკორესა სარგებელ არს“.

ანალოგიური ხასიათის წერილი დაბეჭდა გაზეთ „ი-
ვერიაში“ არქიმანდრიტმა ლეონიდემ (ოქროპირიძე,
შემდგომში — სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-
პატრიარქი), რომელიც იმ პერიოდში კავკასიაში ქრის-
ტიანობის გამავრცელებელი საზოგადოების წევრი
გახლდათ და თავადაც კარგად იცნობდა მამა იოსებს.
აი, რას წერდა იგი:

„გაზეთ ივერიაში დასტამბული წერილი, ცოტა არ
იყოს, მეც შემეხება, როგორც თიანეთის სკოლის მე-
უფროსეს და ამისათვის ზნეობრივ მოვალედ ვრაცხ
ჩემს თავს, განვაცხადო, რომ ხსენებულ კორესპონ-
დენტის წერილები აშენებულია პიროვნულ ანგარი-
შებზედ. კორესპონდენტი დარწმუნებული ბრძანდე-
ბოდეს იმაში, რომ იმის გარდა სხვებსაც შესტიკვით
გული საზოგადო საქმეებზე. როგორც კი „ივერიაში“

დაბეჭდილი წერილები წავიკითხე, მე შევუდექი საღ-
მრთო სჯულის მასწავლებლის შესახებ ცნობების
შეკრებას, ბოლოს პირადათაც მივედი თიანეთში და,
რაც შემეძლო, ყველაფერი გამოვიძიე, მაგრამ არა-
ფერი იმგვარი აღმოჩნდა, რასაც კორესპონდენტი
ჩიოდა. ამასთანავე, მინდა მას გაუზიარო თიანეთის
მაზრის უფროსის მოხსენება, რომელსაც უმეტეს-
წილად გთავაზობთ: „ვრაცხ ჩემს ზნეობრივ მოვა-
ლეობად, გაუწყოთ, ღირსო მამაო, წარსულ მაისის
უკანასკნელ რიცხვებში მე და ჩემდამო რწმუნებუ-
ლი სამმართველოს მოხელე როსტომაშვილი და ცის-
კარიშვილი დავესწარი თიანეთის სასწავლებლის
გაკვეთილებს და ეგზამენებს და ყმაწვილები ჩინე-
ბულად იყვნენ მომზადებულნი. ამასთანავე, ვცანი-
თ, რომ მასწავლებლებს და მათ შორის, განსაკუთრე-
ბით, მამა კოშორიძეს კეთილსინდისიერად შეუსრუ-
ლებიათ თავიანთი მოვალეობა“.

როგორც ამ წერილებიდან ირკვევა, მღვდელი იოსებ

არქიმანდრიტი ლეონიდე (ოქროპირიძე)

კოშორიძე ერთგული დამცველი
და მეზრდოლი გახლდათ ეროვნუ-
ლი კულტურისა და იდეალებისა,
და არცაა გასაკვირი, რომ მის წი-
ნააღმდეგ ასეთი ცილისმწამებ-
ლური კამპანია ააგორეს.

მამა იოსების მეცადინეობითა
და მონდომებით, 1895 წლის 30
მაისს თიანელებს დიდი ხნის ნატ-
ვრა და სურვილი აუხდათ. წლების
განმავლობაში ითხოვდა მრევლი
და საზოგადოება ბიბლიოთეკის
დაარსებას და როგორც იქნა კან-
ცელარიიდან მოვიდა დადებითი
პასუხი. დილის 11 საათზე მთელი
თიანეთის საზოგადოებამ მოიყა-
რა თავი ბიბლიოთეკის წინ. აქ იყ-
ვნენ თიანეთის ქალთა და ვაჟთა
სასწავლებლის მონაფენი, პედა-
გოგებითურთ. კურთხევის შემ-

დეგ პარაკლისი გადაიხდა და ვრცელი და საინტერესო
სიტყვა წარმოთქვა თიანეთის ოლქის მთავარბუცესმა
და ტაძრის წინამძღვარმა, მამა იოსებ კოშორიძემ.

„პატიოსანო მსმენელნო!

წმ. მოციქული პავლე თავისს მონაფე ტიმოთეს
შორიდგან შემდეგს დარიგებასა სწერს: „ვიდრემდე
მე მოვიდე, ეკრძაღე საკითხავსა, ნუგეშინის ცემასა
მოდღვრებასა... ხოლო შეგინებულთა მათ დედა-ბე-
რებრთა ზღვართაგან იჯმენ“ (I. ტიმ. IV. 7-13), ე. ი. მი-
ნამ მე მოვიდოდე და გნახავდე, შენ დროს ცუდ-უბრა-
ლოდ ნუ დაჰკარგავ, ნუ აჰყვები ზარმაცთ, მზაკვართ,
ცბიერთ პირთ, ხოლო წიგნების კითხვაში და სწავლა-
ში ატარებდე დროსაო... აქედგან ნათლადა სჩანს,
რომ წმ. მოციქული პავლე დიდს მნიშვნელობას აძ-
ლევს სასარგებლო წიგნების კითხვას და ურჩევს თა-
ვის მონაფეს, განაგრძოს იგი. ამისათვის — ამდღევან-
დელის დღის შემთხვევისა გამო — თიანეთის წიგნსა-
ცავის დაარსებისა, მე მსურს პატივცემულს კრებას
ორიოდე სიტყვა მოვახსენო.

პატივცემულს საზოგადოებას უკეთ მოეხსენება სარგებლობა და მნიშვნელობა წიგნების კითხვისა, რადგან დამაარსებელთა ამა სამკითხველოისა აზრად აქვთ მდაბიო ხალხში სასარგებლო წიგნების კითხვა გაავრცელონ და, მასთან ერთად, ხალხს უმეცრებასთან ბრძოლა გაუადვილონ; ამიტომ ჩემი სიტყვა თქვენდამი არა რჩევა და დარიგება იქნება, არამედ თანაგრძნობა.

მარცხნიდან სხადან: მღვდელი იოსებ კოშორიძე, მღვდელი იოანე იოანე, გურგენიძე, მღვდელი ვასილ კარგალაშვილი და უცნობი სასულიერო პირი

ჩვენის ცხოვრების ისტორია გვასწავლის, რომ ჩვენს ქვეყანას აუარებელი მტერი ერტყა გარშემო. მტერს უნდოდა ჩვენი სახსენებელი აღმოეფხვრა და ჩვენს ქვეყანას დაჰპატრონებოდა. ქართველნი მდგრად ებრძოდნენ მტერს და სადაც კი საჭიროდ სცნობდნენ, ციხე-სიმაგრეებს აშენებდნენ და აქედგან შესაფერის იარაღით შემოსილნი თვის ვინაობისა და სარწმუნოების დასაცველად იბრძოდნენ. თუმცა მოუსვენარსა და აღშფოთებულს ცხოვრებაში იყვნენ ჩვენნი წინაპარნი, მაინც სწავლა-განათლებას შესაფერის ზრუნვას არ აკლებდნენ. ამის დასამტკიცებლად, სხვათა მრავალთა საბუთთა შორის, მოვიყვანთ მხოლოდ იმ მაგალითს, რომ ჩვენნი წინაპარნი ქალს მზითვად ოქრო-თვალ-მარგალიტებს კი არა, არამედ ორ წიგნს ატანდნენ: წმიდა სახარებას და ჩვენის დიდებულის პოეტის შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანს“. ჩვენი ძველი დედები, აი, ამ წიგნებითა ზრდიდნენ შვილებს და აკვანშივე სარწმუნოებისა და სამშობლოს სიყვარულს უნერგავდნენ.

მაგრამ, ჩვენდა სამწუხაროდ, გარეშე მტრების სამაგიეროდ გვყავს შინაური მტრები, რომლებიც ჩვენს ცხოვრებას არა ნაკლებ გარეშე მტრებისა ასუსტებენ და აუძლურებენ. რომელი მტრებია ეს? უმეცრება, უსწავლელობა და განუვითარებლობა. რომ დავუკვირდეთ ცხოვრებას და მისს მსვლელობას ჯეროვანი თვალ-ყური ვადევნოთ, ცხადად დავინახავთ, რომ უმეცრება არამც თუ კერძო კაცს, მთელს ერს დიდს დაღს ასვამს, აუძლურებს, როგორც სულიერად, აგრეთვე ხორციელად.

ამ უმეცრებამ, ამ განუვითარებლობამ ჩვენი ერთ დროს გაჩაღებული ოჯახი შეარყია. ქრისტიანულს ძმობა-ერთობას ბოლო მოუღო, მამა-პაპათაგან ნაანდერძევი სჯული დაგვაგინა, ცრუმორწმუნეობა გაგვიმრავლა, სიკვდილი გაგვიხშირა და დიდს სიღატაკეში ჩაგვყარა. ვინ მოსთვლის, რამდენი ცრუმორწმუნე სუფევს ჩვენს ცხოვრებაში. ეს ცრუმორწმუნეა დიდ ზიანს აძლევს, სარწმუნეობას აზიანებს და ჩვენ მაინც უმეცრება ვერ დაგვიტოვებია. რა საშუალებით შეგვიძლიან ამ უჩინარ მტერთან ბრძოლა? როგორც ჩვენი წინაპარნი მტერთან საბრძოლველად ციხე-სიმაგრეებს აშენებდნენ, დღეს ჩვენც მათ სამაგიეროდ სკოლა-სამკითხველოებს უნდა ვაშენებდეთ; როგორც ისინი იმოსებოდნენ დროის შესაფერის იარაღით, ჩვენც სასარ-

გებლო წიგნების კითხვა გავრცელებით უნდა ვვიარაღებოდეთ. პატივცემულმა თიანეთის საზოგადოებამ სწორედ ამ აზრით და განზრახვით დააარსა თქვენთვის, მდაბიო ხალხისათვის, ეს სამკითხველო-წიგნთსაცავი და თუ გონივრულად მოიხმართ, დიდ სარგებლობას ნახავთ.

და თქვენ, პატივცემულნი ინტელიგენტნი! დასდეთ რა დასაბამი ამ მეტად საჭიროსა და სასარგებლო საქმეს, ვისურვებ მისის დღეგრძელობისათვის ჯეროვანი გულმოდგინეობა და შრომა არ მოგეკლოთ. უნდა ეცადნეთ ამ ახლად შეხადგმულს საქმეს მუხლი გაუმაგროთ და ჩვენს გარშემო სიბნელით მოსილი მდაბიო ხალხი დაარწმუნოთ, რომ ჩვენ აქ მარტო საცხოვრებლად, ჯამაგირების ასაღებად კი არა, მათის კეთილდღეობისა და წარმატების საზრუნველადაც მოვსულვართ, არ დავემსგავსებით იმ მონას, რომელმაც მიიღო ქანქარი, ჩაფლა მინაში და არ ასარგებლა-რა.

დასასრულს, არ შემოძლიან მადლობა არ გამოვუცხადო და ღრმა პატივისცემით არ მოვიხსენიო ის პირნი, რომელთაც მიიღეს შრომა და მეცადინეობა ამ კეთილი საქმის აშენებაში. როგორც უწყით, ბატონებო, საძირკველი ამ საქმეს გაუჭრა აქ მყოფმა მასწავლებელმა ა. მათურელმა, ხოლო ქვაკუთხედი დასდეს და ეს კედლები აღაშენეს დაბა თიანეთის მკურნალმა ექიმმა და ი. ცისკარიშვილმა. დიდი მადლობის ღირსია აგრეთვე ი. ჩიბალაშვილი, რომელმაც უსასყიდლოთ დაუთმო წიგნსაცავს ოთახი და მისი მართვა იკისრა.

ახლა თქვენ, ნორჩნი ყრმანო! თქვენ მრავალჯერ გსმენიათ ჩემგან ეს დარიგება, რომ როდესაც სკოლიდან გამოხვალთ, მაინც კავშირს ნუ შესწყევტთ და შეჭველად იქონიეთ მასთან კავშირი. რაც გსმენიათ და გისწავლიათ, რომ არ დაგავიწყდეთ, უნდა მიგქონდეთ წიგნები და მასწავლებლებისა და მოძღვრის ხელმძღვანელობით თავისუფალს დროს კითხულობდეთ. სკოლა დღევანდლამდე მოკლებული იყო შემწეს, წიგნები არა ჰქონდა. დღეს კი თქვენმა კეთილის

მყოფელებმა დაგვიარსეს ეს წიგნთ-საცავი, რომელიც მეორე სკოლის მაგივრობას გაგინევთ. ეცადენით, კეთილ-საიმედო პირების ხელმძღვანელობით კითხულობდეთ სასარგებლო წიგნებს. დაიხსომეთ კარგად დღევანდელი დღე და რაცა ვსთქვი, ის თუ ვერ დაიხსომეთ, რაც ნახეთ თქვენის თვალთ, ის მაინც ჩასწერეთ თქვენს პატარა გულის ფიცარზედ, რომ ყოველს კეთილს საქმეს ლოცვა-ვედრებით ვინყებთ და მადლობით ვათავებთ. კარგად დაიხსომეთ, რომ:

„სწავლა სიკვდიმდე შენია, მუდამ შენთანა მყოფელი,

მას გეცილებს ვერავინ, არ არის გასაყოფელი. სხვას ყველას მაზე უგია, თავისა გასაყოფელი, და თუ კაცს ცოდნა არა აქვს, გასტანჯავს ნუთისოფელი“.

დასასრულ, მამა იოსებმა წიგნთსაცავს წყალი ასხურა, იქ მყოფი ხალხი დალოცა და ბედნიერი ცხოვრება უსურვა ფათერაკებით აღსავსე ნუთისოფელში.

1898 წლის 1 ოქტომბერს მამა იოსების სიმამრი, სოფელ ხაშმის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვარი და თბილისის მაზრის III ოლქის მთავარხუცესი, დეკანოზი ლეონ ბაქრაძე ბერად აღკვეცის მიზნით წინამძღვრობიდან გადადგა. მისი რეკომენდაციით, ხაშმის ეკლესიის წინამძღვრად და მთავარხუცესად მღვდელი იოსები დაინიშნა, რომელიც დიდი სიყვარულითა და გულისტკივილით გამოაცილა თიანეთის მრევლმა და საზოგადოებამ.

დანიშვნისთანავე ანალოგიური საგანმანათლებლო მუშაობა გააჩაღა გულმოდგინე და ღვთის მოშიშმა მოძღვარმა, მაგრამ ბევრის გაკეთება აღარ დასცალდა მოძღვარს. შთამომავლებში დარჩენილი მოგონებებიდან ირკვევა, რომ ეროვნული იდეების ქადაგებისათვის იგი კვლავ დაასმინა ვილაყამ უმაღლეს საეკლესიო მმართველობასთან, რის გამოც მოძღვარი საქმის გამოსარკვევად თბილისში დაუბარებიათ. მამა იოსებსა და მათ შორის უსიამოვნო საუბარი გამართულა. ანერვიულებული მღვდელი გარეთ გამოსულა და ამ დროს გულის შეტევით გარდაცვლილა. სავარაუ-

ცენტრში ზის არქიმანდრიტი ლეონტი (ბაქრაძე)

დოდ, ეს მოხდა 1901 წლის იანვარ-თებერვალში. ქართული ეკლესიისა და სამღვდლოებისათვის დიდი დანაკლისი იყო ასეთი ახალგაზრდა, ენერგიული და ნასწავლი სასულიერო პირის ნაადრევად გამოკლება. მისი ცხედარი ოჯახის წევრებმა და ნათესავებმა სოფელ ხაშმში წაასვენეს და ეკლესიის ეზოში დაკრძალეს.

სამწუხაროდ, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მამა იოსების ოჯახს შემდგომშიც მრავალი განსაცდელის გადატანა მოუხდა. ჯერ იყო და მისი ორი ახალგაზრდა ქალიშვილი ადრეულ ასაკში აღესრულნენ. გასაბჭოების შემდეგ კი მათი მდგომარეობა უფრო დამძიმდა. მამა იოსების მეუღლემ ხაშმის საშუალო სკოლაში მასწავლებლად მუშაობის დაწყება ითხოვა, რაზეც სოფლის იმუშამინდელმა უღმერთო მესვეურებმა უარი უთხრეს, მღვდლის მეუღლეს ჩვენ სამსახურში ვერ მივიღებთო, არადა, ეს სკოლა სწორედ მღვდელ იოსებ კოშორიძის ხელშეწყობითა და მეცადინეობით იყო თავის დროზე დაარსებული.

ოჯახისათვის ასევე დიდი ტკივილი იყო ხაშმის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის დარბევა და მის საწყობად გადაკეთება, რასაც შედეგად ტაძრის ეზოში დაკრძალული მამა იოსებისა და მისი შვილების საფლავების დაკარგვა მოჰყვა. ბოლო ტკივილი კი 1937 წლის რეპრესიები გახლდათ, როდესაც სრულიად უმიზეზოდ დააპატიმრეს მამა იოსების ერთ-ერთი ვაჟი — სვიმონი და დახვრიტეს, ხოლო ორი შვილიშვილი — ლევან კოშორიძე და კოტე ქარუმიძე (ქალიშვილის მხრიდან) — გაციმბირეს.

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავინახოთ ვიხსნათ ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 298 95 41; 272 13 50; 5(99) 54 82 29; 5(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

მთავრობა, გაზეთი, გაუფრთხილდით მასში დაბეჭდილი მასალების გამო

გთხოვთ, დავალიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე:

სს „ლიბერთი ბანკი“ (შტაბმინდა-კონანისის ფილიალი 200 101 406).

ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: წმ. ანდრია პირველწოდებულის

სახელობის ეკლესია ანგარიში № GET4LB0122124214261000

ელ.ფოსტა: patriarchatepress@yahoo.de მის: ერეკლე II-ს მოედანი

№1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე

რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54

სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი

(მოილაშვილი), მარიამ გავუა, ნინო გავუაშვილი, თამარ

ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია

ხაზარაძე, სერგი კერესელიძე, გიორგი კარდუშვილი,

მამუკა კეჭეჭიძე, დამიანე ღვთისმშობლის ეკლესიის უფროსი,

იპერატორი, ზოია კობახიძე

ფოტომატიკა

ჯავახიების სასულიერო ოჯახი

მღვდელი იესე გაბრიელის ძე ჯავახია 1840 წელს სამეგრელოში, სენაკის მაზრის სოფელ გურძემში, გლეხის ოჯახში დაიბადა. ღრმად მორწმუნე მშობლებმა პატარა იესე სასწავლებლად ნამარნევის წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის მამათა მონასტერში მიაბარეს, სადაც მაშინ წინამძღვრად იყო ცნობილი ასკეტი და მოღვაწე ბერი, ილუმენი ბენედიქტე (ჩიქოვანი), რომელმაც საფუძვლიანად შეასწავლა მას წერა-კითხვა, წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი. მამა ბენედიქტეს ბრძნული დარიგებანი და ლოცვა-კურთხევა სიღრმისეულად შეითვისა ახალგაზრდა მორწილმა და თავის სამღვდლო პრაქტიკაში წარმატებით გამოიყენა.

XIX საუკუნის 60-იან წლებში იესე დაქორწინდა ქეთევან იოანეს ასულზე, დაბადებული 1852 წელს და მასთან ორი ვაჟი და ერთი ასული შეეძინა: ამბაკო, კირილე და მინადორა, დაბადებული 1867 წელს, რომელიც მღვდელ დავით ჯინორიძეზე იყო გათხოვილი. მათი ვაჟი იპოლიტე ჯინორიძე თბილისის სასულიერო სემინარიის კურსდამთავრებული გახლდათ.

1866 წელს სამეგრელოს ეპისკოპოსმა ტარასიმ (ელიავა) იესე დიაკვნად აკურთხა. ამავე წელს მღვდლად დაასხა ხელი და სოფელ გურძემის მთავარანგელოზთა სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაადგინა. 1882-1885 და 1902-1907 წლებში მღვდელი იესე ორჯერ აირჩიეს სამეგრელოს სასულიერო სასწავლებლის საპატიო დეპუტატად. იგი დაჯილდოებული იყო საეკლესიო ჯილდოებით: 1879 წელს საგვერდულით, 1887 წელს — სკუფიით, 1908 წელს — კამილავკით, ხოლო 1912 წელს — სამკერდე ოქროს ჯვრით.

მამის მსგავსად სასულიერო გზა აირჩია მისმა ორივე ვაჟმაც.

უფროსი, **მღვდელი ამბაკო** 1869 წლის 1 იანვარს დაიბადა. 1884-1888 წლებში იგი სამეგრელოს სასულიერო სასწავლებელში სწავლობდა, რომელიც წარჩინებით დაასრულა. 1888 წელს გურია-სამეგრელოს ეპისკოპოსმა გრიგოლმა (დადიანი) იგი გურძემის მთავარანგელოზთა სახელობის ეკლესიის მედავითნედ დაადგინა. 1890 წელს სოფელ ნამიკოლოუს მაცხოვრის სახელობის ეკლესიაში გადაიყვანეს. აქ მსახურების პერიოდში ამბაკო ასწავლიდა ადგილობრივ სამრევლო-საეკლესიო სკოლაში. 1894 წელს მან ცოლად ითხოვა სოფელ ჯოლევის ეკლესიის მღვდლის ვასილ ყურამვილის ასული აგრაფინია (დაბადებული 1879 წელს), რომელთანაც ორი შვილი ეყოლა:

ლიდა (დაბადებული 1897 წლის 3 იანვარს, დაამთავრა ხონის პროგიმნაზია, შემდეგ ქუთაისის ქალთა გიმნაზია, გათხოვილი იყო სოფელ თამაკონში ილია ფარცვანიძეზე. ლიდა მუშაობდა თამაკონის საშუალო სკოლაში რუსული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებლად. გარდაიცვალა 1979 წელს) და **დავითი** (დაბადებული 1900 წლის 17 მარტს. დავითი სწავლობდა ხო-

ნის სასულიერო სასწავლებელში, შემდეგ კი დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ფილოლოგიის განხრით. იყო ქართული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებელი, ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი, აჭარის განათლების მინისტრი, საქართველოს განათლების სამინისტროს პედაგოგიკის ინსტიტუტის დირექტორი, ამავე სამინისტროს სკოლების სამმართველოს უფროსი. გამოცემული აქვს ქართული ენის სახელმძღვანელო (გარდაიცვალა 1969 წლის მაისში).

1894 წელს გურია-სამეგრელოს ეპისკოპოსმა გრიგოლმა (დადიანი) ამბაკო ჯერ დიაკვნად აკურთხა, ხოლო შემდეგ მღვდლად დაასხა ხელი და სოფელ ჯოლევის მაცხოვრის ჯვარცმის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად განამწესა. მამა ამბაკოს დიდი ძალისხმევით მალე სოფელ ჯოლევაში გაიხსნა სამრევლო სკოლა, სადაც თვითონვე ასწავლიდა ბავშვებს უსასყიდლოდ. ამ პერიოდში სკოლაში 55 მოსწავლე ირიცხებოდა. 1896 წელს მამა ამბაკო ზუგდიდის მაზრაში, სოფელ პატარა ზანას წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაინიშნა. აქაც მრევლის თანადგომით სამრევლო სკოლა დააარსა. 1897 წელს აირჩიეს სამეგრელოს სასულიერო სასწავლებლის საქმეთა დეპუტატად. 1899 წელს მამა ამბაკო საგვერდულით დაჯილდოვდა. 1902 წლიდან იგი სოფელ თარგამეულის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში მსახურობდა. მამა ამბაკომ აქაც გახსნა სკოლა, რომლის ხელმძღვანელი და მასწავლებელიც თვითონ იყო. 1908 წლიდან საღვთო სჯულსაც ასწავლიდა. ამავე წელს სკუფია ეწყალობა. 1909 წელს სასწავლო დარგში ნაყოფიერი მოღვაწეობისათვის წმინდა სინოდმა მადლობის სიგელით დააჯილდოვა. 1915 წლის 15 მაისს კამილავკა ეწყალობა.

XX საუკუნის 20-იან წლებში, საქართველოში კომუნისტური ხელისუფლების დამყარების შემდეგ, სამღვდელოების მდგომარეობა გართულდა. მამა ამბაკო იძულებული გახდა მღვდელმსახურება შეენწყვიტა და მასწავლებლად დაეწყო მუშაობა. მღვდელი ამბაკო 1943 წლის 8 ნოემბერს გარდაიცვალა. იგი 14 ნოემბერს სოფელ გურძემში საერო სასაფლაოზე დაასაფლავეს.

უმცროსი ვაჟი, **დეკანოზი კირილე**, ცნობილი მწერალი და საზოგადო მოღვაწე 1872 წლის 11 აპრილს (მეორე ვერსიით — 21 ივნისს) დაიბადა. პატარა კირილე მამამ სამეგრელოს სასულიერო სასწავლებელში მიაბარა, რომელიც მან წარმატებით დაასრულა. 1890 წელს იგი გურძემის მთავარანგელოზთა სახელობის ეკლესიის მეორე მედავითნედ დაინიშნა. 1892 წლის თებერვალში კინიის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის მედავითნედ გადაიყვანეს. ამ პერიოდში მან იქორწინა ეფროსინე ნიკოლოზის ასულზე (დაბადებული 1884 წელს), რომელთანაც სამი ასული შეეძინა: მარიამი (დაბადებული 1901 წლის 2 იანვარს), თამარი (დაბადებული 1903 წლის 15 ივნისს) და ქსენია (დაბადებული 1907 წლის 13 ოქტომბერს).

მალე გურია-სამეგრელოს ეპისკოპოსმა ალექსანდრემ (ოქროპირიძე) კირილე დიაკვნად აკურთხა, შემდეგ კი მღვდლად დაასხა ხელი და სორთის წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დანიშნა. 1911 წლის 15 მაისს იგი კამილავკით დაჯილდოვდა. 1914 წლის 2 სექტემბერს - ნოქალაქევის ოლქის მთავარხუცესად აირჩიეს. 1916 წლის 6 მაისს სამკერდე ოქროს ჯვარი უბოძეს.

მამა კირილე ერთ-ერთი გამორჩეული, განათლებული და ნიჭიერი მღვდელმსახური გახლდათ გურია-სამეგრელოს ეპარქიაში. მთელი 20 წლის განმავლობაში იგი აქტიურად იყო ჩართული საეკლესიო ცხოვრების ფერხულში და არ ყოფილა ისეთი წამონყება ან საქმე, მას რომ არ მიეღოს მონაწილეობა. 1914 წლის 8 მარტს ეპისკოპოს ლეონიდეს (ოქროპირიძე) ლოცვა-კურთხევით ნოქალაქევის ოლქის მთავარხუცესმა, დეკანოზმა კონდრატე ჩაჩიბაიამ სოფელ ნოქალაქევის ორმოცი სებასტიელი მონაშის სახელობის ტაძრისათვის დაანერჩა ახალი ხატი, რომელიც ბოდბის წმინდა ნინოს სახელობის დედათა მონასტერში დამზადდა. ხატი საზეიმოდ ჩააბრძანეს ახალი სენაკის საკრებულო ტაძარში, საიდანაც სამღვდელმთავრო წირვის შემდეგ ნოქალაქევის ტაძარში უნდა გადაებრძანებინათ.

მღვდელი ავაკო და მისი მეუღლე ავრაფინა

მეუფე ლეონიდემ ავადმყოფობის გამო წირვის ჩატარება ვერ შეძლო და სამღვდელმთავრომ მხოლოდ პარაკლისი გადაიხადა. გალობდნენ ადგილობრივი სკოლის შეგირდები და თეკლათის მონასტრის მონაზვნები. მიუხედავად იმისა, რომ დილიდანვე ცუდი ამინდი იყო, პარაკლისის დასრულებისთანავე გამოიდარა და მშვენიერი ამინდი დაიჭირა. ეკლესიიდან გამოსასვენეს ხატი და გალობით გაემართნენ ნოქალაქევისკენ. ძველ სენაკთან მათ გზაზე შემოეგებნენ მამა კირილე ჯვავახია და მღვდელი ეფრემ ცხაკაია. მამა კირილემ მოკლე ქადაგებით მიმართა ხალხს, სადაც მოუთხრო მათ „დიდებული წარსულის ნათელი მხარეები და საქმენი საგმირონი, ქართველი ქალების სამშობლოსათვის თავდადება და ქართველი დედების დიდი ამაგი წარსულში გმირებისა და წმინდანების აღზრდაში. აღნიშნა რა, ახალი დროის გულგრილობა სარწმუნოებისა და საზოგადო საქმისადმი, უსურვა ნოქალაქეველებს კერძოდ და საზოგადოდ ქართველობის მეტი გულმხურვალეობის გამოჩენა სარწმუნოებისა და საზოგადო საქმისადმი“.

მღვდელი კირილე იყო მონაწილე ავტოკეფალური მოძრაობისა, რომელიც XX საუკუნის დასაწყისიდან აქტიურ ფაზაში შევიდა. 1917 წლის 12 მარტს (ძვ. სტ.) სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძარში ჩატარებული წირვის დროს აღდგა ქართული ეკლესიის დამოუკიდებლობა, რასაც მოძღვარი დიდი სიხარულით შეხვდა.

იგი ქრისტიანობისა და ავტოკეფალის თავგამოდებული დამცველი რომ იყო, კარგად ჩანს გაზეთ „საქართველოს“ ფურცლებზე გამოქვეყნებულ სტატიაში. 1917 წლის 26 ივლისს გურია-სამეგრელოს ეპარქიაში, ქ. ახალსენაკში ჩატარდა თავისუფალი ეკლესიის ქრისტიანული კავშირის სამეგრელოს მმართველობის პირველი კრება, სადაც სიტყვით გამოვიდა მღვდელი კირილე ჯვავახია.

„მდგომარე ივლისის 2-ს, ქუთაისის ქართულ გიმნაზიის შეგირდთა ერთმა ჯგუფმა დაბა ძველ-სენაკის სცენაზე დადგა „ეშმაკის მათრახში“ დასტამბული (1917წ. №20) პიესა სახელწოდებით „ავტოკეფალია“. ამ პიესამ მომავონა „Русское Слово“-ში მოთავსებული საყურადღებო წერილის ერთი ადგილი:

— „ამერიკელი მოქალაქე ამბობს: მე თავისუფალი ვარ, ვერავინ შემეხებაო...“

— რუსის მოქალაქე კი ასე ამბობს: მე თავისუფალი ვარ, შემიძლია ყველას ვცემოო!“

რას ბრძანებს ავტორი თავის „ავტოკეფალიაში“? ის ვილაც გარყვნილ-გაფუჭებული მღვდლის ბაგით ეხება მორწმუნე ხალხის წმიდათა წმიდას — სარწმუნოებას და თავისებურად დედამიწასთან ასწორებს მას. ვის შეუძლია ასეთ გამოსვლას უწოდოს გამოსვლა მიზან-შენილი სინდისის თავისუფლებასთან?!

სინდისის თავისუფლება არის გონების საქმე, გონიერი ადამიანი შეიძლება ურწმუნო იყოს, მაგრამ იგი არასდროს თავს ნებას არ მისცემს, ავი აზრით შეეხოს სხვის სარწმუნოებას, ვისიც გინდ არ იყოს და რანაირიც გინდ არ იყოს იგი!

მაგონდება ერთი ეპიზოდი, რამდენიმე წლის წინათ აჭარაში მომხდარი: მთავრობამ იქ აბაშიძე მღვდელ-მონაზონი გაგზავნა მისიონერად. მამა აბაშიძემ გადადგა მოუფიქრებელი ნაბიჯი და მაჰმადის შეეხო... ჯამალ ბეგ ხიმშიაშვილმა (აჭარსკი) ამის გამო შემდეგი უთხრა მისიონერს:

„შეგიძლია რამდენიც გინდა აქო და ადიდო შენი ქრისტი, შეგიძლია მონათლო, ვინც ქრისტეს თავის ნებით იწამებს, მაგრამ ავად არ შეეხო მაჰმადს, თორემ თავს წაგაცლიო!“

შეგიძლია არ დავეთანხმოდ თავად ხიმშიაშვილს „თავის ნაცლაში“, მაგრამ არ შეიძლება არ ვინამოთ მისი გამოსვლა სამართლიან გამოსვლად.

რა მოუვიდოდა „ავტოკეფალიის“ ავტორს, რომ შეხებოდა მაჰმადს ისე, ვით შეეხო ღვთისმშობელს და ქრისტეს? მაჰმადიანები ერთბაშად ფეხზე წამოდგებოდნენ და სამართლიან ალიაქოთს ასტეხდნენ... მაგრამ იცოდა ავტორმა, რომ ინდიფერენტულად განწყობილ ქრისტიანებში იგი პროტესტს არ გამოიწვევდა და აკი არც გამოუწვევია!..

კავშირის მმართველობამ, მოისმინა რა ეს მოხსენება, დაადგინა: „უღრმესი უკმაყოფილება გამოუცხადოს „ავტოკეფალიის“ ავტორს, რომელსაც ავად უსარგებლია სინდისის თავისუფლებით. „ავტოკეფალიის“ ავტორს შეეძლო დაეხატა გარყვნილი მღვდელიც, რასაც თავის მნიშვნელობა ექნებოდა, მაგრამ არ უკონდა ზნეობრივი უფლება, ხალხის სარწმუნოებას შეხებოდა. კეთილგონიერებას არ შეიცავს თვისი სინდისის ადლით სხვისი სინდისის სიღრმე-სიგანის გაზომვა“.

მღვდელი კირილე ესწრებოდა 1917 წლის სექტემბერში გამართული საქართველოს სამოციქულო მართლმადიდებელი ეკლესიის პირველი საეკლესიო კრებას, როგორც გურია-სამეგრელოს ეპარქიის დელეგატი. 1919

წელს ჭყონდიდელმა მიტროპოლიტმა ამბროსიმ (ხელაია) მამა კირილეს დედაეკლესიაში ერთგული და ნაყოფიერი სამსახურისათვის დეკანოზის წოდება მიანიჭა.

XX საუკუნის 20-იან წლებში კომუნისტებისგან შევიწროებული ეკლესია და სამღვდლოება რთულ სიტუაციაში ჩავარდა. მამა კირილე თავდაპირველად მხნედ უმკლავდებოდა მოზღვავებულ ბოროტებას, აგრძელებდა ტაძარში მსახურებას, მაგრამ როდესაც ხელისუფლების ბრძანებით დაიკეტა სორთის ეკლესია, მასაც აუკრძალეს მღვდელმსახურება. თავისი ძმის მსგავსად, მანაც პედაგოგის საპატიო მისია იტვირთა და მომავალ თაობებს სამშობლოსა და წინაპრების სიყვარულს უღვივებდა გულში.

დეკანოზი კირილე 1940 წლის 1 სექტემბერს გარდაიცვალა. იგი 6 სექტემბერს ქ. სენაკში, საერო სასაფლაოზე დაასაფლავეს.

1945 წელს გაზეთ „ლიტერატურასა და ხელოვნებაში“, 45-ე ნომერში გამოქვეყნდა მცირე მოგონება მამა კირილეს გარდაცვალებიდან მეხუთე წლისთავთან დაკავშირებით. წერილის ავტორია სოლომონ ცაიშვილი. აი, რას წერდა იგი:

„უპრეტენზიო და უხმაურო, ჩუმი და ნაყოფიერი მშრომელი, მუდამ სოფელში, თავის საყვარელ ხალხში მოფუსფუსე და მზრუნველი, ხალხის ჭირვარამის სიტყვით და საქმით გამზიარებული — ასეთი იყო კირილე წუთისოფლელი.“

დეკანოზი კირილე ჯავახია

მისმა პატარა ნოველებმა, ესკიზებმა და მოთხრობებმა თავის დროზე შესაფერი გამოხმაურება ჰპოვეს, ხოლო მათ შორის ყველაზე უფრო პოპულარობით სარგებლობდა ისტორიული მოთხრობა „მოჯალაბე“, რომელიც სამეგრელოში გლეხთა აჯანყების პერიოდს (1856-1857) ასახავს.

კირილე ჯავახია სამწერლო ასპარეზზე 90-იან წლებში გამოვიდა. ქართულ პერიოდულ პრესაში „ივერია“, „კვალი“, „მწყემსი“, „შინაური საქმეები“, „განთიადი“, „ცხოვრება“, „საქართველო“, „სახალხო გაზეთი“, „იმერეთი“, „კოლხიდა“ — კირილე წუთისოფლელის, კ. ნ.-ს-ლელის, სორტელის სტუმრის ფსევდონიმებით ზედიზედ თავსდებოდა მისი მოთხრობები, ნოველები, სტატიები და აგრეთვე კორესპონდენციები სოფლის ცხოვრების აქტუალურ საკითხებზე.

ლურ საკითხებზე.

კირილე წუთისოფლელის დაბეჭდილ თხზულებათაგან აღსანიშნავია აგრეთვე „კონსტანტინე და დემეტრიანე“ (1912წ. გაზეთი „იმერეთი“, №50-57) — ისტორიულ-დოკუმენტალური ნარკვევი; „სააღდგომო კაბა“ (ჟურნალი „შინაური საქმეები“, 1908წ.); „დატანჯული მნათობები“ (გაზეთი „საქართველო“ 1919წ. №49) და სხვა წვრილ-წვრილი ნოველები.

დაუბეჭდავად დარჩენილთა შორის აღსანიშნავია:

„ტახტის დამხობა“ — ისტორიული რომანი ორ ნაწილად; ნაწარმოები ასახავს სამეგრელოს უკანასკნელი მთავრების: დავით დადიანისა და ეკატერინე დედოფლის პერიოდს. თხზულების მთავარი გმირები არიან: ლევან, დავით, ეკატერინე, გრიგოლ, კონსტანტინე და სხვა დადიანები; როსტომ, დავით, ივანე და სხვა ჩიქოვანები, რაფიელ ერისთავი, უტუ მიქავა, აჯანყების მოთავე თოდუბუ, რუსეთის მეფის გენერლები და ჩინოვნიკები, ხალხი და სხვ.

„ლევანის დრო“ — ისტორიული მოთხრობა, ასახავს XVII ს-ის სამეგრელოს ძლიერი მთავრის ლევან მეორე დადიანის ეპოქას.

მწერლის არქივში დაცულია აგრეთვე რამდენიმე მოთხრობა. მათი სხვადასხვა ვარიანტები, ისტორიული ხასიათის ნარკვევები, მიწერ-მოწერა, საბუთები და სხვა მასალა, რომელთა გამომზეურება ინტერესს მოკლებული არ იქნება“.

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავინახოთ ვიხსნათ ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 298 95 41; 272 13 50; 5(99) 54 82 29; 5(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

გთხოვთ, გაზეთს გაუფრთხილდეთ მასში დაგეგმილი მასალის გამო

გთხოვთ, დავადიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე:

სს „ლიბერტი ბანკი“ (მთანმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406).

ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: წმ. ანდრია პირველწოდებულის

სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000

ელ.ფოსტა: patriarchatepress@yahoo.de მის: ერეკლე II-ს მოედანი

№1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე

რედაქტორის მოადგილე: ნინო ბოკუჩავა T. 599 23 10 54

სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი

(მოლაშვილი), მარიამ გაგუა, ნინო გაგოშაშვილი, თამარ

ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია

ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გარეკლები: ცარო ვარდიშვილი,

მამუკა კვაჭანტირაძე; დამკაბადონებელი: ვალერიან ჯულელი,

ოპერატორი, ზოია კობახიძე

ფოტომატიკა

დეკანოზი რომანოზ დეკანოსიძე

1834-1919

მან „ქვეყნითგან ნაშოვნის სიმდიდრე ისევ ქვეყანას უანდერძა“

დეკანოზი რომანოზ მარკოზის ძე დეკანოსიძე 1834 წელს ქუთაისის გუბერნიაში, ხარაგაულის მაზრის სოფელ ვარძიაში, მღვდლის ოჯახში დაიბადა. მამამისი, მღვდელი მარკოზ იოანეს ძე დეკანოსიძე (1789-1863) საეკლესიო ყმა გახლდათ. ჰყავდა სამი ვაჟი: ლუკა, პავლე და რომანოზი. წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი მარკოზმა თავის მოძღვართან ისწავლა. 1814 წელს ნიქოზელმა ეპისკოპოსმა ათანასემ (მაჭავარიანი) დიაკვნად აკურთხა, 1826 წელს ახტალელმა ეპისკოპოსმა იოაკიმემ კი მღვდლად დაასხა ხელი და ვარძიის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის ეკლესიის მღვდელმსახურად დაინიშნა; გარდაიცვალა 1863 წლის 14 ნოემბერს.

მღვდელი მარკოზის ვაჟებიდან მხოლოდ უმცროსმა გააგრძელა სასულიერო გზა. რომანოზმა საეკლესიო განათლება ოჯახში, მამის მეთვალყურეო-

ბის ქვეშ მიიღო. იგი სიყრმიდანვე გამოირჩეოდა ღვთისმოშიშებითა და თავმდაბლობით. წლების განმავლობაში რომანოზი მედავითნედ მსახურობდა იმერეთის ეპარქიის სხვადასხვა სოფელში. XIX საუკუნის 60-იან წლებში დაქორწინდა ანუსია გრიგოლის ასულზე, რომელთანაც ერთი ასული, მანიკა შეეძინა. 1867 წელს იმერეთის ეპისკოპოსმა გაბრიელმა (ქიქოძე) მღვდლად დაასხა ხელი და ბაბის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად განამწესა. 1879 წელს მამა რომანოზი ჩხერის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის შობის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად გადაიყვანეს.

დეკანოზ რომანოზს დიდი ღვაწლი მიუძღვის ხარაგაულის მაზრაში სასულიერო და საგანმანათლებლო სფეროს განვითარებაში. ჯერ კიდევ 1875 წელს ხარაგაულში გაიხსნა ერთკლასიანი სამინისტრო სკოლა, შემდეგ ეს სკოლა გადაკეთდა ორკლასიან სასწავლებლად, თუმცა სწავლის ყველა მსურველს ვერ აკმაყოფილებდა. ამის გამო, 1897 წელს ხარაგაულის საზოგადოებამ, ხალხმა, აზნაურობამ და სამღვდელოებამ ერთხმად გადაწყვიტეს, რომ საკუთარი საეკლესიო-სამრევლო სკოლა დაეარსებინათ. მართლაც, სასულიერო მთავრობამ ამის ნება დართო და 1897 წელს სექტემბერში დაქირავებულ სახლში სკოლა გაიხსნა. დაარსების დღიდან ამ ახალმა სკოლამ საკუთარი შენობის უქონლობის გამო ბევრი ტანჯვა და წამება გამოიარა, ხოლო წლისთავზე კინალამ გაუქმდა კიდევ. სწორედ ამ დროს სკოლას მაშველად გამოუჩნდა ჩხერის ეკლესიის წინამძღვარი, მღვდელი რომანოზი, რომელმაც საკუთარ თავზე აიღო სკოლის შენობის აგება. 1899 წლის სექტემბერში მან სკოლა თავის სახლში გადაიტანა და ახალი შენობის თადარიგსაც შეუდგა.

აი, რას წერდა მამა რომანოზის ღვაწლის შესახებ გაზეთი „ივერია“ 1900 წლის 149-ე ნომერში: „დიახ, ბევრი რამ არის ჩვენს ცხოვრებაში ჩასაფიქრებელი და ღირსსაგულისხმო, და აი, სწორედ ამისთანა დროს კაცმა ერთი ბენოც რომ სანუგეშო დაინახოს, მისს სიხარულს და აღტაცებას საზღვარი არ ექნება. სრულის პატივისცემითა და სასოებით შეჰყურებთ იმ კაცს, რომლის აზრი, ჭკუა, გონება და თვით ნივთიერი შეძლებაც კი „ამ სასონარკვეთილების ხანას“ რაიმე კეთილ საქმეს ემსახურება. აი, სწორედ, დღესდღეობით ამ განუსაზღვრე-

დეკანოზი რომანოზ დეკანოსიძე.

ლის პატივისცემით შევყურებ მღვდელ რომანოზ დეკანოზიძეს, რომელიც ამჟამად ხარაგაულში თავისი ხარჯით აშენებს სკოლისათვის სამსართულიან ქვიტკირის სახლს. ამ სახლში მოთავსებული იქნება სკოლა, მასწავლებლის სადგომი, წიგნთსაცავი და ზემო სართულში — ეკლესია. ამ სკოლასვე შესწირა მამა რომანოზმა ორი დესიატიანა მინა და აგრეთვე თვით იკისრა მიეღო ყოველივე ხარჯი სკოლის და სასკოლო ეკლესიის მოსაწყობად. ჯერჯერობით ყველა ამ კეთილ საქმის განსახორციელებლად მამა რომანოზს გადადებული აქვს თხუთმეტი ათასი მანეთი, ხოლო თუ საჭიროება კიდევ მეტს მოითხოვს, პატივცემული სულიერი მამა არას დაიშურებს. სასკოლო შენობა ენკენისთვისათვის მზად იქნება და სწავლაც, რასაკვირველია, მაშინ დაიწყება, თუ სკოლის დაარსების ნებართვის მიღება არ შეგვიანდება. აი, ღირსშესანიშნავი და ჩვენს ცხოვრებაში იშვიათი მაგალითი ქველმოქმედების და კეთილგონიერებისა! თვით ამ აზრის განმარტება და მის მნიშვნელობის გათვალისწინება მეტად მიმაჩნია, ეს იშვიათი კეთილმოქმედება თავისთავზე მჭერმეტყველად ღაღადებს, მხოლოდ ვიტყვი, რომ დროა გონს მოვიდეთ და ვიზრუნოთ იმ კეთილსაქმისათვის, რომელსაც სწავლა-განათლების საქმე ჰქვია, დროა თვითოეულმა ჩვენგანმა, მამა რომანოზ დეკანოზიძესამებრ, შეიტანოს თავიანთი წვლილი იმ საეროვნო ტაძრის დასამკვიდრებლად, რომლის მადლიან საკურთხეველიდან ხალხს სწავლა-განათლებისა და თვითცნობიერების სხივი უხვად ეფინება“.

1900 წლის სექტემბერში მამა რომანოზს ახალი ქვიტკირის შენობა უკვე მზად ჰქონდა, დარჩენილი იყო მხოლოდ შენობის ბოლო სართულზე ეკლესიის მოწყობა. იმერეთის საეპარქიო საბჭომ აღძრა საკითხი, რომ ამ შენობაში ორკლასიანი საეკლესიო სკოლა გახსნილიყო, რაზედაც თანხმობა მიიღეს. მამა რომანოზმა ამ საქმეში 600 თუმანი დახარჯა.

1901 წლის 23 სექტემბერს იმერეთის ეპისკოპოსმა ლეონიდემ (ოქროპირიძე) აკურთხა ხარაგაულის ორკლასიანი სამეურნეო-საეკლესიო სკოლის წმინდა მიქაელ მთავარანგელოზის სახელობის ეკლესია. მიუხედავად უამინდობისა, მრავალმა ადამიანმა მოიყარა თავი სკოლის გარშემო. საღმრთო ლიტურგიაზე თანამწირველები იყვნენ იმერეთის ეპარქიის სამრევლო-საეკლესიო სკოლების მეთვალყურე, მღვდელი მელიტონ კელენჯერიძე, მღვდელი რომანოზ დეკანოზიძე და ადგილობრივი სამღვდელოება. „განიცადეზე“ მშვენიერი სიტყვა წარმოთქვა სკოლის მასწავლებელმა ბ. კ. კელენჯერიძემ, რომელმაც აღნიშნა ის ღვაწლი, რომელიც სკოლისა და ტაძრის დამაარსებელს, მღვდელ რომანოზ დეკანოზიძეს მიუძღვის ხარაგაულის საზოგადოების წინაშე. წირვის დასასრულს კი მეუფე ლეონიდემ მიმართა მრევლს ქადაგებით და ხალხის სახელით მამა

რომანოზს დიდი მადლობა გამოუცხადა უანგარო მოღვაწეობისათვის, რომლის მაგალითიც ჩვენში იშვიათიაო...

საბოლოოდ, მამა რომანოზმა ამ საქმეზე 10 000 მანეთი დახარჯა, რაც იმ დროს საკმაოდ დიდი თანხა იყო. აღსანიშნავია, რომ ამ სკოლაში მან თავად მოიწვია პედაგოგები: ერთი საღვთო სჯულის და ორიც — სხვადასხვა საგნების, გასამრჯელოსაც თავად უხდიდა. ამ დამსახურების გამო, 1903 წლის 6 მაისს მღვდელ რომანოზს კამილავკა ენყალობა, ხოლო 1904 წლის 3 თებერვალს წმინდა ანას III ხარისხის ორდენით დაჯილდოვდა.

1903 წელს მამა რომანოზმა სასწავლებლის ეკლესიის გვერდით, თავის ეზოში აღმართა საოჯახო სამარხი, ქვის მაღალი ძეგლით დამშვენებული. ამ სამარხში მან გადმოასვენა თავისი ცხრა წლის წინ გარდაცვლილი ერთადერთი ასული, რომელიც შვიდი წლის ასაკში გარდაიცვალა და სოფლის სასაფლაოზე ჰყავდა დაკრძალული. სამარხის კურთხევაზე მან მოიწვია ეპისკოპოსი ლეონიდე, კრებულთ. 1903 წლის 7 ივნისს ჩატარდა სულის მოსახსენებელი წირვა და პანაშვიდი, რომლის შემდეგ ახალ სამარხში დაკრძალეს გარდაცვლილი გოგონას გვამი. პანაშვიდის დასრულების შემდეგ სიტყვა წარმოთქვა თბილისის სასულიერო სემინარიისა და საეპარქიო დედათა სასწავლებლის მასწავლებელმა ილია ფერაძემ: „საღმრთო განგებამ დაგაჭკნო უდროვოდ ჯერ გაუშლელ-გაუფურჩქნელი ყვავილი, სიკვდილმა წარიტაცა შენი ნორჩი სიცოცხლე. შენი მშობლების და ნათესავების გული მწარედ მოსწყლა შენმა უდროვოდ გარდაცვალებამ... მაგრამ შენმა გულდამწვარმა მშობლებმა არ დაჰგმეს ღმერთი შენის სიკვდილის გამო და მიჰყვეს ხელი შენდამი მშობლიურ მხურვალე სიყვარულით გამსჭვალულებმა უხვსა ქველმოქმედებასა. კერძო სიყვარული ერთი შვილის მიმართ გააფართოვეს, გააზოგადეს, გარდაიტანეს თვის სოფელელთა ყველა შვილებზე. ეს ორკლასიანი სკოლის შენობა და მისი ტაძარი უტყუარი ძეგლია ამ განზოგადებულის სიყვარულისა. ამ სკოლაში დღეს სწავლობს ას ოცი მოწაფე, ორივე სქესისა. უხარის ჭეშმარიტად დღეინდელს დღესა შენს უმანკო სულსა. ეს დღეა დღე სიყვარულის და ქველმოქმედების გამარჯვებისა. მაშ, ვისურვოთ, რომ ამ სიყვარულით გამსჭვალულს მშობლებს, უდროვოდ გარდაცვალებულის ასულისას ღოცვითა და ზნეობითის გამხსნევებითა ყოვლადსამღვდელო ლეონიდისათა, კვლავ განეგრძოთ თვისი საკეთილო მოღვაწეობა თვისთა თანა მემამულეთა ახალთაობის სასარგებლოდ. ჭეშმარიტად სადიდებელია შემოქმედის სახელი, რომელიც სიბნელეს აქრობს სინათლით და სიკვდილით ჰბადებს ცხოვრებას, რომელიც ერთის უბედურებაზე ამყარებს ათასთა ბედნიერებას“. მამა რომანოზი

ასევე ანუგეშა და გაამხნევა ეპისკოპოსმა ლეონიდემ. თავის მხრივ, ქველმოქმედმა მოძღვარმა საზოგადოებას პირობა მისცა, რომ თავის სახლის ეზოში დააარსებდა დედათა სასწავლებელიც თავისი ასულის სახელობაზე.

1907 წლის 15 მაისს მღვდელი რომანოზი სამკერდე ოქროს ჯვრით დაჯილდოვდა. 1911 წლის აღდგომას დეკანოზის ნოდება მიენიჭა, ხოლო 1914 წლის 15 მაისს წმინდა ანას II ხარისხის ორდენი ენაალობა.

XX საუკუნის 10-იან წლებში მან თავისი სიტყვაც შეასრულა და ხარაგაულში ერთსართულიანი ქვიტკირის შენობა ააშენა, სადაც ქალთა სასწავლებელი გაიხსნა. გარდა ქველმოქმედებისა და სკოლების გახსნისა, მამა რომანოზი იყო მოთავე ყველა კეთილი საზოგადო საქმისა ხარაგაულში. მის გარეშე არ წყდებოდა არც ერთი საკითხი და მოსახლეობა ყოველთვის ანიჭებდა უპირეტესობას მის აზრსა და გადაწყვეტილებას. ხარაგაულში ჩამოდიოდა პატარა მდინარე ჯიხველა, რომელიც ადიდების დროს საშიშელი გამანადგურებელი ძალით მოვარდებოდა და ნალექავდა ახლომახლო ადგილებს. რაც დრო გადიოდა, მით უფრო საშიში ხდებოდა მდგომარეობა. ადგილობრივმა ბოქაულმა ბ. გაგუამ შეკრიბა მოსახლეობა, სადაც სიტყვით გამოვიდა მამა რომანოზი და ურჩია ხალხს, წყალს ნუ წააღეკინებთ ოფლითა და სიმწრით აშენებულ ქონებასო. მან პირობა დადო, რომ 20 საუენს თავისი ხარჯებით გააკეთებდა, ხოლო დანარჩენი საზოგადოებამ იკისროსო. მართლაც, მოსახლეობამ მოძღვარს დაუფერა და მოიწვიეს სპეციალისტები ჯებირ-კედლების ასაშენებლად. მამა რომანოზის მეცადინეობის შედეგად ხარაგაულში დაარსდა საექიმო პუნქტი, ფოსტის შენობა, ნიგნსამკითხველო, წერილი კრედიტის ამხანაგობა და მომრიგებელი მოსამართლის ოთახი.

ილია ფარაძე

დეკანოზი რომანოზი იყო შეუდარებელი ქველმოქმედი ადამიანი. მან თავისი ხარჯებით მრავალი სწავლას მონყურებული ხარაგაულელი ახალგაზრდა გააგზავნა რუსეთისა და ევროპის უნივერსიტეტებში და ყოველწლიურად სტიპენდიის სახით მათ არსებობისათვის ფულსაც უგზავნიდა. დაუვინყარია მისი ღვაწლი და ამაგი ხარაგაულის მოსახლეობისათვის. მისი საზრუნავი მხოლოდ ხარაგაული არ ყოფილა. იგი ასევე ეხმარებოდა მეზობელი სოფლის სამღვდელოებასა და ეკლესიებს. 1912 წლის „შინაური საქმეების“ ნომერ 43-ში ბაბის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვარი რედაქციას წერდა: „უმორჩილესად გთხოვთ თქვენი პატივცემული გაზეთის საშუალებით უღრმესი მად-

ლობა გამოუცხადო პირადად მე და მრევლის მხრითაც დეკანოზ რომანოზ დეკანოსიძეს, რომელმაც შესწირა ჩემდამო რწმუნებულ სამრევლოს ახლად აშენებულ სოფელ დეისის ეკლესიას ტრაპეზის მორთულობა და სხვადასხვა ნივთები, ღირებული ოცდაოთხი მანეთისა“.

დეკანოზმა რომანოზმა იშვილა და აღზარდა მისივე თანასოფლელი, ანანია კიკნაძე, რომელსაც შესაბამისი სწავლა-განათლება მიაღებინა. ანანია წლების განმავლობაში პედაგოგად მუშაობდა გორის მაზრაში, სოფელ ბეკამის სამრევლო სკოლაში, 1905 წელს კი მამა რომანოზის წარდგინებით იგი დიაკვნად აკურთხეს და დუშეთის წმინდა ნიკოლოზის სახელობის ეკლესიაში განამწესეს, ხოლო 1912 წელს მღვდლად დაასხეს ხელი და ხარაგაულის მაზრაში, სოფელ თეთრინყაროს მაცხოვრის ფერისცვალების სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაინიშნა.

1912 წელს ჟურნალ „შინაური საქმეების“ რედაქტორი, ასევე ცნობილი საეკლესიო მოღვაწე და წმინდა მღვდელმონაქვე სვიმონ მჭედლიძე, მამა რომანოზის შესახებ თავის ჟურნალის მე-4-მე-5 ნომერში წერდა: „ხარაგაულში მოღვაწეობს ჩვენი სასიქადულო მოძღვარი, დეკანოზი რომანოზ დეკანოსიძე. ამ ღირსეულმა მამამ ერთი წლის განმავლობაში მშვენიერი შენობა ააგო სკოლისთვის და ზემო სართულში მოაწყო ეკლესია. მანვე შესწირა მას საბაღე ადგილიც და ყველა ეს გადასცა იმერეთის სამოსწავლო საეპარქიო საბჭოს, რომლის შეფასებით მამა რომანოზის შემონაწირი სკოლის ქონება ღირს 14 000 მანეთი. ასეთი მსხვილი შეწირულება მოახერხა სოფლის მღვდელმა, რომლის სამრევლო ერთი ღარიბი სამრევლოთაგანია ზემო იმერეთში. მამა დეკანოზი დღეს თავს დასტრიალებს თავის ნაჭირნახულევ ორკლასიან სკოლას, როგორც გამგე და როგორც მზრუნველი მამა. მას ამხანაგად გვერდში უდგია მისი მეუღლე — ნიჭიერი, მოქმედი და ნამდვილი მეოჯახე, პატივცემული დედა ანუსია. ბევრი სხვისი შვილი აღუზრდია პატიოსან ცოლ-ქმარს თავის საკუთარ უბეში და დაუსახლკარებია კიდეც. ეხლა ხომ ყოველ წელიწადს ასობით ბავშვი სწავლობს მათგან დაარსებულ სკოლაში და მათი მეოხებით გზას იკვლევენ ცხოვრებაში.“

როგორც გავიგეთ, მამა დეკანოსიძე ქალების სკოლის გახსნასაც აპირებს. ღმერთმა ხელი მოუმართოს! ამ პატიოსანი ცოლ-ქმრის სამსახურს არ დაივინყვებს ხარაგაულის პატარა კუთხე, მათი ქველმოქმედება მისაბაძავ მაგალითად დაიდება ჩვენ შორის.

მამა დეკანოზის ქველმოქმედება ცოცხლად მაგონებს განსვენებულ ეპისკოპოს გაბრიელის ქველმოქმედებას. როგორც გაბრიელმა, ისე მამა რომანოზმაც, თავის ჯანლონით ქვეყნიდან ნაშოვნ სიმდიდრე ისევ ქვეყანას უანდერძა.

ჭეშმარიტად წასაბაძავი მაგალითია!

დეკანოზი რომანოზი 1919 წლის 30 იანვარს, 85 წლის ასაკში, ხანმოკლე ავადმყოფობის შემდეგ აღესრულა. მისმა გარდაცვალებამ ყველას გული დასწყვიტა. ხარაგაულის საზოგადოებამ, სამღვდლოებამ და მრევლმა დიდი პატივით მიაბარეს მისი ცხედარი ეზოში გამზადებულ სამარხში, სადაც მისი ასული განისვენებდა. ქართული პრესა ფართოდ გამოეხმაურა დამსახურებული დეკანოზის გარდაცვალებას, დაიბეჭდა სამძიმრის წერილები, ხოლო გაზეთ „ჩვენ ქვეყანაში“ მღვდელმა მიხეილ ბუაჩიძემ მოზრდილი წერილი მიუძღვნა მამა რომანოზის ამქვეყნიდან გასვლას. აი, რას წერდა იგი: „ძველი დარბაისელი და ღვთის მოსავი მოძღვრები თანდათან გვეცლება ხელიდან. ერთი ასეთი მოძღვართაგანი ამ დღეებშიც მოგვტაცა უღმრთელმა სიკვდილმა. მართალია, განსვენებული დეკანოზი რომანოზი შინაური განათლებით იყო აღჭურვილი, მაგრამ ბუნებისგან უხვად იყო დაჯილდოებული კაცთა სიყვარულით. ამ კაცთა სიყვარულს შეაღია მან მთელი თავისი სიცოცხლე და ქონება. თავის მომჭირნეობით შეგროვილი სიმდიდრე განსვენებულმა ხალხის საკეთილდღეო საქმეებს მოახმარა. დაბა ხარაგაულში ააგო მშვენიერი თლილი ქვისგან ორსართულიანი შენობა. ამ შენობის ქვედა სართული სასწავლებელს დაუთმო, ზედა კი ეკლესიად მოაწყო. რამდენიმე წლის განმავლობაში აღნიშნულ სასწავლებელს თავისი ხარჯით ინახავდა. პირველ ხანებში ეს სასწავლებელი შერეული იყო და ორივე სქესისათვის, მაგრამ როდესაც მოსწავლეების რიცხვი გადიდდა და სასწავლებელმა ვეღარ

დეკანოზი რომანოზი დეკანოზი

დაიტია და შეუძლო გლეხის შვილები სასწავლებლის გარეთ რჩებოდნენ, განსვენებული ამ გარემოებამ დიდად შეაწუხა და ახალი სასწავლებლის დაარსება გადაწყვიტა. ასეთი გადაწყვეტილება მალე მოიყვანა სისრულეში. თავის ეზო-გარემოს კარგა მოზრდილი ადგილი ჩამოსჭრა და ზედ ერთსართულიანი მშვენიერი ქვითკირის შენობა წამოჭიმა, ეს შენობა შიგნით და გარეთ მორთო, მოაწყო სასწავლებლისათვის და საგანგებოდ საქალებო სასწავლებლად აქცია. ასე ამ რიგად, პირველი სასწავლებელი, რომელსაც ანუსია-რომანოზის სასწავლებელი დაარქვა, ვაჟებს მიუჩინა, და მეორე, რომელსაც თავის ერთადერთი გარდაცვა-

ლებული შვილის „მანიკას“ სახელი უწოდა - შეუძლო და ღარიბ ქალიშვილების თავშესაფრად და სასწავლებლად გახდა. განსვენებული, თავის მეუღლით, როგორც საყვარელ შვილებს, ისე დასტრიალებდნენ ამ სასწავლებლებს თავს. ღარიბები ამ სასწავლებლებში არამც თუ სასწავლო ფულს იხდიდნენ, სამოსწავლო ნივნებსაც და ხშირად ტანისამოსსაც უფასოდ ღებულობდნენ სასწავლებლის დამაარსებლისაგან. სასწავლებლების გარდა სხვა სფეროშიაც ტრიალებდა მადლიანი ხელი განსვენებული დეკანოზისა. უდემამო შვილების აღზრდა და მოსწავლე ახალგაზრდობის დახმარება ჩვეულებრივი მოვლენა იყო მის ცხოვრებაში. ასეთი პირები ჯერ კიდევ მის გაუცხვებელ გვამს თავს ახვევიან და მათი ვინაობის დასახელება უხერხულია, და მოვა დრო, როდესაც თვითონ ეს პირები გამოამზეურებენ განსვენებულის მოვლანეობას. თავის ოჯახურ ცხოვრებაში მამა რომანოზი იყო მეტად შრომისმოყვარე ადამიანი. ხშირად თვითონ თოხნიდა, მარგლიდა, ვენახს სხლავდა, ვაჟკაცობის დროს ხნავდა კიდევ. ასეთმა შრომამ ნაყოფი გამოიღო და ამ ნაყოფით დღეს ის ხალხი ტკება, რომელმაც წარმოშვა განსვენებული დეკანოზი. საუკუნოდ იყოს ხსენება მისი“.

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავინახოთ ვიხსნათ ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 298 95 41; 272 13 50; 5(99) 54 82 29; 5(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

გთხოვთ, გაუზიაროთ გაუზიარებლად მასში დაგაქვთ მასწავლებლის გთხოვთ, დავალიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე: სს „ლიბერთი ბანკი“ (მთავანდობა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406). ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: ნმ. ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000 ელ.ფოსტა: patriarchatepress@yahoo.de მის: ერეკლე II-ს მოედანი №1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54 სარედაქციო კოლეჯი: მიტროპოლიტი დიმიტრი (შოლაშვილი), მარიამ ვაჟა, ნინო ვაგოშვილი, თამარ ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, ვერცხლბა: ენო ვარლამიძე, მამუკა კვანტარაძე, დამკამდონებელი: ვალერიან ჯუღელი, ოპერატორი, ზოია კობახიძე

ბიბლიის თანახმად, წმინდა მეფე დავით მეფესალმუნე სწორედ ბეთლემში იკურთხა.

სამსტრიქონიანი 1,5 სანტიმეტრის ფრაგმენტი შეიცავს სიტყვებს — „მეშვიდეში“, „ბეთლემი“ და „მეფე“. მეცნიერთა აზრით, სავარაუდოდ, საუბარია გზავნილზე, რომელიც რომელიღაც მეფის მმართველობის მეშვიდე წელს ბეთლემიდან იერუსალიმში გაიგზავნა.

მსგავსი ბეჭედი გადასატანი საქონლის ან დოკუ-

მენტის დაცვის გარანტი უნდა ყოფილიყო.

მკვლევარები აღმოჩენას ქრისტეს შობამდე VIII-VII საუკუნეებით ათარიღებენ. თუმცა ჯერჯერობით მეცნიერებს უჭირთ პასუხის გაცემა კითხვაზე, რომელი მეფის დროს იყენებდნენ ასეთ ბეჭედებს — ებეკიელის, მანასეს თუ იოსიას მმართველობისას.

მომზადდა

თამარ ასათიანმა

ფოტომატიკა

საქმილუმენი ბენედიქტი (ბარკალაია)

1834-1911

„ვისაც ქრისტეს სარწმუნოება და სამშობლო უყვარს“

სქემილუმენი ბენედიქტი, ერისკაცობაში — ვახტანგ (ვახტა) ბარკალაია, 1834 წელს სამეგრელოში, აზნაურის ოჯახში დაიბადა. მიღებული ჰქონდა მცირეოდენი საერო განათლება. კარგად იცოდა რუსული სალაპარაკო ენა, რის გამოც 1857 წელს, სამეგრელოში რუსული მმართველობის დამყარების შემდეგ, მთარგმნელად მუშაობდა. ერთი პერიოდი ქ. სოხუმში ვაჭრობას მიჰყო ხელი, რამაც კარგი შემოსავალი მოუტანა. 1866 წელს ვახტანგი პალესტინაში წმინდა ადგილების მოსალოცად გაემგზავრა, იქიდან კი ათონის წმინდა მთაზე მოხვდა, სადაც ივერონის მონასტერში მისულს მძიმე სურათი დახვდა. სავანე ბერძენ ბერებს მთლიანად ხელში ჩაეგდოთ და ქართველებს იქაურო-

ზონი გრიგოლი (რატიანი), რომლებიც მოხუცებულობის გამო უკიდურესი გაჭირვებით ცხოვრობდნენ და მოღვაწეობდნენ. მდგომარეობა იმდენად მძიმე იყო, სქემმონაზონ გრიგოლს ივერონის მონასტერში შესვლა კი აკრძალული ჰქონდა. გასაოცარი გახლდათ ბერძენი ბერების ამგვარი მოქმედება, მით უმეტეს, მაშინ, როცა საქართველოში დიდი პატივით იყვნენ მიღებული ბერძენი არქიმანდრიტები, რომლებიც საქართველოში ქრისტეს საფლავის ადგილ-მამულებს განაგებდნენ.

საქართველოში დაბრუნებულმა ვახტანგ ბარკალაიამ, მორჩილ ბესარიონ ნოდიას დახმარებით, იმერეთის ეპისკოპოს გაბრიელის (ქიქოძე), სამეგრელოს ეპისკოპოს ტარასის (ელიაშვი) და გურიის ეპისკოპოს გაბრიელის (ტუსკია) ლოცვა-კურთხევით საკმაოდ სოლიდური თანხა შეაგროვა და 12 ქართველთან ერთად ათონის მთაზე ახალი ქართული სავანის დასაფუძნებლად გაემართა. მართლაც, უდიდესი ძალისხმევით და ბრძოლის შედეგად ვახტანგმა მალევე შეძლო ათონის მთაზე სულიერი ცხოვრების აღორძინება. 1869 წელს ივერონის მახლობლად მან შეიძინა წმინდა იოანე ღვთისმეტყველის სახელობის მიტოვებული სენაკი და იქ დაბინავდა, ვიდრე ივერთა ძველ მონასტერს დაიბრუნებდნენ. ახალი სავანის აგებას დიდი წინააღმდეგობა გაუწიეს ბერძენმა ბერებმა. მათ უარი განაცხადეს საშენი მასალის მიყიდვაზე, რამდენჯერმე დაანგრიეს აშენებული ტაძრის კედლები, ჩაანგრეს გზები და სხვ. დაახლოებით 1870 წელს ათონის მთის წმინდა ილია წინასწარმეტყველის კელიაში მცხოვრებმა სქემმღვდელ-მონაზონმა ქრისტეფორემ ვახტანგი ბენედიქტეს სახელით ბერად აღკვეცა მცირე სქემაში. უცნობია, თუ სად მოხდა მისი კურთხევა დიაკვნისა და მღვდლის ხარისხში. აქედან იწყება ინტენსიური მუშაობა სავანეში ძველი ქართული სამონასტრო ტრადიციების აღდგენა-დამკვიდრებისათვის.

იმ პერიოდში მთელ საქართველოში რუსი ეგზარ-

ათონის მთის წმინდა იოანე ღვთისმეტყველის სახელობის ქართველთა სავანე

ბას აღარ აკარებდნენ. ქართველ ბერთა მცირე ნაწილი ათონის მთის სხვადასხვა მონასტრში გაფანტულიყო. სამი მოხუცი ქართველი ბერი იქვე, მახლობლად, წმინდა ილია წინასწარმეტყველის სახელობის კელიაში ცხოვრობდა. ესენი იყვნენ: გაბრიელ ეპისკოპოსის ძმა — სქემმღვდელ-მონაზონი ქრისტეფორე (ახვლედიანი) და სქემმონა-

ქოსების მიერ განხორციელებული რეფორმების გამო ქართული მონასტრების მდგომარეობა განსაკუთრებით დამძიმდა. ცვლილებები შეეხო სამონასტრო ცხოვრების ყველა ასპექტს, უმთავრესად კი, მის საარსებო წყაროს. რუსული საეკლესიო ადმინისტრაციის რეფორმამ უსამართლოდ ჩამოართვა საქართველოს მონასტრებს მრავალსაუკუნოვანი კუთვნილება და ამით დამოუკიდებლად არსებობის ყველა საშუალება მოუსპო. უფლებაყრილი მონასტრებისათვის არათუ კულტურულ-საგანმანათლებლო მუშაობის წარმართვა, არამედ ბერთა კრებულის შენახვაც კი შეუძლებელი გახდა. ბევრ ქართველ ბერს უჭირდა უკანონობასთან შეგუება და როდესაც ათონის წმიდა მთის ქართველთა საგანგებო მღვდელ-მონაზონ ბენედიქტეს მიერ ქართველ მოღვაწეთა თავმოყრის შესახებ ხმა გავრცელდა, მრავალ მათგანს გაუჩნდა იქ გამგზავრების სურვილი.

საქართველოს ყველა კუთხიდან მიემხრობოდნენ ბერები ათონზე სამოღვაწეოდ. გელათის, ჯრუჭის, კაცხის, მარტვილის, ხობის, დავით გარეჯის, შუამთის ბერებმა სამშობლოსაგან შორს ჰპოვეს მყუდრო თავშესაფარი. რუსეთის წმინდა სინოდის მმართველობა ათონის მთაზე არ ვრცელდებოდა. წმინდა იოანე ღვთისმეტყველის საგანგებო ქართველ მოღვაწეთათვის თავისუფალ საქართველოზე მლოცველთა სულიერი კუნძული შეიქნა. აღდგა მწიგნობრობა, კალიგრაფია. ასევე განსაკუთრებული ყურადღება ქართული გალობის გამართვას დაეთმო. მამა ბენედიქტეს საეკლესიო გალობის სათანადოდ მოწესრიგება ძალზე ესახებოდა. ეს კარგად ჩანს მისი ერთ-ერთი წერილიდან: „ინება ყოვლად წმიდა ღვთის მშობელმან ისევე თავის წილხდომილი წრფელი ქართველნი მრჩობლ განამრავლოს და ვართ დღეს ოცდახუთი ქართველნი ბერებნი სამი მღვდელ მონაზონნი მწყობრნი ქართული მგალობელნი“.

ივერთა მონასტრის ბერძენი ბერები თავიდანვე ეწინააღმდეგებოდნენ ათონზე ქართველთა გამრავლებას, რადგან იცოდნენ, ადრე თუ გვიან მოუწევდათ კანონიერ მემკვიდრეთათვის ივერთა მონასტრის მმართველობის გადაცემა. ქართველთა საგანგებო მალე გაითქვა სახელი ათონის მთაზე. უჩვეულო კეთილშეშობებით გამორჩეულმა გალობამ ბევრი დააინტერესა: „დავინყებულები ათონსა ზედა სახელი ივერთელთა ან მადლითა ღვთისათა ცნობილ არს, და ჟამსა მცირესა საგანისა ამის არსებობისა ღვანლი მონასტრისა ამის გამოჩნდების, რამეთუ საგანესა ამას შინა ან მოგონებულ და განწყობილ არს დავინყებულები მამულისა ჩვენსა შინა საუცხოო საეკლესიო გალობა ქართული, ვითარცა ძველთა კათალიკოსთა ჩვენთა სობოროსა შინა და საუცხოვო განწყობილებითა და ტკბილხმოვანებითა გალობა ესე ან ცნობილ იქმნა და ბერძენთა და რუსთა მიერ ათონისათა ფრიად საჩინო და მოწონებულ, რამეთუ ხორანი ქართველთა მგალობელთაგანი ტკბილხმელობასა მისთვის მიწვეულ იქმნებთან ტაძართა შინა დიდთა ათონის მონასტრთა ბერძენთა და

რუსთა მიერ, რომელნიცა ან განკვირდებიან წარჩინებულისა და ტკბილხმენსა ამას გალობასა ზედა,“ — წერდა მამა ბენედიქტე 1880 წელს.

მამა ბენედიქტემ თავის თანაშემწე სქემშვდელ-მონაზონ იონასთან (ხოშტარია) ერთად აღადგინა მრავალი კეთილი ტრადიცია, რომელიც სათავეს წმინდა გიორგი მთაწმინდელის დროიდან იღებდა. მან საქართველოში მოიძია ნიჭით გამორჩეული ახალგაზრდები და ათონის საგანგებო ხარჯით მათ საფუძვლიანი განათლება მიაღებინა. აქვე ხდებოდა უძველესი ქართული ხელნაწერების გადაწერა. მონასტერში მოღვაწე ბერები ნაყოფიერად მუშაობდნენ და გულმოდგინედ ამრავლებდნენ ივერთა მონასტრის ბიბლიოთეკაში დაცულ უძველეს ხელნაწერებს, სხვადასხვა სასულიერო შინაარსის მქონე წიგნებს, და საბოლოოდ, საქართველოში გზავნიდნენ გამოსაცემად. ამ საქმით იყო დაკავებული ათონზე ქართული ეკლესიის მიერ ამჟამად წმინდანად შერაცხილი სქემშვდელ-მონაზონი ალექსი (შუშანია), რომელიც სწორედ მამა ბენედიქტემ ნაიყვანა ათონზე კარგი და ლამაზი კალიგრაფიის გამო.

ილუმენი ბენედიქტე ბევრს მოგზაურობდა რუსეთსა და სტამბოლში, ასევე საქართველოში, რათა მაშინდელ უმაღლეს საერო და სასულიერო ხელისუფლებას ყურადღება მიეპყრო ქართველთა გაჭირვებული მდგომარეობისათვის. იგი წერდა რუს და ქართველ გამოჩენილ მოღვაწეებს და დახმარებას სთხოვდა, ბეჭდავდა წერილებს, რომლებშიც წარმოაჩენდა ქართველთა დამსახურებას ივერიის საგანგებო დაარსება-განვითარებაში, ამხელდა ბერძენ სამღვდელთა პირთა მიმტაცებლობასა და ძალმომრეობას, ითხოვდა ქართველთა კანონიერი უფლებების აღდგენას, თანამემამულეებს მოუწოდებდა ენერგიული მოქმედებისა და ქართული მონასტრის დახსნისაკენ.

1879 წელს მამა ბენედიქტემ ქართველ ბერთა სახელით განცხადებით მიმართა მთავრობის ადგილობრივ ორგანოებსა და საქართველოს მთავარმართებელს ივერთა მონასტრის დაბრუნების შესახებ. 1879 წლის 22 მაისს ქუთაისის გუბერნიის თავად-აზნაურთა კრებამ განიხილა საკითხი, დაგმო ბერძენი ბერების მტაცებლური ძალადობა და ერთხმად დაადგინა: თავად-აზნაურთა წინამძღოლმა იშუამდგომლოს მთავრობის წინაშე, რათა ივერთა ლავრა დაუბრუნდეს ქართველ ბერთა ძმობას, ამასთანავე, ქართველ ბერებს მიეცეთ უფლება მონასტრის იმ უძრავი ქონებით სარგებლობისა, რომელიც ჩვენს მეფეებს, და საერთოდ, წინაპრებს სხვადასხვა საუკუნეში შეუწირავთ ივერთა ლავრისათვის.

მიუხედავად ამისა, ქართველთა მდგომარეობა ათონზე კიდევ უფრო გაუარესდა. ბერძენთა მოძალეობა და ქართველთა შევიწროება ყოველგვარ ზღვარს გასცდა. ქართველი საზოგადოებისა და რუსეთის საერო და სასულიერო ხელისუფლების მხარდაჭერამ სასურველი შედეგი ვერ გამოიღო. ბერძენი კიდევ უფრო გააქტიურდნენ და ქართველთა ნაკვალევს მოსპობა-განადგურებას შეუდგნენ. ერთი ათონური

ხელნაწერის ცნობით, 1883 წელს „ბერძნებმა მონასტერში დახატული ქართველი მეფის და დედოფლების სახელი ამოხოცეს და ბერძნის დაწერეს, ვითომცა მათი მეფეები ყოფილიყოს. თორნიკეც ამოხოცეს“.

მამა ბენედიქტეს ძალისხმევითა და მონდომებით XIX ს-ის მიწურულსა და XX ს-ის დასაწყისში ქართველთა სავანეში უკვე 50-ზე მეტი ქართველი ბერმონაზონი მოღვაწეობდა. მიუხედავად მწირველი მოძღვრების ნაკლებობისა (სამ-ოთხ კაცზე მეტი არ იყვნენ), წირვა-ლოცვა ყოველდღიურად აღესრულებოდა.

ათონის მთის ქართველთა ახალი სავანე უამრავ შეწირულებას იღებდა, რადგან ათონზე ცხოვრება და არსებობა დიდ ფინანსებს მოითხოვდა. სწორედ ამ პერიოდში ქართველმა ბერებმა კიდევ ერთხელ მიმართეს დახმარებისათვის რუსეთის მთავრობას, რომელმაც შეინყნარა მათი თხოვნა და იმ შემოსავლებიდან, რომელიც ივერთა მონასტერს ეძლეოდა, როგორც დახმარება, 300 თუმანი განუწესა. ათონელმა ბერძნებმა ოსმალეთის მთავრობისგანაც მიიღეს ბრძანება, რომ ქართველები არ შეეწუხებინათ, მაგრამ მათი ძალადობის წინაშე ეს ყოველივე ამაო აღმოჩნდა. ისინი აიძულებდნენ ქართველებს, დაეტოვებინათ ათონის მთა, არ აძლევდნენ ნებას გამოეყენებინათ შეშა, წყალი, ალედგინათ დაზიანებული შენობები.

მიუხედავად იმისა, რომ მამა ბენედიქტემ დიდი ამაგი დასდო ქართველთა მონასტერს, მას თანამოძმეებისგანაც მრავალი უსიამოვნების გადატანა მოუხდა. ზოგიერთებმა მას ფულის მითვისება დააბრალეს, ასევე განიკითხავდნენ მონასტერში ხშირად არყოფნის გამო და მოძღვარს დიდი განსაცდელები დაატყდა თავს. ჟურნალ „მწყემსის“ რედაქციამ იგი მატყუარად, მძარცველად და „შინაურ აშინოველად“ გამოაცხადა. ამ ცილისწამებისათვის მამა ბენედიქტემ „ივერიის“ რედაქციას წერილით მიმართა და მკითხველს თავისი მოღვაწეობის მნიშვნელობა ივერთა მონასტრისათვის განუმარტა:

„ვისაც ქრისტეს სარწმუნოება და სამშობლო უყვარს, იმას ეცოდინება ჩემი მოღვაწეობა ჩემს მიერ აშენებულ სავანისათვის და ღვაწლი ივერთა მონასტრის ამოგებისათვის“.

XIX საუკუნის 90-იან წლების ბოლოს მამა ბენედიქტე საქართველოშია. იგი სამეგრელოში, ნახარებაოს ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის ხარების სახელობის მონასტერში აგრძელებს მოღვაწეობას.

1900 წლის 30 მარტი-10 აპრილის წმინდა სინოდის ბრძანების საფუძველზე, ნახარებაოს მონასტრის სქემამღვდელ-მონაზონი ბენედიქტე დავით გარეჯის მონასტრის წინამძღვრად დაინიშნა და ილუმენის წოდება მიენიჭა.

სოფის მამათა მონასტრის საჰმო 1910-იანი წლები
მარცხნიდან სხვადას: მღვდელ-მონაზონი ლუკა (ნაღარაიშვილი, შემდგომში - არქიმანდრიტი), მღვდელ-მონაზონი დიონისე (ათონზე ნაყოფი ბარაღ), სავარაუდოდ, მონასტრის წინამძღვარი, ილუმენი დიმიტრი (პარკანია), უცნობი მღვდელ-მონაზონი, მღვდელ-მონაზონი ანდრია (გოგაჩია) და გარდაცემი ალექსი (მირცხულავა, შემდგომში - არქიმანდრიტი)

1901 წლის 8-18 აგვისტოს წმინდა სინოდის ბრძანების საფუძველზე, მამა ბენედიქტე ავადმყოფობის გამო წინამძღვრობიდან გადადგა და სამეგრელოში ხობის მონასტრის უშტატო წევრად დაინიშნა.

საქართველოში ყოფნისას იგი დროს უქმად არ კარგავდა. ქართველ ბერთა მიმოსვლა და კავშირი ათონზე რომ არ შეწყვეტილიყო, ამისათვის მან რუსეთის მთავრობას და გურია-სამეგრელოს ეპისკოპოსს ალექსანდრეს (ოქროპირიძე) სთხოვა, ხობის მამათა მონასტრის ეზოში აშენებულყოფი ორსართულიანი შენობა, რომელიც ათონის მთის წმინდა იოანე ღვთისმეტყველის სახელობის მონასტრის დაქვემდებარებაში იქნებოდა. მისი აზრით, ხობის მონასტერი „მთელ კუთხეს საუნჯედ შეექმნებოდა“ და ვისაც ათონზე წასვლა არ შეეძლო, სამონასტრო ცხოვრებას ამ მონასტერში გაივლიდა. აი, რას წერდა იგი ეპისკოპოსს ალექსანდრეს 1902 წლის სექტემბერში: „როგორც თქვენს მეუფებას მოეხსენება, უძველესი დროიდან ათონის მთის სავანეებს გააჩნდათ თავისი მეტოქეები საქართველოში, რითაც ხორციელდებოდა ცხოველი კავშირი ათონის მთის მონასტრებსა და ქართულ სავანეებს შორის. ამის წყალობით, ათონის მთის მკაცრი და ასკეტური ცხოვრების ბერული წესი საქართველოშიც აღწევდა და განამტკიცებდა აქაურ მოღვაწეებს ქრისტეს მსახურებაში. სამწუხაროდ, უკანასკნელ საუკუნეებში განვითარებულმა მოვლენებმა ეს ტრადიცია მოშალა და მეტოქეებიც გავრავლდა და დაცარიელდა. ამიტომ, მოგმართავთ თხოვნით, რომ დაგვრთოთ ნება ხობის მონასტრის ეზოში ავაშენოთ ორსართულიანი შენობა, სადაც გვექნება საშუალება ათონის მთის ბერებს საქართველოში მყოფობის ჟამს ვიცხოვროთ იქ, და ჩვენი არ ყოფნის პერიოდში კი ხობის მონასტრის

საძმო გამოიყენებდა ამ შენობას თავისი შეხედულებისამებრ. ამჟამად მეც ამ მონასტერში ვდგევარ. ეს კარგი იდეა არანაირად არ იმოქმედებს ხობის მონასტერზე უარყოფითად, პირიქით, მხოლოდ სიკეთეს მოუტანს მას. ამასთანავე, წარმოგიდგენთ გეგმას ორსართულიანი შენობისას და უმდაბლესად გთხოვთ, დაგვრთოთ ნება, დავინყოთ მშენებლობა უახლოეს პერიოდში“.

ეპისკოპოს ალექსანდრეს მოენონა მამა ბენედიქტეს განზრახვა და 1902 წლის 28 ოქტომბერს დართო ნება მშენებლობის დასაწყებად, მაგრამ ხობის მონასტრის იმუამინდელი წინამძღვრის უარის გამო და ისევ ჟურნალ „მწყემსის“ რედაქტორის ჩარევით ეს კეთილი წამოწყება ჩაიშალა.

XX საუკუნის დასაწყისში ათონის მთის პრობლემებით დაინტერესდა ცნობილი ქართველი მეცნიერი და მკვლევარი ალექსანდრე ხახანაშვილი, რომელმაც იმოგზაურა წმინდა მთაზე. ალექსანდრე ხახანაშვილმა ქართველი ბერების მოთხოვნა სამართლიანად მიიჩნია და გაზეთ „პეტერბურგის უწყებანში“ შესაბამისი წერილიც გამოაქვეყნა სათაურით: „როგორ უნდა გათავდეს ბერძენთა და ქართველთა საქმე ძველს ათონზე“.

მამა ბენედიქტე გამოეხმაურა ამ სტატიას და წერილიც მისწერა ცნობილ მეცნიერს:

„თქვენო მაღალშობილებავ, მონყალევო ხელმწიფევ ალექსანდრე სოლომონის ძე ხახანაშვილო, მაღლი კურთხევით გიკითხავთ უზენაესისა განგებასა, ვითხოვთ თქვენსა უვნებელსა ცხოვრებასა, თქვენი კეთილთურთ. თქვენ ათონისა მიწაზე ბრძანებულხართ ქართველთა ჩვენ სავანეში, და საწყალი ჩვენი მდგომარეობაცა გიხილავთ, როგორცა მწერს მამა იონა, ჩემი თანაშემწე, მონაწილეობასა შეძლებისადაგვარათ, როგორცა მამულის ერთგული ღებულობთ ჩვენი წინააღმდეგი, ბერძნისა ძმებისაგან შეინროებასა. მაგრამა ძმებსა ვერ მოუხსენებიათ, სწორედ, რადგან იმათ საქ-

საჰმიღუმენი ბენადიქტე (ბარკალავა)

მისაგანი არ იცინან, ჩვენ ახლა ვთხოვლობთ... იანვრის ოცამდის იმერეთში საქმეებისათვის დავრჩე მერმე გრანიცაში გეახლები“.

სამწუხაროდ, ილუმენი ბენედიქტე ვერ ელირსა ალექსანდრე ხახანაშვილთან შეხვედრას. 1911 წლის შემოდგომაზე მას მოულოდნელად დამბლა დაეცა და ორი-სამი თვის ავადმყოფობის შედეგად, ამავე წლის 23 დეკემბერს აღესრულა.

ჟურნალი „შინაური საქმეები“ გამოეხმაურა მის გარდაცვალებას და 1912 წლის პირველ ნომერში მცირე ნეკროლოგიც მიუძღვნა მას: „23 დეკემბერს გარდაიცვალა ცნობილი მღვდელმონაზონი ბენედიქტე (სოფელში ვახტა ბარკალავა). განსვენებულია ძველ ათონზე ბერძნებისაგან შეიძინა და განაახლა ყო-

ფილი ქართველთა იოანე ღვთისმეტყველის მონასტერი. ბევრი იღვანა, რომ ეს სავანე უზრუნველყოფს ნივთიერად და მასთან დაებრუნებია დიდებული ივერიის მონასტერიც. ბევრი შეცდომა მოუვიდა მას ამ ეკლიან გზაზე, ბევრი შეიძლება თითონაც დააშავა, მაგრამ ერთი კი უეჭველია, რომ მან ჩასდგა საძირკველი და შესაძლებელი გახდა ბერძნის ბერებთან ბრძოლა და მათგან ივერიის მონასტრის დაბრუნების სურვილი აღძრა ქართველთა შორის. დღეს ამ საქმეზე მუშაობს ბევრი ჭეშმარიტი ქართველი და ვინ იცის, შეიძლება შორს აღარ არის ის დრო, როცა ქართველი მოღვაწენი ხელახლა ააყვავებენ ჩვენ დედამონასტერს, რომელსაც ამდენი ღვაწლი მიუძღვის ჩვენი სამშობლოს სარწმუნოების ზნეობრივად აღზრდა-განვითარებაში. განსვენებული არ ყოფილა ნასწავლი კაცი და ამ ზომამდე მოიყვანა საქმე, ეხლა ურიგო არ იქნება, რომ ამ საქმეს სათავეში ჩაუდგებოდეს და აწარმოებდეს ადგილობრივ ვინმე ჩვენი ნასწავლი ბერთაგანი. ეჭვგარეშეა, რომ ამით იგი მეტ მაღლს ჩაიდენს და მეტ სახელს დაიმსახურებს ჩვენი ერის ისტორიაში, ვიდრე სხვა სამსახური. სამკალი მზათაა, თუ მომკალი გამოჩნდება“.

ბარკალავა დაბეჭდილი ხატის ავტორია - ლაშა კინწურაშვილი

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავინახოთ ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 298 95 41; 272 13 50; 5(99) 54 82 29; 5(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

გთხოვთ, გაზეთს გაუფრთხილდეთ მასში დაბეჭდილი მასალების გამო

გთხოვთ, დაეალიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე:

სს „ლიბერთი ბანკი“ (მთანმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406).

ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: წმ. ანდრია პირველწოდებულის

სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000

ელ.ფოსტა: patriarchatepress@yahoo.de მის: ერეკლე II-ს მოედანი

№1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე
რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54
სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი (მოლაშვილი), მარიამ გაგუა, ნინო გაგუაშვილი, თამარ ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გერცელეზა: ცარო ვარდიშვილი, მამუკა კვაჭანტირაძე; დამკაბადონებელი: ვალერიან ჯუღელი, ოპერატორი, ზოია კობახიძე

საზოგადოებრივი აზრის კვლევა

კომპიუტერული ეკლესიის მეთაურის ირეკენი

კომპიუტერული ეკლესია, რომლის მეთაური შენუდა III მარტს გარდაიცვალა, სულ მალე ახალ პაპს აირჩევს.

ეკლესიის მომავალი მეთაურის პრეტენდენტთა სიას აქტიურად განიხილავენ კომპიუტერული სასულიერო პირები. საბოლოოდ, სიიდან ამოირჩევა სამი კანდიდატურა, წარწერები მათი სახელით საკურთხეველში მოთავსდება. საბოლოო არჩევანს გააკეთებს ბავშვი: ვის სახელსაც იგი ამოიღებს, სწორედ ის გახდება პაპი შენუდა III-ის შემცვლელი.

აღსანიშნავია, რომ კომპიუტერული ეკლესია 15 მილიონამდე მიმდევარს ითვლის, საკმაოდ დიდი სამრევლოები აქვს ეგვიპტესა და ეთიოპიაში, ასევე ევროპაში და ჩრდილოეთ ამერიკაში.

თურქეთში სახარების

დაბრუნების შესახებ განცხადება

„თურქეთის პროტესტანტული ეკლესიების ალიანსმა“, რომელიც „მსოფლიო ევანგელისტური ალიანსის“ ნაწილს წარმოადგენს, თავისი აღშფოთება გამოხატა თურქეთში დაბრუნების მათეს სახარების ახალ გამოცემასთან დაკავშირებით, რომელიც ქრისტიანობის მთავარ პრინციპებს ამარცხებს.

სახარება გასული წლის ბოლო ამერიკული პროტესტანტული ორგანიზაციების — „Wycliffe Bible Translators“-ის, „Summer Institute of Linguistics“-ისა და „Frontiers“-ის თაოსნობით გამოვიდა. საინტერესოა, რომ გამოცემებზე მუსლიმანთა „მგრძნობიარე ხასიათიდან გამომდინარე“ სახარებისეული ტექსტი „შეარბილეს“ და „მამა ღმერთისა“ და „ძე ღმერთის“ ნაცვლად თარგმნეს „ღმერთი“ და „ღვთის წარმადგენელი“, ხოლო სახარების უკანასკნელი, 28-ე თავის ბოლოს, მაცხოვრის სიტყვები: „ნათელ-სცემდით მათ სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა“ — შეცვალეს, როგორც „განმანდებთ ალა-

ჰის, მისი მესიისა და სულიწმინდის სახელით“.

თურქეთის ქრისტიანებმა სახარების ახალი გამოცემა ქრისტიანული სწავლებების ყოვლად მიუღებელ შეზღუდვად, გარყვნად მიიჩნიეს და შესაბამის სტრუქტურებს ტექსტის სერიოზული კვლევისკენ მოუწოდეს. მათი თქმით, სახარების ამ რედაქციამ შესაძლოა ხელი შეუწყოს ქვეყანაში ქრისტიანობის განვითარებას.

„პროტესტანტთა ალიანსი“ ქვეყანაში პროტესტანტული სამრევლოების დიდი რაოდენობას ითვლის. 2011 წელს ორგანიზაციამ გამოსცა „მოხსენება თურქეთში ქრისტიანთა უფლებების დარღვევის შესახებ“. მიუხედავად იმისა, რომ ქრისტიანობას ქვეყანაში მრავალსაუკუნოვანი ისტორია აქვს, სხვადასხვა მონაცემებით, დღეს ქრისტიანთა რიცხვი თურქეთში 0.1%-იდან 0.6%-მდე მერყეობს.

მუსლიმანები აია სოფიას

მართლმადიდებლობის ითხოვნა

26 მაისს სამი ათასი რადიკალურად განწყობილი ისლამისტი თურქი გამოვიდა სტამბოლში მოთხოვნით, მართლმადიდებლობის უდიდესი სიწმინდე — აია სოფიას ტაძარი (ამაჟამად მუზეუმი) მეჩეთად გადაკეთდეს. მიტინგის საბაზი გახდა თურქების მიერ კონსტანტინოპოლის ალექსანდრე 559 წლისთავი.

მუსლიმანებმა ტაძრის კედელთან ლოცვა აღასრულეს და შემდეგ ხმამაღლა ითხოვდნენ 1934 წელს მიღებული კანონის გაუქმებას, რომლის თანახმადაც, აია სოფიაში ყოველგვარი რელიგიური ცერემონია იკრძალება. „წმინდა სოფიას მეჩეთი უნდა გათავისუფლდეს მარნუხებისგან“, — განაცხადა ისლამური პარტია „საადატის“ გენერალურმა მდივანმა მუსტაფა კამალაკმა.

მომზადდა

თამარ ასათიანმა

ფოტომატიანე

მღვდელი გიორგი დუმბაძე

იგი „უკიდურეს სიღარიბეში ყველაზედ

მდიდრად სთვლიდა თავს“

1803-1883

ცნობილი საეკლესიო მოღვაწე და მგალობელი მღვდელი გიორგი დუმბაძე გურიის სამთავროში, საეკლესიო აზნაურის ოჯახში დაიბადა. საარქივო საბუთების მიხედვით, რომელიც დაცულია საქართველოს სახელმწიფო ცენტრალურ საისტორიო არქივის საქართველო-იმერეთის სინოდალური კანტორის ფონდში, იგი 1803 წელს დაიბადა, ხოლო ზეპირი გადმოცემებითა და თანამედროვეთა ჩანაწერებით, 1783 წელს.

დუმბაძეთა გვარი საუკუნეთა განმავლობაში ერთ-

გულად ემსახურებოდა დედაეკლესიასა და სამშობლოს. XVII საუკუნეში შემოქმედის კათედრაზე მოღვაწეობდა მიტროპოლიტი იაკობი (დუმბაძე), რომელიც დიდ როლს ასრულებდა მაშინდელ საქართველოს პოლიტიკურ და საეკლესიო ცხოვრებაში. ამ ღირსეული გვარის წარმომადგენელი იყო მღვდელი გიორგი დუმბაძე. პატარა გიორგი სიყრმეიდანვე აღსაზრდელად მიიღეს ჯუმათის მთავარანგელოზთა სახელობის მონასტერში, სადაც მიტროპოლიტ ნიკოლოზთან (შერ-

ვაშიძე) საფუძვლიანად შეისწავლა წერა-კითხვა, წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი. განსაკუთრებით კარგად იცოდა მან ქართული საეკლესიო გალობა და ღვთისმსახურება. XIX საუკუნის 20-იანი წლების დასაწყისში შემოქმედის საკათედრო ტაძარში მღვდელმთავრად განამსესეს. 1824 წელს გიორგი მიტროპოლიტმა ნიკოლოზმა დიაცვანად აკურთხა, ხოლო 1826 წლის აპრილში მღვდელად დაასახა ხელი და შემოქმედის საკათედრო ტაძრის მღვდელმსახურად დანიშნა. მამა გიორგი ადრეულ ასაკში დაქვრივდა, რის გამოც მან ერში სამსახური მიატოვა და მთელი თავისი ცხოვრება შემოქმედის მონასტერს დაუკავშირა. იგი მონასტრის ერთ-ერთ სენაკში დასახლდა და მუხლჩაუხრელ ღოცვასა და მსახურებაში გაატარა მთელი ცხოვრება.

მამა გიორგი, თანამედროვეთა გადმოცემით, თავის სამწყსოს ჭეშმარიტი მოძღვარი და მზრუნველი მწყემსი ყოფილა, თუმცა მის შესახებ ბევრი ცნობა არ მოგვეპოვება. თუ რამ შემორჩა, ისიც ძველ პირთა გადმოცემებია. გთავაზობთ რამდენიმე მათგანის მოგონებებს.

ცნობილი მეცნიერი და ისტორიკოსი დიმიტრი ბაქრაძე თავის შედგენილ წიგნში „არქეოლოგიური მოგზაურობა გურიაში და აჭარაში“ მამა გიორგის შესახებ წერდა:

„შე ვამთავრებ ამ გრძელ თავს, მაგრამ დასასრულს საჭიროდ მიმაჩნია ორიოდ სიტყვა ვთქვა ერთ ფრიად საინტერესო კაცზე, რომელსაც შემოქმედში შეხვდი. ეს არის შემოქმედის მკვიდრი მღვდელი გიორგი დუმბაძე, რომელიც 90 წლისაა, მაგრამ სრულად შემორჩენია როგორც ფიზიკური მხნეობა, ისე სალი გონება. 40-50 წლის წინათ, როცა ჩურუქ-სუში ქრისტიანობა ჯერ კიდევ ცოცხლად ახსოვდათ და აქაური ეკლესიები ყველა მთელი იყო, გიორგი დუმბაძე იქაური მოსახლეობის მოწვევით სხვა გურულ მღვდლებთან ერთად დადიოდა იქ ქრისტიანული საეკლესიო წესების აღსასრულებლად. 1820 წელს მან საკუთარი თვალთა ნახა პოლკოვნიკ პუზირევსკის მკვლელობა შემოქმედში და მისი მკვლელობის ვითარებას ისე ჰყვება, რომ სავსებით ეთანხმება ჩვენს ხელთ არსებულ ოფიციალურ ცნობებს. მაგრამ მისი ნაამბობი უფრო დანერვილებითია. 1828 წელს იგი მონაწილეობდა რუსეთ-თურქეთის ომში და გენერალ გესენის რაზმთან ერთად ულაშქრია ჩურუქ-სუსა და ციხისძირში.

დუმბაძეს კარგად ახსოვს უკანასკნელი შემოქმედელი იოსები, რომელიც, მისი სიტყვით, თაყაიშვილების გვარიდან იყო. ზოგიერთი მისი ცნობა, განსაკუთრებით გურიის მთავრების სვიმონისა და მისი შვილის, უკანასკნელის წინა გურიელი მამია V-ის ეპოქის დამახასიათებელი, აგრეთვე ეთანხმება ჩემს მიერ შეგროვებულ წერილობით სიგელებს, ასეთია, სხვათა შორის, მისი ცნობები ტყვით ვაჭრობაზე გურიაში; ამ დანაშაულში მხილებულთა ცოცხლივ დანებაზე; ეგრეთ ნოდებულ ღვთის სამართალზე ანუ ორთა ბრძოლით, მდულარებითა და გახურებული რკინით გამართლებაზე, რომელსაც და-

საბამი მიეცა ჯერ კიდევ ძველ არიელებში. ასევე შევხები დუმბაძის ნაამბობს სამართლის იმ ფორმის დანერვილებითს აღწერაზე, რომელიც გურიასა და მთელ საქართველოში ცნობილია „შანთის“ სახელით.

მღვდელი გიორგი დუმბაძე გურიაში მოგზაურობისას უნახავს მწერალსა და ისტორიკოსს თედო სახოკიასაც. აი, რას წერდა იგი მის შესახებ:

„ამ ოცი წლის წინათ შემოქმედში ღრმად მოხუცებული მღვდელი გიორგი დუმბაძე ცხოვრობდა. რადგან ამ გორაკის (იგულისხმება შემოქმედის მონასტერი), კლდეში მშვენიერი საშენი ქვაა, ეს მღვდელიც ხშირად მუშაობდა აქ და ქვას აზიდვინებდა“.

ყველაზე ვრცელი და საინტერესო მასალა მამა გიორგის შესახებ შემოგვინახა ცნობილმა საეკლესიო მოღვაწემ და მგალობელმა, დეკანოზმა რაჟდენ ხუნდაძემ, რომელმაც ჟურნალ „მწყემსის“ რედაქტორის, დეკანოზ დავით ლამბაძის თხოვნით მოიძია ინფორმაცია იმჟამად ახალგაზრდაცვლილ მოძღვარზე, თუმცა მამა რაჟდენის პუბლიკაციამდე თავად დეკანოზ დავითის მოგონებები გამოქვეყნდა ჟურნალ „მწყემსის“ 1893 წლის XV-XVI ნომრებში:

„ხშირად შეხვედებით კაცს, რომელიც აღჭურვილია სწავლით და მეცნიერებით და თქვენ ფიქრობთ, რომ ამისთანა კაცს დიდი ნაყოფის მოტანა უნდა შეეძლოს და დიდი გავლენაც უნდა ჰქონდეს სხვა მოძმეთა და მოყვასთა უფრო მცირე ნასწავლ და განუვითარებელ პირთა ზედა. მაგრამ ზოგიერთებში ამ სწავლა-მეცნიერებას შესაფერი ნიადაგი ვერ მოუპოვებია და ამიტომ სულ სხვა შედეგს ხედავთ. ხშირად შეხვედებით ისეთ პირთაც, რომელთაც მცირე განათლება მიუღიათ, მაგრამ ამ მცირე განათლებას ისეთი ნიადაგი დახვედრია კაცში, რომ მას დიდი ნაყოფი მოუტანია და დიდი გავლენაც მოუპოვებიათ მოძმეთა და მოყვასთა შორის. სწორედ ამ უკანასკნელი კაცების რიცხვს ეკუთვნოდა ან უკვე განსვენებული მამა გიორგი დუმბაძე. ეს უბრალო სოფლის მღვდელი ისე უხვად იყო დაჯილდოებული ჭეშმარიტი ქრისტიანული ყველა თვისებით, რომ განსვენებულის ორიოდ სიტყვა და ერთი მისი შეხედვა საკმაო იყო, რომ კაცს ეთქვა: აი სწორედ ჭეშმარიტი ქრისტიანი მოძღვარი, აღზრდილი საქართველოს ნიადაგზედ მაცხოვრის სახარებისამებრ. მამა გიორგი დუმბაძე უკიდურეს სიღარიბეში ყველაზედ მდიდრად სთვლიდა თავს; უბრალო სოფლის მღვდელი, გარემოცული ქვეყნიური ათასნაირი ამაოებით და უსიამოვნებით, პირველ მოსამსახურედ რაცხდა თავს, როგორც მოძღვარი მაცხოვრისა. ის ყოველთვის ხელმძღვანელობდა მაცხოვრის მცნებით: „შეიყვარე მოყვასი შენი, ვითარცა თავი თვისი“. ამ მცნების ხსოვნა საკმაო იყო განსვენებულისათვის, რომ იგი სახარების მცნებებს არ გარდასულიყო თავის მოქმედების დროს. რაც უფრო დიდი განათლების და ნამსახურების მექონეც უნდა იყოს დღეს კაცი, ძნელად მოიპოვებს იგი იმ პატივს, იმ სიყვარულს და მოძღვარ-მონაფეთა შორის იმ კეთილ-

განწყობილებას, როგორი პატივისცემაც მოპოებული ჰქონდა მამა გიორგის. რა იყო მიზეზი ამ მშვენიერი მოძღვარ-მონაფურო კეთილ-განწყობილებისა და ურთიერთის პატივისცემისა? აი, როგორ იქცეოდა მამა გიორგი დუმბაძე სამრევლოში: როდესაც გარდაიცვლებოდა მის სამრევლოში ვინმე, მამა გიორგი მაშინვე გამოცხადდებოდა ჭირისუფლის სახლში, ან და სიკვდილის დღეს გარდაცვალებულის ოჯახში იყო. ანუ-გეშებდა სნეულს, ხოლო გარდაცვალების შემდეგ უსრულებდა საჭირო მღვდელმოქმედებას და კაპეიკიც რომ არ მიეცათ მამა გიორგისთვის, ის არასფერს არ ეტყოდათ. კარგად იცოდა, რომ მისი მონაფე მის შრომას უსასყიდლოდ არ დასტოვებდა. ჭირისუფალს ერთ თვეს იქით მიჰქონდა ფული თავის მოძღვართან.

— ბატონო მოძღვარო, მოგართვი შენი ახი, მიიღეთ საწირავი, ეუბნებოდა მამა გიორგის ჭირისუფალი.

— დათვალე, შვილო რამდენია, უპასუხებდა მამა გიორგი დუმბაძე.

მომტანი ითვლიდა ფულს და აღმოჩნდებოდა ან თუმანი ან 6 მან. და ან მეტი.

— გაყავი ეგ ფული შუაზედ, ნახევარი მე მომეცი და ნახევარი უკან წაიღე, შვილო, ეტყოდა მამა გიორგი ფულის მომტანს. მომტანი ხშირად უარზე იდგა და არ მიქონდა ფული უკან. მამა დუმბაძე კი ნახევრის მეტს არ იღებდა იქიდან, რასაც საწყალი გლეხი მიუტანდა მას თავის სურვილით. ვსთქვათ, მამა დუმბაძე ხედავდა, რომ მისი სამწყსო შევიწროებული იყო უგზოობით და უხილობით. ამ შემთხვევაში მამა გიორგი დუმბაძე პირველი ინიციატორი იყო. სანამ ჩინებულ გზატკეცილებს არ გაიყვანდა თავის სამრევლოში თავისივე სამრევლოს დახმარებით და საშუალებით. ის ვერ მოისვენებდა. იმას არ უმაგრდებოდა არც კლდე და არც მთები. მამა გიორგიმ იცოდა, თუ რა გაჭირვებული საქმე აქვს სოფლელებს ხიდების უმექონებლობით. ყოველ ღონისძიებას ხმარობდა იგი, რომ ხიდები გაკეთებულიყო წყლებზედ და ხალხს გაადვილებოდა ერთმანეთში მიმოსვლა“.

ჟურნალ „მწყემსის“ მე-18 ნომერში კი უკვე მღვდელ რაფდენ ხუნდაძის მასალა დაიბეჭდა:

„გურიის მაზრაში, შემოქმედის მონასტრის გალავანში, თითქოს მონასტერზედვე მიშენებულია სოფელ შემოქმედის სამრევლო ეკლესია, რომელსაც ღვთაების ეკლესიას ეძახიან. აი, ამ ეკლესიის მრევლის მღვდლად ითვლებოდა ყველასაგან პატივცემული განსვენებული მამა გიორგი დუმბაძე. მთელი გურიის საზოგადოება დიდ პატივს სცემდა განსვენებულ მოძღვარს. ის იყო მტკიცე და შეურ-

მღვდელი გიორგი დუმბაძე

ყველი ხასიათის. იყო ზედმინე-ნით მცოდნე საღვთო წერილისა და გალობისა. იმისი სახლის კარები სწავლის მსურველთათვის მუდამ ღია იყო, ვინც და რომელი წოდებისაც უნდა ყოფილიყო იგი. ნამეტურ ვისაც ნიჭს შეამჩნევდა სწავლისას, ის იყო იმისი მხიარულების საგანი; მისი ღარიბის პურის ჭამა ყველა ამგვარ პირთა საზიარო იყო! შენ-ჩემობა სძულდა. არ უყვარდა აგრეთვე მჭევრმეტყველება, იგი თავის მრევლს, ორი-სამი სიტყვით დააჯერებდა, რაც საჭირო იყო და თუ მოხდებოდა ასში ერთხელ, რომ მის სიტყვას პირველი თქმისთანავე ვერ მიითვისებდა, ვისაც ეუბნებოდა, ამ შემთხვევაში ასე იტყოდა ხოლმე: ამას უთუოდ მონათვლა აკ-

ლიაო. იმისი მტკიცე და შეურყეველი ხასიათი იმაში გამოიხატებოდა, რომ ყოველი წოდების კაცს, ვინც უნდა ყოფილიყო იგი: თავადი თუ აზნაური, ერის კაცი, ბერი, მღვდელი და თუგინდ თვით მღვდელმთავარიც, რაც სათქმელი ჰქონდა, დაუფარავად, გაბედვით და თითქმის ბრძანების კილოთი ეტყოდა.

მამა გიორგი ზრუნავდა თავისი მრევლის სულიერი და ხორციელი კეთილ მდგომარეობისთვის. წირვა-ლოცვა ძალიან უყვარდა და შემოქმედის მონასტერში თუ ვინმე კანონიერად ვერ წაიკითხავდა წიგნს წირვა-ლოცვის დროს, ვაი იმისი ბრალი! ვინც უნდა ყოფილიყო იგი, მაშინვე მიაძახებდა და თავის შეცდომას უსწორებდა. იქნება ასში ერთხელ მონასტრის არქიმანდრიტს გაეხედნა მისთვის და ეთქვა: „მამა გიორგი, საზოგადოებაში შერცხვება, ისე რომ შეუძახებ კაცს ისე ცოტა შეცთომისათვისო“. მამა გიორგი ესეთს პასუხს მიუგებდა: „არა, მამა არქიმანდრიტო, ღმერთთან ტყუილის თქმა კაცს არ ეპატიებაო; ერთი ეს და მეორე: ერთხელ რომ შერცხვება, მეორედ დაუკვირდება და კითხვაში სიცრუეს აღარ იტყვისო“. ასე, ამ რიგად მრავალი მნიგნობარი გაუწილებოდა სირცხვილისაგან და თუ კარგად თავის იმედი არ ჰქონდა ვისმე, ისე მამა გიორგისთან წიგნის წაკითხვას ვერ გაბედავდა. კარგად ქართული კითხვა-გალობის მცოდნე უყვარდა და ძალიან თავაზიანად ექცეოდა. როგორც ვიცით, ყველასგან ცნობილს, სახელოვან ქართული გალობის მცოდნეს ბატონ ანტონ დუმბაძეს პირველად იმისგან აქვს ნასწავლი ქართული გალობა და შემდეგ სხვადასხვა ადგილებზე დაუმთავრებია. შვილი არ ჰყავდა, რადგან ძალიან მალე დაქვრივებულია... ცხოვრება თვით მონასტერში ჰქონდა; ყანას არ ამუშავებდა, მაგრამ უსაქმოდ ერთ წამსაც არ გააცდენდა. იმისი სამუშაო იყო მუდამ სასოფლო გზის კეთება, დღეს ერთს გააკეთებდა, ხვალ მეორეს, ზეგ მესამეს და ასე განუწყვეტლად მუშაობდა. სადილისათვის ხან ერთ მის მრევლთაგანს შეუთვლიდა დიაკვნის პირით მჭადი და ღვინო გამო-

შაჰრუხანის მონასტარი

მიგზავნეო და ხან მეორეს და თანაც, უთუოდ ის უნდა გაგეგზავნა, რასაც შეუთვლიდა. სამაგიეროდ, მამა გიორგიმ არ იცოდა თავის მრევლთან მღვდელმოქმედებისათვის ფულების თხოვნა.

მამა გიორგიმ იცოდა თავზე თათრული სარტყელის შემოხვევა და იმაზე დიდი, ძალიან დიდი ფაფანაკი ქუდის დახურვა. წელზედაც თათრული სარტყელი იცოდა. როცა ანაფორა შემოაგვებოდა და შემთხვევით ამ დროს მისვლა შეხვდებოდა განსვენებულ გურიის ეპისკოპოსს გაბრიელთან, მამა გიორგი ასე ეტყოდა ყოვლადსამღვდელოს: ორი ანაფორა თუ გაქ, ერთი მომეცი (როგორც ზევით ვთქვით, მამა გიორგის ზედმეტი სიტყვის თქმა არ უყვარდა). ყოვლადსამღვდელოც იმ წამს მისცემდა ანაფორას. ახალი ზნეწესის მიმდევარი არაფერში არ იყო და არც უყვარდა. მხოლოდ ერთადერთი ჩაი იყო იმისი საყვარელი ყველა ახლებში. ნაშუადღევს რომ შეხვდებოდა, ყოვლადსამღვდელო ეტყოდა: მამა გიორგი, უსადილო იქნები, სადილი მიირთვიო; მამა გიორგი ასე ეტყოდა: სადილი არ მინდა და ჩაის თუ მასვემ, კარგი იქნებაო.

ღმერთმა ჰქმნას, რომ მამა გიორგი დუმბაძის

მსგავსი ჭეშმარიტი კაცი და მრევლათვის საყვარელი მოძღვარი მრავალი გვყოლებოდეს.

საუკუნოდ იყოს ხსენება მისი“.

დასაზუსტებელია მამა გიორგის გარდაცვალების ზუსტი წელიც. მკვლევარი ილია თავბერიძე თავის წიგნში „XIX საუკუნის ქართველი მოღვაწეები და საეკლესიო გალობა“ წერს: „პოლიევქტოს კარბელაშვილის ცნობით, მამა გიორგი დუმბაძე 100 წელს მიტანებული გარდაიცვალა 1875 წელს“, ხოლო მოსე დუმბაძის ხელნაწერი დღიურის მიხედვით, რომელიც ან გარდაცვლილი მეცნიერის ქველი ჩხატარაიშვილის არქივში ინახება „გიორგი გიორგის ძე დუმბაძე გარდაიცვალა 1883 წელს; იგი იყო დაბადებულიდან ასი წლის, დიდი ნასწავლი საღმრთო წერილითა და ქართული ენის წერა-კითხვითა და გალობითა. მას საღმრთო წერილი, გალობა და წაკითხვა 300-მდე კაცისათვის უსწავლებია“.

მამა გიორგის ახლო ნათესავი და მოსწავლე იყო ანტონ დუმბაძე, რომლის მგალობლად ჩამოყალიბება მამა გიორგის დამსახურებაა, ასევე მამა გიორგის ძმის შვილიშვილი იყო სიონის საპატრიარქო ტაძრის პროტოპრესვიტერი ანტონ მაქსიმეს ძე თოთიბაძე (1865-1938).

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავიწყებისგან ვიხსნათ ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 298 95 41; 272 13 50; 5(99) 54 82 29; 5(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

გთხოვთ, გაზეთს გაუფრთხილდეთ მასში დაგაჟდელი მასალების გამო

გთხოვთ, დავალიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე:

სს „ლიბერთი ბანკი“ (მთანმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406).

ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: წმ. ანდრია პირველწოდებულის

სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000

ელ.ფოსტა: patriarchatepress@yahoo.de მის: ერეკლე II-ს მოედანი

№1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე

რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54
სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი (შიოლაშვილი), მარიამ გაგუა, ნინო გაგუაშვილი, თამარ ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გავრცელება: ცარო ვარდიშვილი, მამუკა კვაჭანტირაძე; დამკაბდონებელი: ვალერიან ჯულელი, ოპერატორი, ზოია კობახიძე

„სიკვდილსა შეიმოსს შეურაცხყოფელი მარხვისა“

წმიდა იოანე ოქროპირი

საყვარელნო, მარხვა სამოთხესა შინა განიწესა, რამეთუ ღმერთმან ადამი არა დააკლო მარხვას, რომელსაცა ჰრქვა: „ყოვლისაგან ხისა, რომელ არიან სამოთხესა შინა, სჭამოთ, ხოლო ხისა მისგან, რომელ არს ცნობად კეთილისა და ბოროტისა, არა სჭამოთ მისგან“ — ესე არს სახე მარხვისა.

უკეთუ სამოთხესა შინა იყო მარხვაი, რაბამ უფროს გარე სამოთხისა სარგებელ არს?

უკეთუ პირველ წყლულებისა იყო წამალ, რაბამ უფროს წყლულებასა ზედა?

უკეთუ არღარა შემოსრულ იყო ჩვენ ზედა ბრძოლა გულისთქმისა და სახმარ იყო საჭურველი მარხვისა, რაბამ უფროს ან შორის ბრძოლათა გულისთქმათასა მდგომარეთათვის საჭირო არს მარხვაი?

ან, ესეცა ჰსცანით, თუ ვითარ განურისხნების ღმერთი შეურაცხის-მყოფელთა მარხვისათა და რაბამ უფროს უყვარს მისი პატიოსან ყოფაი!

არა პატივ-ჰსცა ადამ მარხვასა, ვინაცა ესმა ხმაი უფლისა მეტყველი, ვითარმედ: „მინა ხარ და მინადვე მიიქეც!“ ამის მიერ გულის-ხმა-ვჰყოთ, ვითარ არა სათნო უჩნს ღმერთსა ვინ მარხვასა ჰგმობდეს, რამეთუ მუნვე, მეყვსეულად, სიკვდილსა შეიმოსს შეურაცხყოფელი მარხვისა.

გულის-ხმა-ჰყავთ ძალი მარხვისა:

* მარხვა გვასწავებს ჩვენ მოქცევისა სინანულად, ვითარცა დიდი იგი ქალაქი ნინევისა წარწყმედისაგან იხსნა მარხვამან და სინანულმან და ცხოვრებად მოაქცივნა.

* მოსეს და ილიას ოდეს უნებდათ მიახლება და ზრახვად ღვთისა პირველ უკვე მარხვისა მიმართ მიილტვოდეს და ლოცვითა მარხვისათა მიახლებულ იქმნებოდეს მისსა.

* იმარხა თვით თავადმანცა ღმერთმან და უფალმან ჩვენმან იესო ქრისტემან ორმოცი დღე - არა მოხამსემან მარხვისამან, არამედ სახედ მოგვცა ჩვენ და სძლო ყოველსა ძალსა ეშმაკთასა, რამეთუ ჩვენცა გვამცნობს მარხვასა მეტყველი, ვითარმედ: „არა-რავით განვალს ნათესავი ეშმაკისა, გარნა ლოცვითა და მარხვითა“.

ამისთვის ვიმარხვიდეთ, საყვარელნო, რათა განვერნეთ ბრძოლათა ეშმაკისათა და ღირს ვიქმნეთ საუკუნეთა მათ კეთილთა ზეცისათა - მაღლითა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესითა, რომელსა შვენის დიდება თანა მამით და სულით წმიდითურთ ან და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ!

ფოტომატიანე

სტატია მოგვანოდა მღვდელ დავითის შვილიშვილმა, ეკონომიკის დოქტორმა, საქართველოს კულტურის დამსახურებულმა მუშაკმა, ღირსების ორდენის კავალერმა და ფაზისის საერო აკადემიის ნამდვილმა წევრმა, ბატონმა გელა ქოქიაშვილმა

მღვდელი დავით ქოქიაშვილი 1877-1958

„იცოდეთ, ყოველი ბუნება
გვართაკენ მიიზიდების...“
ილია ქაჭავაძე

ქოქიაშვილების გვარის ჩამოყალიბება XVII-XVIII საუკუნეებს უნდა ეკუთვნოდეს. ამ გვარის წარმოშობის რამდენიმე ვერსია არსებობს: იაკობ ახუაშვილის მტკიცებით, ქოქიაშვილების, ისევე როგორც ქოქოშვილების, ქოქრაშვილების, ქოქაშვილების, ქოქუაშვილების, ქოქოსაძეების და ქოქიაურების გვარები წარმოშობილია ქოქოლაძეების გვარიდან და წარმოქმნილია საკუთარი სახელიდან — ქოქია. ქოქოლაძეებზე ამ უძველეს ქართულ გვარზე ლაპარაკი მაჭახელის სულთა ნუსხით უნდა დავინყოთ, რადგან ქართული გვარ-სახელების ყველაზე ძველი და უნიკალური დოკუმენტი დაწერილია ამავე ხელნაწილში შვიდი-რვა საუკუნის წინათ. მასში ეკუთხულობთ: „სულს ქოქოლაურის მარიამის შიუნდვენ ღმერთმან...“ სულსა ქოქო-

ლასძისა გიორგისა და დედასა მისსა შიუნდვენ ღმერთმა!..“ ამრიგად, ეს გვარი ორი ფორმით არის წარმოდგენილი — ქოქოლაძე და ქოქოლაური. აჭარაში დღემდე მხოლოდ გვარი ქოქოლაძე შემორჩა. შემონახულია აგრეთვე ტოპონიმი — ქოქოლაური. ეს სახელი ხულოს რაიონის სოფ. ქედლებში სათესს ჰქვია. ხსენებულ მაჭახელელ ქოქოლაძეთა წინაპრების ისტორიულ საცხოვრისს ახლაც ქოქოლეთი ეწოდება და ხელვაჩაურის რაიონის სოფელ ჩიქუნეთში შედის.

ის მოსაზრება, რომ ქოქიაშვილების გვარი ქოქოლაძეთა გვარიდან წარმოდგება, ეჭვს იწვევს და მიუღებლად მიმაჩნია. ჯერ ერთი, იმიტომ, რომ ხელვაჩაურის რაიონის მაჭახელას ხეობა ტერიტორიულად აკმაპრესადაა ღაცილებული ქიზიყიდან, კერძოდ, სოფლის რაიონის სოფელ ვაქირიდან. რომელიც ქოქიაშვილების გვარის წარმოშობის ძირად ითვლება; მეორეც, XIX ს-ის დასაწყისამდე საქართველო, ფაქტობრივად, არაა იყო გაყოფილი — აღმოსავლეთად

და დასავლეთად. ასე იოლი არ იყო აჭარიდან ქიზიყში ქოქო-ლაძეების მოხვედრა.

ქოქიაშვილების გვარის წარმოშობის სარწმუნო ვერსია აქვს გადმოცემული პაპაჩემს, ყოფილ საეკლესიო მოძღვარს დავით ქოქიაშვილს. მისი მოსაზრებით, ქოქიაშვილების წინაპრები ხაბაშვილები ყოფილან. ერთ-ერთი ხაბაშვილი ქართლიდან ბატონს გამოქცევია და ქიზიყში, უბატონო მხარეში შეუფარებია თავი, დასახლებულა სოფ. ვაქირში, შეუქმნია ოჯახი და საეკლესიო მსახურება დაუწყო. პაპაჩემი დავითი სხვადასხვა წყაროებზე დაყრდნობით აღნიშნავს, რომ ვაქირში დასახლებული ხაბაშვილების ოჯახის ყველა წევრი საჭმლით მონამლულა და გარდაცვლილა, გარდა სამი წლის ბიჭისა (არსებობს საჭმლით მონამვლის სხვადასხვა ვერსია).

დავით ქოქიაშვილი მკვლევართან ერთად

ადგილზე მისული ეკლესიის მსახური ბავშვს მოფერებია, დაუწყნარებია და უთქვამს: „ამათგან ეს ერთილა წამოქოქებულაო“ – ე.ი. გადარჩენილაო. პატარა ბიჭს ქოქებულა შეარქვეს და ამ სახით რამდენიმე თაობამ განვლო, რომელიც შემდეგ ქოქიაშვილის გვარად ჩამოყალიბებულია. არის მეორე ვერსიაც: ცნობილია, რომ ერეკლე მეფის ჯარის ერთ-ერთი ყველაზე ძლიერი, ერთგული და საიმედო მეომრები ქიზიყელები იყვნენ, რომლებიც „არიერგარდის“ (ფრანგულად – ზურგის დაცვას ნიშნავს) როლს ასრულებდნენ, იგი არის ჯარის ქვედანაყოფი, ნაწილი ან შენაერთი, რომელიც ჯარის მთლიან შემადგენლობას იცავს უკან დახევის ან ფრონტის გასწვრივ მოძრაობის დროს.

ქიზიყთან დაკავშირებული პროცესები უკავშირდება ჯერ კიდევ კახეთის მეფის, გიორგი I-ის მოღვაწეობას. მან არც ერთ თავადს არ არგუნა ეს კუთხე და მშვიდობის დასაცავად და სამართავად ის მოურავს ჩააბარა. აი, ამ მოვლენებიდან იქცა ქიზიყი უბატონო ქვეყნად. იმ დროს ქიზიყის მენიწავე სადროშოც კი არსებობდა, რომელიც ომის დროს ყოველთვის წინა ხაზზე იდგა და მას ამ კუთხის ეპისკოპოსი ხელმძღვანელობდა. ამ ბრძოლებში ხშირად მონაწილეობდა ჩვენი გვარის წარმომადგენელი, ქიზიყში ქართლიდან გადმოსახლებული ხაბაშვილიც, რომელიც ერთ-ერთ ბრძოლაში გარდაცვლილა: როდესაც მეფე ერეკლეს უკითხავს: დარჩა თუ არა გარდაცვლილს შთამომავალიო, მას მიჰგვარეს პატარა ბიჭი, 5-6 წლისა და თან მოახსენეს, რომ მათი ქოქიდან (ჯიშიდან) ეს ბავშვილა დარჩენილაო. ბავშვის სახელი „ქოქიას“ სახით და ფსევდონიმით, შემდეგ კი ქოქიაშვილის გვარით გაგრძელებულა. მან მიიღო სანიმუშო საეკლესიო განათლება, ხოლო შემდგომში მეფემ მას სოფ. ვაქირში

უბოძა მამულები, სადაც იგი დასახლებულა და „მთავრიაანთ“ დათიკოს სახელითა და ქოქიაშვილის გვარით გაუგრძელებია ცხოვრება. ასე რომ, სარწმუნოდ ბოლო ვერსიები უნდა მივიჩნიოთ.

ჩვენს წინაპარს, „მთავრიაანთ“ დავით ქოქიაშვილს, ჰყოლია ხუთი ვაჟი, რომელთაგან ორს ვაქირში გაუგრძელებია ცხოვრება, ხოლო სამს — უკანა მხარეში, კერძოდ, ბოდბე-მალაროში, სადაც დავითს სათიბ-სათესი და დასასვენებელი ადგილ-მამულებიც ჰქონია. ცნობილია, რომ ერეკლე II ბრძოლებში მონაწილეობის შემდეგ ბოდბე-მალაროს ადგილებსაც იყენებდა დასასვენებლად და სულის მოსათქმელად, რასაც ვახუშტიც ადასტურებს: „არს მალაროს სასახლე მეფეთა საზაფხულოდ“. ყოველივე

ამის შემდეგ შეგვიძლია დასაბუთებულად ვთქვათ, რომ ვაქირში და ბოდბე-მალაროში მცხოვრები ქოქიაშვილები ერთი შტოდან, ერთი ძირიდანაა წარმოშობილი.

პაპაჩემის მამის, მალხაზის გადმოცემით, XIX ს-ის დასაწყისში ვაქირში ქოქიაშვილების ხუთი ოჯახი ცხოვრობდა თურმე, თავისი შთამომავლებით, ესენია:

- 1) ყარამანის, ივანეს და გეგენას მამა (დანიელაანი) — ზედა უბანში.
- 2) ლევანის და იასეს მამა, რომლებსაც შთამომავლობა არ დარჩათ.
- 3) გივის, ბასიკოს, სოსიას, ისაკოს და თეონას მამა — წინა უბანი.
- 4) მიხას, ივანეს, იაკობის და სიმონას მამა — მაღალ გიოს წინაპრები.
- 5) ნიკოლოზის, გეგენას და გიორგის (ხიკოს) მამა — ჩვენი წინაპრები.

ბოდბეში, ვაქირთან შედარებით, უფრო მეტი ქოქიაშვილების ოჯახი ცხოვრობდა, ვინაიდან „მთავრიაანთ“ დათიკოს ხუთი ვაჟიშვილიდან, სამმა უკანა მხარეში გააგრძელა ცხოვრება.

პაპაჩემის, დავით ქოქიაშვილის პაპას — ნიკოლოზს, რომელიც ეკლესიაში მსახურობდა და მის მეუღლეს სიდონიას ორი შვილი ჰყოლიათ: ირინე და მალხაზი. ნიკოლოზი ადრე გარდაცვლილა. ახალგაზრდა მალხაზი ვაქირში მცხოვრები მღვდლის მეშვეობითა და დახმარებით, საეკლესიო მსახურებაში ჩაბმულა. მას საფუძვლიანად შეუსწავლია წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი და ანაგის წმინდა ნინოს სახელობის ტაძარში ჯერ მედავითნედ, შემდეგ კი დიაკვნის ხარისხში მსახურობდა, სადაც გარდაცვალებამდე მოღვაწეობდა.

მალხაზის ვაჟებიდან სასულიერო გზა ორმა აირ-

ჩია: დავითმა და ვლადიმერმა. დავითი 1877 წელს დაიბადა. პირველ-დანწყებითი განათლების მიღების შემდეგ თელავის სასულიერო სასწავლებელში ჩააბარა, რომელიც პირველი ხარისხის დიპლომით დაამთავრა.

1895 წელს 17 წლის დავით ქოქი-აშვილი თბილისში ჩადის და ემზადება სასულიერო სემინარიაში ჩასაბარებლად, მაგრამ წინა წელს მომხდარი ინციდენტის გამო (სტუდენტმა იოსებ ლალიაშვილმა მოკლა სემინარიის რექტორი ჩუდუცკი), 16 მსურველიდან ჩარიცხეს მხოლოდ ორი. დავითი შესარჩევი სიით ყოფილა მეხუთე ადგილზე, ამიტომ იგი სასწავლებლის გარეშე დარჩა.

ბევრი წინააღმდეგობისა და წვალების შემდეგ დავითი საარსებო წყაროს საშოვნელად მისულა ხარფუხის წმინდა ნიკოლოზის სახელობის ეკლესიაში, დეკანოზ ალექსანდრე ზუმბულიძესთან და მასთან მნათედ დამდგარა. იგი სანთლებს ყიდდა, რაშიც ეკლესია თვეში სამ მანეთს უხდიდა, აგრეთვე ორ-ორ შაურს, თითო აბაზამდე, საჩუქრის სახით, სხვადასხვა პროცესიის შესრულებისათვის. რასაკვირველია, ეს საკმარისი არ იყო არსებობისათვის. დავითი იწყებს ახალი საშუალებების ძებნას. ეკლესიის გვერდით იყო სანთლის გამოსაშვები სპეციალური წარმოება, სადაც მუშაობდა დავითის ამხანაგი, ვინმე მელექსიშვილი, რომელთანაც თელავში ყოფნის დროს გუნდში გალობდა და სხვადასხვა ეკლესიაში გამოდი-

მღვდელი დავითი

ოდა. მელექსიშვილთან ერთად დავითმა სხვა ხმებიც შემოიკრიბა და ჩამოაყალიბა მაგლობელთა გუნდი, რომელიც ყოველი წირვის დროს ასრულებდა სხვადასხვა საგალობელს, რაშიც უხდიდნენ მაშინდელ 4-6 მანეთს. აღნიშნულ თანხას დავითი ყველას თანაბრად უნაწილებდა. სადაც დავითი ცხოვრობდა, ახლოს დაკეტილი ყოფილა საეკლესიო სკოლა, სადაც სასკოლო ინვენტარიც არსებობდა. დავითმა სხვადასხვა ქარხნის მუშების შვილების დახმარებით ალაღვინა და ჩამოაყალიბა შინაურული სკოლა, სადაც საეკლესიო წესჩვეულებების გარდა სიმღერასაც ასწავლიდა. ამაში მას თვეში თითო მანეთს უხდიდნენ. ამან გაუადვილა დავითს ცხოვრება. ამ პერიოდში იგი გაწვერიანდა სანდრო კაცსაძის მიერ

ჩამოყალიბებულ ქართული ხალხური სიმღერის ანსამბლში, სადაც იმ დროს ვანო სარაჯიშვილიც მღეროდა. მაგრამ ამ ანსამბლში დავითი დიდხანს არ დარჩენილა. ოჯახის ეკონომიური მდგომარეობის გამო 1897 წლის 24 იანვარს, 19 წლის დავითი, პირადი განცხადების საფუძველზე, გადადის კარდენახის მაცხოვრის ფერისცვალების სახელობის ეკლესიაში მედავითნედ. ვინაიდან ოჯახს ცხენის ყიდვის საშუალება არ ჰქონდა, დავითი სამი წლის განმავლობაში ფეხით დადიოდა ვაჭირიდან კარდენახამდე. 1900 წლის 17 იანვარს იგი სიღნაღის მიქაელ მთავარანგელოზის სახელობის ტაძარში გადაიყვანეს. ეკლესიაში მსახურების პარალელურად დავითი მოეშადა და გამოცდები ჩააბარა სიღნაღის სამოქალაქო სასწავლებელში, მასწავლებლის წოდების მისაღებად. აქ მას საღვთო სჯულს უკითხავდა სიღნაღის მაზრის მთავარხუცესი, დეკანოზი სვიმონ ბეგიაშვილი. მამა სვიმონს ძალიან მოსწონდა ახალგაზრდა, ნიჭიერი მოსწავლე, რომელსაც რუსულად აწერინებდა მთელ საეკლესიო დავთრებს. დავითმა რუსული კარგად იცოდა, კარგი კალიგრაფიაც ჰქონდა და ყველა დავალებას შესანიშნავად ასრულებდა. მთავარხუცეს ბეგიაშვილის ოჯახში დავითმა გაიცნო მომავალი მეუღლე — ნინო სოლომონის ასული ნასიძე, რომელიც დედის გარდაცვალების შემდეგ მამიდის ოჯახში იზრდებოდა (დეკანოზ სვიმონ ბეგიაშვილს ცოლად ჰყავდა ბებიაჩემის მამიდა, რომელის სახელი და გვარი ასევე ნინო ნასიძე იყო). ბეგიაშვილების ოჯახში ბებიაჩემმა კარგი განათლება მიიღო, მას სიღნაღის წმინდა მარინეს სახელობის ხუთკლასიანი სკოლა ჰქონდა დამთავრებული, რუსული კარგად იცოდა, კარგადაც საუბრობდა. გაცნობის შემდეგ დავითს და ნინოს შეუყვარდათ ერთმანეთი. მათი ქორწინება შედგა 1902 წელს და ჯვარი დაინერეს სიღნაღის მთავარანგელოზის ეკლესიაში. დავითს რით უნდა ერჩინა ახლად შექმნილი ოჯახი?! ხელფასი თვეში 8 მანეთი ჰქონდა. დატრიალ-

მღვდელი დავითი მეუღლესა და შვილთან ერთად

დიპლომატი მალაზი და მღვდელი დავითი
ოჯახის წევრებთან ერთად

დნენ ნინოს ნათესავები, ექსტერნად ჩააბარებინეს სამასწავლებლო პროგრამა, რის შემდეგაც, 1902 წლის 19 თებერვალს იგი ბაკურციხის სამრევლო-საეკლესიო სკოლაში მასწავლებლად დანიშნეს, ოცი მანეთის თვიური ანაზღაურებით. იქ მან საქმიანობით თავი გამოიჩინა, 1904 წლის 21 იანვარს ქების ფურცელიც დაიმსახურა და ნაქვების მიზნით ხელმძღვანელობამ ის გადაიყვანა დუშეთის მაზრაში მოხევეთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების სკოლაში, თვეში ოცდათხუთმეტი მანეთის ანაზღაურებით.

ბეზიაჩემის მამიდისა და მთავარხუცეს სვიმონ ბეგიაშვილის დახმარებით, 1905 წელს დავითმა სამღვდლო კომისიას გამოცდები ჩააბარა და 1906 წლის 14 იანვარს ალავერდელმა ეპისკოპოსმა პეტრემ (კონჭოშვილი) დიაკვნად აკურთხა, ხოლო 15 იანვარს მღვდლად დაასხა ხელი და ბორჩალოს მაზრის (ყოფილი ბერდუჯის მხარე) ყალამშის მაცხოვრის ამაღლების სახელობის ტაძრის წინამძღვრად დაადგინეს. ადგილობრივი მრევლი დიდად გაახარა ახალგზარდა და ენერგიული მოძღვრის ჩასვლამ. გამოცოცხლდა

საეკლესიო ცხოვრება, რაშიც დიდი წვლილი მამა დავით ქოქიაშვილს მიუძღოდა. დავითისა და ნინოს ოჯახში იკრიბებოდნენ ადგილობრივი პროგრესულად მოაზროვნე ინტელიგენციის წარმომადგენლები. 1907 წლის 17 სექტემბერს მღვდელი დავითი ბორჩალოს მაზრის 6 ოლქის სამღვდლოებამ სამთავარხუცესო საბჭოს წევრად აირჩია. აქ მათ თითქმის სამი წელი დაჰყვეს. 1908 წლის 19 დეკემბერს მამა დავითი, თავისი თხოვნის საფუძველზე, სიღნაღის მაზრის სოფელ მაშნაარის ყოვლადწმინდა სამების სახელობის ტაძრის წინამძღვრად გადაიყვანეს, სადაც პარალელურად სამრევლო-საეკლესიო სკოლის გამგედ და საღვთო სჯულის მასწავლებლად დანიშნეს. 1913 წლის აღდგომას საგვერდულით დაჯილდოვდა.

პაპაჩემი წარმოსადგვი, ლამაზი ალანაგობის კაცი გახლდათ. იმისთანა ანაფორა არავის ეცვა, სულ ოქრომკედით ნაქარგი ყოფილა. სახარებას ისე სიღრმისეულად და ძველ ქართულ კილოში კითხულობდა წირვის დროს, რომ მრევლი მონუსხული უსმენდა. ბოდბის წმინდა ნინოს სახელობის ტაძარშიც იბარებდნენ მამა დავითს სახარების წასაკითხად. კარგი მგალობელიც იყო და ეს ეხმარებოდა მას ამ საქმიანობაში. გარდა საეკლესიო საქმიანობისა, მამა დავითს სოფლის მეურნეობასთან დაკავშირებული საკითხებიც აინტერესებდა. ასე რომ, მღვდელიც იყო და მეურნეც. ხალხს ძალიან უყვარდა. ხალხთან ახლოს იყო და სრულად იზიარებდა მათ ჭირსა და ლხინს. ინტელიგენციის უამრავი წარმომადგენელი იყრიდა თავს მის სახლში. იმართებოდა საუბრები, კამათი, ხდებოდა აზრთა გაზიარება, მათ შორის, ეროვნულ საკითხებზეც. მამა დავითი მთლიანად იზიარებდა დიდი ილიას მოსაზრებებს ეროვნულ საკითხებთან დაკავშირებით, იგი დიდი პატრიოტი იყო თავისი ქვეყნისა და ხალხისა, საზოგადოებაში გამორჩეული ავტორიტეტით სარგებლობდა და იმ დროისთვის ერთ-ერთ პროგრესულ პიროვნებად ითვლებოდა. მის მოსაზრებას ყოველთვის პატივს სცემდნენ, მათ შორის, ოფიციალური პირებიც.

1921 წელს, კომუნისტური რეჟიმის დამყარების დროს, მღვდელი დავითი შემთხვევით გადაურჩა სიკვდილით დასჯას. დაწყებული რეპრესიების გამო, იგი იძულებული გახდა თავი დაენებებინა საეკლესიო მოღვაწეობისათვის და მაშნაარის საშუალო სკოლაში მასწავლებლად გადასულიყო. გარდაცვალებამდე ის პატიოსნად და კეთილსინდისიერად მუშაობდა არაერთ სამოქალაქო სამსახურში. მღვდელი დავითი 1958 წელს, 80 წლის ასაკში გარდაიცვალა.

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავიწყებისგან ვიხსნათ ისინი. ჩვენი ტელეფონებია: 298 95 41; 272 13 50; 5(99) 54 82 29; 5(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

გთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაგაჟდელი მასალის გამო
გთხოვთ, დაგვლიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე:
სს „ლიბერთი ბანკი“ (მთანმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406).
ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: ნმ. ანდრია პირველწოდებულის
სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000
ელ-ფოსტა: patriarchatepress@yahoo.de მის: ერეკლე II-ს მოედანი
№1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე
რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54
სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი
(მოლაშვილი), მარიამ გავა, ნინო გავაშვილი, თამარ
ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია
ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გვარცყელაძე: ცარო ვარდშიშვილი,
მამუკა კვაჭანტირაძე; დამკაბდონებელი: ვალერიან ჯუღელი,
ოპერატორი, ზოია კობახიძე

უნდა აღინიშნოს, რომ 1988 წელს სხვადასხვა დამოუკიდებელ ლაბორატორიაში (ოქსფორდი, ჟენევა და ტუკსონი) ჩატარებულმა რადიონახშირბადის ანალიზმა აჩვენა სუდარის ნაჭრის დათარიღება 1260-1390 წლების ინტერვალში, მაგრამ სუდარის ქვეშარიტების დამცველები ამტკიცებენ, რომ ნაჭერი შესაძლოა 1532 წლის ძლიერი ხანძრის დროს დასავრთილიყო, მის ზედაპირზე მიკროორგანიზმების გაზრდის შედეგად.

შვეიცარია ქრისტიანული სიმბოლოების კონსტიტუციით დაკანონებას არ ემხრობა

შვეიცარიის ფედერალური კრების უმაღლესმა პალატამ უარყო პარლამენტის ინიციატივა, რომელიც ქრისტიანული სიმბოლოების კონსტიტუციით დაცვის უზრუნველყოფას ეხებოდა. ამ ინიციატივის წინააღმდეგ სენატის 21 წევრი აღმოჩნდა, 17 კი — მომხრე.

მონიშნულმა დეკრეტების აზრით, ქრისტიანთა განსაკუთრებული მდგომარეობის კონსტიტუციით გამყარების შედეგად ქრისტიანული სიმბოლოები მასიურად უნდა განათავსონ საზოგადოებრივ ადგილებში, ეს კი მათ პრინციპებს ეწინააღმდეგება. მონიშნულმა

დეკრეტები არც ქრისტიანულ კულტურას თვლიან დომინანტად შვეიცარიაში.

ინიციატივის დამცველები დარწმუნებულნი არიან, რომ შვეიცარიაში არსებობს ჯვარცმისადმი მტრული დამოკიდებულება. ბევრი აკრიტიკებს საკლასო ოთახებში, ჩვეულებრივ გზებზე და ქალაქებში ჯვრის არსებობას. ქრისტიანული სიმბოლოების წინააღმდეგ ვანდალურ ქმედებებს ჩადიან. ამიტომ მომხრეები შიშობენ, რომ ქრისტიანული სიმბოლოების საზოგადოებრივი ადგილებიდან ამოღების შემდეგ ქვეყანაში ნელ-ნელა გაქრება ქრისტიანული რელიგია და მასზე დაფუძნებული დასავლეთ ევროპის კულტურაც.

შვეიცარიის ქრისტიან-დემოკრატიული პარტიის ვიცე-პრეზიდენტმა იდა გლანცმანმა პარლამენტს შესთავაზა, კონსტიტუციით განსაზღვროს ჯვრისა და სხვა ქრისტიანულ სიმბოლოების განსაკუთრებული ადგილი. მისი თქმით, ჯვარი, უპირველესად, არა რელიგიური სიმბოლოა, არამედ „შვეიცარიული კულტურისა და ტრადიციის ნიშანი, რომელიც არ შეიძლება გამოდევნო ამ კულტურიდან“.

მომხრე
თამარ ასათიანმა

ფოტომატიანე ეპისკოპოსი გაბრიელი (ტუსკია) 1800-1881

ეპისკოპოსი გაბრიელი, ერისკაცობის სახელი უცნობია, 1800 წელს გურიაში, მრავალშვილიანი მღვდლის — სპირიდონ ტუსკიას ოჯახში დაიბადა. ტუსკიების გვარი საეკლესიო აზნაურთა წოდებას ეკუთვნოდა და განთქმული იყო მთელ გურიაში.

ჯერ კიდევ XVIII საუკუნეში, გურიის მთავრების: მამია IV-ის, გიორგი V-ისა და ვახტანგის დროს მოღვაწეობდა არქიმანდრიტი იოსები, რომელიც თავისი ცხოვრებითა და ღვაწლით იმ მხარეში ყველაზე ცნობილ პიროვნებად ითვლებოდა. იგი, ჯერ კიდევ მღვდელ-მონაზვნის ხარისხში მყოფი, იყო შემოქმედის „გულანის“ ერთ-ერთი გადამწერი. გარდა ამისა, არქიმანდრიტი იოსები მოხსენიებულია საბუთში, რომელიც 1767 წელს გიორგი V გურიელმა გასცა, სადაც არქიმანდრიტი იოსები მოხსენიებულია „ხელმწიფე გურიელის კარის მოძღვრად“ და ამასთან, „საჯუმათლოს მწყემსად, ქორეპისკოპოსად და მეომოფრედ“. ასევე ცნობილია 1777 წლის აფხაზეთის კათოლიკოს მაქსიმეს (აბაშიძე) სიგელი-ინსტრუქცია „უდაბნოს მამა იოსებსა“ და ერკეთის წინამძღვარ ბესარიონისადმი. ამ სიგელით მათ ეკისრებათ თვალყური ადევნონ გურიის ეკლესია-მონასტრების ცხოვრებას, ასწავ-

ლონ მღვდლებს მათი მოვალეობანი და სხვ.

არქიმანდრიტი იოსების შთამომავალი და მისი საქმის ღირსეული გამგრძელებელი გახლდათ ეპისკოპოსი გაბრიელიც. მის მამას, მღვდელ სპირიდონ ტუსკიას (1759 წელს იყო დაბადებული), გაბრიელის გარდა, კიდევ ექვსი ვაჟი ჰყავდა: მღვდელი იოანე (დაბ. 1792წ.), თომა (დაბ. 1799წ.), მეუფე გაბრიელი (დაბ. 1800წ.), ამბაკო (დაბ. 1802წ.), ანანია (დაბ. 1810წ.), ნიკოლოზი (დაბ. 1814წ.) და დიონისე (დაბ. 1816წ.).

წერა-კითხვა, წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი სპირიდონმა ერკეთის მთავარანგელოზთა სახელობის ეკლესიის დიაკონ გიორგი მგალობლიშვილთან ისწავლა. 1780 წელს შემოქმედელმა მიტროპოლიტმა იოსებმა (თაყაიშვილი) იგი დიაკვნად აკურთხა. 1787 წლის 6 აპრილს ისევ მეუფე იოსებმა მღვდლად დაასხა ხელი და აცანის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში დაადგინა. 1812 წელს დაჯილდოვდა ბრინჯაოს ჯვრით. მამა სპირიდონი, სავარაუდოდ, XIX საუკუნის 40-იან წლებში გარდაიცვალა.

სასულიერო პირი იყო მამა სპირიდონის უფროსი ვაჟი იოანე, რომელსაც, თავის მხრივ, სამი ვაჟი

ჰყავდა: ალექსი (1828წ.), პორფირი (1830წ.) და მღვდელი სპირიდონი (1837წ.). იოანემ წერა-კითხვა, წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი თავის მამასთან ისწავლა. 1816 წელს ჯუმათელმა მიტროპოლიტმა ნიკოლოზმა (შერვაშიძე) დიაკვნად აკურთხა. 1820 წლის 17 აპრილს მღვდლად დაასხა ხელი და აცანის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის კრებულში დაადგინა.

ასეთი ღირსეული წინაპრებისა და პატიოსანი ოჯახის შვილი იყო მომავალი მღვდელმთავარიც, რომელიც 1814 წლის 20 იანვარს მამამ გურიის უდაბნოს წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის მამათა მონასტერს მიაბარა აღსაზრდელად, სადაც მან საფუძვლიანად შეისწავლა წერა-კითხვა, წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი. 1818 წლის 15 დეკემბერს შემოქმედელმა მიტროპოლიტმა ნიკოლოზმა (შერვაშიძე) იგი ბერად აღკვეცა და ამავე დღეს დიაკვნად აკურთხა. 1824 წლის 13 აგვისტოს მეუფე ნიკოლოზმა მღვდლად დაასხა ხელი და ნათლისმცემლის მონასტრის საძმოში დაადგინა. 1829 წლის დასაწყისში გარდაიცვალა მონასტრის წინამძღვარი, არქიმანდრიტი არსენი (გამყრელიძე) და მონასტრის საძმომ წინამძღვრად მამა გაბრიელი გამოარჩია. 1830 წლის 15 ნოემბერს იგი ოფიციალურად დაინიშნა ამავე მონასტრის წინამძღვრად. 1837 წლის 6 დეკემბერს ილუმენის წოდება მიენიჭა. 1842 წლიდან ჯუმათის მამათა მონასტრის წინამძღვრობაც მას დაევა. ეს დასტურდება თავად ილუმენ გაბრიელის წარწერით, რომელიც უდაბნოს წმინდა იოანე ნათლისმცემლის ხატზეა წარწერილი: „1848 წლის ივნისის თვესა, მე ჯუმათის მონასტრის გამგებელმან და იოვანე ნათლისმცემლის უდაბნოს ილუმენმა ტუსიამ გაბრიელ, მოვაჭედინე ხატი ესე ორმოცის მანათის შემწეობითა თამარ დავით ნეფის ასულისათა და ორასი დრემის ვეცხლის შეწირვითა მთავრის დადიანის ასულის მარიამის გამდელის ასტანდარისათა და შეიწირე ნათლისმცემელს საცხოვნებლად სულთა მათთა.“

1848 წლის 6 მაისს მამა გაბრიელის არქიმანდრიტის წოდება მიენიჭა. 1851 წელს იგი აირჩიეს გურიის ეპარქიის მონასტრების მთავარხუცესად. 1852 წელს წმინდა ანას III ხარისხის ორდენით დაჯილდოვდა. 1854 წლის 13 დეკემბერს გელათის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის შობის სახელობის მამათა მონასტრის წინამძღვრად გადაიყვანეს. მისი წინამძღვრობის დროს, 1854-1856 წლებში, გელათის მონასტერში ჩატარდა სარემონტო სამუშაოები, კერძოდ, მთლიანად გადაიღება მონასტრის ეკლესია-ნაგებობანი.

1859 წლის 19 იანვარს რუსეთის წმინდა სინოდმა არქიმანდრიტი გაბრიელი მღვდელმთავრად გამოიწვია. ამავე წლის 25 მარტს სიონის საკათედრო

ტაძარში ეპისკოპოსად დაასხეს ხელი და გურიის ეპარქიის მმართველად დაინიშნა.

გურიის საეპისკოპოსო კათედრა იმჟამად ჯუმათის მონასტერში მდებარეობდა. მეუფე გაბრიელის წინამორბედებმა რამდენჯერმე ითხოვეს კათედრის ქ. ოზურგეთში გადატანა, მაგრამ მიზანს ვერ მიაღწიეს. ამასთან დაკავშირებით, 1860 წელს ეპისკოპოსი გაბრიელი საქართველოს ეგზარქოს ევსევის (ილინსკი) წერდა: „ჯუმათის მონასტერი მდგომარეობს მალის მთის წვერსა ზედა, რომლისადმი შესასვლელი გზა ფრიად ვიწრო არს, ესრეთ რომელ ატანისადმი საჭიროთა მასალათა შესაკეთებლად და დასაჭერად შენობათა, თანასწორ ხარჯის ატანისა და სხუათა საჭიროებათათვის წარმოადგენს გარდამეტებითსა სიძნელესა... ცხოვრებითა თვისითა ჯუმათის მონასტრის თანა, მე მოკლებულ ვარ საშუალობას, სიმარჯვით და პირისპირ შეყრისადმი სამოქალაქო მთავრობისა თანა, ძლიერ ცუდის გზის მიზეზით... ოზურგეთშიდ სასულიერო მთავრობას შეუძლია იქონიოს განუწყვეტელი მოლაპარაკება ესევეითარისა თანავე სამოქალაქოთსადმი, განსანათლებლად მოწაფეებითა და მოსასპობელად ყოველთა გარდახდომილებათა, რომლისთვისცა საჭირო არიან სასულიერო და სახორციელო მოქმედებანი, მიხედვისამებრ ადგილობრითა გარემოებათა თანა, და ამისათვის მე საუმჯობესოდ ვრაცხ ჯუმათის მთავარანგელოზისა სობორო შეირაცხოს პირველ ხარისხოვან მონასტრად, შემოქმედის მაცხოვრისა და იოანე ნათლისმცემლისა უდაბ-

ნო მეორე კლასისად, ხოლო სამღვდელმთავრო კათედრა გარდატანილ იქმნას დაბასა შინა ოზურგეთს“.

ეპისკოპოს გაბრიელის თხოვნაც უყურადღებოდ დარჩა. მთელი მისი 22-წლიანი მმართველობის პერიოდში ვერ მოხერხდა ოზურგეთში შესაფერისი შენობის გამონახვა ან ახლის აგება.

1874 წელს ცნობილმა ისტორიკოსმა და ეთნოგრაფმა დიმიტრი ბაქრაძემ იმოგზაურა აჭარასა და გურიაში, აღწერა იქაური ეკლესია-მონასტრები და იქ დაცული ისტორიული სახის საბუთები. იგი ჯუმათის მონასტერსაც ეწვია და ნანახს ასე გადმოგვცემს: „ჯუმათის ტაძარი მიქელ და გაბრიელ მთავარანგელოზების სახელზეა აგებული. იგი ჯუმათის სამრევლო ეკლესიაა. მის სენაკებს შორის, რომლებიც ტაძრის სამხრეთით არის განლაგებული, წაგრძელებულ ბაქანზე მთის ჩრდილო-აღმოსავლეთის კალთაზე დგას არქიელის უბრალო ხის სახლი, სადაც ზაფხულობით ცხოვრობს გურიის ახლანდელი ეპისკოპოსი გაბრიელი გურული აზნაურების ტუსკიების საგვარეულოდან“.

1877 წელს ეპისკოპოს გაბრიელს განსაცდელი დაატყდა თავს. ავაზაკებმა მოხუცებული მღვდელმთავარი გაქურდეს, შეურაცხყოფა მიაყენეს და ფული და პირადი ნივთები გაიტაცეს.

შემორჩენილია ერთი საინტერესო მოგონება მღვდელმთავარ გაბრიელზე, რომელიც წილკნელ ეპისკოპოს ტარასის (კანდელაკი) ჩანაწერებში მოიპოვება: „გურიაში გაბრიელ ეპისკოპოსი (ტუსკია) რევიზიაზე წავიდა ეპარქიაში. ერთ სოფლის მღვდელთან რომ მივიდა ეკლესიაში და გაათავა რევიზია, მღვდელმა აღარ გაუშო, მწირველი ვარ და გინდა თუ არა მოითმინე წირვაზედაო. ხათრი აღარ გაუტეხა და დარჩა. დაიკიდა ოლარი მღვდელმა, გავიდა ამბიონზე და

ეპისკოპოსი გაბრიელი

შემთხვია ხატებს, რომელსაც არაფერი ლოცვები არ წაუკითხა. შევიდა საკურთხეველში და დაიწყო შემოსვა. აიღო სტიხარი, გადასწერა პირჯვარი და ჩაიცო. ყაითნების დახვევა რომ გაათავა მაჯებზედ, თქვა: ესეც ასტეო. მერე ოლარს გადაწერა პირჯვარი, ამასაც ემთხვია, დაიკიდა და ამაზედაც ასე თქვა: ესეც ასტეო. აგრეთვე დანარჩენ შესამოსელზედაც, ასე იზახდა ყველაფერზედ და ლოცვებს კი არ ამბობდა არაფერს, რაც ეკუთვნოდა. ყურს უგდებდა ეპისკოპოსი და არაფერს ეუბნებოდა. როდესაც სულ მორჩა და შეიმოსა, მაშინ მივიდა ეპისკოპოსი უკანინიდან, დაუჭირა მხრები, ამოჰკრა მაგრათ კუკუ და უთხრა: ესეც ასტეო“.

1881 წლის 1 აგვისტოს

ეპისკოპოსი გაბრიელი პენსიაში გავიდა. 1881 წელს გაზეთი „დროება“ წერდა: „ამ სექტემბრის 11-ს, პარასკევს, გარდაიცვალა მოხუცი და ყოვლადპატიოსანი გურიის ეპისკოპოსი გაბრიელი (ტუსკია). 12-ს ამ თვისას დეპეშა მოუვიდა თბილისს საქართველოს ეგზარქოს გარდაცვალებულის მოხსენებისათვის; 13-ს, კვირას, სიონში სწირა ვიკარნი ეპისკოპოსმა ალექსანდრემ (ოქროპირიძე) და მწუხარებით მოიხსენა განსვენებული წირვაზედ, ვითარცა თანამოძმე და მეგობარი თვისი. შემდგომ წირვისა გარდაუხდა პანაშვიდი, რომელზედაც შემოსილნი იყვნენ მლოცველნი ორი არქიმანდრიტი: გრიგოლი (დადიანი) და მაკარი (მატათაშვილი) და კრებული სიონის სობოროსი. მეორე დღეს აგრეთვე სწირა ეპისკოპოსმა ალექსანდრემ ბერძნების ჯვარის მამის ეკლესიაში, სადაც იყვნენ თანამწირველნი ბერძნების არქიმანდრიტები და კვალად თანაგრძნობით მოიხსენა წირვაზედ ახლად გარდაცვალებული ეპისკოპოსი გაბრიელი“.

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავინახებინათ ვიხსნათ ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 298 95 41; 272 13 50; 5(99) 54 82 29; 5(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჭურიშვილი

გთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაგეგმილი მასალების გამო

გთხოვთ, დავალიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე: სს „ლიბერთი ბანკი“

(მთანმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406). ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: 58.

ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000

ელ.ფოსტა: patriarchate_georgian@yahoo.com,

patriarchatepresscenter@gmail.com მის: ერეკლე II-ს მოედანი №1 საქართველოს

საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე

რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54

სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი

(შოლაშვილი), მარიამ გაგუა, ნინო გაგომაშვილი, თამარ

ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჭურიშვილი, ია

ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გერცელაძე: ეარო ვარდიშელი,

მამუკა კვაჭანტირაძე; დამკავალმწიფელი: ვალერიან ჯუღელი,

ოქრატორი, ზოია კობახიძე

ნო მეორე კლასისად, ხოლო სამღვდელმთავრო კათედრა გარდატანილ იქმნას დაბასა შინა ოზურგეთს“.

ეპისკოპოს გაბრიელის თხოვნაც უყურადღებოდ დარჩა. მთელი მისი 22-წლიანი მმართველობის პერიოდში ვერ მოხერხდა ოზურგეთში შესაფერისი შენობის გამონახვა ან ახლის აგება.

1874 წელს ცნობილმა ისტორიკოსმა და ეთნოგრაფმა დიმიტრი ბაქრაძემ იმოგზაურა აჭარასა და გურიაში, აღწერა იქაური ეკლესია-მონასტრები და იქ დაცული ისტორიული სახის საბუთები. იგი ჯუმათის მონასტერსაც ეწვია და ნანახს ასე გადმოგვცემს: „ჯუმათის ტაძარი მიქელ და გაბრიელ მთავარანგელოზების სახელზეა აგებული. იგი ჯუმათის სამრევლო ეკლესიაა. მის სენაკებს შორის, რომლებიც ტაძრის სამხრეთით არის განლაგებული, წაგრძელებულ ბაქანზე მთის ჩრდილო-აღმოსავლეთის კალთაზე დგას არქიელის უბრალო ხის სახლი, სადაც ზაფხულობით ცხოვრობს გურიის ახლანდელი ეპისკოპოსი გაბრიელი გურული აზნაურების ტუსკიების საგვარეულოდან“.

1877 წელს ეპისკოპოს გაბრიელს განსაცდელი დაატყდა თავს. ავაზაკებმა მოხუცებული მღვდელმთავარი გაქურდეს, შეურაცხყოფა მიაყენეს და ფული და პირადი ნივთები გაიტაცეს.

შემორჩენილია ერთი საინტერესო მოგონება მღვდელმთავარ გაბრიელზე, რომელიც წილკნელ ეპისკოპოს ტარასის (კანდელაკი) ჩანაწერებში მოიპოვება: „გურიაში გაბრიელ ეპისკოპოსი (ტუსკია) რევიზიაზე წავიდა ეპარქიაში. ერთ სოფლის მღვდელთან რომ მივიდა ეკლესიაში და გაათავა რევიზია, მღვდელმა აღარ გაუშო, მწირველი ვარ და გინდა თუ არა მოითმინე წირვაზედაო. ხათრი აღარ გაუტეხა და დარჩა. დაიკიდა ოლარი მღვდელმა, გავიდა ამბიონზე და

ეპისკოპოსი გაბრიელი

შემთხვია ხატებს, რომელსაც არაფერი ლოცვები არ წაუკითხა. შევიდა საკურთხეველში და დაიწყო შემოსვა. აიღო სტიხარი, გადასწერა პირჯვარი და ჩაიცო. ყაითნების დახვევა რომ გაათავა მაჯებზედ, თქვა: ესეც ასტეო. მერე ოლარს გადაწერა პირჯვარი, ამასაც ემთხვია, დაიკიდა და ამაზედაც ასე თქვა: ესეც ასტეო. აგრეთვე დანარჩენ შესამოსელზედაც, ასე იზახდა ყველაფერზედ და ლოცვებს კი არ ამბობდა არაფერს, რაც ეკუთვნოდა. ყურს უგდებდა ეპისკოპოსი და არაფერს ეუბნებოდა. როდესაც სულ მორჩა და შეიმოსა, მაშინ მივიდა ეპისკოპოსი უკანინიდან, დაუჭირა მხრები, ამოჰკრა მაგრათ კუკუ და უთხრა: ესეც ასტეო“.

1881 წლის 1 აგვისტოს

ეპისკოპოსი გაბრიელი პენსიაში გავიდა. 1881 წელს გაზეთი „დროება“ წერდა: „ამ სექტემბრის 11-ს, პარასკევს, გარდაიცვალა მოხუცი და ყოვლადპატიოსანი გურიის ეპისკოპოსი გაბრიელი (ტუსკია). 12-ს ამ თვისას დეპეშა მოუვიდა თბილისს საქართველოს ეგზარქოს გარდაცვალებულის მოხსენებისათვის; 13-ს, კვირას, სიონში სწირა ვიკარნი ეპისკოპოსმა ალექსანდრემ (ოქროპირიძე) და მწუხარებით მოიხსენა განსვენებული წირვაზედ, ვითარცა თანამოძმე და მეგობარი თვისი. შემდგომ წირვისა გარდაუხდა პანაშვიდი, რომელზედაც შემოსილნი იყვნენ მლოცველნი ორი არქიმანდრიტი: გრიგოლი (დადიანი) და მაკარი (მატათაშვილი) და კრებული სიონის სობოროსი. მეორე დღეს აგრეთვე სწირა ეპისკოპოსმა ალექსანდრემ ბერძნების ჯვარის მამის ეკლესიაში, სადაც იყვნენ თანამწირველნი ბერძნების არქიმანდრიტები და კვალად თანაგრძნობით მოიხსენა წირვაზედ ახლად გარდაცვალებული ეპისკოპოსი გაბრიელი“.

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავინახებინათ ვიხსნათ ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 298 95 41; 272 13 50; 5(99) 54 82 29; 5(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჭურიშვილი

გთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაგაჟდელი მასალების გამოგზავნას, დავალიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე: სს „ლიბერთი ბანკი“ (მთანმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406). ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: 58. ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000
ელ.ფოსტა: patriarchate_georgian@yahoo.com,
patriarchatepresscenter@gmail.com მის: ერეკლე II-ს მოედანი №1 საქართველოს
საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე
რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54
სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი (შოლაშვილი), მარიამ გაგუა, ნინო გაგომაშვილი, თამარ ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჭურიშვილი, ია ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გერცელეზა: ენო ვარდიშელი, მამუკა კვაჭანტირაძე; დამკავალმწიფელი: ვალერიან ჯუღელი, ოპერატორი, ზოია კობახიძე

ფოტომატიკა

მღვდელი მოსე კავკასიძე და მისი ოჯახი

კავკასიძეების გვარი ცნობილი იყო მთელ აღმოსავლეთ საქართველოში თავისი პატიოსნებითა და კეთილსინდისიერებით. საუკუნეების მანძილზე მათი გვარიდან რამდენიმე ცნობილი სასულიერო მოღვაწე გამოვიდა. ერთერთი მათგანი იყო მღვდელი მოსე კავკასიძე, რომელიც XIX საუკუნის I ნახევარში გორის მაზრაში, მღვდლის ოჯახში დაიბადა. წერა-კითხვა, წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი მონასტერში ისწავლა. XIX საუკუნის 70-იან წლების დასაწყისში მოსე დაოჯახდა. მეუღლეს ერქვა ეკატერინე (დაბ. 1851წ.), რომელთანაც სამი ვაჟი: ალექსანდრე, კონსტანტინე, პეტრე და ერთიც ასული ეყოლა (იგი შალვა ჭანკვეტაძეზე იყო გათხოვილი). 1871 წლის 30 დეკემბერს მოსე ღუშეთის მაზრაში, სოფელ ლაქათხევის ეკლესიის მედავითნედ დაინიშნა. 1881 წლის 5 მარტს, გორის მაზრაში, სოფელ ჭალის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის ეკლესიაში გადაიყვანეს. 1885 წელს ატენის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის ეკლესიაში დაადგინეს. 1888 წლის 13 აპრილს იგი დიაკვნად აკურთხეს და ამავე წლის 5 ნოემბერს ბობნევის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში განამწესეს. 1897 წლის 20 იანვარს მამა მოსე, თავისი თხოვნის საფუძველზე, გათავისუფლდა ბობნევის სამრევლოდან. ამავე წლის 18 თებერვალს თიანეთის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში დაადგინეს. 1897 წლის 16 დეკემბერს ზემო ნიქოზის მაცხოვრის ამალღების სახელობის ეკლესიაში გადაიყვანეს. 1899 წლის 26 ნოემბერს გორის „ოქონის“ ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის ეკლესიაში მედავითნის შტატში განამწესეს. 1901 წლის 8 ნოემბერს საქართველოს ეგზარქოსმა ალექსიმ (ოპოცკი) დიაკონ მოსეს მღვდლად დაასხა ხელი და შატილის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დანიშნა. 1902 წლის 16 ოქტომბერს ჩირიკის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის ეკლესიაში დაადგინეს. 1905 წლის აღდგომის საგვერდულით დაჯილდოვდა.

1905-1907 წლების რევოლუციის დროს მეფის მთავრობამ სოფლებში ეგზეკუციები ჩააყენა და რეპრესიების განხორციელება დაიწყო. დასჯილებს შორის რამდენიმე სასულიერო პირიც აღმოჩნდა, მათ შორის იყო მღვდელი მოსე კავკასიძეც. აი, რას წერდა გაზეთი „შრომა“ 1906 წელს ამის შესახებ: „ღუშეთის მაზრაში საზოგადო სურათი ბნელი და შავია. სხვებთან ერთად ცუდ მდგომარეობაში არიან ჩაცვინებული ის მღვდლები, რომლებიც აქამდე დაპატიმრებულნი იყვნენ და მხოლოდ ახლა გაათავისუფლეს. ერთი მღვდელი, სვიმონ წერეთელი, ამის გამო იძულებული გახდა ანაფორა გაეხადა და საერო სარბიელზე მოენახა სახსარი ცოლ-შვილის გამოსაყვებად, ხოლო სოფელ ნალარევის მღვდელი ლავრენტი

მღვდელი კონსტანტინე მეუღლესთან, ქალიშვილთან და შვილიშვილთან ერთად.
ფოტო გადაღებულია 1931 წლის აპრილში.

ჭანკვეტაძე და სოფელ ჩირიკის მოხუცი მღვდელი მოსე კავკასიძე, უეჭველია, ჩქარა ამავე გზას დაადგებიან, თუ მათი სხვადასხვა შუამდგომლობა ადგილზე დაბრუნების შესახებ დაკმაყოფილებული არ იქნება. ამ მღვდლებმა ინახულეს ეპისკოპოსი ექვთიმე და შესწივლეს თავიანთი უკიდურესი მდგომარეობა. ეპისკოპოსმა ასეთი პასუხი გასცა: გენერალ-გუბერნატორს უფლება არა აქვს თქვენ ჯამაგირი დაგიჭიროთ და ახლავე მოვახდენ განკარგულებას, რომ ჯამაგირები დაუყოვნებლივ მოგვეცეთ. მოხუცი მღვდელი მოსე კავკასიძე ამას გარდა ნამესტნიკის წინაშეც შუამდგომლობს, რომ ბოქაული ანტონოვი სამსახურიდან გადაყენებულ იქნეს, რადგან მას კრიჭაში უდგას და ათას შარსა სდებს და მთელს საბოქაულოში ბევრს უკანონობას სთესავს“.

1910 წლის 12 აპრილს მამა მოსეს სკუფია უბოძეს. 1914 წლის 6 მაისს კამილაკა ეწყალობა. 1917 წლის მიწურულს იგი სამთავისის მაცხოვრის ამალღების სახელობის ეკლესიაში გადაიყვანეს. 1918 წლის 15 მაისს ურბნელმა ეპისკოპოსმა დავითმა (კაჭახიძე) მამა მოსე ეკლესიაში 50-წლიანი ერთგული და თავდადებული სამსახურისათვის სამკერდე ოქროს ჯვრით დააჯილდოვა. მღვდელი მოსე კავკასიძე, სავარაუდოდ, XX სა-

უკუნის 10-იანი წლების მიწურულს გარდაიცვალა.

სასულიერო გზა აირჩიეს მისმა ვაჟებმა — ალექსანდრემ და კონსტანტინემ.

მღვდელი ალექსანდრე 1875 წელს დაიბადა. პირველდაწყებითი განათლება ოჯახში, მამის მეოთხეულწილში მიიღო. 1890-1894 წლებში გორის სასულიერო სასწავლებელში სწავლობდა. 1894 წლის 25 ივნისს დაბა კულიპინის სამრევლოს მედავითნედ დაინიშნა. 1895 წლის მაისში თიანეთის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში გადაიყვანეს. 1897 წლის 18 თებერვალს ბოზნევის წმინდა ნიკოლოზის სახელობის ეკლესიის მედავითნედ განამწესეს. ამავე პერიოდში ალექსანდრე დაქორწინდა გორის მაზრის სოფელ ხიდისთავში მცხოვრებ ელისაბედ რამაზაშვილზე (+1953წ.), რომელმაც შვიდი ქალ-ვაჟი გაუჩინა: მარია-მი, ქეთევანი (ქეთევანის ნათლია იყო ვაჟა-ფშაველა), იპოლიტე, ნინო, ანა, ირაკლი და ფილიმონი. 1898 წელს ალექსანდრე დიაკვნად აკურთხეს. 1899 წლის 3 ივლისს ახალციხის წმინდა მარინეს სახელობის საკათედრო ტაძარში დაინიშნა. 1900 წლის 4 მაისს თბილისის წმინდა მოციქულთა თავთა — პეტრესა და პავლეს სახელობის ეკლესიაში განამწესეს. 1902 წლის 9 აპრილს მღვდლად დაასხეს ხელი და ხევსურეთში, სოფელ მუქოს ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაინიშნა. 1904 წლის 23 სექტემბერს ქვემო მღეთის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში გადაიყვანეს. 1911 წლის აღდგომას საგვერდულით დაჯილდოვდა. 1912 წლის 20 იანვარს ფასანაურის წმინდა მოციქულთა თავთა — პეტრესა და პავლეს სახელობის ეკლესიაში დაინიშნა. 1916 წლის 6 მაისს სკუფია უბოძეს.

მღვდელი ალექსანდრე ოჯახით

1912 წლის მაისში საქართველოს ეგზარქოსი ინოკენტი (ბელიაევი), კრებულის, საქართველოს მთიანეთს ეწვია. სამღვდლოება და მრევლი ტაძართან შეეგებნენ ჩამოსულ სტუმრებს. მათ შორის იყო ოთხი მღვდელი, მამა ალექსანდრე კავკასიის წინამძღო-

ლობით, რომელმაც შესვლისთანავე სამადლობელი სიტყვით მიმართა ეგზარქოსს. გალობდა ადგილობრივი სკოლის გუნდი დარეჯან ლუკაშვილის ლოტბარობით. ამის შემდეგ ეგზარქოსი ყაზბეგისკენ გაემართა და მამა ალექსანდრეც თან იახლა. ეგზარქოსი მღეთის ეკლესიასთან დროებით შეჩერდა, დიდხანს ესაუბრა ხალხს. დიდად ისიამოვნა ეკლესიის სიძველით და განსაკუთრებით მოეწონა გალობა, რომელსაც მღვდელ ალექსანდრე კავკასიის ლოტბარობით გუნდი ასრულებდა. ეგზარქოსმა შეაქო მამა ალექსანდრე და მადლობა გადაუხადა ღირსეული დახვედრისა და მასპინძლობისათვის.

მღვდელ ალექსანდრე კავკასიის ლოცვა-კურთხევით უამრავი სასიკეთო საქმე გაკეთდა ფასანაურში. იგი აქტიურად მონაწილეობდა საეკლესიო და საზოგადოებრივ თავყრილობებში. მის სიტყვას აფასებდნენ, პატივს სცემდნენ და ანგარიშს უწევდნენ ხელისუფლების წარმომადგენელნიც. კარგი ურთიერთობა ჰქონდა ფასანაურში მდგარ რუსულ სამხედრო პოლკთანაც, რომელსაც მოძღვარი საღვთო სჯულს უკითხავდა და საეკლესიო წესებს უსრულებდა.

1917 წლის 12 მარტს (ძვ. სტილით) სვეტიცხოვლის ტაძარში გამოცხადებულ ავტოკეფალიას დიდი სიხარულით შეხვდა მამა ალექსანდრე. 1 მაისს, თამარობის დღესასწაულთან დაკავშირებით მან საღვთსასწაულო წირვა აღავლინა ფასანაურის ტაძარში. წირვის დასასრულს მან ქადაგებით მიმართა მრევლს და განუმარტა ამ დიადი ეროვნული დღესასწაულის მნიშვნელობა. წირვის შემდეგ მოძღვრის ლოცვა-კურთხევით წირვაზე მყოფი მანდილოსნები შეიკრიბნენ სკოლის შენობაში. კრება გახსნა მამა ალექსანდრემ. კრებაზე საუბარი იყო ქალთა წრის დაარსებაზე. მანდილოსნები დათანხმდნენ ამ წინადადებას და გადაწყდა ფასანაურის ქალთა წრის დაარსება, რაშიც ყველას უნდა მიეღო მონაწილეობა. ამოირჩიეს ოთხი ქალი, ვისაც დაევალოთ ხელმძღვანელობა: კატო ნაზლაიძე, ნინო ჩოხელი, ნადეჟდა ბუთხუზი და სოფიო ძამუკაშვილი. შეგროვდა ფული, რომელიც ქალბატონ ანასტასია წერეთელს გაეგზავნა, დაუკავშირდნენ და თხოვნით მიმართეს თბილისის ქალთა წრეს პროგრამებისა და რჩევებისთვის.

მღვდელი ალექსანდრე მონაწილეობდა 1917 წლის 8-17 სექტემბერს გამართულ პირველ საეკლესიო კრებაზე, სადაც იგი წილკნის ეპარქიის დუშეთის მაზრის III ოლქის მთავარხუცესად აირჩიეს. იგი ასევე ესწრებოდა 1920 წლის 1-5 ივნისს გამართულ საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის მეორე საეკლესიო კრებას. მღვდელი ალექსანდრე, სავარაუდოდ, 1921 წლის დასაწყისში, ფილტვების ანთებით გარდაიცვალა. შთამომავლების გადმოცემით იგი დაკრძალულია სამთავისის საკათედრო ტაძრის ეზოში.

მღვდელი კონსტანტინე 1878 წელს დაიბადა. 1893-1897 წლებში გორის სასულიერო სასწავლებელში სწავლობდა. 1897 წლის 10 სექტემბერს მარტყოფის წმინდა ანტონის სახელობის მონასტერში მორჩილად

განამწესეს. ამავე წლის 20 დეკემბერს ბერშუეთის მთავარანგელოზთა სახელობის ეკლესიის მედავითნედ დაადგინეს. 1899 წლის 18 სექტემბერს ქ. ორდუბათის წმინდა ალექსანდრე ნეველის სახელობის საკათედრო ტაძარში გადაიყვანეს. 1900 წლის 31 იანვარს ყარსის ოლქის, სოფელ კარაკალის წმინდა ნიკოლოზის სახელობის ეკლესიის მედავითნედ დაინიშნა. ამავე წლის 7 სექტემბერს, თავისი თხოვნის საფუძველზე, შტატიდან გადადგა. 1901 წლის დასაწყისში დაბა „კურინი კოსის“ სამრევლოს მედავითნედ დაინიშნა.

XX საუკუნის დამდეგს კონსტანტინე კავკასიძე დაქორწინდა ანა მარკოზაშვილზე, რომელთანაც ოთხი შვილი ჰყავდა: სერგი, გიორგი, ალექსანდრე და დარეჯანი. 1901 წლის 10 ნოემბერს ფასანაურის წმინდა მოციქულთა თავთა — პეტრესა და პავლეს სახელობის ეკლესიის მედავითნედ გადმოიყვანეს, სადაც 1902 წელს დიაკვნად აკურთხეს. 1903 წლის 6 სექტემბერს საკირის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში მედავითნის შტატიში დაადგინეს. 1904 წლის 20 მარტს გათავისუფლდა ამ სამრევლოდან. ამავე წელს ელიზავეტოპოლის წმინდა ალექსანდრე ნეველის სახელობის საკათედრო ტაძრის დიაკვნად განამწესეს. 1905 წლის 25 სექტემბერს მღვდლად დაასხეს ხელი და შატილის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაინიშნა. 1908 წელს არდოთის სამრევლოში გადაიყვანეს. 1910 წლის ბოლოდან მოხისის ყოვლადწმინდა სამების სახელობის ეკლესიის წინამძღვარია. 1913 წლის 30 აპრილს გრემისხევის წმინდა დიდმოწამე მარინეს სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაინიშნა.

მამა კონსტანტინეს კარგი მეგობრობა აკავშირებდა დიდ მგოსანთან, ქართველი ერის საამაყო პოეტ ვაჟა-ფშაველასთან. მისი მთაში მსახურების პერიოდში იგი ხშირად სტუმრობდა ვაჟას ოჯახს, სადაც საათობით საუბრობდნენ სამშობლოს ჭირ-ვარამზე, მის აწმყოსა და მომავალზე, ხელოვნებაზე, პოეზიაზე, ლიტერატურაზე, სასულიერო თუ საერო საკითხებზე. ვაჟას ნაადრევად გარდაცვალება დიდი დანაკლისი იყო იმუამინდელი საზოგადოებისა და მთლიანად ქართველი ერისათვის. მამა კონსტანტინეს დიდი განცდები კარგად ჩანს მის სიტყვაში, რომელიც 29 ივლისს, საღამოს 7 საათზე, ვაჟას პანაშვიდზე წარმოთქვა:

„ქართული პოეზიის მშვენიერება, დიდებული მგოსანო! გუშინ, დილის 9 საათზე, ქალაქ დუშეთს სამგლოვიარო დეპეშამ ამცნო შენი სიკვდილი. ამ მოულოდნელმა და თავზარდამცემმა ამბავმა, რომელიც ელვის სისწრაფით მოედო მთელს ქალაქსა და ახლომახლო მდებარე სოფლებს, ჯოჯოხეთური ტკივილი აგრძნობინა ყველას. ეს სამწუხარო დეპეშა საჩქაროდ გარდაეცა იქვე ჩამოსულ ჩრდილელს ხევსურს, ვინმე აფშინას, რომ მას დროზე ემცნო შე-

სტუმრად ვაჟა-ფშაველასთან ჩარბაღში. ვაჟაზე ღვთისმეტყველი კონსტანტინე

ნი უდროოდ სიკვდილი შენის საყვარელი სამშობლოსა და ხეობისათვის, სადაც ამაყი და ქედმოუხრელი მთანი ცამდე აყუდებულან და გულმილგულნი ახლაც ელიან შენს იქ დაბრუნებას და მათ მწვერვალებზე კვლავინდებურად არწივისებურ ფრთების გაშლას. ხევსურმა, რა გაიგო შენი სიკვდილი, უკანვე გადმოგვიგდო დეპეშა და მორთო ხმამაღლივ ქვითინი: „ვაჟას რა მოჰკლავდა, იმის სიკვდილს მთას როგორ ვეტყვი, მის სიკვდილს მთა არ მიიღებსო, მართლა თუ აღარა გეყავს პოეტი, ჩვენი მელექსე, მტრის ხელით იქმნება მკვდარი, დავილუპენით, ახლავ გვირჩევნა და ვიხოცნეთ“. დეპეშა მაინც წაიღო.

მთის არწივო, ვაჟავ! რამდენი ამისთანა აფშინები ჰყავს შენს საყვარელს მთას, აბა, ერთი წამოდექ, წადი, დიჩო-ლიქოკის მთებიდან გადახედე შენს მთიელთ, როგორ მოსთქვამენ შენს დაკარგვას? გახედე იქ ბუმბერაზ მთებს, როგორ გადაჰფარებია შავი და მღუმარე ძაძა. არწივი უმწვერვალეს კლდეებს გასცილებია, ცას მიჰკრობია, არაგვი ადუღდა, ცეცხლი დაენთო მის გულში, თვისი სწრაფი სრბოლა კუს ნაბიჯად შესცვალა, რადგან უწყრება ბარს და მისი ნახვა აღარა ჰსურს.

შენს მამულში მოჩუხჩუხე სანეტარო სამკურნალო წყალი ძირს უფსკრულში გაპარვას ლამობს. შენი გულის დამამშვიდებელი ცივი მუჟავე წყალი შენს გაგრილებას აღარა ხარობს.

შენ კი სდუმ, გაჰბუტბუტებხარ მთას, ბარი შეგიყვარებია, მაგრამ, არა! შენ გამოექეცი მთას, რომ უფრო ადრე შეჰყროდი მოლოცვის საღამს განთავისუფლებულ საყვარელ შენის ერისას, რასაც დღევანდლამდე ელოდა შენი სული. მაგრამ მოლოდინში კი გასწირე სული.

განისვენე, განისვენე, დაღლილო მუშაკო, და შენს შვილებს, შენს ერს, დაე, ადრე შეუსრულდეს შენი წადილი, რომ საფლავში მაინც ჩამოგდახონ: ვართ თავისუფალნიო!

საუკუნოდ იყოს ხსენება შენი, დაუვინყარო ვაჟავ!“

ცენტრში ზის მღვდელი მოსე კავკასიძე, ოჯახის წევრებთან ერთად

მამა კონსტანტინე გვერდით ედგა თბილისში, სინის ტაძართან არსებულ საისტორიო-საეთნოგრაფიო მუზეუმს, რომელსაც რამდენჯერმე გადასცა საჩუქრად უძველესი ქართული საეკლესიო თუ ისტორიული ხასიათის სიგელ-გუჯარები, ხატები, ხელნაწერი წიგნები და სხვ. იგი ასევე აქტიურად თანამშრომლობდა იმჟამინდელ ქართულ პრესასთან, სადაც აქვეყნებდა უამრავ სტატიასა და წერილებს სხვადასხვა საჭირობო საკითხებზე, როგორც საერო, ისე სასულიერო შინაარსისა. მისი ფსევდონიმი იყო: „იქაური“, „დროებით დუშელი“, „კოტე ვეფხვი“, „აქაური“, „კოტე ფასანაურელი“.

1916 წლის აღდგომას მღვდელი კონსტანტინე საგვერდულით დაჯილდოვდა, მაგრამ XX საუკუნის 20-იან წლებში ქვეყანაში დაწყებული უმძიმესი რეპრესიების დროს მამა კონსტანტინე იძულებული გახდა სასულიერო სამსახური მიეტოვებინა და სამსახური ერში გაეგრძელებინა. მოძღვარს ძალიან გაუჭირდა ეკლესიისგან განშორება, მაგრამ თავს ზევით ძალა არ იყო. იგი ახალგაზრდა, 53 წლის ასაკში გამოეთხოვა წუთისოფელს. გარდაიცვალა 1931 წლის 1 ოქტომბერს. 5 ოქტომბერს ოჯახის წევრებმა და ნათესავებმა მამა კონსტანტინეს ცხედარი ვერის წმინდა პანტელეიმონის სახელობის ეკლესიის სასაფლაოს მიაბარეს. 1966 წელს მისი ცხედარი საბურთალოს სასაფლაოზე გადასვენეს, სადაც დასაფლავებულნი არიან მისი ოჯახის წევრები. 1971 წელს გარდაიცვალა მისი მეუღლე ანა.

ცნობილი ქართველი მწერალი და პოეტი, ასევე მღვდლის შვილი, სანდრო ილიას ძე შანშიაშვილი კარგად იცნობდა მამა კონსტანტინეს და დიდად აფასებდა მის წიგნიერებასა და მოღვაწეობას. კავკასიელების ოჯახში ეხლაც ინახება მისი ლექსების კრებული, რომელსაც შესაბამისი წარწერა ამშვენებს:

„ორიოდე ლექსის ავტორი ვიყავ, როდესაც 1907-08 წლებში ვაჟა-ფშაველამ გამაცნო თავისი ერთგული მეგობარი კონსტანტინე კავკასიძე, ვეფხოდ წოდებული. რას ვიფიქრებდი, ღრმა მოხუცებულობის დროს, რომ 1976 წელს გავიცნობდი ვეფხოს ნაშეყრებს, მის შვილს გიორგის და შვილიშვილს — ამირანს. აღმეძრა მრავალი მოგონება ვეფხოზე. ამ წიგნში მოთავსებულია ლექსები, რომლების გამო მე ვუყვარდი ნეტარხსენებულ ვეფხოს. ჩემო გიორგი, შენ და შენს შვილს — ამირანს გიძღვნი ამ წიგნს. სანდრო შანშიაშვილი, 1976წ. 20 ივნისი“.

„ორიოდე ლექსის ავტორი ვიყავ, როდესაც 1907-08 წლებში ვაჟა-ფშაველამ გამაცნო თავისი ერთგული მეგობარი კონსტანტინე კავკასიძე, ვეფხოდ წოდებული. რას ვიფიქრებდი, ღრმა მოხუცებულობის დროს, რომ 1976 წელს გავიცნობდი ვეფხოს ნაშეყრებს, მის შვილს გიორგის და შვილიშვილს — ამირანს. აღმეძრა მრავალი მოგონება ვეფხოზე. ამ წიგნში მოთავსებულია ლექსები, რომლების გამო მე ვუყვარდი ნეტარხსენებულ ვეფხოს. ჩემო გიორგი, შენ და შენს შვილს — ამირანს გიძღვნი ამ წიგნს. სანდრო შანშიაშვილი, 1976წ. 20 ივნისი“.

გარეკანზე დაბეჭდილი ფოტოს ავტორია - ლაშა ჟვანია

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავიწყებისგან ვიხსნათ ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 298 95 41; 272 13 50; 5(99) 54 82 29; 5(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

გთხოვთ, გაზეთს გაუფრთხილდეთ მასში დაბეჭდილი მასალების გამოგზავნა, დაეალიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე: სს „ლიბერთი ბანკი“ (მთანმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406). ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: ნმ. ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000
ელ.ფოსტა: patriarchate_georgian@yahoo.com,
patriarchatepresscenter@gmail.com მის: ერეკლე II-ს მოედანი №1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე
რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54
სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი (შიოლაშვილი), მარიამ გაცუა, ნინო გავომაშვილი, თამარ ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია ხაჩარაძე, სერგო კერესელიძე, გარეკლები: ცარო ვარდიშვილი, მამუკა კვაჭანტირაძე, დამკაბადონებელი: ვალერიან ჯუღელი, ოპერატორი, ზოია კობახიძე

თანამებრძოლებთან ერთად ააფრიალა ეროვნული დროშა და აქტიური მონაწილეობა მიიღო აჯანყებაში, რის გამოც იდეზნებოდა კომუნისტებისგან და წლების განმავლობაში იმალეობდა რაჭის მთებში); **ელენე** (დაიბადა 1900 წელს, გარდაიცვალა 1914 წელს, თირკმელების ანთებით, დაკრძალულია შქმერის ეკლესიაში); **ბენედიქტე** (დამსახურებული ექიმი-თერაპევტი. წლების განმავლობაში მუშაობდა ქ. ონის რაიონულ საავადმყოფოში თერაპიული განყოფილების გამგედ) და **კაროლინა** (სპეციალობით პროვიზორი).

1895 წლის 16 მაისს **იმერეთის ეპისკოპოსმა გაბრიელმა (ქიქოძე)** სილოვანი დიაკვნად აკურთხა.

1896 წლის 1 დეკემბერს კი იმერეთის ეპარქიის დროებითმა მმართველმა, ალავერდელმა ეპისკოპოსმა ბესარიონმა (დადიანი) მღვდლად დაასხა ხელი და ჯვარისუბნის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად განამწესა. 1899 წლის 14 სექტემბერს იგი მშობლიურ სოფელში გადაიყვანეს და შქმერის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაადგინეს.

მამა სილოვანი განათლებული, წყნარი, სიტყვაძუნწი და კაცთმოყვარე მოძღვარი ყოფილა. სოფლის ქერივ-ობლების დამხმარე და მფარველი. ერთგული და თავდადებული სამსახურის გამო მიღებული ჰქონდა სხვადასხვა ჯილდო, მათ შორის, რუსეთის იმპერატორ ალექსანდრე II-ის სახელობის სამახსოვრო ვერცხლის ჯვარი, წმინდა ანას III ხარისხის ორდენი, საგვერდული და სკუფია. კარგად ფლობდა რუსულ სალაპარაკო ენას. მამა სილოვანმა მონაწილეობა მიიღო სოფელ წესში, ბარაკონის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის შობის სახელობის ეკლესიის გადახურვასა და კეთილმოწყობაში.

სამწუხაროდ, 1921 წლის თებერვალში, საქართველოს ხელახალი ანექსიის დროს, სამღვდლო-

მღვდელი სილოვანი ოჯახის წევრებთან ერთად

ბის სხვა წარმომადგენლების მსგავსად, მამა სილოვანის ცხოვრებაც ტრაგიკულად წარიმართა. XX საუკუნის 20-იანი წლების დასაწყისში კომუნისტებმა დაკეტეს რაჭის მაზრის თითქმის ყველა ეკლესია-მონასტერი და სასულიერო პირებს მღვდელმსახურება აუკრძალეს. 1924 წელს პატიმრობაში აიყვანეს ონის რაიონის რამდენიმე მოძღვარი, რომელთა შორის მამა სილოვანიც ერია. დაპატიმრებულთა ნაწილი ონის ხიდთან დახვრიტეს (მათ შორის — მღვდელი თეოდორე საგანელიძე). შქმერის ეკლესიის მრევლის აქტიური ჩარევით სასწაულებრივად მოხერხდა მამა სილოვანის გადარჩენა და ციხიდან გათავისუფლება, თუმცა სამღვდლო მოღვაწეობა ვეღარ გააგრძელა. იგი მშობლიურ სოფელში დასახლდა და გულმოკლული საკუთარ კარმიდამოში მუშაობდა. როგორც მისი შვილიშვილები იხსენებენ — „ბაბუას ჩუმად დავყავდით ტაძარში და სამშობლოსა და ადამიანების სიყვარულს გვინერგავდა გულში“.

მღვდელი სილოვანი 1945 წელს, 75 წლის ასაკში აღესრულა. ანდერძის თანახმად, დაკრძალულია შქმერის ეკლესიის სამრეკლოში.

გარეკანზე დაბეჭდილი ფოტოს ავტორია - ლაშა ჭვანია

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავინახოთ ვიხსნათ ისინი. ჩვენი ტელეფონებია: 298 95 41; 272 13 50; 5(99) 54 82 29; 5(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

გთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაბეჭდილი მასალების გამო
გთხოვთ, დავალიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე: სს „ლიბერთი ბანკი“
(შთანთქმდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406). ბანკის კოდი: LBRTGE22. შიშლები: ნმ.
ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000
ელ.ფოსტა: patriarchate_georgian@yahoo.com,
patriarchatepresscenter@gmail.com მის: ერეკლე II-ს მოედანი №1 საქართველოს
სამატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე
რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54
სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი (შიოლაშვილი), მარიამ გაგუა, ნინო გაგოშაშვილი, თამარ ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, იაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გავრიელაშვილი: ცარო ვარდიშვილი, მამუკა კეჭატირაძე; დამკაბდონებელი: ვალერიან ჯუღელი, ოპერატორი, ზოია კობახიძე

ფოტომატიკა

შქმერელი პაპიძეების სამღვდლო ოჯახი

XIX საუკუნის I ნახევრიდან შქმერის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში ერთგულად და თავდადებით მოღვაწეობდა პაპიძეების სამღვდლო ოჯახი. ჩვენს ხელთ არსებული საბუთებიდან ირკვევა, რომ ამ გვარის პირველი სასულიერო წარმომადგენელი გახლდათ მღვდელი **ნიკოლოზ გლახუას ძე პაპიძე**, რომელიც 1794 წელს რაჭის სოფელ შქმერში, საბატონო გლეხის ოჯახში დაიბადა. მან წარჩინებით დაამთავრა რაჭის ახლად გახსნილი სასულიერო სასწავლებელი, ხოლო ქართულ ენაზე წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი სხვაგვარადაა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის მამათა მონასტერში მღვდელ-მონაზონ იაკობთან ისწავლა. დაოჯახების შემდეგ ნიკოლოზი დიაკვნად აკურთხეს, ხოლო 1816 წელს ნიკორწმინდელმა მთავარეპისკოპოსმა სოფრონმა (წულუკიძე) მღვდლად დაასხა ხელი და შქმერის წმინდა გიორგის სახელობის ტაძრის წინამძღვრად დაადგინა. მღვდელი ნიკოლოზი 1865 წლის 4 იანვარს გარდაიცვალა.

მისი ვაჟი, **გიორგი პაპიძე**, 1817 წელს დაიბადა. მამა ნიკოლოზის მსგავსად, მანაც რაჭის სასულიერო სასწავლებელი დაამთავრა, ხოლო წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი მამასთან ისწავლა. პატარა გიორგი წლების განმავლობაში ეხმარებოდა მას ტაძარში მსახურებისას, ასრულებდა მნათისა და მედავითნის მოვალეობას. XIX საუკუნის 40-იან წლებში გიორგი დაოჯახდა და სასულიერო ხარისხის მისაღებად ქუთაისის საკათედრო ტაძარში მოემზადა. 1850 წელს მას მღვდლად დაასხა ხელი იმერეთის მიტროპოლიტმა დავითმა (წერეთელი) და შქმერის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში მეორე მღვდლად განამწესა. 1865 წლიდან მამის — მღვდელ ნიკოლოზის გარდაცვალების შემდეგ იმერეთის ეპისკოპოსმა გაბრიელმა იგი ტაძრის წინამძღვრად დანიშნა. მამა გიორგი პატიოსნებითა და თავმდაბლობით გამოირჩეოდა, რის გამოც მთელ რაჭაში დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდა. სოფელში დღემდეა შემორჩენილი მოკლე ლექსი-სიმღერა, რომელიც შქმერელ მოძღვარს ეძღვნება: **„წავიდეთ შქმერსო, ვესტუმროთ გიორგი მღვდელსო, ღვინოს გვასმევს ძველსო“**. მღვდელი გიორგი 1894 წლის 16 ივნისს მოხუცებულობისა და ავადმყოფობის გამო პენსიაზე გავიდა, სავარაუდოდ, გარდაიცვალა XIX საუკუნის მიწურულს ან XX საუკუნის დასაწყისში.

მამა გიორგის ვაჟმა ამბაკუმმა საერო ცხოვრება

აირჩია, იგი მშობლიურ სოფელში ცხოვრობდა და თავს მეურნეობით ირჩენდა. 1870 წელს მას შეეძინა ვაჟი — სილოვანი, რომელიც პაპიძეების გვარში უკანასკნელი სასულიერო პირი გახლდათ. მან ღირსეულად გააგრძელა თავისი წინაპრების ტრადიცია და სამღვდლო პირი გახდა. პირველდაწყებითი განათლება პატარა სილოვანმა პაპის, მღვდელ გიორგის უშუალო მეთვალყურეობის ქვეშ მიიღო; პაპა სიყრმიდანვე უნერგავდა შვილიშვილს ღვთისა და სარწმუნოების სიყვარულს. ბაბუას ლოცვა-კურთხევით, მან ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში ჩააბარა, რომელიც 1891 წელს წარჩინებით დაას-

შქმერის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესია

რულა. ქუთაისში სწავლის პერიოდს მისი შვილები ასე იხსენებენ: **„თურმე, რადგან ტრანსპორტი არ იყო, მამა სილოვანი ხშირად ქუთაისიდან მშობლიურ სოფელში საგზლისთვის ფეხით ჩამოდიოდა და მერე ისევ უკანვე ბრუნდებოდა“**.

1892-1895 წლებში ახალგაზრდა და განათლებული კურსდამთავრებული სოფელ სილოვანის სამრევლო-საეკლესიო სკოლაში მასწავლებლად იწყებს მუშაობას. ამავე პერიოდში დაქორწინდა სოფელ მეორე ტოლას ყოვლადწმინდა სამების სახელობის ეკლესიის წინამძღვრის, მღვდელ დავით გიორგის ძე ბოჭორიშვილის ასულ შუშანიკზე (დაბადებული იყო 1876 წელს, დასაფლავებულია შქმერის ეკლესიაში), რომელთანაც ოთხი შვილი ეყოლა: **ნატალია** (დაიბადა 1897 წელს, დამსახურებული პედაგოგი, მოღვაწეობდა საჩხერეში, იყო ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის წევრი. მან 1924 წლის აგვისტოს გამოსვლებისას მოდინახეს ციხეზე

**ასტანაში ცენტრალური აზიის
ყველაზე დიდი მეჩეთი აიგო**

ასტანაში ცენტრალურ აზიაში ყველაზე დიდი ხაზრეთ სულთანის სახელობის მეჩეთი აიგო. მეჩეთის საძირკველი 2009 წელს გაიჭრა, მისი აგება კი 2010 წლის ოქტომბერში დაიწყო. მეჩეთი 5000 ადამიანზეა გათვლილი და ერთ-ერთ ყველაზე ლამაზ არქიტექტურულ შენობას წარმოადგენს ყაზახეთის დედაქალაქში. მისი მთლიანი ფართობი 11,0476 ჰექტარს მოიცავს.

პროექტი შესრულებულია კლასიკურ ისლამურ

სტილში, გამოყენებულია ტრადიციული ყაზახური ორნამენტები და დეკორატიული ელემენტები. შენობა სამი სართულისგან შედგება, პირველ სართულზე განთავსებულია ქორწინების დარბაზი, მეორეზე — მამაკაცთა სამლოცველო 4000 ადამიანისათვის, მესამეზე — ქალთა სამლოცველო 1000 ადამიანისათვის, იმამის კაბინეტი და სხვ.

მეჩეთის ტერიტორიაზე ხუთი შადრევანი, დეკორატიული მცენარეები და განათებებია.

მომზადდა თამარ ასათიანმა

ფოტომატიანე მღვდელი მიხეილ ყულოშვილი 1845-1917

მღვდელი მიხეილ ყულოშვილი 1845 წელს საინგილოში, ყოფილ ელისუს სასულთნოს სოფელ კაკში (თანამედროვე აზერბაიჯანი, კახის რაიონი, სოფელი კახი) რაფიელ (ასლან) და საბედო ყულოშვილების ოჯახში დაიბადა.

მიხეილის პაპა აბელი იყო მონათუხუცესი ყულლარ ალა ვახვახიშვილისა, რომელიც უკვე ალისულთნად იყო წოდებული, ბებია დარეჯანი კი „ხუციანთ წმიდა კერის“ ქალიშვილი იყო. არსებობს გადმოცემა, რომ ერთხელ დარეჯანი წმინდა გიორგის სახელობის ქურმუხის საყდრისაკენ ცხენით მიდიოდა და თან უფროსი ვაჟი, 13-14 წლის დავითი ახლდა. ერთ-ერთმა თათარმა დაინახა ეკლესიისკენ მიმავალი ქალი და ვახვახიშვილთან დააბეზლა. ვახვახიშვილის ისეთი მოწინება ჰქონია ამ გვარის მიმართ, რომ თათარს თვალი გამოსთხარა და უთხრა: „განა მე კი არ ვიცი, რომ დარეჯანი წმიდა „ხუციანთ ოთხთავის“ კერითდანაა და ეკლესიაში ლოცულობსო!“ (მოსე ჯანაშვილის გადმოცემით, „ხუციანი ანუ ხუციშვილები“ კახში იმ აბრაამისა და იოაკიმე ხუცესის შთამომავალნი არიან, რომლებიც სულთანმა აწამა. მათ კერაში შემორჩენილია „ოთხთავი“ და სხვა საეკლესიო ნივთები).

ოჯახურმა ტრადიციებმა დიდი გავლენა იქონია მიხეილ ყულოშვილის პიროვნების ჩამოყალიბებაზე. იგი ქრისტიანულ სარწმუნოებაზე 1854 წლის 17 აგვისტოს მოინათლა. ქართულ ენაზე წერა-კითხვა, წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი ზაქათალის ოლქის მთავარხუცეს, მღვდელ იროდიონ ელიოსიძის ლოცვა-კურთხევით, მღვდელ სვიმონ ბეგიაშვილთან ისწავლა. გარდა ქართულისა, მას საუცხოოდ სცოდნია რუსული, თათრული, სომხური და უდინური ენები. ზეპირად უსწავლია „ვეფხისტყაოსანი“. ამიტომაც გასაკვირი არ არის, რომ 1858 წელს, მისი თაოსნობით, საინგილოში პირველი ქართული სამრევლო-საეკლესიო ორკლასიანი სკოლა გაიხსნა, სადაც ინგილო ბავშვებს მიხეილი უსასყიდლოდ ასწავლიდა ქართულ ენაზე წერა-კითხვას.

სწავლა-განათლების საქმეში მიხეილ ყულოშვილს დიდად უწყობდნენ ხელს ივანე-პაპა ბულუღაშვილი

და მღვდელი პეტრე კონჭოშვილი. ივანე-პაპა ბულუღაშვილმა კარდაკარ შემოიარა კახი და თითო კერას თითო ვაჟის გაგზავნა დაავალა სკოლაში.

1860 წლის 19 სექტემბერს მიხეილი ბელაქანის ყოვლადწმინდა სამების სახელობის ეკლესიის უშტატო მედავითნედ დაინიშნა. 1864 წლის 27 მარტს მარსანის ეკლესიაში გადაიყვანეს. ამავე წელს იგი სასულიერო უწყებაში მიიღეს და 1865 წლის 6 ოქტომბერს შტატის მედავითნედ დაამტკიცეს. 1866 წლის 20 ნოემბერს მღვდელ პეტრე კონჭოშვილის წარდგინებით დიაკვნად აკურთხეს და კახის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში დაინიშნა.

1870 წლის 11 იანვარს საინგილოს ოლქის მთავარხუცეს, მღვდელ გრიგოლ ლამბარაშვილის წარდგინებით საქართველოს ეგზარქოსმა ევსეიმ (ილინსკი) მღვდლად დაასხა ხელი და ვართაშენის წმინდა ალექსანდრე ნეველის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დანიშნა. 1874 წლის 1 სექტემბრიდან 1878 წლის 21 დეკემბრამდე სოფელ ვართაშენის სამრევლო-საეკლესიო სკოლის საღვთო სჯულის მასწავლებელია. 1875 წლის 28 ოქტომბერს საგვერდულით დაჯილდოვდა. 1881 წლის 5 იანვარს საინგილოს ოლქის მთავარხუცესის, მღვდელ დავით უტიშვილის ლოცვა-კურთხევით გაიგზავნა ახლად მონათლული ინგილოების სულიერ მოძღვრად. 1882 წლის 6 ივლისს კახის ეკლესიის მეორე მღვდლად დაინიშნა. 1888 წლის 18 მაისს საქართველოს ეგზარქოსის პალადის (რაფეი) ლოცვა-კურთხევით საინგილოს ოლქის სამღვდელთების სულიერ მოძღვრად აირჩიეს. 1889 წლის 4 თებერვალს წითელი ჯვრის საზოგადოების სამახსოვრო ჯვრით დაჯილდოვდა. 1890 წლის 18 სექტემბერს საინგილოს ოლქის მისიონერის, მღვდელ-მონაზონ ლეონიდეს (ოქროპირიძე) თხოვნით კახის ქალთა სამრევლო-საეკლესიო სკოლის საღვთო სჯულის მასწავლებლად დაინიშნა, სადაც ბავშვებს უსასყიდლოდ ასწავლიდა.

მღვდელი მიხეილ ყულოშვილი აქტიურად მონაწილეობდა 1888-1904 წლებში ქურმუხის ტაძრის აღდგენის საქმეში. ქურმუხის ტაძრის აღდგენა ადგილობრივ

ქართველ მოსახლეობას დიდი ხანია უნდოდა, თუმცა შექმნილი პოლიტიკური ვითარება მათ ამის შესაძლებლობას არ აძლევდა. XIX ს-ის 80-იანი წლების ბოლოს ქურმუხის ეკლესიის აღდგენის მიზნით მათ ფულის შეგროვება დაიწყეს. ამ საქმის ინიციატორი და ორგანიზატორი კახის წმინდა გიორგის ეკლესიის მღვდელი მიხეილი იყო (გაზეთი „ივერია“, 1890 წელი 175, სტატია „სოფელი კაკი“, გვ. 1). მამა მიხეილი ქურმუხის ეკლესიის მშენებლობის საორგანიზაციო კომიტეტის წევრი იყო.

1891 წელს „კავკასიაში მართლმადიდებლური ქრისტიანობის აღმდგენმა საზოგადოებამ“ სოფელ თასმალოში წმინდა თომა მოციქულის სახელობის ეკლესიის მშენებლობა დაიწყო. 1892 წლის 16 მაისს მამა მიხეილი აღნიშნული ტაძრის წინამძღვრად დაინიშნა და 18 მაისს სკუფია უბოძეს. 1894 წლის 9 ოქტომბერს თასმალოს ეკლესია საზეიმოდ ეკურთხა (კავკასიაში მართლმადიდებლური ქრისტიანობის აღმდგენი საზოგადოების 1898-1901 წლ. ანგარიში, გვ. 14). თასმალოს ეკლესია კახიდან დაახლოებით 15 კილომეტრის მოშორებით მდებარეობს. ეს ძველი ქართული სოფელი მთლიანად გარშემორტყმული იყო მუსლიმებითა და ადგილობრივი ქართველი მოსახლეობა ძლიერ დისკრიმინაციას განიცდიდა. ახლადმოქცეულებს მუსლიმი სასულიერო პირები განსაკუთრებით ავიწროებდნენ. მამა მიხეილი კვირაში ერთხელ ან ორჯერ ჩადიოდა თასმალოში და საჭიროების შემთხვევაში იქ რჩებოდა. აქ მოღვაწეობა მას მეტად რთულ პირობებში უხდებოდა.

1900 წლის მონაცემებით, თასმალოს მართლმადიდებლური სამრევლო 22 კომლისგან შედგებოდა, რომელთა შორის 38 მამრობითი, ხოლო 25 მდედრობითი სქესის წარმომადგენელი იყო. ასეთ რთულ პირობებში და შედარებით მოკლე დროში 22 ოჯახის მოქცევა მამა მიხეილის წარმატებულ მისიონერულ მოღვაწეობაზე მეტყველებს.

1907 წლის 30 ივლისს მამა მიხეილი კახის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში მეორე მღვდლად დაინიშნა. 1908 წლის 6 მაისს კამილავკა ეწყალობა. 1911 წლის 8 ოქტომბერს კვლავ დაინიშნა კახის ქალთა სამრევლო-საეკლესიო სკოლის საღვთოს სჯულის მასწავლებლად. 1913 წლის 13 მარტს კვლავ თასმალოს ეკლესიაში განამწესეს და ზაქათალის ოლქის მისიონერად გამოარჩიეს. 1915 წლის 15 მაისს სამკერდე ოქროს ჯვარი მიიღო.

მამა მიხეილ ყულოშვილი შრომისმოყვარე და ძალიან თავმდაბალი ადამიანი იყო. ხანში შესულ ხალხს დღესაც ახსოვს, რომ იგი თავად უვლიდა კარმიდამოს. უყვარდა თავისი ხალხი, რჩევა-დარიგებას აძლევდა მათ, საექიმო საქმეც შეეძლო და თუ ვინმე გაჭირვე-

ბულს დაინახავდა, ის იყო მისი პირველი შემწე.

მიხეილ მღვდელზე მოგონება მისმა ძმისშვილმა, ვანო ყულოშვილმა შემოგვინახა, რომელიც მის სახლში იზრდებოდა. მისი თქმით, მამა მიხეილი უვიცობისა და ჩამორჩენილობის წინააღმდეგ იბრძოდა, ცდილობდა ხალხში ცოდნა-განათლების შეტანას, უყვარდა გაჭირვებულთათვის ხელის შეწყობა და როდესაც ხელმოკლე ადამიანს შეხვდებოდა, ძალიან განიცდიდა და მას დახმარების გარეშე არ ტოვებდა.

მიხეილ ყულოშვილის საქმიანობას ფუჭად არ ჩუვლია. მისი მეშვეობით კუთხეს ახალი პატრონები და პატრიოტები გამოუჩნდა, რომელთა შორის იყო ინგილო ისტორიკოსი, მოსკოვის არქეოლოგიური აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, პროფესორი მოსე ჯანაშვილი.

მოსე ჯანაშვილი მიხეილ მღვდელის შესახებ წერდა: „ჭეშმარიტ მღვდელს უყვარს თავისი ერი და ერსაც უყვარს თავისი კეთილი მწყემსი“. მამა მიხეილმა მოსწავლეებს მშობლიური ქვეყნის სიყვარული გაუღვივა, შეასწავლა და შეაყვარა მისი ისტორიული წარსული. მან საკუთარი სახსრებით განაახლა სოფელ კასრის ყოვლადწმინდა სამების სახლობის ეკლესია, რომელსაც უკვე განადგურება ემუქრებოდა. კასრის კასრის საყდრის შესახებ მოსე ჯანაშვილი წერს „კასრის საყდარი ააშენა არჩილ მეფემ 718 წლის დამდეგს, განაახლა ამ რამოდენიმე წლის წინად (1912) ინგილო

მღვდელმა მიხეილ ყულოშვილმა“. კასრის საყდარი დღესდღეობით აღარ არსებობს. 1947 წელს იგი მიწისძვრამ დაანგრია.

1917 წლის რუსეთის ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ ძლიერ დაიძაბა პოლიტიკური მდგომარეობა საინგილოში. საქართველოს წარმომადგენლებმა, შიშინანობის გამო, ზაქათალის ოლქი მიატოვეს. საქართველოსთან ყოველგვარი მიმოსვლა და კავშირი შეწყდა. ჩაიკეტა გზები. თურქი ასკერების მხარდაჭერით, აზერბაიჯანელმა მუსავათელმა პანთურქებმა მთელი ტერიტორია დაიპყრეს. ოლქის სოფლებში პროთურქული რაზმები დადიოდნენ და თურქულ სიმღერებს გაჰყვიროდნენ. ხალხს თავის რაზმებში ჩაწერას მოუწოდებდნენ, დაარბიეს და ამოწყვეტეს სომხური სოფლები. ვინც გადარჩა, ინგილოების დახმარებით, ალაზანს გადმავს, საქართველოში გადმოვიდნენ და შირაქში დასახლდნენ. უკვე ინგილოების განადგურების ჯერი დადგა. ხალხი შიშმა მოიცვა, ბევრი ტყე-ღრეში გაიქცა თავის შესაფარებლად. მუსავატელებმა ძარცვა-გლეჯასა და მკვლელობებს მიჰყვეს ხელი. მაშინ მღვდელ მიხეილ ყულოშვილს დიდი ავტორიტეტი ჰქონდა ქრისტიანულ სოფლებში: კახში, ალიბეგლოში, ყორალანში, მარსანში, თასმალოში, ალათემურში და სხვაგან. მისი სჯეროდან, მის აზრს პატივს სცემდნენ. მღვდელს სარწმუნოების შეცვლის გაგონებაც არ

ივანე-ბაბა ბულაშვილი

უნდოდა, ქრისტიანობის უარყოფასა და მუსულმანობის მიღებაზე მასთან მისულ მრჩეველებს კატეგორიულად მოსთხოვა, მეორედ მასთან აღარ მისულიყვნენ.

მუსავატიელთა მუქარის მიუხედავად, მამა მიხეილი ყოველდღე უშიშრად დადიოდა სოფელ მარსანსა და თასმალოში, სადაც წირვა-ლოცვას აღავლენდა. იგი სახარებისეულ გამოთქმას იშველიებდა, კეთილი ბოროტზე მუდამ იმარჯვებო.

1917 წლის 1 ნოემბერს მამა მიხეილი თავის სამრევლოში ჩავიდა. წირვის დამთავრების შემდეგ, ცხენი შეკაზმა და სახლისკენ გზას გაუდგა. მას გზად სოფელი მარსანი უნდა გაეწლო. სოფლის ხიდთან ერთი დაღონებული კაცი შემოხვდა, რომელმაც ავადმყოფის სანახავად გაყოლა სთხოვა. აბა, რას წარმოიდგენდა, რომ ატყუებდნენ? ბუნებით კეთილი ადამიანი მაშინვე მიენდო უცნობს. როდესაც „ავადმყოფთან“ მივიდნენ, გაუკვირდა, რომ კარებთან არავინ მიეგება, მაგრამ გაიფიქრა, ალბათ ავადმყოფი მძიმედ არისო და გაბედულად შეაბიჯა სახლში, იქ კი ხიფათი ელოდა. იატაკი წინასწარ იყო ახდილი და რომ არავინ მიმხვდარიყო, მასზე დიდი ფარდაგი დაეფარებინათ. მამა მიხეილს ფეხი დაუბიჯებია თუ არა, ფარდაგიანად სარდაფში ჩავარდნილა. ქვევით ჩასაფრებული იყვნენ მოსყიდული მკვლელები, რომლებსაც მღვდელი სახელდახელოდ შეუბოჭავთ. თავდაპირველად ტკბილად დაელაპარაკნენ, სარწმუნოების შეცვლას სთხოვდნენ, რათა შემდეგ გაქრისტიანებული ინგილო ხალხი მუსლიმანობაზე მოექცია. მამა მიხეილი, რა თქმა უნდა, არ დათანხმდა. ისინი მოხუცს ხანჯლებით დაადგნენ თავზე, რომ ძალით გამოეცვალა რჯული, მაგრამ ამაოდ. ბოლოს უთქვამს მამა მიხეილს: „ვიცი, რომ სიკვდილის პირას ვარ, მაგრამ მე ჩემს სარწმუნოებას ურჯულოთა რჯულზე არ შევცვლი“. ადამიანის სიცოცხლის ბოლო მაინც სიკვდილია, ამიტომ „სჯობს სიცოცხლესა ნაძრახსა სიკვდილი სახელოვანი“. დაე, მომკალით წმინდა სამებისათვის. სიკვდილის შიშითაც კი არ მივიღებ თქვენს საზიზღარ სარწმუნოებას, „სადაც დედისა და დის მეტს არავის ცნობთ, ძმა ძმის ცოლს ირთავს, არ იცით სისხლით ნათესაობა, გაქვთ ჩამორჩენილი კულტურა“.... მაგრამ ჯალათებმა არ დააცალეს. მან სასწრაფოდ ასწია ხელი, რათა პირველარი გადაესახა, მაგრამ ველარ მოასწრო.

შებინდდა თუ არა, მტარვალეებმა მღვდლის გვამი შავ სუდარაში შეახვიეს, ურემზე დადეს და უღრან ტყეში წაიღეს. უპატრონოდ დარჩენილი ცხენი ჭიხვინით გამოიქცა სოფელში, ხალხი ყველაფერს მიხვდა (მოძღვარს სახლში დაქვრივებული რძალი, საინგილოს ქალთა შორის ქართული კულტურის გამავრცელებელი, ცნობილი მასწავლებელი სოფიო ყულოშვილი ელოდა, რომელიც 21 წლისა უდროოდ დაქვრივდა. სოფიოს მეუღლე, მიხეილ ყულოშვილის ერთადერთი ვაჟიშვილი, სასულიერო სემინარიის კურსდამთავრებული ნიკოლოზი მაჩხაანში მასწავლებლობდა, მაგრამ საინგილოში ქრისტიანობის გაძლიერების მიზნით მიხეილმა 1892 წლის მაისში იგი მღვდლად აკურთხებინა და კახის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის მეორე მღვდლად დაინიშნა. მღვდელი ნიკოლოზი 1895 წლის შემოდგომაზე ფილტვების ანთებით გარდაიცვალა.

მღვდელი ნიკოლოზ ყულოშვილი და მისი მეუღლე — სოფიო ყულოშვილი

ვალა. მათ დარჩათ ერთი ასული — ნინო (დაბ. 1891 წლის 10 ივლისს).

მამა მიხეილის მკვლელობის ამბავი სწრაფად გავრცელდა მთელ საქართველოში. გაზეთ „საქართველოს“ 1918 წლის მეექვსე ნომერში ვინმე „ვ-ლი“-ის ფსევდონიმით წერდა: „ამასწინად აქ ვერაგულად მოკლეს ინგილო მღვდელი, გავლენიანი და ფრიად პატივცემული მოხუცი მიხეილ ყულოშვილი, რამაც დიდი აღშფოთება გამოიწვია არამც თუ საინგილოში, არამედ მის გარედაც. მამა მიხეილი უკვალოდ დაიკარგა ნოემბრის პირველს სოფელ მარსანში, რომელიც დასახლებულია მუსულმან-ინგილოთაგან. 18 დღის ძებნის შემდეგ გვამი მღვდლისა ვიპოვეთ სოფელ მარსანის ახლო ტყეში, ძველ ნახშირის საწვავ ორმოში ჩაგდებული.“

ნახევრად გახრწნილი გვამი რომ ამოიღეს, მნახველთ საშინელი სურათი წარმოუდგათ: ხელები გაკრული ზურგზედ, ხანჯლის ჭრილობა გულის ზემოთ, ყელი გამოჭრილი და კისრის ხერხემლის ძვლები დაკეპილი. ექიმის გამოკვლევით, ხელებ-გაკრული მღვდელი დაუნეწიანთ მარცხენა გვერდზე და მარჯვენა მხრით დაუნყიანთ ხანჯლით (ან ცუ-ლით) ცემა და ნახევარზედ მეტად მოუშორებიათ კისერი. კუჭის გაშინჯვამ აღმოაჩინა, რომ მღვდელი რამდენიმე დღე მშვიერი ჰყოლიათ დამწყვდეული. არის ნიშნები, რომ გვამის დანვა სდომებიათ ორმოში, მაგრამ ცეცხლი მალე ჩამქრალა. ამ მხეცური მკვლელობის ჩამდენი ხალხმა იცის, მაგრამ ვერ უთქვამს, რადგან მთავრობა არ არის და გამჟღავნებისათვის შურისძიების ეშინიათ. მღვდელ ყულოშვილის გვამი მრავალი ხალხის თანდასწრებით დაკრძალულ იქნა კახის წმინდა გიორგის ეკლესიის ეზოში. წარმოთქმულ სიტყვებში დახასიათებული იყო მამა მიხეილის ხანგრძლივი მოღვაწეობა საინგილოში და თავდადება სჯულისათვის, რამაც მონაშრომრივი გვირგვინი არგუნა მას.

ექვი არ არის, რომ ეს მხეცური მკვლელობა ჩადენილია სარწმუნოებრივ ნიადაგზე. სიცოცხლის დროსვე მუსულმანები ხან ემუქრებოდნენ მღვდელ ყულოშვილს, ჩვენს სჯულზე გადმოდი, თორემ ინა-

ნებო, ხან კი სჯულის გამოცვლისათვის ბევრს რამეს პირდებოდნენ. განსაკუთრებით მოლები ემტერებოდნენ, რადგან უკანასკნელმა კარგად იცოდა მაჰმადის სჯული, ყურანის ახსნა და ხშირად ამხელდა მოლების უვიცობას. მუქარას უთვლიდნენ მუსულმანები ქრისტიან-ინგილოთაც და ძალათ უნდათ მაჰმადიანობა მიაღებინონ. საჭიროა ქართველობამ ჯეროვანი ყურადღება მიაქციოს მათ გაჭირვებულ მდგომარეობას და ეხლავე ზომები მიიღოს ინგილოთა განსაცდელიდან დახსნისათვის, თორემ მერე გვიან იქნება. გამუსულმანებული ინგილო ქართველ ეროვნებაზე ყოველთვის უარზეა, რადგან გაფანატიკოსებული მუსულმანი სჯულსა და ეროვნებას ერთმანეთში ვერ არჩევს.

ინგილოთა უნუგეშო მდგომარეობაზე ეცნობა კავკასიის კომისარიატს და კათოლიკოს კირიონს.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის კირიონის განკარგულებით საინგილოში მოზრძანდა ალავერდელი ეპისკოპოსი პიროსი. მათმა მეუფებამ ადგილობრივი ბლალჩინის და პოლკოვნიკ ტარტარაშვილის თანხლებით მოიარა ინგილოების სოფლები. ბევრ მრევლში სწირა და ყველგან გამამხნეველ, მანუგეშებელ სიტყვით მიმართავდა ხალხს. ზოგიერთ სოფელში მათმა მეუფებამ მუსულმან-ინგილოებთანაც გაუმართა საუბარი. მათდამი მიმართულ სიტყვებში ეპისკოპოსი ურჩევდა მათ ჰქონოდათ ქრისტიანებთან კეთილი მეზობლობა, სიყვარული, ერთმანეთის შველა ეხლანდელს ძნელს, ყველასათვის გასაჭირს დროს. მათი მეუფებისა ხალხი მადლობელი დარჩა.

3 დეკემბერს ეპისკოპოსმა პიროსმა აკურთხა სოფელ კახში ივან-ბაბა ბულულაშვილის საფლავზე ძეგლი. ივან-ბაბა ბულულაშვილი პირველი ინგილო იყო, რომელმაც ხმა აიმაღლა წარსულ საუკუნის 50-იან წლებში და მოუწოდა თანამოძმე ინგილოებს, დაბრუნებოდნენ ღვიძლ ძმა ქართვე-

მღვდელი მიხეილ ყულოშვილი

ლებს, რომელთაგან ჩამოაშორა იგინი უკუღმართმა ისტორიულმა პირობებმა. დიდი იყო ღვანლი ივან-ბაბასი და აკი მადლიერმა შთამომავლობამ ღრმა მადლობის ნიშნად დაუდგა მას ღირსეული ძეგლი. ძეგლის კურთხევას დაესწრო დიდძალი ხალხი. სიტყვები წარმოთქვეს და აღნუსხეს ივან-ბაბას დიდი ღვანლი ეპისკოპოსმა პიროსმა, მღვდელმა ბესარიონ ფურცელაძემ, პოლკოვნიკმა ტარტარაშვილმა.

ერთი კვირის მოგზაურობის შემდეგ მათი მეუფება დაბრუნდა ქ. ზაქათალაში, სადაც ხანგრძლივი თათბირი იქონია ზაქათალის ოლქის კომისრებთან ქრისტიანების გაჭირვებულ მდგომარეობის შესახებ და შემდეგ

გაემართა კახეთისკენ“.

მადლიერმა ერმა დიდხანს იგლოვა მიხეილ მღვდლის გარდაცვალება. დასაფლავებას ინგილო ქრისტიანებთან ერთად მაჰმადიანებიც ესწრებოდნენ. ალათემურის თავიდან კახამდე მოყოლებული გზები მრევლით იყო სავსე და როგორც პროფესორი მ. ჯანაშვილი იგონებდა, ყველა აღმფრთხილებული იყო და სულიერი მამის მკვლელობის გამო ვერაგი მკვლელების მიმართ სიძულვილს გამოთქვამდა.

მამა მიხეილი გამორჩეული რუღუნებითა და პატივისცემით მიასვენეს კახის წმინდა გიორგის ეკლესიის ეზოში და საინგილოს დიდი ეროვნული გმირის, ივანე-პაპა ბულულაშვილის გვერდით, საინგილოს პანთეონში დაკრძალეს.

საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის წმ. სინოდის 2012 წლის 5 ივლისის დადგენილებით მღვდელი მიხეილ ყულოშვილი წმიდათა დასში შეირაცხა. ხსენების დღედ დადგინდა 5 ივლისი.

წყარო: საქართველოს სახელმწიფო ცენტრალური არქივი, ფონდი 489, აღწერა 1, საქმე №57611, გვ. 67-68; საქმე №53147, გვ. 22-25; საქართველოს სახელმწიფო ცენტრალური არქივი, ფონდი 489, აღწერა 6, საქმე №2182; გაზეთი „საქართველო“ 1918 წლის №6, გვ. 4.

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავინახოთ ვიხსნათ ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 298 95 41; 272 13 50; 5(99) 54 82 29; 5(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

გთხოვთ, გაზეთს გაუზრთხილდეთ მასში დაგაუფიქრი მასალის გამოგთხოვთ, დავალიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე: სს „ლიბერთი ბანკი“ (მთანმიწნა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406). ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: 58. ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000 ელ.ფოსტა: patriarchate_georgian@yahoo.com, patriarchatepresscenter@gmail.com მის: ერეკლე II-ს მოედანი №1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54 სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი (მოლაშვილი), მარიამ გაგუა, ნინო გაგომაშვილი, თამარ ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გარეკლება: ცარო ვარდიშვილი, მამუკა კვაჭანტირაძე; დამკაბდონებელი: ვალერიან ჯუღელი, ოპერატორი, ზოია კობახიძე

ფოტომატიანე

ჩორჯოს ეკლესიის მოძღვარი — მღვდელი ერასტი გაბიჩვაძე

მღვდელი ერასტი დავითის ძე გაბიჩვაძე 1846 წელს რაჭაში, მღვდლის ოჯახში დაიბადა. მისი წინაპრები, რამდენიმე თაობა საეკლესიო ხარისხში ემსახურებოდა სამშობლოსა და დედაეკლესიას.

ბაბუა, დიაკონი ეგნატე გაბიჩვაძე, 1800 წელს მღვდლის ოჯახში დაიბადა. იყო საბატონი ყმა. წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი მღვდელმონაზონ იოანესთან ისწავლა. 1819 წელს ნიკორწმინდელმა მთავარეპისკოპოსმა სოფრონმა (წულუკიძე) დიაკვნად აკურთხა და ჩორჯოს ყოვლადწმინდა სამების სახელობის ეკლესიაში დაადგინა. იგი ამ ხარისხში მსახურობდა გარდაცვალებამდე.

მამა ეგნატეს ვაჟი დავითი 1822 წელს დაიბადა. ოჯახში პირველდანწყებითი განათლების მიღების შემდეგ იგი ჯერ რაჭის ორკლასიან სასწავლებელში სწავ-

ჩორჯოს სახელობის სახელობის ეკლესია

ლობდა, ბოლოს კი ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელი დაასრულა. დაოჯახების შემდეგ, 1857 წელს, იმერეთის ეპისკოპოსმა გერმანემ (გოგოლაშვილი) მღვდლად დაასხა ხელი და ღვთისმეტყველების ფარცმის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დანიშნა. მღვდელი დავითი 1864 წლის 16 იანვარს ნაადრევად გარდაიცვალა.

წინაპრების მსგავსად სასულიერო გზა აირჩია ერასტიმაც. მამის გარდაცვალების ჟამს იგი 18 წლის გახლდათ და ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში სწავლობდა, რომელიც 1865 წელს წარჩინებით დაასრულა. 1867 წლის 14 იანვარს საქართველოს ეგზარქოსმა ევგენიმ (ბაჟენოვი) ხევსურეთში, ბარისახოს ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის ეკლესიის მედავითნედ განამწესა. 1869 წელს ერასტი დაქორწინდა ელისაბედ პეპუს ასულზე (დაბადებული 1850 წელს), რომელთანაც ექვსი შვილი შე-

ეძინა: ბიკენტი (1870წ.), კონდრატე (1873წ. დაამთავრა თბილისის სასულიერო სემინარია), სილოვანი (1875წ.), იროდიონი (1876წ. დაამთავრა ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელი), ევსევი (1880წ. დაამთავრა ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელი) და იონა (1883წ.).

1870 წლის 24 ივლისს ერასტი სვანეთში, წვირმის მაცხოვრის ფერისცვალების სახელობის ეკლესიაში დაინიშნა. ამავე წლის 23 სექტემბერს იმერეთის ეპისკოპოსმა გაბრიელმა (ქიქოძე) იგი ეპარქიის კანცელარიაში მწერლად განამწესა. 1873 წლის 6 თებერვალს მეუფე გაბრიელმა იგი დიაკვნად აკურთხა, ამავე წლის 29 აგვისტოს კი მღვდლად დაასხა ხელი და ღვთისმეტყველების მარტირების, სოფელ დერჩის მაცხოვრის ამაღლების სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დანიშნა. 1874 წლის 20 ივლისს მამა ერასტი რაჭის მაზრაში, ლიხეთის წმინდა გიორგის სახელობის ტაძრის წინამძღვრად გადაიყვანეს. 1875 წლის 21 იანვრიდან 1885 წლის 1 ივლისამდე სოფელ აბარის სამრევლო-საეკლესიო სკოლის მასწავლებელია. 1885 წლის 10 აგვისტოს ეკლესიაში პატიოსანი და კეთილსინდისიერი სამსახურისათვის საგვერდულით დაჯილდოვდა.

XIX საუკუნის II ნახევარში გაბრიელ ეპისკოპოსის ლოცვა-კურთხევით მთელ დასავლეთ საქართველოში ეკლესია-მონასტრებთან მასიურად იხსნება სამრევლო-საეკლესიო სკოლები. განათლებული და მეცნიერი მღვდელმთავარი დიდ ყურადღებას უთმობდა სწავლა-განათლების აღორძინებას ეპარქიაში. ახლად ნაკურთხ მღვდელს აუცილებლად დამოძღვრავდა და თანაც ეტყოდა: „როგორც კი სამრევლოში ჩახვალ და დაბინავდები, შეეცადე მალევე სკოლა გახსნა და მომავალი თაობა დააინტერესო სწავლით“. მამა ერასტისაც მუდამ ახსოვდა წმინდა მღვდელმთავრის დარიგება და დროსა და ენერგიას არ იშურებდა ახალგაზრდობის აღსაზრდელად. რაჭის მაზრაში იმ პერიოდში რამდენიმე სკოლა არსებობდა, რაც ფრიად ანუხებდა მოძღვარს და სულ იმის ცდაში იყო, რითიმე შესწეოდა ამ საქმის განვითარებას. შემორჩენილია მისი წერილები, რომლებიც იმჟამინდელ ქართულ პრესაში იბეჭდებოდა და სკოლების საჭიროებაზე, იქ არსებულ პრობლემებზე, მის დადებით და უარყოფით მხარეებზე საუბრობდა:

„მთელს რაჭის მაზრაში სულ 14 სასოფლო სკოლაა გახსნილი, აქედგან ათი სკოლა ქვემო რაჭაშია გახსნილი და 4 ზემო რაჭაში. ამ ზემოთ აღნიშნული სკოლების დაარსებაში დიდი შრომა და ღვაწლი მიუძღვის რაჭის მაზრის უფროსად ყოფილს, ან განსვენებულს ჩიჯავაძეს. განსვენებული დაიარებოდა სოფლებში და აგონებდა ხალხს

სწავლა-განათლების მნიშვნელობას და საჭიროებას. ქვემო რაჭის საზოგადოებათა გაუგონეს თავის უფროსს და თავიანთი განჩინებებით დააარსეს სკოლები და მასწავლებელთ დაუნიშნეს 200 მანეთამდე წლიური ჯამაგირი. ქვემო რაჭის მცხოვრებთ შორის სწავლის სურვილიც ძალიან არის გახსნილი. ეს, სხვათა შორის, მტკიცდება იმით, რომ სკოლები სავსენი არიან ყმანვილებით და მასწავლებელნი იძულებულნი არიან ხშირად ბევრს მოხოვნელებს უარი უთხრან უადგილობისა გამო. ზემო რაჭაში მცხოვრებნი რაღაც უგულოდ უყურებენ სკოლებს. რაც სკოლები დაარსდა განსვენებული ჩიჯავაძის დროს, თორემ მერე ერთი სკოლაც არ გახსნილა იქ. შეილებსაც თავის დროზე არ აგზავნიან სკოლებში. ამის მიზეზი, ერთის მხრივ, ის უნდა იყოს, რომ ზემო რაჭაში სახნავ-სათესი ცოტა აქვს მცხოვრებთ, და რომ კაცმა წლის სამყოფი სარჩო მოიყვანოს, დიდი შრომა და ჯაფა სჭირდება და მეორეთ — ბავშვებს ვერ აცლიან, რადგან ზემო რაჭაში პირუტყვის მოშენებას ძალიან მისდევენ და პატარა შვილები ამ ცხოველების მოსამწყემსად სჭირდებათ. შეიძლება, რომ ზემო რაჭელებმა დიდის თხოვნით გამოგზავნოს შვილი სკოლაში, მაგრამ თუ მასწავლებელმა ყმანვილს გამოუცხადა რამე სასწავლო ნივთის ყიდვა, მეორე დღეს სკოლაში 10 შეგირდიდან სამიც აღარ მოვა. ერთი სიტყვით, მოსწავლენი არც სკოლაში მოსვლას ჰკითხავენ მასწავლებელს და არც წასვლას. ნებათ მოვლენ სკოლაში და ნებათ არა. რა ჰქნას საწყალმა მასწავლებელმა? რა რიგით დააწყოს სწავლის საქმე და ან რა უჩვენოს თავის მეუმფროსეთ? ამაზე ურიგო არ იქნება, რომ ყურადღებას მიაქცევდნენ“.

1889 წლის 1 ნოემბერს მღვდელი ერასტი ჩორჯოს ყოვლადწმინდა სამების სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაადგინეს. 1893 წლის 7 მაისს სკუფია უბოძეს, ხოლო 1901 წლის 6 მაისს კამილავკა ეწყალობა. 1907 წლის 15 მაისს სამკერდე ოქროს ჯვარი მიიღო.

1912 წელს მამა ერასტის ინიციატივითა და მეცადინეობით ბერძენმა მშენებლებმა ჩორჯოში ახალი ჯვარგუმბათოვანი ტაძარი ააგეს. ამის შესახებ ინფორმაციას ეკლესიის ჩრდილო ფასადზე არსებული წარწერა იძლევა. ტაძრის აშენებაში უამრავმა ადამიანმა მიიღო მონაწილეობა, ვინ ფინანსურად, ვინ ფიზიკური მუშაობით, ზოგმაც მორალურად გაუწია თანადგომა მოძღვარს. ამასთან დაკავშირებით, 1912 წლის ჟურნალ „შინაურ საქმეების“ №36-ში გამოქვეყნდა მამა ერასტის სამადლობელი წერილი, სადაც ის მადლობას უხდის ყველა შემომწირველს:

„მამაო რედაქტორო! უმორჩილესად გთხოვ ნება მიბოძოთ თქვენი პატივცემული გაზეთის „ში-

მღვდელი ერასტი

ნაური საქმეების“ საშვალეებით უღრმესი მადლობა გამოუცხადო მე და ჩემი მრევლის მხრით, გარეშე სამრევლოთა მცხოვრებთ, რომელთა შემოსწირეს წმინდულ ჩემდამო ჩორჯოს წმინდის სამების ახალი ეკლესიის შენობისათვის: თედორე სიმონის ძე იმედაძემ და მისმა მეუღლემ ეკატერინემ ხუთ-ხუთი თუმანი. აგრეთვე ამათი შეგონებით შემოსწირეს შემდეგ პირთა: ერმილე სპირიდონის ძე იმედაძემ 3 მანეთი; პავლე გიორგის ძე იმედაძემ 1 მანეთი; სიმონ გიორგის ძე იმედაძემ 1 მანეთი; ლუკა დიმიტრის ძე პატარიძემ 1 მანეთი; ლავრენტი ალექსის ძე აბუთიძემ 1 მანეთი; დომენტი დიმიტრიოსის ძე აბუთიძემ 50 კაპიკი; მიხეილ ლევანის ძე აბუთიძემ 1 მანეთი; იასონ იორდანეს ძე ჭელიძემ 1 მანეთი;

ანთიმოზ იასონის ძე ჭელიძემ 1 მანეთი; ლონგინოზ მანუჩარის ძე ყიფიანმა 1 მანეთი; ევგენი ყარამანის ძე დალაქიშვილმა 1 მანეთი; სამსონ ლაიშვილმა 1 მანეთი; აპოლონ სიმონის ძე ნამგალაძემ 1 მანეთი; კოსტა დვალმა 1 მანეთი; მიხეილ თედორეს ძე ჩიტალაძემ 1 მანეთი; მალაქია ზაქარიას ძე მეტრეველმა 50 კაპიკი; კოსტა კაციტაძემ 50 კაპიკი; ანთიმოზა გობეჯიშვილმა 50 კაპიკი; აპოლონ სოფრომის ძე ჯოხაძემ 50 კაპიკი და იოსებ ომანის ძე რაზმაძემ 50 კაპიკი“.

1915 წლის 15 მაისს ეკლესიაში ნაყოფიერი და დამსახურებული მოღვაწეობისთვის მღვდელი ერასტი წმინდა ანას III ხარისხის ორდენით დაჯილდოვდა.

1921 წლის თებერვალ-მარტში საქართველო კომუნისტებმა დაიპყრეს. ქვეყანაში განვითარებულმა პოლიტიკურმა მოვლენებმა ეკლესიის ცხოვრებაც საგრძნობლად შეცვალა. ბოლშევიზმის იდეოლოგიამ პატარა სოფლის ცხოვრებაც გაურკვეველი მიმართულებით წაიყვანა. ეკლესიამ მოქმედება შეწყვიტა. ტაძარი ჯერ საქონლის სადგომად, ხოლო შემდგომ სოფლის ბელად აქციეს. „უპატრონო ეკლესიის“ ამბავი ამ ტაძარზე რეალურად აცხადდა, ეკლესიის გუმბათი ჩამოინგრა და კედლებმაც რღვევა დაიწყო. ადგილობრივ მცხოვრებთა გადმოცემით, ჩორჯოს ეკლესიას ასევე ჰქონია საუკეთესო ბიბლიოთეკაც, რომელიც კომუნისტების დროს დაიფანტა.

მამა ერასტი გულდამძიმებული და გაოგნებული შესცქეროდა უღვთო ადამიანების საქციელს. მას ძალიან აკვირვებდა, თუ რამ გააბოროტა და გააცოცხლა ასეთი გონება. მან ხომ თითქმის 50 წელი იმსახურა მღვდლის ხარისხში და ათას ჭირვარამგამოვლილსაც კი გაუჭირდა ამ ყველაფრის აღქმა. მოხუც მოძღვარს დიდხანს აღარ უცოცხლია. იგი XX საუკუნის 20-იანი წლებში გარდაიცვალა. ოჯახის წევრებმა და მრევლმა მოძღვრის ცხედარი თავისივე აგებული ტაძრის ეზოში დიდი პატივით დაკრძალეს.

ფოტომატიკა

პროტოპრესვიტერი მარკოზ ტყემალაძე 1859-1937

პროტოპრესვიტერი მარკოზ პავლეს ძე ტყემალაძე 1859 წელს იმერეთში, ქუთაისის გუბერნიაში, მღვდლის ოჯახში დაიბადა. 1874-1878 წლებში სწავლობდა ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში, 1878-1884 წლებში — თბილისის სასულიერო სემინარიაში, ხოლო 1884-1888 წლებში — კიევის სასულიერო აკადემიაში. 1889 წლის 28 იანვარს დიაკვნად აკურთხეს, ხოლო მეორე დღეს მღვდლად დაასახეს ხელი და თბილისის წმინდა იოანე ღვთისმეტყველის სახელობის ეკლესიის მღვდელმსახურად განამწესეს. იმავე წელს საგვერდულით დაჯილდოვდა. 1890 წელს კუკიის წმინდა ნიკოლოზის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაინიშნა, დეკემბერში კი — თბილისის ეკლესიების I ოლქის მთავარხუცესად. 1892 წლის 16 თებერვალს იასამნისფერი სკუფიით დაჯილდოვდა. 1895 წლის 6 მაისს კამილავკა უბოძეს. 1897 წლის 1 თებერვალს ქაშვეთის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად გადაიყვანეს. იმავე წლის 3 მარტიდან 1898 წლის 6 დეკემბრამდე თბილისისა და ბორჩალოს მაზრის სამრევლო-საეკლესიო სკოლების ზედამხედველია. 1899 წლის 6 მაისს სამკერდე ოქროს ჯვრით დაჯილდოვდა. 1902 წლის 30 აგვისტოს დეკანოზის წოდება მიენიჭა და მეორე დღეს თბილისის სიონის საკათედრო ტაძრის მღვდელმსახურად დაინიშნა. 1904 წლის 3 თებერვალს წმინდა ანას III ხარისხის, ხოლო იმავე წლის 6 მაისს წმინდა ანას II ხარისხის ორდენით დაჯილდოვდა. 1905 წლის 25 იანვარს თბილისის ქალთა ეპარქიალური სასწავლებლის საბჭოს თავჯდომარედ აირჩიეს. 1905 წლის 21 სექტემბერ - 4 ოქტომბრის წმინდა სინოდის ბრძანების საფუძველზე, საქართველო-იმერეთის სინოდალური კანტორის წევრად დაინიშნა. 1911 წლის 6 მაისს ენქერით, ხოლო 1914 წლის 6 მაისს წმინდა ვლადიმერის III ხარისხის ორდენით

დაჯილდოვდა. 1916 წლის 25 დეკემბერს, შობის დღესასწაულთან დაკავშირებით, პირველად საქართველოში, თეთრ სამღვდლოებაში მიენიჭა მიტრის ტარების უფლება. მონაწილეობდა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის III, IV და V საეკლესიო კრებებში. 1932 წელს კათოლიკოს-პატრიარქმა კალისტრატემ (ცინცაძე) პროტოპრესვიტერის პატივით შემოსა. 1935 წლის სექტემბერში, ავადმყოფობის გამო, თავი დააწება სამსახურს და პენსიაზე გავიდა. გარდაიცვალა 1937 წლის 13 მაისს. დაკრძალულია სიონის საპატრიარქო ტაძრის ეზოში.

პროტოპრესვიტერ მარკოზ ტყემალაძეს გამოცემული აქვს ქადაგებათა კრებული „ხმა მწყემსისა“ (1913 წელს) და ისტორიული ნაშრომი „თბილისის სიონის საკათედრო ტაძარი“ (1904 წელი).

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავინახოთ ვიხსნათ ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 298 95 41; 272 13 50; 5(99) 54 82 29; 5(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

გთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაგაჟილნი მასალის გამო
გთხოვთ, დაგვლიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე: სს „ლიბერთი ბანკი“
(მთანმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406). ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: 58.
ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000
ელ.ფოსტა: patriarchate_georgian@yahoo.com,
patriarchatepresscenter@gmail.com მის: ერეკლე II-ს მოედანი №1 საქართველოს
საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე
რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54
სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი
(მოილაშვილი), მარიამ გავუა, ნინო გავაშვილი, თამარ
ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია
ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გვარცელბა: ცარო ვარდიშვილი,
მამუკა კვაჭანტირაძე; დამკაბდონებელი: ვალერიან ჯუღელი,
ოპერატორი, ზოია კობახიძე

კათოლიკეთა რიცხვი გერმანიაში

გერმანიის კათოლიკე ეპისკოპოსთა კონფერენციამ გამოაქვეყნა ახალი 44-მუხლიანი ბროშურა „კათოლიკური ეკლესია გერმანიაში — ციფრები და ფაქტები 2011-2012 წლებში“, რომელშიც ზედმიწევნითაა განხილული ქვეყანაში კათოლიკური ცხოვრების ყველა ასპექტი.

„ამ ბროშურით ვაჩვენებთ, რომ ეკლესია გერმანიაში პერიფერიული წარმომადგენლობა კი არ არის, არამედ მას აქვს ცოცხალი და მრავალნახნა-

გოვანი გარეგნული სახე,“ — აცხადებენ კონფერენციის წევრები.

გერმანიაში ამჟამად 24,5 მილიონი კათოლიკეა, ამათგან — 14,847 ღვთისმსახური, რომელთაგან 11,398 ტაძრებში მსახურობს. ქვეყანაში 9, 403 დღის დაწესებულებაა ბავშვებისთვის, საგანმანათლებლო დაწესებულებებში კი თეოლოგიის 366 პროფესორი მუშაობს.

მოამზადა

თამარ ასათიანმა

ფოტომატიანე**არქიმანდრიტი ალექსი (მირცხულავა)
(1875-1962)**

მრავალი უბედურებისა და მიუხედავად, საქართველოს სამოციქულო მართლმადიდებელ ეკლესიას ყოველთვის ჰყავდა ჭეშმარიტად გამორჩეული მამები, რომელთა ცხოვრების მაგალითზე თაობები იზრდებოდნენ. ამ ადამიანებს ცხოვრებაში წინ ჭეშმარიტება უძღოდათ და ტკივილიან კვალზე, მაინც დიდ ნათელს ტოვებდნენ. საუბარია ხობის მონასტრის წინამძღვარზე და მადლმოსილ მამა — ალექსი მირცხულავაზე.

არქიმანდრიტი ალექსი (მირცხულავა) დაიბადა დაბა ხობში, 1875 წელს, მორწმუნე მშობლების ოჯახში. მის მამას ქუჩუაია ჰრქმევია. სამწუხაროდ, დედის სახელის მცოდნე ვერავინ ვიპოვე. სარწმუნოებისა და მოყვასისათვის თავდადების უნარი ბავშვობიდანვე იდო მამა ალექსის ხასიათში.

ალექსიმ ადრეულ ასაკში შექმნა ლამაზი და მშვიდი ოჯახი. იგი ადრევე დაქვრივდა, რის შემდეგმაც შვილებს მშობლებს უტოვებს და თვითონ ხობის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის მამათა მონასტერში მიდის მონაზვნური ცხოვრებისათვის.

მამა ალექსის მყუდრო ცხოვრება არც მონასტერში ჰქონია. ამ დროისათვის ხობის მონასტრის წინამძღვარი იყო ილუმენი დიმიტრი (პარკაია). მამა ალექსის ბერად აღკვეცა, და ხელდასხმა, სასულიერო ხარისხში აყვანა როდის და როგორი თანმიმდევრობით მოხდა არ არის ცნობილი, თუმცა 1913 წელს წმ. ექვთიმე ღვთისკაცის (თაყაიშვილის) ხობში ყოფნისას გადაღებულ სურათზე ახალგაზრდა ალექსი ბერდიაკვნის ხარისხშია. ასევე ფოტომატიანიდან ირკვევა, რომ 1917 წელს თბილისში ბერმონაზონთა კრების შემდგომ გადაღებულ სურათზე მამა ალექსი ისევ ბერ-დიაკონია, ხოლო უკვე 1923 წლის 23 აპრილს ხობის მონასტრის ქონების მთავრობისათვის გადაცემის ოქმს არქიმანდრიტ შიოსთან,

იეროდიაკონ ეგნატესა და იეროდიაკონ მაკართან ერთად მღვდელ-მონაზონი ალექსიც აწერს ხელს. ასე, რომ 1923 წლის აპრილში მამა ალექსი ხობის მონასტერში მღვდელ-მონაზონია.

ნახსენებ ოქმში საუბარია მონასტრის იმ ნივთებზე, რომლებიც მილიციის უფროს ტ. კვარაცხელიას გადაეცა. უკვე 1923 წლიდან მთლიანად საქართველოში ხელისუფლებამ მასიურად დაიწყო ეკლესიამონასტრების დახურვა. ხობის მონასტრის ბერთა შორის არც მამა ალექსის ასცდებოდა დევნა-შევიწროება, აბუჩად აგდება და შეურაცყოფა. ხსნა ეკლესიისა არსაიდან ჩანდა, ჩამოწოლილი შავი ღრუბე-

ხობის მონასტრის პატრიარქი

ლი საქართველოს თავზე ჯერ არ აპირებდა გადასვლას და მზის თბილ სხივებს ელობებოდა. ამასობაში 1928 წელს გარდაიცვალა ხობის მონასტრის წინამძღვარი არქიმანდრიტი შიო (ქვილითაია) და მის ნაცვლად მონასტრის წინამძღვრად დაინიშნა მამა ალექსი მირცხულავა.

ახალ არქიმანდრიტს დიდი ტვირთი დააწვა მხრებზე. უკვე ხუთი წელი იყო გასული მას შემდეგ, რაც მონასტერს ბოლშევიკები დაპატრონებოდნენ. ტაძარში შესვლას ისინი განაგებდნენ, ნირვა-ლოცვისა და სხვა ღვთისმსახურების ჩატარება სასტიკად იყო აკრძალული. ძნელი წარმოსადგენი არაა, თუ რა დღეში აღმოჩნდებოდა ასეთ პირობებში მონასტრის წინამძღვარი. ამ სახის დევნაც არ იკმარეს და უფრო მეტი, ხობის მონასტრის შიგნით მეკურდღლეობის ფერმის გახსნა მოინდომეს. ამაზე შეშფოთებული არქიმანდრიტი ალექსი ატყობინებს სამეგრელოს მუზეუმის დირექტორს აკაკი ჭანტურიას: „მეკურდღლეობის გამგეს მოაქვს მასალები, მოყავს ოსტატები“. ბატონი აკაკის კეთილგონიერებამ მრავალგზის იხსნა უარესი საფრთხისაგან ჩვენი ქვეყნის სიძველენი და ისტორიული მნიშვნელობის ძეგლები. ახლაც, ამ შემთხვევაშიც მას უყურადღებოდ არ დაუტოვებია მამა ალექსის წერილი და სასწრაფოდ ატყობინებს საქართველოს მუზეუმს, სიძველეთა კომიტეტს: „ხობის მთავარი ძეგლი და სამრეკლოს გარდა, სხვა ძეგლების კროლიკებისათვის დაცლას თხოულობენ, ოთახებს დანგრევას უპირებენ. საჭიროა, სასწრაფოდ გამოირკვეს ძეგლის დაცვის საკითხი და მასთან მუზეუმის დამოკიდებულება“.

ამჯერად, არქიმანდრიტ ალექსისა და ბატონი აკაკი ჭანტურიას მოინდომებოდა კომკავშირლებმა საკუთარი განზრახვა სისრულეში ვერ მოიყვანეს, ხობის მონასტერი კურდღლის ფერმად ვერ გადაკეთდა. თუმცა, მისი წინამძღვრის დევნაზე ხელი

არ აუღიათ. მას ხშირად აპატიმრებდნენ და მალევე ათავისუფლებდნენ. მამა ალექსის შვილიშვილი მარიამ (მარგო) შალამბერიძე იხსენებს: „ბაბუა ასე იტყოდა: „დამაპატიმრებდნენ, დახურულ კამერაში კვამლს უშვებდნენ, ცოტა ხანს მანვალდებდნენ და მერე გამოშვებდნენ. რა უნდოდათ დღესაც არ ვიცი და ალბათ თვითონაც არ იცოდნენ“.

სწორედ 30-იანი წლებიდან ხობის დახურული მონასტრის გარშემო მცხოვრებ ბერებს უკვე მონასტერში ცხოვრებაც აუკრძალეს. მამებს საცხოვრებელი ქვის სახლი ჩამოართვეს და ღია ცის ქვეშ დატოვეს. მიუხედავად ამისა, მამა ალექსიმ მიძინების სახელობის ტაძრის უკანა ფასადში თავისთვის მოაწყო ერთი სენაკი და ყოველმხრივ ცდილობდა მონასტრის გარეთ არ დარჩენილიყო, რაც მონასტრული ცხოვრებისა და ბერობისათვის აუცილებელია. აქაც არ გააჩერეს წინამძღვარი და ეს პატარა ოთახიც დაუნგრეს. ამის შემდეგ გულგატეხილი მოძღვარი ითხოვდა გალავნის შიგნით მიეცათ მისთვის თავშესაფრის აშენების უფლება, მაგრამ არც ეს თხოვნა შეუსრულეს. იგი იძულებული გახდა იქვე მახლობლად, ქ. ხობის გარეუბანში, ჭიხუში, მონასტრიდან კილომეტრ-ნახევარში მამისეულ ქოხში დაბრუნებულიყო.

არქიმანდრიტი ალექსის სიყვარული ღვთის, სამშობლოსა და დედა ეკლესიისადმი კარგადაა აღწერილი პირად წერილში, რომელსაც სამეგრელოს მუზეუმის დირექტორს აკაკი ჭანტურიას უგზავნის. ამ წერილებში მამა ალექსი საუბრობს პირად ტკივილზე, რაც ეკლესიის დევნით იყო გამოწვეული. მისი დარდი, მწუხარება და უგუნებობაა აქ აღწერილი. ეს წერილები არის გამოცხადებული იმ შეგნებული ადამიანის შინაგანი მდგომარეობისა, რომელსაც სტკიოდა თავისი ქვეყნის ანეჭვა, რადგან ხედავდა მასში ტრაგიკულ მომავალს.

წერილები გასული საუკუნის 30-იან წლებს ეკუთვნის და მათგან მხოლოდ მნიშვნელოვან ნაწყვეტებს მოვიყვან.

„შვიდი კაცი პარტიულნი, წამოსულნი არიან, ჩამოუხსნიათ ზარი და წაუღიათ, ბერებმა ვერ გაიგესო თუ არა, ბერებს კიდო გავპარსავთო უთქვამთ...“

„მოვიდნენ ნოჯიხევის თემის აღმასკომი, და მეორე კაცი და ნახეს ქვის ზალა. ეს გვინდაო კოლექტივის მუხუდოს და სიმინდის ბინად.“

„სამრეკლო სულ ინგრევს.... წვიმა ყველგან მო-

დის.... კარნეზის თლილი ქვეები გადავარდნილი, ოცამდე შევიტანე ეკლესიაში უბედური ხობის მონასტერი, რავა იკარგება დიდი ისტორიული ნაშთი. ვამეყ დადიანის მარმარილოს ლოდი თავის ადგილში შევიტანე."

"ქარმა დიდად დააზიანა სახურავი ხობის მონასტრისა. ჩრდილოეთ მხარეს ჟესტი გადაგლიჯა და ეხლა უნდა ვუშველოთ რამე თუ არა საკურთხეველში და სხვაგან მხატვრობა დაიკარგება."

"ეკლესიას რა ვუყო, სანამ აღკრძალული არ ვიქნები, მანამდე ვრჩები, მარა მერე რა ვქნა?... ეკლესია დაცული თუ იქნება, სიკვდილამდე ვერ მოვშორდები."

"მე თვითონ გაჭირვებაში ვარ, მარა მონასტერი მაინც მეცოდება. მონასტრის სიყვარულისათვის ვლებულობ თვალწინ განსაცდელს."

"ჩემი ცხოვრება არის მონასტერი და დღეს დავრჩი ყოველგან უიმედოდ... დღემდე არ ვიცოდი, თუ მონასტერს პატრონი არ ჰყავდა და დღეს ვნახე... მითხარით ეკლესია ვის ჩავაბარო, შიგნით რაც არის დაიკარგება... მათ ხელში თუ იქნა კლიტი, არაფერი არ დარჩება შიგნით... მოუსწარი თუ ეკლესიის შიგნით მორთულობას ნუ დაკარგავთ... მე მაინც დასაკარგავი ვყოფილვარ და დავიკარგები."

"ჩემი ჯამაგირისათვის მიმართვა შევიტანე რაი-ალმასკომში, - ვარი მითხრეს, ჩვენ ბიუჯეტი არ გვაქვსო და ანი თბილისიდან თუ გამოგზავნილია ჩემი მისაცემი ფული, ნუ დაკარგავთ, მონასტერს ასარგებლეთ ქე მაინც... ფულის სიყვარულისთვის კი არ ვარ, მიყვარს ძველი ნაშტი და ეკლესია..."

"მონასტერში თუ კოლექტივი ჩამოვიდა მე ვერ გავჩერდები, მწვალელები არიან."

"ჩემი ცხოვრება რა არის, ვერცხლის დასაკიდებელი ჯვარი გაყვიდე, ფეხსაცმელი და შალის ანაფორა. ასე ვიტანჯები მონასტრის სიყვარულისათვის."12

მონასტრის სიყვარული ტვირთი და უდიდესი ტანჯვის მიზეზი გახდა მამა ალექსისათვის. მისი ცრემლნარევი ღალადი მხოლოდ ერთეულებს თუ ესმოდათ მაშინ, ვისაც გაეგებოდა მონასტრის, ტაძრის და ზოგადად საქართველოსა და მისი ეკლესიის ჩუმი გმინვა, პირში წყალი ჰქონდა ჩაგუბებული, ან კიდევ იყო მეორე გზა, დაპატიმრება და რეპრესიები. რეპრესიებს ვერ გადაურჩა მამა ალექსის შვილიც - ლავრენტი. იგი 1937 წელს გადაასახლეს. იქაურმა მძიმე პირობებმა მას სიცოცხლე მოუსწრაფა და გადასახლებაშივე გარდაიცვალა.

ძნელი წარმოსადგენი არაა არქიმანდრიტ ალექსის შინაგანი მდგომარეობა. სიცოცხლეზე მეტად შეყვარებულ მონასტერს დააშორეს, შვილი გადაუსახლეს, დაუღუპეს და მიუხედავად ამისა, მასზე ბრძოლა არ წყდებოდა. ისევ შვილიშვილი მარიამ

შალამბერია იხსენებს: „ასე იტყოდა: „ლამით ბავშვებს მომანათვლინებდნენ და დღისით პოლიციაში მანვალეზდნენო“...

ჭიხუში გადასახლებულმა მამა ალექსიმ აიშენა ოროთახიანი ხის ქოხი, სადაც ცხოვრობდა. იგი ამ ქოხშივე აღასრულებდა სხვადასხვა ღვთისმსახურებებს. უფროსი თაობის ადამიანებს კარგად ახსოვთ დიდი აღნაგობის, განიერი მხარბეჭითა და თეთრი დათოვლილი წვერით, დინჯად მოსიარულე მოძღვარი. მახლობელი სოფლებიდან და რაიონებიდან არქიმანდრიტ ალექსისთან მიჰყავდათ ბავშვები მოსანათლად. ფაქტიურად, ეს პატარა ქოხი მიმდებარე ვრცელი ტერიტორიით ემბაზს წარმოადგენდა, სადაც სულიწმინდის ბეჭედს და ქრისტეს ნათელს ღებულობდნენ ადამიანები.

მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ ეკლესიასა და სახელმწიფოს შორის მდგომარეობა შედარებით გამოსწორდა. მამა ალექსიზეც დევნა თითქმის შეწყდა. ფაქტიურად, დაზავდა პოლიცია და მღვდელმსახური. მოძღვარი თავის ბედს შეეგუა, იგი ხობის მონასტერში არ ავიდოდა და „სამართალდამცავებიც“ მას აღარ „მოაქცევდნენ ყურადღებას“.

არქიმანდრიტმა ალექსიმ ცხოვრების დანარჩენი ნაწილი იქვე ჭიხუში გაატარა. ცხოვრობდა თავისთვის, მარტო - მონაზვნურად (მარტომყოფი) და შეძლებისდაგვარად ემსახურებოდა ხალხს. შემდგომი თაობის ბოლშევიკები მას რიდით ეპყრობოდნენ, ვინაიდან თავად მოძღვრის მშვიდი და წრფელი, ადამიანური დამოკიდებულება აიძულებდა მათ ასე მოქცეულიყვნენ. როგორც ამას წინათ მენჯის მთავარანგელოზის სახელობის შუშანიების სავეანის მორჩილმა ნინა შუშანიამ მითხრა, - მამა ალექსი განსაკუთრებულ დღეებში მოდიოდა ამ მონასტერში და იქ წირვას აღავლენდა. ისე, იშვიათად ტოვებდა თურმე თავის საცხოვრებელს, მეზობლებში თითქმის არ გადადიოდა და ასევე იშვიათად იხსენებდა თავის ტკივილიან წარსულს. მხოლოდ რამდენიმე მათგანი ახსოვს მის შვილიშვილ მარიამს: „სიამაყითა და სიხარულით იტყოდა ხოლმე: „ბაბუ, ჩემს წვერს ვერ შეეხნენ და ამ ანაფორისათვის ხელი არ მოუკიდნიათ“.

(ალსანიშნავია ის ფაქტი, რომ მამა ალექსის ის ეზო, სადაც ცხოვრობდა, მისი გარდაცვალების შემდეგ შეიძინა არაჩემიების ოჯახმა. სწორედ ამ ოჯახის ერთ-ერთი შვილი 2006 წელს აღდგომის მარხვაში სვეტიცხოვლის საკათედრო ტაძარში არქიმანდრიტ ისააკის (ღადუა) მიერ ბერად აღექსის სახელით აღიკვეცა. ნათელმა კვალმა პოვა თავისი სავალი.)

**მომავდა თბილისის სასულიერო
სემინარიის კურსდამთავრებულმა
ბიქტორ ბუკიამ**

რომ განმარტებაზე მალლა დგას. განმარტება ლოგიკური აქტია, სიყვარულში კი იდეალიც შედის და ამდენად, უფრო აღმატებულია. "სულითა ხოლო საცნაურ არს" — ეს ნიშნავს, რომ არა გონებით, არა განსჯით, არა მეცნიერებით, არამედ მხოლოდ სულით, ინტუიციით შეიცნობა. სიყვარული განა ლოგიკურად ახლავს ადამიანს? ის არ არის განსჯის ნაყოფი. რუსთაველს აქვს გენიალური ფრაზა: სიყვარულის სიყვარული — "კვლა მიჯნურსა მიჯნურობა უყვარდეს..." სხვათა შორის, ეს აზრი ნეტარ ავგუსტინესთანაც შემხვდა...

— ეს კითხვა ძალიან ბევრი ქართველის, უმრავლესობის საწუხარია: „დალაგდება ოდესმე ეს ქვეყანა? გვეშველება რამე?“ ბატონო რევაზ, საწუხეროდ რას გვეტყვი?

— 1998 წელს უმძიმესი პირობები გვექონდა, ისე უჭირდა ჩვენს ოჯახებს, მეტი რომ არ შეიძლება. გადმოვიღე წიგნები და ნაწიკითხე: 200 წლის წინ, 1795 წელს, ალა-მაჰმად-ხანის შემოსევისას, თბილისში საშინელი სიტუაცია იყო: ხე და ბალახი არსად ჩანდა, ცხენები მძორით იკვებებოდნენ, ქვეყანა და-

იქცა... მაგრამ დაახლოებით 30 წლის შემდეგ იწერება "შემოღამება მთანმინდაზე", დიდგვაროვნები არ კარგავენ არისტოკრატიზმს, ალექსანდრე ჭავჭავაძე წერს: "მე მათ ვსტირი განაწირი, გლახ თუ ვერცა ვერ, თვარა ჟამი, გულთ მაამი, კვლავმცა იქმნების". დააკვირდით, როგორი ქართულია და რას ამბობს პოეტი — რამხელა იმედია. ჭავჭავაძეების ოჯახი ზედმეტად ბედნიერად ცხოვრობდა, მაგრამ ქვეყანაში ყოველგვარი უბედურებაც მათ თავზე გადაივლიდა ხოლმე. წარმოიდგინეთ, რა მდგომარეობა იყო: არა ენა, არა ეკლესია, არა მთავრობა, მაგრამ ჰქონდათ პოეზია. ამ დროს მომძლავრდა ვაჭართა წრე, რომელიც უკვე ფულიანი იყო და დასცინოდა რომანტიკოსებს. მათ კი პოეზიით იცხოვრეს. არის თუ არა ეს ილუზია? რა თქმა უნდა, არის, მაგრამ კარგი ილუზიაა, თითქოს არაფერი მომხდარა, სულიერად დადგნენ იმ დონეზე. არაილუზიურობას ხომ მაინც სჯობია, სიკვდილამდე გაცოცხლებს და სიკვდილი კი ჯერ არავის დაუძლევია.

ნანა კობახიძე
2011-02-16

ფოტომატიკა

დეკანოზი რაჟდენ ხუნდაძე

1845/48 — 1929

„ეს ხმები ჩვენი ერის ჰარმონიული შემოქმედებაა. ბევრს შეუგნებელს კი მიუღებელი და გადასაყრელი ჰგონია, რაკი ეკლესიური სიტყვებით არის დანერგილი“

დეკანოზი რაჟდენ ხუნდაძე 1845/48 წელს გურიაში, ჩოხატაურის რაიონის სოფელ კალაგონში მღვდელ თომა ხუნდაძის მრავალშვილიან ოჯახში დაიბადა. ხუნდაძეთა გვარი მუსიკალური ნიჭით გამოირჩეოდა და გამონაკლისი ამ მხრივ არც პატარა რაჟდენი ყოფილა, რომელმაც სიყრმეიდანვე შეიყვარა ქართული საეკლესიო გალობა და შემდგომში მთელი თავისი ცხოვრება მისი გავრცელებისა და აღორძინების საქმეს შეაღწია.

XIX საუკუნის 60-იან წლებში რაჟდენი სამეგრელოს ოთხწლიან სასულიერო სასწავლებელში მიაბარეს, სადაც მან მხოლოდ ერთი კლასი ისწავლა. 1871 წლის 31 იანვარს სამეგრელოს ეპარქიის დროებითმა მმართველმა, ხობის მონასტრის წინამძღვარმა, არქიმანდრიტმა გრიგოლმა (დადიანი) იგი მარტვილის საკათედრო ტაძრის მედავითნედ დანიშნა, ხოლო 1873 წლის 8 აგვისტოს ამავე ტაძრის იპოდიაკენად დაადგინეს.

რაჟდენ ხუნდაძე წლების განმავლობაში აქტიურ

დეკანოზი რაჟდენი

მოღვაწეობას ეწეოდა მარტვილის საკათედრო ტაძარში. აქ იგი თანამშრომლობდა ცნობილ ლოტბართან, დიმიტრი (დიტო) ჭალაგანიძესთან, რომელმაც ზედმინეწით იცოდა როგორც შემოქმედის, ასევე გელათის სკოლის საგალობლები. დიმიტრი ჭალაგანიძის მოწაფისა და მწერლის, ლადო გეგეჭკორის გადმოცემით, ზეპირი შესწავლის გარდა რაჟდენი დიტოსაგან იწერდა კიდევ საგალობელთა ნიმუშებს.

1877 წლის 5 ივლისს იმერეთის ეპისკოპოსმა გაბრიელმა (ქიქოძე), რომელიც იმ პერიოდში სამეგრელოს ეპარქიასაც მართავდა, რაჟდენი დიაკვნად აკურთხა. 1878 წლის 1 იანვარს იგი მარტვილის საკათედრო ტაძრის

მესამე დიაკვნად დაინიშნა. 1879 წლის 1 სექტემბერს მეორე დიაკვნის ადგილზე განაშენეს. ამავე პერიოდში რაჟდენი ცხენს გადმოუგდია, რის გამოც იგი ძლიერ დაშავდა. მძიმე მდგომარეობაში მყოფი მამა რაჟდენისათვის მატერიალური და მორალური დახმარება მომწოდებელ-მგალობელ თეიმურაზ გეგეჭკორს აღმოუჩენ-

ნია. მარტივად სამღვდელმთავრო გუნდში დიაკონი რაჟდენი 1883 წლის ზაფხულის ჩათვლით მსახურობდა დიმიტრი ჭალაგანიძესა და თეიმურაზ გეგეჭკორთან ერთად.

1883 წლის 15 სექტემბერს ეპისკოპოსმა გაბრიელმა მამა რაჟდენი ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში ქართული საეკლესიო გალობის მასწავლებლად გადაიყვანა და ამავე სასწავლებლის კარის ეკლესიის ღვთისმსახურად დაადგინა. ამავე დროს იგი გალობდა ქუთაისის საკათედრო ტაძრის გუნდში ნიკო მეძმარიაშვილთან, ხინო კანდელაკთან და სხვა ცნობილ მგალობლებთან, რომელთაც ივლიანე წერეთელი (შემდგომში ასევე სასულიერო პირი) ხელმძღვანელობდა. 1893 წლის 15 სექტემბერს იმერეთის ეპარქიის ღარიბი სამღვდელოების სამზრუნველოს წევრად დაინიშნა. 1894 წელს გაიხსნა ქუთაისის სასულიერო სემინარიაში და მამა რაჟდენი აქაც პედაგოგად განამსწავლა. იგი ასევე დაინიშნა სამღვდლო კანდიდატების საგამოცდო კომისიის წევრად.

XIX საუკუნის 80-იან წლებში რაჟდენი დაოჯახდა. ცოლად მოიყვანა ოლღა გიორგის ასული (დაბ. 1861წ.), რომელთანაც 7 შვილი შეეძინა: ბარბარე (1889წ. პედაგოგი), თამარი (1890წ.), შალვა (1891წ. დამატავრა ხარკოვის უნივერსიტეტი), ნინო (1893წ.), ელისაბედი (1895წ.), ელიზბარი და ქეთევანი.

1884 წელს გაბრიელ ეპისკოპოსისა და გალობის აღმადგინებელი კომიტეტის მიერ ქ. ქუთაისში მივლინებულ ფილიმონ ქორიძეს კომისიის წევრებმა გამოუჩინეს მცოდნე მგალობლები: რაჟდენ ხუნდაძე, დიმიტრი ჭალაგანიძე, ივლიანე წერეთელი, რომელთაც ანტონ დუმბაძე უწევდა მეთვალყურეობასა და ხელმძღვანელობას. ფილიმონის მიერ მათგან 1885-1886 წლებში ჩაწერილი საგალობლები მხოლოდ ათი წლის შემდეგ, 1895 წელს გამოიცა კრებულად. ეს კრებული საგალობელთა პირველ ისტორიულ გამოცემას წარმოადგენს.

დეკანოზი რაჟდენი მრავალმხრივი ნიჭით იყო დაჯილდოებული. დიდია მისი დამსახურება საეკლესიო ლიტერატურის სფეროში. მან ზედმიწევნით იცოდა საეკლესიო ტიპიკონი, სახარებისა და სამოციქულოს კილოში კითხვა. 1890 წელს მან შეკრიბა და პირველად ქართულ ენაზე გამოსცა ტიპიკონის სახელმძღვანელო, რომელიც 1911 წელს ხელახლა გამოიცა. ნიგნის წინასიტყვაობაში იგი წერს: „ვისაც უნდა კარგი მწირველი და მლოცველი იყოს, მან უეჭველად ტიპიკონიც კარგად უნდა იცოდეს. ეკლესიის მსახურმა რაც არ უნდა ზედმიწევნით იცოდეს საღვთო და საეკლესიო წიგნების კითხვა, მისთვის უქმი და გამოუდგარია იგი, თუ მან ტიპიკონიც კარგად არ იცის“. მამა რაჟდენს ასევე შეუდგენია ძველი ქართუ-

დიაკონი რაჟდენი მუშაობდა ერთად

ლი სიტყვების ახსნა-განმარტებითი ლექსიკონი. რომელიც მისმა ქალიშვილმა ქეთევანმა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიას გადასცა.

1901 წელს იმერეთის ეპისკოპოსმა ლეონიდემ (ოქროპირიძე) დიაკონ რაჟდენს მღვდლად დაასახა ხელი და ქუთაისის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის კრებულში განამსწავლა. 1907 წელს მამა რაჟდენი ხელმოწერა დაინიშნა სამღვდლო კანდიდატების საგამოცდო კომისიის წევრად. ეკლესიაში ერთგული და პატიოსანი სამსახურისათვის მას სხვადასხვა წლებში მიღებული ჰქონდა ჯილდოები: ოქროს მედალი, წმინდა ვლადიმერის ლენტი, ადამიანების სიკეთისგან გადარჩენისათვის. ასევე ვერცხლის სამახსოვრო მედალი 1859-

1864 წლებში ჩრდილოეთ კავკასიის ომის დასრულებასთან დაკავშირებით. ღარიბი სამღვდელოების სამზრუნველოში 12-წლიანი თავდადებული სამსახურისათვის იგი წმინდა ანას III ხარისხის ორდენით დაჯილდოვდა. 1911 წელს სკუფია უბოძეს, ხოლო XX საუკუნის 10-იანი წლების ბოლოს კამილაკა და სამკერდე ოქროს ჯვარი მიიღო.

ცალკე აღნიშვნის ღირსია დეკანოზ რაჟდენის დამსახურება ქართული გალობის გადარჩენის საქმეში, რასაც იგი დიდი სიყვარულითა და მონდომებით უძღვებოდა. მას გურულ-იმერული გალობის პირვანდელი სახით აღდგენის საუკეთესო საშუალებად მიაჩნდა სადა კილოს ჩაწერა, რაც მან განახორციელა 1911 წელს, როდესაც გამოსცა სამ ხმაზე ჩაწერილი საგალობელთა კრებული.

მამა რაჟდენის ჩაწერილი ეს საგალობლების კრებული გამოცემამდე, 1903 წელს სპეციალისტების დახმარებით შეუმონებია დეკანოზ მელიტონ კელენჯერიძეს. აი, რას წერდა იგი ამ ნაშრომის წინასიტყვაობაში: „ცდამ გვიჩვენა, რომ ფილიმონ ქორიძის გამოცემა თავისი სირთულით საკმაოდ ძნელი შესათვისებელია, რადგან იქ გადაღებული არ არის სადა კილო, არამედ ეგრედ ნოდებული განვითარებული, გრძელი და გადაკრიმანჭებული გალობა. მაგრამ საქმე ისაა, როდესაც გურულ-იმერულ გალობას შეურყვნელად დაცვის საკითხზეა ლაპარაკი, მხედველობაში უნდა ვიქონიოთ სადა კილო, რაც არა მარტო ნაციონალური ხასიათის მასალაა, არამედ პირვანდელ მარტივ კილოსაც წარმოადგენს, რომელზედაც შენდება ყოველი შემდეგი ნაწარმოები. და თუ პირველი დაიკარგა – მეორე ვერაფერს გვეტყვის პირველზე. ამ გარემოებათა გამო აუცილებელი შეიქმნა ამ სადა კილოს ნოტებზე გადაღება და გამოცემა. ამ ნაშრომის მიზანი ისიც არის, რომ შემონახული იქნას ქართული გალობა, როგორც უმრავლესი ნაწარმოები ნიჭიერი მუსიკოსების შე-

მოქმედებისათვის“.

წმინდა ფილიმონ ქორიძის გარდაცვალების შემდეგ, წმინდა ექვთიმე კერესელიძემ ამ საქმის დამთავრება (დანარჩენი ორი ხმის შეწყობა) გურულ-იმერული საგალობლების შესანიშნავ მცოდნეს – მამა რაჟდენ ხუნდაძეს მიანდო: „ამ დროიდან დავიწყე ნოტის საგალობლებზე ზრუნვა, დავიწყე წეს-რიგზე და გადავარჩიე ცალ ხმიანი საგალობლები, რომ სამ ხმაზე დავანერინო ვისმეს. 1912 წელს ქორიძე უკვე ცოცხალი არ იყო, აღარ იყვნენ არც დუმბაძეები. ამისათვის გელათიდან ქუთაისს, მღვდელ რაჟდენ ხუნდაძესთან მივედი და შევეკითხე: მე მაქვს ცალ ხმაზე ქორიძისგან დანერგილი ათასამდე საგალობელი და ვეძებ იმისთანა მცოდნე მგალობლებს, რომ ის ცალფა ხმაზე დანერგილი საგალობლები სამ ხმაზე გაიწყოს და ნოტებზე გადაღებულ იქმნას მეთქი. მან მითხრა: რალა შორს ეძებ მგალობლებს და გადამღებს, ესენი მე თვითონ კარგად შემიძლია ვიგალობო, სამ ხმაზე გავაწყო, დავსწერო და გამზადებული გადმოგცე და გადმოცემის დროს ორივემ ვიგალობოთ ნოტებით, რომ კარგად მოწონებულად იყოს ნოტებზე დანერგილი და გადაღებული...“ – გადმოგცემს წმინდა ექვთიმე კერესელიძე თავის ნაშრომში – „ისტორია ქართული საეკლესიო საგალობლების ნოტებზე გადაღებისა“.

დეკანოზმა რაჟდენმა რამდენიმე წლის განმავლობაში სამხმიანი გუნდისათვის გააწყო 3100 სიმღერა-გალობა. მუსიკალური მემკვიდრეობის სახით შემორჩენილია მისი სანოტო რვეულები, რომელშიც მრავალი სიმღერა-გალობაა თავმოყრილი. ამ რვეულებს თან ახლავს მოძღვრისავე წარწერა: „დიდი ხანია მცოდნე მგალობლები მიიცვალნენ და დღეს აღარავინ არის! საუკუნოდ იყოს მათი ხსენება! ეს ხმები ჩვენი ერის პარმონიული შემოქმედებაა. ბევრს შეუგნებელს კი მიუღებელი და გადასაყრელი ჰგონია, რაკი ეკლესიური სიტყვებით არის დანერგილი“. სწორედ ასეთ გულგრილ დამოკიდებულებას ებრძოდა მთელი თავისი ცხოვრებითა და მოღვაწეობით იგი.

დეკანოზი რაჟდენი მწვავედ განიცდიდა ქართული საეკლესიო გალობის სავალალო მდგომარეობას და ბევრი იღვანა კიდეც, როგორც პედაგოგმა და მოღვაწემ: ასწავლიდა ქართულ გალობას, სკოლებში აყალიბებდა მომღერალთა გუნდებს, მართავდა საჯარო კონცერტებს. ამის მაგალითია 1916 წელს ქუთაისში გამართული კონცერტი, რომელიც მისი ლოტბარობით ჩატარდა. ამ კონცერტზე შესრულდა ის საგალობლები, რომლებიც ბოლო 70 წლის განმავლობაში არ აჟღერებულა. ყველა ეს საგალობელი რაჟდენმა ნოტებზე ჩაიწერა. აი, რას წერდა იგი ქართული გალობის შესახებ: „გალობა და სიმღერა ორივე ეროვნული საქმეა,

მაგრამ, რადგან გალობა, უფრო ეკლესიის კუთვნილებას შეადგენს, ამის ყოფნა-არყოფნის შესახებ, სამღვდლოება უფრო უნდა ზრუნავდეს. ის უფრო ახლოს სდგას ამ საქმესთან, ვიდრე ერისკაცები. ერისკაცები კი საერო სიმღერებზე უფრო უნდა ზრუნავდნენ და ორივე კი, ორივეზე. გალობა-სიმღერის დიდი მნიშვნელობა ყოველმა შეგნებულმა ადამიანმა იცის. მოკლედ რომ ვსთქვათ: გალობის გარეშე საღვთო მსახურება მკვდარია და ერიც უსიმღერო — უსუსური და უკულტუროა“.

დიდი სიხარულით შეხვდა 1917 წელს მამა რაჟდენი საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდგენას. იგი აქტიურად მონაწილეობდა პირველი საეკლესიო კრების მუშაობაში. იგი ასევე მიესალმა გორის ეპისკოპოს ანტონის (გიორგაძე) ქუთათელ კათედრაზე დანიშვნას და გაზეთ „ჩვენი ქვეყნის“ ფურცლებზე მისალოცი წერილიც გამოაქვეყნა:

„მთელმა საქართველომ იღლესასწაულა პირველი ოქტომბერს განუსაზღვრელის აღტაცებულის სიხარულით სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის კურთხევა. უძველესმა მცხეთის ტაძარმა კვლავ იხილა 117 წლის შემდეგ მისი განახლება, მისი დიდების აღდგენა, რომელიც მას უღვთო ტლანქმა ძალამ წაართვა. დღეს კი დასავლეთ საქართველო, კერძოდ კი, ქუთაისი განიცდის უაღრეს სიხარულს. დღეს ქუთაისი ეგებება თავის საყვარელ მღვდელმთავრის, მაღალყოვლადუსამღვდელოესს, ქუთათელ მიტროპოლიტს. ეს სახელი ქუთაისთან შესისხლბორცებული იყო ამ ასი წლის წინეთ. დღეს კი ჩვენს ყურს უცხოვდ ეჩვენება. 117 წელია მას შემდეგ, რაც უწყალო, უსამართლო, უღვთო მსაჯულმა ქუთათელი მიტროპოლიტი ფეხშიშველი და თავშიშველი თავის სახლიდან გაათრია და რუსეთში წაიყვანა, რომელმაც გაჭირვებას ვერ გაუძლო და გზაში გარდაიცვალა. აი, სწორედ ამ დროს ახადეს ჩვენს სამოციქულო ქრისტეს ეკლესიას წმინდა მსოფლიო კრებისაგან მინიჭებული უფლება და უფლებამოსილი, უუფლებო, რუსის ეკლესიას დაუმორჩილეს. ბატონ-პატრონად მას მიუჩინეს რუსის სინოდი, რომელმაც ის „სინმინდე“ და მზრუნველობა გამოუჩინა, რომ 150 მილიონის შემოსავლიანი მამულები წაართვა, შინაგანი ეკლესიის სიმდიდრე, ფასდაუდებელი თვალ-მარგალიტები გაზიდა. ქართველ მეფეთაგან შემკობილ ხატებს აუარებელი ძვირფასი აღმასები ააცალა, ქართული წიგნები გამოყარა და შიგ სლავიანური შემოზიდა. „ღმერთო, ღმერთოს“ მაგიერ „ბოჟე, ბოჟე“ გვაძახა, მღვდლები ჩინოვნიკებად გადაქცია, მრევლი და მოძღვარი ერთი მეორეს შეაძულა და გადაკიდა.

ყველა ამას და მრავალ სხვა უბედურებას დღეს

მღვდელი რაჟდენი 1917 წელს პირველ საეკლესიო კრებაზე (მეორე რიგში მარცხნიდან პირველი)

ქართველი ერი შხამ-ნაღველით იგონებს და ისტორიის შხამიან ფურცლებს აბარებს, დაკარგულ დიდებას იბრუნებს, გონებას სცილდება და თავისუფალ ხანაში გადადის და რა გასაკვირველია, რომ დღეს ქუთაისი სულითა და გულით ამას დღესასწაულობს?

ჩვენ მარტო ის კი არ გვახარებს, რომ ქუთათელ-მიტროპოლიტობა განახლდა. ჩვენი სიხარული ის არის, რომ ჩვენი საყვარელი მიტროპოლიტი ანტონი თავისი მეთაურობით ჩვენს ეკლესიას დაუბრუნებს იმ ქართველურ ელფერს, რაც წინეთ შქონდა, სანამ მას არ გადაავარებდნენ და გადააუკულმართებდნენ. ვიმედოვნებთ, მათი მეუფება იქნება მტკიცედ ძლიერი დარაჯი მისდამი ღვთიერმონიჭებული სამწყსოისა.

სიხარულს კვლავ გვიასკეცებს ის, რომ ამ ჩვენი ეკლესიის თავისუფლებას მოჰყვება მთელი საქართველოს თავისუფლება, სრული ბედნიერება და მაშინ, მხოლოდ მაშინ იდღესასწაულებს სრულის გამარჯვებით მთელი საქართველო ბრწყინვალე აღდგომას.

1923 წელს ქუთათელმა მიტროპოლიტმა ნაზარმა (ლეჟავა) მამა რაჟდენს ეკლესიაში 50-წლიანი ერთგული და თავდადებული სამსახურისათვის დეკანოზის წოდება მიანიჭა. 80 წელს გადაცილებული მოძღვარი სიცოცხლის უკანასკნელ წლებში ხშირად ავადმყოფობდა. კომუნისტების მიერ შევიწროებული სამღვდელოებისა და ეკლესიის დევნამ ძლიერ იმოქმედა მის შინაგან სამყაროზე. 1929 წლის 30 ოქტომბერს ხანგრძლივი ავადმყოფობის შემდეგ დეკანოზი რაჟდენი დილით, საკუთარ სახლში გარდაიცვალა. ოჯახის წევრებმა და ნათესაობამ მისი ცხედარი 3 ნოემბერს ქუთაისის საერო სასაფლაოზე დაკრძალეს.

გარდა ძველი ქართული მუსიკალური შემოქმედე-

ბის სწავლებისა და სანოტო სისტემაზე დაფიქსირებისა, დეკანოზი რაჟდენი აქტიურად თანამშრომლობდა იმჟამინდელ პრესასთან. სისტემატურად აქვეყნებდა წერილებს ჟურნალ-გაზეთებში: „დროება“, „ივერია“, „კვალი“, „კოლხიდა“, „მწყემსი“, „ფარი“, „შინაური საქმეები“, „ჩვენი ქვეყანა“, „განათლება“ და სხვა პერიოდულ გამოცემებში. იგი რაჟდენ საჯავახოელის და ბეკო ქართველიშვილის ფსევდონიმებით წერდა. აქვეყნებდა სტატიებს ქართული სიმღერა-გალობის დავისა და გავრცელების შესახებ. ესარჩლებოდა ცარიზმის მიერ დევნილ ქართულ ენას. განსაკუთრებით იმ დროს, როდესაც მეფის მთავრობამ ქართულ ენაზე წირვა-ლოცვა აკრძალა და ქართულ ეკლესიაში სლავური საეკლესიო ენა შემოიღო. იგი აქტიურად იყო ჩაბმული საზოგადოების საპროტესტო გამოსვლებში, რომელიც უკავშირდებოდა 1893 წელს მეფის მთავრობის განზრახვით ბაგრატიონ ტაძრის ნანგრევების აღებას და მის ადგილას სემინარიის შენობის აგებას. მოძღვარი თავისი პატრიოტული ლექსებითა და პუბლიკაციებით, სხვა ქართველ მოღვაწეებთან ერთად, მზურვალე მონაწილეობას იღებდა ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობაში.

დღეს ჩვენთვის ცნობილია დეკანოზ რაჟდენ ხუნდაძის მიერ ნოტებზე გადაღებული 1641 საგალობელი და 277 ხალხური სიმღერა. ეს უნიკალური მასალა რუსეთის მიერ საქართველოს ხელმეორედ ოკუპაციის შემდეგ მამა რაჟდენმა ზედაზნის მონასტრის ბერებს გადასცა შესანახად, სადაც მხოლოდ 1937 წელს რაჟდენის უფროსმა ვაჟმა - შალვა ხუნდაძემ შემთხვევით მიაკვლია და საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირისა და ხალხური შემოქმედების სახლს (ამჟამად ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი) გადასცა.

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავიწყებისგან ვიხსნათ ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 298 95 41; 272 13 50; 5(99) 54 82 29; 5(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

გთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაგაჟილი მასალების გამო
გთხოვთ, დაგალიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე: სს „ლიბერთი ბანკი“
(მთანმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406). ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: 58.
ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000
ელ.ფოსტა: patriarchate_georgian@yahoo.com.
patriarchatepresscenter@gmail.com მის: ერეკლე II-ს მოედანი №1 საქართველოს
საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე
რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54
სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი
(შილაშვილი), მარიამ გაგუა, ნინო გავიშაშვილი, თამარ
ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია
ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გვარცელბა: ენო ვარდიშვილი,
მამუკა კეჭანტირაძე; დამკაბდონებელი: ვალერიან ჯუღელი,
იპერატორი, ზოია კობახიძე

საგარეო ურთიერთობების სამსახური

კონსტანტინოპოლის საპატრიარქოს
შეგულისხმებული ტაძარი დაიხსნა

მსოფლიოში მესამე უძველესი ტაძარი ტაქსიარქიონი (მთავარანგელოზთა) 10 სექტემბერს კონსტანტინოპოლის საპატრიარქოს შეიხსნა. თურქულ პროვინცია ბურსაში მდებარე ტაძარი 789 წელს აიგო ბიზანტიის იმპერატორ კონსტანტინე პორფიროგენეტის დროს. იგი 2007 წელს მთავრობამ 400 000 დოლარად შეაფასა და გასაყიდად გამოიტანა. შესყიდული ეკლესია საგანგაშო მდგომარეობაშია, თუმცა საპატრიარქო აპირებს უახლოეს მომავალში, რაც შეიძლება მალე, დაიწყოს მისი აღდგენითი სამუშაოები.

აფრიკაში ქრისტიანობა
ნამყვანი რელიგიაა

აფრიკაში ისლამი უკვე აღარ წამოადგენს ყველაზე გავრცელებულ რელიგიას. ამჟამად ქრისტიანები კონტინენტის მოსახლეობის 46%-ს შეადგენენ. ისლამს აფრიკელთა დაახლოებით 41% აღიარებს, 12% ადგილობრივი ტრადიციული რწმენის მიმდევარია. აფრიკის კონტინენტის 59 სახელმწიფოდან 31-ში ქრისტიან მოსახლეთა რიცხვი საგრძნობლად აღემატება სხვა რელიგიის მიმდევრებს. 21 ქვეყნის მცხოვრებნი ისლამს აღიარებენ, 6 ქვეყნის მოსახლეობა კი - ტრადიციული აფრიკული რწმენისაა.

თუ 1900 წელს აფრიკელები მსოფლიო ქრისტიანთა მხოლოდ 2%-ს შეადგენდნენ, ამჟამად ეს რიცხვი 20%-ს აღემატება. უკანასკნელი 10 წლის განმავლობაში ქრისტიან აფრიკელთა ერთობები ქმნიან მთელი მსოფლიოს ქრისტიანების ყველაზე დიდ კონტინენტურ ჯგუფს.

ბულგარეთში წმინდა ნიკოლოზის
წმინდა ნაწილებს მიაკვლიეს

ბულგარეთში სოზოპოლის ტაძრის არქეოლოგიური გათხრების დროს იპოვეს წმინდანის წმინდა ნაწილები, რომლებიც, სავარაუდოდ, წმინდა ნიკოლოზს ეკუთვნის. გათხრების დროს ნაპოვნია პატარა ჭურჭელი, რომელშიც მოთავსებულია ძვლების ნაწილი და წმინდა მირონის მსგავსი სითხე. სპეციალისტები დარწმუნებულნი არიან, რომ ამ ჭურჭლის შენახვის ადგილი — სპეციალური ნიშა ტაძრის საკურთხეველის ცენტრალურ ნაწილში — მიუთითებს იმაზე, რომ მასში მეტად მნიშვნელოვანი დანიშნულების ნივთი იყო მოთავსებული.

ული, როგორც ჩანს — წმინდანის სხეულის წმინდა ნაწილები.

მეცნიერების თქმით, ამ ზაფხულს ჩატარებულმა გათხრებმა ცხადყო, რომ ტაძარი ნამდვილად წმინდა ნიკოლოზის სახელზე ყოფილა აგებული და იქვე დასძინეს, რომ ძველად ტრადიციად ყოფილა წმინდანის სახელობის ტაძარში ამავე წმინდანის წმინდა ნაწილების ტაძრის ცენტრალურ ნაწილში განთავსება. სამომავლოდ აღმოჩენას ბულგარეთის ეროვნულ მუზეუმს გადასცემენ, ამჟამად კი ისინი ქიმიურ ექსპერტიზაზე გადაგზავნილი.

ეკლესია VI საუკუნეში აიგო, მაგრამ მალევე დაინგრა და XI საუკუნეში აღადგინეს. მეცნიერების ვარაუდით, აღმოჩენილი სიწმინდეები წმინდა მირონი და წმინდა ნიკოლოზის წმინდა ნაწილებია, რომლებიც იტალიის ქალაქ ბარიდანაა ჩამოტანილი და სოზოპოლის ტაძარში მისი აღდგენისას, XI საუკუნის ბოლოს დააბრძანეს. იმ პერიოდში წმინდა ნიკოლოზის სხეული უკვე ბარიში იყო დაბრძანებული და მისგან გამუდმებით მოედინებოდა წმინდა მირონი.

სოზოპოლის ტაძარი ბიზანტიის იმპერატორთა მფარველობით გამოირჩეოდა, რაზეც მეტყველებს გათხრების დროს აღმოჩენილი 3 იმპერატორის ბეჭედი, მათ შორის, ბასილი II ბულგართმმუსრველისა (976-1025 წწ.).

2010 წელს წმინდა იოანეს კუნძულზე, სოზოპოლთან ახლოს, ასევე არქეოლოგიური გათხრების დროს, მონასტრის ტაძრის საკურთხეველთან მიაკვლიეს ნეშტის ნაწილებს, რომლებიც, სავარაუდოდ, სავანის მფარველს — წმინდა იოანე ნათლისმცემელს ეკუთვნოდა. ეს მოსაზრება 2012 წელს ევროპის უნივერსიტეტების მეცნიერთა საერთაშორისო ჯგუფმაც დაადასტურა. დნმ-ის ანალიზებზე დაყრდნობით, აღმოჩნდა, რომ წმინდა ნაწილები ეკუთვნის I საუკუნეში თანამედროვე პალესტინის ტერიტორიაზე მცხოვრებ მამაკაცს.

ამგვარად, ახალმა არქეოლოგიურმა აღმოჩენამ შეიძლება გააძლიეროს სოზოპოლის მცხოვრებთა იმედი, რომ დიდი წმინდანების — წმინდა იოანე ნათლისმცემლისა და წმინდა ნიკოლოზის წმინდა ნაწილების წყალობით, ბულგარეთის ეს საკურორტო ქალაქი პოპულარული გახდება არა მხოლოდ ტურისტებისთვის, არამედ მომლოცველებისთვისაც.

მოამზადა თამარ ასათიანმა

ფოტომატიანე

სვერის წმინდა იოანე ნათლისმცემლის ეკლესია
და იქ მოღვაწე სასულიერო პირები

ჭიათურის რაიონის სოფელ სვერში დგას წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის ეკლესია. საეკლესიო ჩანაწერების თანახმად, იგი აგებულია 1806 წელს, ქვისგან. ადგილობრივი მოსახლეობისთვის ცნობილია რამდენიმე წყარო და გადმოცემა ტაძრის აშენებასთან დაკავშირებით. აქ დასაფლავებულია ერთი პიროვნება, გვარად ღვალაძე, რომელიც XIX საუკუნეშია გარდაცვლილი. მას ეკუთვნოდა ეკლესიის ამჟამინდელი მიწა, რომე-

ლიც მან შემდგომ ეკლესიას და სასაფლაო ტერიტორიას შესწირა. გადმოცემის თანახმად, ის ეხმარებოდა ტაძრის მაშენებელთაც. არსებობს ცნობა, რომ XVIII საუკუნის შუა ხანებში ერთ-ერთმა დედოფალმა ამ ტაძარს იოანე ნათლისმცემლის სახელობის ძვირფასი ხატი შესწირა, რომლის ადგილსამყოფელი დღესაც უცნობია. 1880 წელს ეკლესია შეკეთდა და განახლდა ადგილობრივი მღვდლის, ლენტორ წერეთლის მეცადინეობით.

ამჟამად ტაძრის განახლებასა და რესტავრაციას ქათურისა და საჩხერის მიტროპოლიტ დანიელის (დათუაშვილი) ლოცვა-კურთხევით ხელმძღვანელობს ადგილობრივი მკვიდრი, თბილისის სასულიერო სემინარიის კურსდამთავრებული, **მღვდელი გიორგი წერეთელი**. მამა გიორგი შეძლებისდაგვარად კვირაში ერთხელ პა-

საქარის ეკლესია

რაკლისს, ხოლო თვეში ორჯერ წირვა-ლოცვასაც აღასრულებს სვერის ტაძარში. სოფლის მოსახლეობის დახმარებით იგი ღონეს არ იშურებს, რათა ტაძარში ძველებურად აღდგეს ღვთისმსახურება.

საქართველოს სახელმწიფო ცენტრალურ, საისტორიო არქივის საქართველო-იმერეთის სინოდალური კანტორის ფონდში დაცული საბუთების თანახმად, სვერის წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის ეკლესიის პირველი წინამძღვარი გახლდათ მღვდელი **ნიკოლოზ ფარსადანის ძე ცუცქირიძე**, რომელიც 1797 წელს იმერეთში, საბატონო გლეხის ოჯახში დაიბადა. ჰყავდა ორი ვაჟი: გიორგი (დაბ. 1824წ.) და იოანე (დაბ. 1829წ.) მცირეოდენი წერა, წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი თავის მოძღვართან ისწავლა. 1818 წელს ხინოწმინდელმა მიტროპოლიტმა დავითმა (წერეთელი) მღვდლად დაასხა ხელი და სვერის წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაადგინა. XIX საუკუნის 40-იანი წლების დასაწყისში მანდაეთის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში გადაიყვანეს, სადაც 1865 წლამდე იხსენიება.

მეორე წინამძღვარი, **მღვდელი გიორგი თანდილას ძე გაჩეჩილაძე** 1784 წელს იმერეთში, საბატონო გლეხის ოჯახში დაიბადა. ცოლად ჰყავდა თინათინ ნასყიდას ასული, რომელთანაც ორი ვაჟი — ალექსი (1821წ.) და ანდრია (დაბ. 1832წ.) — შეეძინა. მამა გიორგიმ წერაკითხვა, წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი ტაბაკინის წმინდა გიორგის სახელობის მამათა მონასტერში ისწავლა. 1810 წელს ხინოწმინდელმა მიტროპოლიტმა დავითმა (წერეთელი) მღვდლად დაასხა ხელი და დარბაიძეების წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაადგინა. XIX საუკუნის 40-იანი წლების დასაწყისში სვერის წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის ეკლესიაში გადაიყვანეს, სადაც 1845 წლამდე მსახურობდა.

სვერის ეკლესიის მესამე წინამძღვარი გახლდათ

მღვდელი გრიგოლ დავითის ძე წერეთელი, რომელსაც 1845 წელს იმერეთის მიტროპოლიტმა დავითმა (წერეთელი) მღვდლად დაასხა ხელი. მღვდელი გრიგოლი 1873 წლის 19 ივლისს გარდაიცვალა.

მომდევნო წინამძღვარი, მღვდელი ლენტორ სვიმონის ძე წერეთელი 1845 წელს იმერეთში, აზნაურის ოჯახში დაიბადა. ოჯახში პირველდაწყებითი განათლების მიღების შემდეგ მშობლებმა პატარა ლენტორი ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში მიაბარეს. სწავლის წარჩინებით დასრულების შემდეგ მან საეკლესიო ტიპიკონი და გალობა ჭელიძის მონასტერში ისწავლა, სადაც რამდენიმე წელი დაჰყო. 1868 წლის იანვარში იმერეთის ეპისკოპოსმა გაბრიელმა (ქიქოძე) ითხვისის წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის ეკლესიის მუდმივად განამწესა. 1870 წლის 29 იანვარს მეუფე გაბრიელმა იგი დიაკვნად აკურთხა და სვერის წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის ეკლესიის ღვთისმსახურად დანიშნა. 1871 წელს დიაკონმა ლენტორმა ეპისკოპოს გაბრიელის ლოცვა-კურთხევით ეკლესიასთან გახსნა სამრევლო-საეკლესიო სკოლა, სადაც პატარებს თავადვე ასწავლიდა უსასყიდლოდ. მამა ლენტორის მღვდლად კურთხევასთან დაკავშირებით შემორჩენილია დეკანოზ მელიტონ კელენჯერიძის მოგონება, სადაც ვკითხულობთ: „**ითხვისის (დარკვეთის თავზე) ეკლესიაზე იყო მთავარდიაკვნად ლენტორ წერეთელი, რომელიც სასულიერო სასწავლებელში დიდი მთავრის მიხედვით ნიკოლოზის ძის მეუღლის ხარჯით გაიზარდა. წერეთელს მღვდლად კურთხევა ეჩქარებოდა. თხოვნა გაუგზავნა მთავრინას, რომ გაბრიელისთვის ებრძანებინა მისი კურთხევა. დიდმა მთავრინამ გაბრიელს მოსწერა, მაგრამ მან მაინც არ აკურთხა და დიდხანს გააჩერა უკურთხად**“. როგორც ეპისკოპოს გაბრიელის ცხოვრებიდან ვიცით, მას არ უყვარდა ეკლესიის საქმეებში საერო მოხელეებისა და თავად-აზნაურთა უადგილო ჩარევები, იგი ფრიად შეუვალი და მტკიცე დამცველი გახლდათ საეკლესიო წესების, ამიტომ გასაკვირი არაა, რომ მან უარი უთხრა „მთავრინას“ ასეთ თხოვნაზე.

1873 წლის 30 აგვისტოს მეუფე გაბრიელმა დიაკვნ ნესტორს მღვდლად დაასხა ხელი და სვერის ეკლესიის წინამძღვრად დაადგინა. 1874 წელს იმერეთის ეპარქიის სვერის სამთავარბუცესო ოლქმა მღვდელი ლენტორი საეპარქიო კრებაზე დამსწრე დეპუტატად გამოარჩია. 1884 წლის 18 ნოემბერს ეკლესიაში ერთგული და თავდადებული სამსახურისათვის ეპისკოპოსმა გაბრიელმა საგვერდულით დააჯილდოვა.

მამა ლენტორი დიდ ყურადღებას უთმობდა მრევლსა და მომავალ თაობებში სწავლა-განთლების გავრცელების საქმეს. იმ პერიოდში საქართველოში ძალიან იშვიათი იყო საეკლესიო პერიოდული გამოცემები, ჟურნალ-გაზეთები და ხალხი მოკლებული იყო სულიერ საზრდოს. 1883 წლის მიწურულს იმერეთში დეკანოზმა დავით ლამბაშიძემ დაიწყო სასულიერო ჟურნალ „მწყემსის“ გამოცემა, რამაც ფრიად დიდი გამოხმაურება პოვა სამღვდელოებაში. ამ სასიხარულო მოვლენას მამა ლენტორიც გამოეხმაურა და რედაქტორს სთხოვდა, უფრო მეტი ყურადღება მიექცია ჟურნალის სწრაფად და ხარისხიანად გავრცელებისათვის დაბა-სოფლებში. აი,

რას წერდა იგი:

„ორი წელიწადი გავიდა, რაც თქვენ პატივცემულ გამოცემას ვინერთ. მომავალი წლიდან, როგორც გვპირდებით, თითქმის თითოეულ კვირაში გამოვა „მწყემსი“. რამდენად სასარგებლო არის ამგვარი გამოცემა ჩვენი სამღვდელოებისათვის და რამდენად საჭიროა მღვდლისათვის მიყრუებულ სოფლებში ამისთანა გამოცემა, ამის დამტკიცება, ვგონებ, საჭირო არ არის. დღემდის ჩვენ ერთ წლამდე ვერ შევიტყობდით ხოლმე მთავრობის განკარგულებას. წარმოიდგინეთ, რომ უმაღლესად გამოცხადებული მანიფესტები ხანდისხან ერთ წელს იქით ეცხადებოდა ხოლმე სამღვდელოებას სოფლებში. ამას წინეთ ომიანობის გამოცხადებაზე უმაღლესი მანიფესტი ზოგიერთ სოფლებში მაშინ გამოცხადდა, როდესაც ომიანობა თითქმის გათავებული იყო! ხშირად რუსულად იგზავნებოდა ხოლმე სხვადასხვა განკარგულებანი, რომლების სამღვდელოებას არ ესმოდა რა. დღეს, მაღლობა ღმერთს, ამგვარ გაუგებლობას აცილებულია ჩვენი სამღვდელოება. მაგრამ საქმე ის არის, რომ რა საშუალებით უნდა ვიღებდეთ ამ ჩვენთვის სასარგებლო გამოცემას. ბლალოჩინები ამ გაზეთის მიღებას და დარიგებას არ იღებენ თავზე. შეუძლია თუ არა, ამ შემთხვევაში უარი უთხრას ბლალოჩინმა თავის სამღვდელოებას გაზეთების დარიგებაზე? ჩვენის აზრით, ბლალოჩინს არა აქვს ნება გაზეთის მიღებაზე და დარიგებაზე უარი განაცხადოს. ამ გაზეთებში ხომ, სხვათა შორის, მთავრობის განკარგულებები იბეჭდება და რატომ არ უნდა დაურიგონ სამღვდელოებას ამისთანა ცნობები. ჩვენი აზრით, არა თუ უარის თქმა არ შეუძლიათ ბლალოჩინებს ამ გაზეთის დარიგებაზე, არამედ პირდაპირი მათი მოვალეობაა, რომ ეს გაზეთები მათ მიიღონ ფოსტებიდან და დაურიგონ სამღვდელოებას. თუ ეს ასე მოხდება, მაშინ ჩვენ შეგვეძლება ყოველივე მალე შევიტყოთ და მალე ვაცნობოთ ხალხსაც. იმედი გვაქვს, რომ ამაზე სასულიერო მთავრობაც მოახდენს განკარგულებას. ამასთან, ჩვენ არ გვჯერა, რომ ჩვენთან ერთად ჩვენი მოძმენიც ამის თანახმანი არ გახდებიან“.

1889 წლის 17 ივლისს მამა ლენტორმა კიდევ ერთი სკოლა გახსნა სოფელ სვერში. 1889 წლის 31 ოქტომბერს სვერის ოლქის სამღვდელოებამ იგი სულიერ მოძღვრად გამოარჩია. 1891 წლის აპრილში სკუფია უბოძეს. 1897 წლის 6 მაისს კამილაკა ეწყალობა, ხოლო 1907 წლის 15 მაისს სამკერდე ოქროს ჯვრით დაჯილდოვდა, რომლის მიღება მან, სამწუხაროდ, ვეღარ მოასწრო. მღვდელი ლენტორი 1907 წლის 20 მარტს ავაზაკებმა მოკლეს.

მამა ლენტორის მკვლელობასთან დაკავშირებით გაზეთი „ისარი“ თავის ფურცლებზე წერდა: „როგორც შორაპნის მაზრიდან გვატყობინებენ, 20 მარტს ვილა-

მღვდელი ლენტორ წართეთლი
მეუღლესთან ერთად

ცეებს მოუკლავთ სვერის მღვდელი ლენტორ წერეთელი და სოფელ თვალუეთის მცხოვრები გლეხი ბესარიონ ბინაძე. ამ დღეს, დილით სვერში მღვდელ წერეთელთან მისულა სამი ცხენოსანი, საპოლიციო დარაჯების ფორმაში გამოწყობილნი და თან მიუყვანიათ ბინაძე. უცნობებს მღვდლისათვის უთქვამთ, სოფელ ცხრუკეთში მღვდელ ნიკოლოზ წერეთლისას გაჩერდა ბოქაული, გამოდიებას ახდენს, თქვენ გიბარებთ და უნდა წამოხვიდეთო. მღვდელი წაჰყოლია. როცა მიახლოებია მამა ნიკოლოზის სახლს, წინ დახვედრიათ მეოთხე უცნობი, დარაჯისავე ფორმაში გამოწყობილი, რომელსაც უთქვამს, ბოქაული ხევში გადავიდა, სადაც ამას წინად აფრასიონ მერკვილაძე მოჰკლეს, და უნდა ადგილობრივ წავიდეთო. წასულან ხევში, როცა ჩასულან, დაუხლიათ თოფები და ორივე მოუკლავთ. ამის შემდეგ უცნობები მიმალულან. ეს ამბავი უცნობებით მაზრის უფროსისათვის ზესტაფონში, საიდანაც მეორე დღეს წასულა ბოქაული მახარაძე დარაჯების თანხლებით“.

იგივე გაზეთი შემდეგ ნომერში წერდა, რომ მოძღვარი და გლეხი ბესარიონ ბინაძე კი არ მოუკლავთ, არამედ ჩამოახრჩვესო.

1911 წელს ქუთაისში გამომავალი გაზეთი „კოლხიდა“ წერდა: „ჩვენ ხელთა გვაქვს 61 ფურცელზე დაწერილი საბრალდებო ოქმი ცნობილი „მერკვილაძის საქმის“ გამო. დღეს, როგორც ვუწყით, მერკვილაძე ცოცხალი აღარ არის, მაგრამ მისი რაზმიდან ოცდათორმეტი კაცი კიდევ დარჩა, რომელნიც დღეს პასუხისგებაში არიან მიცემულნი. მათ ბრალად ედებათ 17-ზე მეტი მკვლელობა, მათ შორის, 1905 წელს მღვდელ გიორგი ფერაძისა და 1907 წელს მღვდელ ლენტორ წერეთლის მოკვლა. ორას თორმეტი მოწმეა დანიშნული ამ საქმეში. ოქმები ჩაბარებული აქვთ უკვე ბრალდებულთ და საქმეს მოკლე ხანში გაარჩევს სამხედრო სასამართლოს სესია“.

მამა ლენტორს ჰყავდა მეუღლე მართა ლეონტის (ლევიანის) ასული გამცემლიძე (დაბ. 1847წ.) და სამი ვაჟი: სიმონი (დაბ. 1875წ., დაამთავრა თბილისის სასულიერო სემინარია), ვასილი (დაბ. 1879წ., დაამთავრა ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელი) და აბესალომი (დაბ. 1884წ., დაამთავრა ოდესაში სამედიცინო ინსტიტუტი, სადაც გაიცნო მომავალი მეუღლე მარიამ ერშოვა).

მეზუთე წინამძღვარი, მღვდელი გრიგოლ პარმენის ძე წერეთელი 1872 წელს იმერეთში, აზნაური მღვდლის ოჯახში დაიბადა. 1892 წელს წარჩინებით დაასრულა ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელი. 1892 წლის ოქტომბერში იმერეთის ეპისკოპოსმა გაბრიელმა (ქიქოძე) მერჯევის სამრევლო-საეკლესიო სკოლის მასწავლებლად დაინიშნა. 1893 წლის 25 ივნისს ითხვისის წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის ეკლესიის მედავითნედ და-

ინიშნა. 1899 წლის 4 მაისს გაიარა ქუთაისის სასულიერო სემინარიასთან არსებული საგამოცდო კომისია და მიიღო ნებართვა ხელდასხმაზე. 1899 წლის 14 ნოემბერს იმერეთის ეპისკოპოსმა ბესარიონმა (დადიანი) დიაკვნად აკურთხა და ითხვისის ეკლესიაში დაადგინა. 1906 წლის 11 ივნისს იმერეთის ეპისკოპოსმა ლეონიდემ (ოქროპირიძე) მღვდლად დაასხა ხელი და ტყემლოვანის ღვთისმშობლის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად განამსესა. 1907 წლის 1 აპრილს სვერის ეკლესიის წინამძღვრად დაადგინეს. 1912 წლის 1 აპრილს ქუთაისის გუბერნიის სახალხო სკოლების დირექტორიის გადაწყვეტილებით მამა გრიგოლი სვერის ერთკლასიანი სახალ-

დავანოზი ბრიგოლ ტატიშვილი

ხო სკოლის საღვთო სჯულის მასწავლებლად დაინიშნა. 1913 წლის აღდგომას საგვერდულით დაჯილდოვდა. 1913 წლის 12 სექტემბერს მოძვის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში გადაიყვანეს, სადაც XX საუკუნის 20-იანი წლების ბოლომდე მსახურობდა. ჰყავდა მეუღლე ანა იოსების ასული (დაბ. 1878 წლის 21 ოქტომბერს) და შვი-

ლები: პავლე (1901 წ. 10 თებერვალი), პეტრე (1909 წლის 23 მაისი), ანდრია (1911 წლის 10 აგვისტო) და პარმენი (1913 წლის 1 ივლისი). მეექვსე წინამძღვარი, მღვდელი გრიგოლ ტატიშვილი 1882 წელს ქუთაისის გუბერნიაში, სოფელ ცხრუკვეთში, აზნაური მღვდლის დიმიტრი ტატიშვილისა და ელისაბედ გედევანის ასულის ოჯახში დაიბადა. 1897-1901 წლებში ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში სწავლობდა. 1901 წელს ჩააბარა თბილისის სასულიერო სემინარიაში. 1904 წლის 10 ოქტომბერს სასულიერო სემინარიის III კურსის სტუდენტი დიაკვნად აკურთხეს და თბილისის სასულიერო სასწავლებლის კარის ეკლესიის ღვთისმსახურად დაინიშნა. 1905 წლის 20 მაისს ავლაბრის მიქაელ მთავარანგელოზის სახელობის ეკლესიაში მედავითნის შტატში. 1906 წლის 10 აპრილს თელავის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის საკათედრო ტაძარში დიაკვნის შტატში გადაიყვანეს და მასვე დაევალა თელავის ორკლასიანი სამრევლო-საეკლესიო სკოლაში საღვთო სჯუ-

ლის სწავლება. 1910 წლის 28 ნოემბერს მღვდლად დაასხეს ხელი და ფშავეში, არტაანის მაცხოვრის აღდგომის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაინიშნა. 1913 წლის 14 ოქტომბერს იმერეთის ეპარქიაში გადაიყვანეს და სვერის წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის ეკლესიაში დაინიშნა. 1914 წლის 1 თებერვალს სვერის ერთწლიან სახალხო-სამინისტრო სკოლაში საღვთო სჯულის მასწავლებლად დაადგინეს. 1924 წელს მამა გრიგოლმა სამღვდელთმცემის მასობრივი დევნის პერიოდში შეწყვიტა მღვდელმსახურება და თბილისში სტატისტიკურ სამმართველოში დაიწყო მუშაობა. 1926-1954 წლებში თბილისის ერთ-ერთ პურის ქარხანაში ბუღალტრად მუშაობდა. 1954 წლის 16 მაისს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა მელქისედეკ III-მ (ფხალაძე) სასულიერო ხარისხში აღადგინა და სიონის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის საპატრიარქო ტაძარში განამსესა. XIX საუკუნის 50-იანი წლების ბოლოს ოქროს ჯვრით დაჯილდოვდა და დეკანოზის წოდება მიენიჭა. 1959/60 წლებში დიდუბის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის შობის სახელობის ტაძარში გადაიყვანეს. დეკანოზი გრიგოლი 1960-იან წლებში გარდაიცვალა. ჰყავდა მეუღლე ბარბარე მანქიმეს ასული (დაბ. 1876 წ.).

მეშვიდე წინამძღვარი, მღვდელი ერმილე ჭყონია, სავარაუდოდ, მამა გრიგოლის სამრევლოდან წასვლის შემდეგ უნდა დანიშნულიყო. საეკლესიო ჩანაწერების თანახმად, 1928 წლის 4 აპრილს კათოლიკოს-პატრიარქმა ქრისტეფორემ (ციციქიშვილი) დააჯილდოვა საქართველოს ეკლესიის სამღვდელთმცემი, რომელთა შორის იხსენიება სვერის ეკლესიის მღვდელი ერმილე ჭყონია, რომელიც სამკერდე ოქროს ჯვრით დაჯილდოვდა.

ტაძრის უკანასკნელი წინამძღვარი გახლდათ მღვდელი ნიკოლოზ იოანეს ძე ცუცქირიძე, დაბადებული 1847 წელს. იგი პირველი წინამძღვრის, მამა ნიკოლოზის შვილიშვილი გახლდათ. წერა-კითხვა, წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი ჯრუჭის მონასტერში ისწავლა. 1868 წელს იმერეთის ეპისკოპოსმა გაბრიელმა (ქიქოძე) ტყემლოვანის ღვთისმშობლის სახელობის ეკლესიის მედავითნედ განამსესა. 1874 წელს სვერის ეკლესიის მეორე მედავითნედ გადაიყვანეს. 1902 წელს იმერეთის ეპისკოპოსმა ლეონიდემ (ოქროპირიძე) პირველ მედავითნედ დაადგინა. სავარაუდოდ, ნიკოლოზი დიაკვნად XX საუკუნის 20-იან წლებში ეკურთხა, ხოლო მღვდლად — XX საუკუნის 30-იანი წლების დასაწყისში. სვერის მოსახლეობის გამოცემით, მას სახლში ჰქონია მოწყობილი სანათლავე, ასევე ასრულებდა ჯვრისწერებს და სხვა საეკლესიო წესებს. გარდაიცვალა 1939 წელს ღრმად მოხუცებული და დასაფლავებულია სვერის ეკლესიის ეზოში.

თუ თქვენს საოჯახო არქივში მოიპოვება სასულიერო პირთა და საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა ფოტოები, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ, რათა ერთობლივი ძალისხმევით დავინახოთ ვიხსნათ ისინი.

ჩვენი ტელეფონებია: 298 95 41; 272 13 50; 5(99) 54 82 29; 5(93) 19 36 04.

რუბრიკას უძღვებიან ლუარსაბ ტოგონიძე და გიორგი მაჩუროშვილი

გთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაგაჟილნი მასალის გამო გთხოვთ, დაგვლიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე: სს „ლიბერთი ბანკი“ (მთანმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406). ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: ნ. ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000 ელ.ფოსტა: patriarchate_georgian@yahoo.com, patriarchatepresscenter@gmail.com მის: ერეკლე II-ს მოედანი №1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54 სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი (შიოლაშვილი), მარიამ გავა, ნინო გავაშვილი, თამარ ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია ხაჩარაძე, სერგო კერესელიძე, გავრიელაძე: ცარო ვარდიშვილი, მამუკა კეჭეჭიძე; დამკაბდონებელი: ვალერიან ჯუღელი, ოპერატორი, ზოია კობახიძე

ფოტომატიკა

ავლაბრის წმინდა მარინეს სახელობის ეკლესია

I ნაწილი

წმინდა დიდმოწამე მარინეს სახელობის ეკლესია ავლაბარში, დუშეთის ქუჩის 12 ნომერში მდებარეობს. იგი ეზოს სიღრმეშია განთავსებული და საცხოვრებელი სახლებითაა გარშემოცემული. სამხრეთით, კარის ზემოთ, ქვაზე მოცემული ორენოვანი (ქართული და რუსული) წარწერა გვამცნობს, რომ ეკლესია აიგო 1856 წელს, მიტროპოლიტ ისიდორეს კურთხევით.

ისტორიული საზღვრების მიხედვით, ეკლესია ქ. თბილისში, ძველი დედაქალაქის — „ისნის“ ტერიტორიაზე მდებარეობდა, კახეთის მოედნის ჩრდილოეთით, XII სექტორში.

ეკლესია 1802 წლის გეგმაზე გალავნითაა მოზღუდული. გალავნის აღმოსავლეთით ქართული სასაფლაოა. გალავანი გეგმით სამხრეთ-ჩრდილოეთითაა დაგრძელებული, ტაძარი მის დასავლეთ ნაწილში დგას.

ისტორიკოს პლატონ იოსელიანის ცნობით, ავლაბრის წმინდა დიდმოწამე მარინეს სახელობის ეკლესია თავდაპირველად აიგო ბერძენი ბერების მიერ, მაგრამ თბილისის მრავალგზის აოხრების გამო — დანგრეულა. საქართველოს სახელმწიფო არქივში დაცული საბუთების თანახმად, იგი აშენებული ყოფილა 1518 წელს ქვითკირით. 1826 წელს მას 40 კომლი საეკლესიო გლეხი ეკუთვნოდა და არ გააჩნდა რაიმე მამულები. 1824 წელს, საქართველოს ეგზარქოს იონას (ვასილევსკი) დროს, როდესაც ტაძრის წინამძღვარი გახლდათ მღვდელი იოანე სულხანიშვილი, განუახლებიათ და უკურთხებიან მაცხოვრის მიგებების დღესასწაულის სახელობაზე. 1845 წელს ჩატარებულ ტაძრის აღწერილობაში წერია, რომ სამრეკლო იყო ხისა და ექვს ბოძზე იდგა. ეკლესია მეტრიკულ ჩანაწერებს აწარმოებდა 1824 წლიდან, ხოლო აღმსარებელთა სიებს — 1830 წლიდან. 1852 წელს საქართველოს ეგზარქოს ისიდორეს (ნიკოლსკი) დროს დაწყებულია მცირე ტაძრის გადამკეთება, რომელიც 1856 წელს ხელახლა უკურთხებიან წმინდა მარინეს სახელობაზე.

ტაძარი ბაზილიკური, ქვის ქვითკირით ნაგები ყოფილა, კრამიტით გადახურული, მოგვიანებით კი — თუნუქით. დასავლეთის მხარეს მიდგმული ჰქონდა რამდენიმე სართულიანი სამრეკლო, რომლის დაბლა სართულიც ეკლესიის გაგრძელებას წარმოადგენდა. სამრეკლოსთან ყოფილა ქვითკირის კიბე მგალობლებისთვის. ფიცრის კანკელი სამიარუსიანი გახლდათ.

სამრეკლოს გარდა ეკლესიის ეზოში აშენებული იყო საკრებულო სახლები. სულ ათი ნაგებობა მდგარა ეკლესიის სათავსოებით. გალავანში ტაძართან

კირის ხსნარით აგებული, ერთსართულიანი, აივნისანი აგურის სახლი იდგა ეზოს მხარეს.

ამჟამად ტაძარი დარბაზული ტიპის ნაგებობაა და იგი ე. წ. ევროპული აგურითაა აშენებული. აბსიდი სწორკუთხედშია ჩაწერილი და ფასადზე არ გამოიყოფა. შესასვლელი ორი მხრიდან აქვს, ცენტრალური სამხრეთით, ხოლო მეორე, მცირე კარი ჩრდილოეთ მკლავის აღმოსავლეთ კუთხეშია გაჭრილი. ფასადებზე სარკმლები აგურისავე თაღოვან საპირეებშია ჩასმული, მათ გვერდით ცრუ სარკმლები მონაცვლეობენ, ასეთსავე თაღებში მოქცეული. თითოეული მათგანი მუზარადისებრი მოხაზულობის მქონეა. მათი სიმეტრიული განლაგება თანაბარზომიერ რიტმს წარმოშობს. თაღებს შორის წყობის ჩაღრმავებით საფეხუროვანი ჯვრებია გამოყვანილი.

ინტერიერს სამი საბჯენი თალი აწინევრებს, რომლებიც მარტივი პროფილის მქონე შვერილ პილასტრებს ებჯინებიან. ყველა თალი შეისრულია.

დასავლეთის მკლავზე ორქანობა საბურავით გადახურული სამრეკლოა დაშენებული. ფრონტონის ქვეშ, ორივე მხარეს, ჯვრებია მოცემული. ასეთივე ჯვრები ამკობს აღმოსავლეთით დაშენებულ მცირე, სწორკუთხა ფორმის ცრუ გუმბათსაც.

კომუნისტების შემოსვლის პერიოდში დუშეთის ქუჩა ნატახტრის ქუჩად იწოდებოდა. როგორც ტაძრის ქონების მიღება-ჩაბარების აქტებიდან ირკვევა, 1932 წლის ქონების ჩამონათვლის სიაში არ შედიოდა ეზოში არსებული შენობა-ნაგებობები და ზარები.

1934 წელს სამრეკლო გაუქმებულია. ზარები ჩამოუხსნიათ და წაუღიათ მაშინდელი მთავრობის განკარგულებით. ეკლესიას ჩამოერთვა საკრებულო სახლები, რის გამოც ტაძრის კრებული კერძო ბინებში ცხოვრობდა და დიდ მატერიალურ გაჭირვებას განიცდიდა.

1938 წლის თებერვალში, 2 აქტის მიხედვით, წმინდა მარინეს სამრეკლო ტაძრის ძირითადი ხატი სიონის საპატრიარქო ტაძარში გადააბრძანეს. ამ პერიოდის ტაძარი, თავისი ქონებით, ჩაიბარა 26 კომისართა სახელობის რაიონულმა საბჭომ. ღვთისმსახურება გაუქმდა და მასში ფოტოლაბორატორია განთავსდა. საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უწმინდესისა და უნეტარესის კალისტრატეს (ცინცაძე) ბრძანებით, წმიდა ოდიკი, სამირონე, ხატები და შესამოსელი სანთლის საწყობში გადაიტანეს. წმინდა მარინეს ეკლესიის მრევლი სიონის სამრევლოს მიაწერეს. 2002 წლიდან სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უწმინდესისა და უნეტარესის ილია II-ის ლოცვა-კურთხევით ავლაბ-

რის წმინდა მარინეს სახელობის ეკლესია კვლავ მოქმედია. ტაძრის წინამძღვარია არქიმანდრიტი იოაკიმე (ასათიანი). მასთან ერთად მსახურობენ დეკანოზი კონსტანტინე ხუროძე და მღვდელი იაკობ ასათიანი.

ავლაბრის წმინდა მარინეს სახელობის ეკლესიის წინამძღვრები

1814-1827 მღვდელი იოანე ზაქარიას ძე სულხანიშვილი
1827-1843 მღვდელი სვიმონ ბასილის ძე გურგენიძე
1843-1849 დეკანოზი მიხეილ სვიმონის ძე გურგენიძე
1850-1873 დეკანოზი პლატონ ნიკოლოზის ძე ელიაშვილი
1873-1884 დეკანოზი ევსტათი პლატონის ძე ელიაშვილი
1885-1897 დეკანოზი სოლომონ ანდრეას ძე შოშიაშვილი
1897-1902 დეკანოზი მიხეილ გიორგის ძე ბერძენიშვილი
1902-1906 დეკანოზი ლაზარე ალექსის ძე ტურიაშვილი
1906-1914 მღვდელი ზაქარია მიხეილის ძე გულისაშვილი
1914-1930 დეკანოზი იაკობ გრიგოლის ძე ტატიშვილი
1930-1932 დეკანოზი ლევან ალექსის ძე ტლაშაძე
1932-1933 არქიმანდრიტი ამბროსი (ალადაშვილი)
1933-1935 ილუმენი ევაგრე (დიასამიძე)
1935-1936 დეკანოზი ბესარიონ ზაქარიას ძე ფურცელაძე
1936-1937 არქიმანდრიტი ამბროსი (ალადაშვილი)
1937-1938 დეკანოზი ხარლამპი ხუციშვილი

მღვდელი იოანე სულხანიშვილი 1786 წელს თბილისში, ცნობილი დეკანოზის — ზაქარია სულხანიშვილის ოჯახში დაიბადა. წარმოშობით აზნაურთა წოდებას ეკუთვნოდა. მისი მამა ზაქარია და ბაბუა, დეკანოზი იესე დაახლოებული იყვნენ ქართლ-კახეთის სამეფო კართან და მეფეების, თეიმურაზ II-ისა და ერეკლე II-ის კარის ეკლესიის მოძღვრები გახლდნენ. ასეთ სულიერ გარემოში აღიზარდა მომავალი მოძღვარი და შემდგომში თავადაც იგივე ღვანლი იტვირთა. პატარა იოანემ წერა-კითხვა, წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი მამამისთან ისწავლა, ხოლო ფილოსოფია — ვეჯინის ღვთაების მონასტრის მღვდელმონაზონ იოსტოსთან (ანდრონიკაშვილი). ფლობ-

და სალაპარაკო რუსული ენასაც. ხელდასხმამდე, წლების განმავლობაში მეტეხის ეკლესიაში მედავითნედ მსახურობდა. 1811 წელს საქართველოს ეგზარქოსმა ვარლამმა (ერისთავი) დიაკვნად აკურთხა, 1814 წელს ისევ მეუფე ვარლამმა მღვდლად დაასხა ხელი და თბილისის წმინდა მარინეს სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაადგინა. 1827 წლის დასაწყისში მეტეხის ეკლესიაში გადაიყვანეს. მღვდელი იოანე 1835 წლის ივნისში გარდაიცვალა. მიღებული ჰქონდა საეკლესიო ჯილდო — სკუფია. მამა იოანე ადრე დაქვრივდა. ჰყავდა ერთი შვილი — დიმიტრი (დაბ. 1818წ.).

მღვდელი სვიმონ ბასილის ძე გურგენიძე 1790 წელს მღვდლის ოჯახში დაიბადა. წარმოშობით აზნაურთა წოდებას ეკუთვნოდა. წერა-კითხვა, წმინდა წერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი მამასთან ისწავლა. არ იცოდა რუსული ენა. 1815 წელს ბერძენმა მიტროპოლიტმა თეოდოსიმ დიაკვნად აკურთხა, 1817 წელს მეუფე თეოდოსიმ მღვდლად დაასხა ხელი და თბილისის წმინდა მარინეს სახელობის ეკლესიის მღვდელმსახურად დაინიშნა. 1827 წელს ამავე ეკლესიის წინამძღვრად დაადგინეს. მღვდელი სვიმონ გურგენიძე იხსენიება მღვდელ ეფრემ ალექსი-მესხიშვილის ჩვენებებში, რომლებიც მან მისცა 1832 წლის შეთქმულების საგამომძიებლო კომისიას. როგორც ჩანს, იგი დაკავშირებული იყო შეთქმულების წევრებთან. მღვდელი სვიმონი 1843 წელს გარდაიცვალა. ჰყავდა შვილები: დეკანოზი მიხეილი (დაბ. 1822წ.) და ალექსანდრე (დაბ. 1824წ.).

დეკანოზი მიხეილ სვიმონის ძე გურგენიძე 1822 წლის 30 ოქტომბერს თბილისში, მღვდლის ოჯახში დაიბადა. 1837-1843 წლებში თბილისის სასულიერო სემინარიაში სწავლობდა, სადაც საფუძვლიანი განათლება მიიღო. კარგად ფლობდა რუსულ ენასაც. 1843 წელს მიხეილი დაქორწინდა მელანია გაბრიელის ასულზე (დაბ. 1823წ.), რომელთანაც 1844 წელს ერთი ასული მარიამი შეეძინა. 1843 წლის 10 ოქტომბერში თბილისის სიონის საკათედრო ტაძარში საქართველოს ეგზარქოსმა ევგენიმ (ბაჟენოვი) დიაკვნად აკურთხა, ხოლო ამავე წლის 17 ოქტომბერს მღვდლად დაასხა ხელი და თბილისის მაცხოვრის მირქმის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დანიშნა. 1845 წლის მიწურულს თბილისის ეკლესიების მთავარხუცესის თანაშემწედ დაინიშნა. ამავე წელს დაქვრივდა. 1848 წელს, როდესაც აღიძრა საკითხი მოსკოვში ქართული საღვთო და საეკლესიო-საღვთისმსახურო წიგნების ბეჭედისა, მამა მიხეილს, რო-

გორც ქართულის კარგად მცოდნეს, დაევალა კორექტურობა და ამ მიზნით გაიგზავნა მოსკოვში. აქ იგი დაუახლოვდა ქართველ ბატონიშვილებს, საქართველოს უკანასკნელ დედოფალ მარიამს, რომელმაც ჩარიცხა იგი თავის ამაღლაში. 1850 წელს, დედოფლის გარდაცვალების შემდეგ, დაენიშნა პენსია 400 მანეთის ოდენობით. 1850 წელსვე დაინიშნა ქართული ენის მასწავლებლად მოსკოვის ლაზარევის აღმოსავლეთის ენების ინსტიტუტში და აგრეთვე მოსკოვის კონსტანტინეს სამიჯნაო ინსტიტუტში. 1857 წელს დეკანოზის წოდება მიენიჭა. 1859-60 წლებში თან ახლდა ქართველ ბატონიშვილებს საზღვარგარეთ მოგზაურობისას, მათთან ერთად მოიარა ინგლისი, გერმანია, საფრანგეთი და სხვა ქვეყნები. იყო ქველმოქმედი, თავმდაბალი, მოყვარული სამშობლოსი და მამობრივ მზრუნველი რუსეთში მყოფი ქართველი სტუდენტებისა. 1864 წლიდან ითხოვს საქართველოში დაბრუნების ნებართვას. 1868 წლის სააღდგომოდ მამა მიხეილი გაცივდა და ამავე წლის 18 ივლისს მოსკოვში ქლექით გარდაიცვალა.

ნიკო ცხვედაძე

მოსკოვში მამა მიხეილის დაკრძალვას დაესწრო ცნობილი საზოგადო მოღვაწე, პედაგოგი და პუბლიცისტი ნიკო ცხვედაძე, რომელიც 1866-1870 წლებში მოსკოვის სასულიერო აკადემიაში სწავლობდა. მან ურნალ „დროებაში“ მცირედი წერილიც გამოაქვეყნა მოძღვრის შესახებ. იგი მოკლედ აღწერს მის ცხოვრებას და საუბრობს მამა მიხეილის დადებით თვისებებსა და სიკეთეზე, რაც მან აღასრულა თავისი ხანმოკლე სიცოცხლის განმავლობაში. აი, რას წერდა იგი: „განსვენებულ დეკანოზ მიხეილ გურგენიძის ხასიათში სხვათა შორის ის იყო შესანიშნავი, რომ მხოლოდ ის ქართველები უყვარდა, რომელიც თავის საქმეს ბეჯითად ეკიდებოდნენ. ამგვარი ყმანვილისათვის ის თავს არ ზოგავდა, რადგან დარწმუნებული იყო, რომ ამ გვარად კაცები თავისდროზე გამოსადეგი იქნებიან თავის ქვეყნისათვის. რამდენ ახალგაზრდა ქართველს, სწავლის მიღების მსურველს, კუჭი რომ დასწვია შიმშილისაგან,

დაუნყვია სანსალი აქა იქ, რომ, რა არის, შეხუდეს ვისმე კეთილ კაცს და ხელი გაიმართოს. მაგრამ საუბედუროდ ამ გვარი გაჭირვებული ყმანვილები ერთი კაცის მეტს ძნელად პოულობდნენ, იმისთანა კაცებსა, რომლებსაც თავიანთ ქუეყანა ჰყვარებოდათ და ამისა გამო თავიანთი ქუეყნის კაცებისათვის არაფერი დაეზოგათ. ეს ერთი კაცი იყო განსვენებული დეკანოზი მიხეილ გურგენიძე. ვისაც მოსკოვის უნივერსიტეტში და სასულიერო აკადემიაში შეუსრულებია კურსი, ყველამ იცის ამისი გულკეთილობა და ლტოლვილობა მისდამი, რომ მიუცია

შემწეობა შევიწროებული სტუდენტებისათვის. არათუ მოსკოველებს, პეტერბურლის სტუდენტებსაც კი აძლევდა შემწეობას. ბევრჯელ საქართველოში წამოსასვლელად უთხოვნიათ ფული სესხად და ამ ცხოვრებულს შვიდ-შვიდ თუმნობით და ათ-ათ თუმნობით მიუცია. განსვენებულის მზრუნველობა აქაურ ქართველებზე იქამდინ მიაღწევდა, რომ სტუდენტს სიკვდილის დროსაც ეს უხდებოდა პატრონად. ამის ხელში სამიოდ სტუდენტი მომკვდარა და სამივე ამას დაუმარხავს.

აი, ამ მიმართულებისა, მხურვალე სიყვარულის მქონე თავის მამულისადმი, გონიერი მამა აქაური ქართველებისა იყო ის კაცი, რომელიც 18 ივლისს გარდაიცვალა და 21-ს გამოასვენეს ქართველი ბატონიშვილების კარის ეკლესიიდან და გაამგზავრეს დიდი ცერემონიით იმ საიქიოს.

დეკანოზი მიხეილი ამ სოფლად მოკვდა; მაგრამ არ მომკვდარა და არც მოკვდება მისი სახელი ჩვენ ყმანვილ კაცებს შორის. ახალ თაობას მოსდევს იმოდენი ძალი, სიმართლის სიყვარული და ცოცხალი მეხსიერება, რომ მაგ გვარი მიმართულების კაცების სახელი ჩაიბეჭდოს თავის გონებაში და ღირსეულად მოიხსენიოს ხოლმე“.

(გაგრძელება იხ. შემდეგ ნომერში)

მოამზადა

გიორგი მაჩურიშვილმა

მადლოვას ვუხდით დარაჯან კვარაცხელიას ფოტოების მონოლაგისთვის.

გთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაბეჭდილი მასალების გამოგზავნას, დაევალება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე: სს „ლიბერთი ბანკი“ (მთანმინდა-კონანისის ფილიალი 200 101 406). ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: 68. ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000 ელ.ფოსტა: patriarchate_georgian@yahoo.com, patriarchatepresscenter@gmail.com მის: ერეკლე II-ს მოედანი №1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54 სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი (შიოლაშვილი), მარიამ გავუა, ნინო გავგომავილი, თამარ ახთიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩურიშვილი, ია ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გვარცველვა: ცარო ვარდისფერი, მამუკა კეჭაჭიანი; დამკაბადონებელი: ვალერიან ჯუღელი, ოპერატორი, ზოია კობახიძე

ფოტომატიკა

ავლაბრის წმინდა მარინეს სახელობის ეკლესია

II ნაწილი

დეკანოზი პლატონ ნიკოლოზის ძე ელიაშვილი 1817 წელს დაიბადა. 1835-1841 წლებში თბილისის სასულიერო სემინარიაში სწავლობდა, რომელიც II ხარისხის დიპლომით დაასრულა. 1841 წლის 6 აგვისტოს საქართველოს ეგზარქოსმა ევგენიმ (ბაჟენოვი) დიაკვნად აკურთხა, ხოლო ამავე წლის 10 აგვისტოს მღვდლად დაასხა ხელი და ქვემო ავჭალის წმინდა იოანე ნათლისმცემლის თავისკვეთის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დანიშნა. 1844 წლის 16 სექტემბერს ეკლესიაში ერთგული სამსახურისათვის მწყემსმთავრული მადლობა გამოეცხადა. 1846 წლის 6 სექტემბერს სოფელ ავჭალაში სკოლის გახსნის გამო და ბავშვებისთვის უსასყიდლოდ სწავლებისათვის კვლავ გამოეცხადა მადლობა. 1849 წელს საგვერდულით დაჯილდოვდა. 1850 წლის მაისში თბილისის მაცხოვრის მირქმის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაინიშნა. 1852 წლის 20 მაისს მღვდელ პლატონ ელიაშვილს, ტაძრის გარემონტების გამო, ნება დართეს ტაძრის კანკელი და ინვენტარი დროებით ფერისცვალების მამათა მონასტერში გადაეტანა. 1854 წელს საეკლესიო საბუთების სარევიზიო კომიტეტის წევრად დაინიშნა. 1855 წლის 17 აპრილს იასამნისფერი სკუფია უბოძეს. 1856 წელს, მისი წინამძღვრობის პერიოდში მოხდა ტაძრის ხელახალი კურთხევა წმინდა მარინეს სახელობაზე. 1860 წლის 14 მაისს ხავერდის კამილაკა ეწყალობა. 1862 წლის 28 აგვისტოს მამა პლატონს სიმსივნით გარდაეცვალა მეუღლე — ბარბარე, რომელიც იმ დროს 35 წლისა იყო. 1864 წლის 25 აპრილს იგი სამკერდე ოქროს ჯვრით დაჯილდოვდა. 1868 წლის 1 იანვარს მამა პლატონი თბილისის საქალაქო სასამართლოში სასულიერო მსაჯულად დაინიშნა. 1868 წლის 28 აგვისტოს დეკანოზის ნოდება მიენიჭა. 1874 წლის 30 აპრილს წმინდა ანას III ხარისხის ორდენით დაჯილდოვდა. დეკანოზი პლატონი, სავარაუდოდ, XIX საუკუნის 80-იან წლებში გარდაიცვალა.

დეკანოზი ესტატე პლატონის ძე ელიაშვილი (იხ. მასზე სტატია გაზეთ „საპატრიარქოს უწყებანში“ 2008 წ. №38);

დეკანოზი სოლომონ ანდრეას ძე შოშიაშვილი (იხ. მასზე სტატია გაზეთ „საპატრიარქოს უწყებანში“ 2011 წ. №3);

დეკანოზი
ესტატე ელიაშვილი

დეკანოზი მიხეილ ბერძენიშვილი 1841 წელს ცნობილი სასულიერო მოღვაწის, დეკანოზ გიორგი ბერძენიშვილის (შემდგომში დავით გარეჯისა და ხირსის მონასტრების წინამძღვარი, არქიმანდრიტი გრიგოლი. გარდაიცვალა 1869 წლის 5 ივლისს. დასაფლავებულია ხირსის მონასტერში) ოჯახში დაიბადა. 1864 წელს წარჩინებით დაამთავრა თბილისის სასულიერო სემინარია. 1864 წლის 26 ივნისს საქართველოს ეგზარქოსმა ევსევიმ (ილინსკი) იგი დიაკვნად აკურთხა, მეორე დღეს მღვდლად დაასხა ხელი და დუშეთის წმინდა ნიკოლოზის სახელობის ტაძრის წინამძღვრად დანიშნა. 1866 წლის 15 იანვარს დუშეთის სამხედრო ჰოსპიტალში საეკლესიო წესების უსასყიდლოდ შესრულებისათვის მწყემსმთავრული მადლობა გამოეცხადა. 1868 წლის 23 იანვარს საგვერდულით დაჯილდოვდა. 1869 წლის 10 თებერვალს კავკასიის სასწავლო ოლქის ხელმძღვანელობამ დუშეთი-თიანეთის ორკლასიანი სკოლის საღვთო სჯულისა და ქართული ენის მასწავლებლად დაადგინა. 1871 წლის 31 მარტს საქართველოს ეგზარქოსმა ევსევიმ დუშეთის მაზრის III ოლქის მთავარხუცესის მოვალეობის შემსრულებლად დანიშნა. 1872 წლის 24 ნოემბერს, ოლქის სამღვდელოების თხოვნით, კვლავ გაუგრძელეს უფლებამოსილება. 1873 წლის 27 დეკემბერს საქართველო-იმერეთის სინოდალური კანტორის გადაწყვეტილებით დუშეთის სანთლის ქარხნის მმართველად დაადგინეს. 1874 წლის 2 ნოემბერს დამტკიცდა მთავარხუცესის თანამდებობაზე. 1875 წლის 2 აგვისტოს სკოლაში ერთგული და ნაყოფიერი მოღვაწეობისათვის მწყემსმთავრული მადლობა გამოეცხადა. 1873 წლის 3 აპრილს სკუფია უბოძეს. 1876 წლის 6 ნოემბერს, კავკასიის არმიის მთავარი კაპელანის თხოვნით, საქართველოს ეგზარქოსმა ევსევიმ მამა მიხეილი დუშეთის სამხედრო ჰოსპიტლის კაპელანად დანიშნა, სადაც უსასყიდლოდ აღასრულებდა საეკლესიო წესებს.

1874 წელს დუშეთის საზოგადოებისა და მრევლის ძალისხმევით დააარსდა ქალთა სასწავლებელი, სადაც მამა მიხეილს დაევალა საღვთო სჯულის, ქართული ენისა და მართლწერის სწავლება. 1879 წლის 13 მარტს რუსეთ-თურქეთის ომში (1877-1878 წწ.) დაჭრილი ჯარისკაცებისათვის აღმოჩენილი სულიერი შემწეობისათვის წითელი ჯვრის საზოგადოებამ სამახსოვრო ჯვრით დააჯილდოვა. 1881 წლის 12 აპრილს კამილაკა ეწყალობა. 1884 წლის 12 იანვარს

გადადგა მთავარეპისკოპოსიდან. 1885 წლის 10 ივლისს დუშეთის ახალი ეკლესიის მშენებლობაში შეტანილი წელიწადისათვის საქართველოს ეგზარქოსმა პავლემ (ლუბედევი) მწყემსმთავრული მადლობა გამოუცხადა.

მამა მიხეილი წლების განმავლობაში ერთგულად მსახურობდა სამხედრო კაპელანად და ამისთვის სამხედრო უწყებისაგან რამდენჯერმე მადლობა გამოუცხადა. 1890 წლის თებერვლიდან დეკემბრის ჩათვლით დროებით ისევ ასრულებდა მთავარეპისკოპოსის მოვალეობას. 1891 წლის 8 მარტს დუშეთის განყოფილების სახალხო სასამართლოს თხოვნით საქართველოს ეგზარქოსმა პალადიმ (რაევი) მწყემსმთავრული მადლობა გამოუცხადა. 1891 წლის 20 ოქტომბერს აირჩიეს თავმჯდომარედ და ხაზინადრად იმ კომიტეტისა, რომელიც აგროვებდა შემოწირულებას რუსეთის შიდა გუბერნიებში მცხოვრები მშვიდ მოსახლეობისათვის. 1893 წლის 15 მაისს სამკერდე ოქროს ჯვრით დაჯილდოვდა. 1897 წლის 1 თებერვალს მღვდელი მიხეილი თბილისის წმინდა მარინეს სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად გადაიყვანეს. დუშეთის ინტელიგენციას და მრევლს დიდად გაუჭირდა საყვარელ მწყემსთან და მოძღვართან განშორება, მან ხომ წლების განმავლობაში უანგარო და თავდადებული სამსახურისათვის დიდი სიყვარული და პატივისცემა დაიმსახურა მთელ დუშეთის მაზრაში. აი, რას წერდა გაზეთი „ცნობის ფურცელი“ ქ. თბილისში მის გაცხადებასთან დაკავშირებით ჩატარებულ საზეიმო შეკრებაზე:

„გუშინ დუშეთის სასწავლებლის დარბაზში დუშეთის სამხედრო და სამოქალაქო საზოგადოებამ გამოსათხოვარი სადილი გაუმართა მღვდელ მიხეილ ბერძენიშვილს, დანიშნულს თბილისის წმ. მარინეს ეკლესიაში. მრევლი უპირებდა ჯეროვან სახსოვრის მიერთებას, მაგრამ რადგანაც მაზრაში მაგნიარი სურვილის აღსრულება ძნელი შესასრულებელია, ამიტომ ირჩიეს სხვანაირად ეცათ პატივი: გადასწყვიტეს, თავიანთ საყვარელ მოძღვართან ერთად კიდევ ერთხელ გაეტეხათ პური...

სუფრაზე ბევრი კარგი და დადებითი ითქვა მოძღვრის შესახებ, ბევრი აღერსიანი და ტკბილი სიტყვებით შეაქვს იგი. სხვათა შორის, მოსაწონია სიტყვა ამნაირი ხასიათისა:

თუ რომ ზოგიერთი სასულიერო პირის უსაქციელობა ზიზღსა და კიცხვას გამოიწვევს, რატომ დიდის სიამოვნებით არ უნდა აღვებჭდოთ ზოგიერთი მღვდლის კეთილი ცხოვრების ნაბიჯი? მაშასადამე, ავწონ-დავწონოთ ჩვენი მოძღვრის სამსახური და თუ სიმართლემ დასძლია სიცრუე, ერთხმად დავძახოთ ვაჟა!

მამა მიხეილი, როგორც გვიჩვენებს მისი ხელ-

დეკანოზი
სოლომონ შოშიაშვილი

მოკლე ცხოვრება, არ არის ვერცხლის მიმდევარი, — თუ ეს სენი კაცს არა სჭირს, ის ნამდვილად პატიოსანია... მამა მიხეილი, — რაზედაც მრევლი დამერწმუნება, უფრო სანყალ ხალხის მწყალობელია, პატივი და მადლობა მას: საქმე ის არის, კაცს ის უყვარდეს, ვინც ბედისაგან დაჩაგრულია... მამა მიხეილი უანგარო მოღვაწეც არის: როცა დასჭირვებია აქაურ სასწავლებელს, ანუ აქაურ საერო სკოლას საღვთო სჯულის სწავლა, მამა მიხეილს ყოველთვის უმსახურნია უსასყიდლოდ... მამა მიხეილს თავის მრევლის წინაშეც მიუძღვის სიკეთე: აქაურებს შეჰმატა ერთი გონების განათებული ლამპარი, ესე იგი, აქაურ სამრევლო სკოლის დარბაზს გზა გაუხსნა და, თუ თვითონ ვერ მოასწრო, თავის მოადგილეს გაუადვილა...

ერთი სიტყვით, კაი მოძღვარი გვშორდება და გზა დავულოცოთ, მრავალჟამიერ იცოცხლოს თავის კეთილ უნარის გასაღვივებლად“.

თავისი მხრივ, მამა მიხეილმაც წარმოსთქვა სამადლობელი სიტყვა:

„ძმებო და მეგობრებო! ჩემი ცხოვრების ტკბილი ხანა დღევანდელი დღეა. თუ რომ იყო ჩვენში იმნაირი დრო, როდესაც თხა და მგელი ერთად სძოვდნენ, ეხლა მე საბუთი მაქვს ვსთქვა, რომ მეც მადლობელი ვარ და ჩემი მრევლიც.

რამდენად ღირსი ვარ თქვენი ყურადღებისა, მაგას ისევ თქვენ დასდეთ ფასი, მხოლოდ ის კი ვიცი, გულით და სულით მოძღვნილი მცირედიც შეინყნარების.

დიახ, თქვენს სახეზე მოფენილმა სიამოვნების სხივებმა ჩემს გულშიც ჩააშუქა და უფრო გაცხოველა მამაშვილური სიყვარული...

ჩემი თქვენდამი სიყვარული ლოცვის და კურთხევის ჩარჩოშია ჩამდგარი: როგორც მიყვარხართ, ისე მეყვარებით, თქვენთან მწუხარების ანუ სიხარულის უღელში თუ შევბმულვარ, აგრეთვე შევებმები, მართალია, ხორციით სხვაგან ვიქნები, მაგრამ სულს რა დაიჭერს?

მაშ, მსურს თქვენთვის ღვთის კურთხევა და ურთიერთ სიყვარულის და პატივისცემის უნარის გაღვიძება...”

1899 წლის 3 თებერვალს მამა მიხეილი წმინდა ანას III ხარისხის ორდენით დაჯილდოვდა. 1900 წლის 6 მაისს მას დეკანოზის წოდება მიენიჭა. დეკანოზი მიხეილი 1902 წლის 18 ივლისს გარდაიცვალა. იგი 20 ივლისს ავლაბრის წმინდა მარინეს სახელობის ეკლესიის გალავანში დაკრძალეს.

დეკანოზ მიხეილს ჰყავდა მეუღლე - ნინო გრიგოლის ასული (დაბ. 1847წ.) და შვილები: მიტროფანე (გარდაიცვალა ადრე, დარჩა მეუღლე ბარბარე და ორი ასული: თამარი და ევგენია), გალაქტიონი (დაბ. 1872წ. მუშაობდა თბილისის გუბერნიის ხაზინაში), ნიკოლოზი (დაბ. 1875წ.), ირაკლი (დაბ. 1884წ.), ეფე-

მია (დაბ. 1881წ.). გარდა საკუთარი შვილებისა, მამა მიხეილი ზრდიდა სამ ობოლ ბავშვსაც, რომლებსაც კარგი განათლება მიაღებინა და გზაზე დააყენა: მარიამი (დაბ. 1879წ.), პეტრე (დაბ. 1884წ.) და გიორგი (დაბ. 1886წ.).

დეკანოზი ლაზარე ტურიაშვილი 1845 წელს სიღნაღის მაზრის სოფელ ტიბაანში, მღვდელ ალექსი და სიდონია ტურიაშვილების ოჯახში დაიბადა. 1867 წელს წარჩინებით დაამთავრა თბილისის სასულიერო სემინარია პირველი ხარისხის დიპლომით. 1868 წლის 28 იანვარს საქართველოს ეგზარქოსმა ევსევიმ (ილინსკი) დიაკვნად აკურთხა, ხოლო ამავე წლის 1 თებერვალს მღვდლად დაასხა ხელი და სიღნაღის წმინდა სტეფანე პირველდიაკონის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაადგინა. 1868 წლის 17 თებერვალს სიღნაღის სამაზრო სასწავლებელში საღვთო სჯულისა და ქართული ენის მასწავლებლად დაინიშნა. 1868 წლის 19 სექტემბერს ეგზარქოსმა ევსევიმ დაავალა სიღნაღის მთავარანგელოზთა სახელობის ახალი ეკლესიის მშენებლობის კომიტეტის თავმჯდომარეობა. 1869 წლის 22 მაისს ბოდბის მონასტერში ახალი სამრეკლოს მშენებლობის ხელმძღვანელობაც მას დაეკისრა. 1870 წლის 20 ივნისს თელავი-სიღნაღის მაზრისა და ზაქათალის ოლქის სამღვდლოებამ მამა ლაზარე სამი წლის ვადით აირჩია საეპარქიო კრების თავმჯდომარედ. 1871 წლის 31 ოქტომბერს საგვერდულით დაჯილდოვდა. 1872 წლის 14 ივლისს ეგზარქოსმა ევსევიმ დედაეკლესიაში, სასულიერო სასწავლებელსა და სიღნაღის სახალხო სასამართლოში ოთხწლიანი ერთგული და დამსახურებული მოღვაწეობისათვის მწყემსმთავრული მაღლობა გამოუცხადა. 1873 წლის 22 თებერვლიდან 14 მარტამდე ერთი თვით ასრულებდა სიღნაღის სამაზრო სასწავლებლის ზედამხედველის მოვალეობას. 1876 წლის 1 ივლისს ამიერკავკასიის სასწავლო კომიტეტის ხელმძღვანელობის თხოვნით მღვდელი ლაზარე თბილისში გადმოიყვანეს და ამიერკავკასიის პედაგოგიური სემინარიის საღვთო სჯულის მასწავლებლად დაადგინეს. 1880 წლის 20 მარტს სკუფია უბოძეს. 1881 წლის 30 აგვისტოს გორში გაიხსნა წმინდა ანასტასიას სახელობის ქალთა პროგიმნაზია, სადაც ამავე წლის 13 ოქტომბერს მამა ლაზარე საღვთო სჯულის პედაგოგად დაინიშნა. მანამდე კი, გიმნაზიის გახსნაზე მან ვრცელი ქადაგებით მიმართა დამსწრე საზოგადოებას და ისაუბრა სკოლის დადებითი მნიშვნელობის შესახებ მომავალი თაობებისთვის. ქადაგებას გთავაზობთ შემოკლებით:

„მამანო და დედანო! განხორციელდა დიდი ხნის სურვილი და დაგვირგვინდა დიდი ხნის დაწყობილი საქმე!

ახლა რა განხორციელდა და დაგვირგვინდა? მკითხავთ მე, დედანი და მამანი აქ შეკრებილთ ყრმათანი. განხორციელდა სურვილი გორის ქალაქის მცხოვრებთა და არა თუ მარტო გორის ქალაქის მცხოვრებთა, არამედ მთელის მის მაზრისა: მოსწრებოდნენ ქალების სასწავლებელს, რომელშიაც გამოზრდილიყვნენ დედები ზნეობითი, ზრდილი და განათლებულნი. დასრულდა საქმე ამა სასწავლებლის გახსნისა — გახსნა პროგიმნაზიისა.

დეკანოზი
მიხეილ ბარქინიშვილი

დიდად ბედნიერ არიან მშობელნი, რომლების ყრმებიც სწავლობენ მათ თვალწინა, მაგრამ ასჯერ ბედნიერ არიან ყრმანი — წულნი, რომელნიც შემდეგ სასწავლებლიდან წასვლისა ჩაეხუტებიან რა დედის უბესა, გაშლიან მათ წინ თავიანთ სიხარულსა და ნაღველსა, თავიანთ მასწავლებლებთან დაგურგულებასა და რისხვასაცა, ამიტომ, რომ ყრმანი — წულნი, თავიანთის პირდაპირის და დაუფარველის ხასიათითა ვერ დაფარვენ ვერა რაიმეს, თვით მასწავლებლის დაძრახვასაცა თუ ქებასა, და მშობელნიც მცოდნელნი თავიანთი შვილის წრფელის პირდაპირის ხასიათისა, მოექცევიან მათ თანახმად მათის ხასიათისა, მისცემენ მათ შესაბამის მათდამი დარიგებას, ყვედრებას, სწავლას, დაგურგულებასა და ნაქეზებასა, რომელნიც მოუტანენ მათ დიდს სარგებლობას. აბა, ვიფიქროთ, დედანო და მამანო, რა უფრო უსაჭიროეს არს ამა საუკუნეში შემდეგ ამისა, როდესაც ნებით ან განსვენებულის ღვთისადმი ხელმწიფისა, ყველა წოდებანი გაერთიანებულ არიან უფლებებში და ყველა წოდებათ ღია აქვთ კარი ყველანაირის სასწავლებლებისა და ყველა თანამდებობისა? რის მანქანაა ეხლა აზნაურობა, თავადობა, მღვდლობა და მოქალაქობა გაუნათლებლათ? რას მომცემს მე აზნაურობა, როდესაც არ ვიცი, თუ როგორ მოვიქცე საზოგადოებაში, როგორ ვიცხოვრო და არ მაქვს გასწორებული არც ხასიათი, არც ზნეობა, არ ვიცი უბრალო კანონნი საზოგადო და საკუთარის ცხოვრებისანი! ღმერთი ჩვენ გვასაჩუქრებს ყრმებითა, აძლევს მათ ჭკუას, გულს და ნებას. მაგრამ მათი ჭკუის განათლება, მათი გულის გაკეთილშობილება და მათი ნების დამოუკიდებლობაზედ დამტკიცება არის ჩვენი პირდაპირი ვალდებულება.

ჩვენ ყველანი ქრისტიანენი ვართ შემდგომნი ქრისტეს სწავლებისა. მოიგონეთ ქრისტე, მისი სწავლა, თუ რა მნიშვნელობას აძლევდა ის დედაკაცსა, იმან პირველმან გამოიყვანა დედაკაცი სასპარეზო ადგილზედ, მისცა მას უფლება და ხმა საზოგადო ცხოვრებაში და მოქმედებაში და არა უმიზეზოდ. აბა, აიღეთ საზოგადო ისტორია და გაშინჯეთ, რომელი ქალი ხელმწიფეთაგანი განაგებ-

და სახელმწიფოსა. აიღეთ თამარ მეფე — ეს ცისკარი და დიდება საქართველოსი. ვინ განანათლა ჩვენი მხარე და მით აღამალლა ქართველთ ხასიათი და ზნეობა, თუ არა ქართველთ განმანათლებელმა მოციქულთა სწორმა ნინომ? ან რით არიან მამაკაცებზე ნაკლებ ნინოს მოგზაურნი რიფსიმე და გაიანე, რომელნიც ესრეთ პატივცემულ არიან სომხებისაგან? არა დედაკაცთ გამხნეებით იბრძოდნენ განა ჩვენი წინაპარნი მამაკაცნი, როდესაც ისინი იდგნენ ყარაულად და ხელში იარაღით იცავდნენ მამულს მტერთ ხელიდგანა?

მაშ, ვილოცოთ, რომ ღმერთმა მოგვცეს ესრეთი დედანი, რომ ეს ქალნი შეიქმნენ იმნაირ დედაბათ, რომლებიც ჩაუნერგავენ თავიანთ შვილებს მამულის სიყვარულსა და ერთგულებასა. პატივი და ერთგულება სარწმუნოებისა და ეკლესიისა, რომლისთვისაც ესრეთ ერთგულად იბრძოდნენ ჩვენნი მამანი და დედანი, პაპანი და დედის-დედანი, პაპის-პაპანი და ბებუის დედანი.

დასასრულს, მე არ შემძლიან არ გადაუხადო გულითადი მადლობა დიდათ პატივსაცემ ჩვენს ბატონ დ. დ. სემიონოვს მასზედა, რომელ მან პირველად განიზრახა გორში საქალებო პროგიმნაზიის გახსნა, ეცადა ამ აზრის განხორციელებასა და კიდევ განახორციელა. არ შემძლიან არ გადაუხადო გულითადი მადლობა ამა ყრმების პირითა, თვით ქ. გორის საზოგადოებას მასზედა, რომ თუმცა გორი პატარა ქალაქია, თუმცა მისი მცხოვრებლები არ არიან ძლიერ მდიდარნი, თუმცა მისი შემოსავალი ძლიერ მცირეა, მაინც გორის საზოგადოებამ გამოიჩინა ისეთი გულმხურვალეობა, რომ დაადგინა ყოველწლივ პროგიმნაზიისათვის შენირვა ათას ათასი მანეთისა. მაშ, იყოს კურთხეულ სახელი უფლისა“.

1884 წლის 6 მაისს კამილავკა ეწყალობა. 1888 წლის 22 იანვარს და 1890 წლის 20 იანვარს ეგზარქოსმა პალადიმ (რაევი) სასულიერო ხარისხში ოცნლიანი თავდადებული სამსახურისათვის მწყემსმთავრული მადლობა გამოუცხადა. 1890 წლის 15 მაისს სამკერდე ოქროს ჯვარი მიიღო.

დეკანოზ ლაზარე ტურიაშვილს გორის წმინდა ანასტასიას სახელობის ქალთა პროგიმნაზიაში მოღვაწეობის პერიოდში მეგობრული ურთიერთობა ჰქონდა ცნობილ პედაგოგთან და საზოგადო მოღვაწესთან, იაკობ გოგებაშვილთან, რომელსაც ხშირად მიმართავდა რჩევებისათვის. იგი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა მის დამსახურებას პედაგოგიკაში, მის მსოფლმხვედლეობასა და სასწავლო მეთოდუკას. მოსწონდა მის მიერ დაწყებითი კლასებისთვის შედგენილი ქართული და რუსული ენის სახელმძღ-

ვანელოები. შემორჩენილია რამდენიმე წერილი, სადაც მამა ლაზარე დიდი სიყვარულით მოიკითხავს ცნობილ პედაგოგს:

„ძმარ იაკობ! მოგიკითხამ ძმოობრივის სიყვარულით და ვსთხოვ თქვენს წარმატებას. თქვენის წერილის პასუხი აგერ გახლამს და მე რაღა მოგწეროთ მეორეთ პასუხები; მხოლოდ დაუმატებ, რომ უკეთუ ბავშვები ეტანებიან ამ სახელმძღვანელოს არა იმიტომ, რომ მართო კარგად არის შედგენილი, არამედ იმიტომ უფრო, რომ ქართულ კალაპოტზედ არის გამოჭრილი და ქართული ცხოვრებიდან არის მისი მასალა აღებული; და ეს უკანასკნელი, ჩემის აზრით, უფრო უსაჭიროესია და პედაგოგიური, სხვაფრივ ბავშვები რუსულს ენას ვერ შეიგნებენ თუ არ მშობლიურის საშუალებით.

სხვებრ ვარ მშვიდობით.

ამ წერილს ვატან ჩემს შვილს, უფროსსა გიმნაზიელს კოტე ტურიაშვილს. მე არ მეცალა, რომ მენახეთ.

თქვენი ძმა და მეგობარი, მღვდელი ლაზარე ტურიაშვილი. 19 დეკემბერი, 1892წ. ქ. გორი“.

1894 წლის აპრილში მამა ლაზარე თბილისის სასულიერო სემინარიის წმინდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაინიშნა და მაისში დეკანოზის წოდება მიენიჭა. 1898 წლის 28 ნოემბერს ერევნის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის საფარველის სახელობის საკათედრო ტაძრის წინამძღვრად გადაიყვანეს და ერევნის გუბერნიის II ოლქის მთავარხუცესად დაადგინეს. 1899 წლის 3 თებერვალს წმინდა ანას III ხარისხის ორდენით დაჯილდოვდა. 1902 წლის 25 ივლისს ავღაბრის წმინდა მარინეს სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაინიშნა. დეკანოზი ლაზარე 1907 წელს პენსიაზე გავიდა. გარდაიცვალა 1929 წლის 17 აპრილს. მეორე დღეს მისი ცხედარი კუკიის წმინდა ნინოს სახელობის ეკლესიის სასაფლაოზე დაკრძალეს.

დეკანოზ ლაზარეს ჰყავდა მეუღლე — ეკატერინე დიმიტრის ასული (დაბ. 1854წ.) და შვილები: ალექსანდრა (დაბ. 1871წ.), კონსტანტინე (დაბ. 1872წ., დაამთავრა მოსკოვის წმინდა ლაზარეს სახელობის ინსტიტუტი), ალექსანდრე (1878-1905წწ.), თამარი (დაბ. 1880წ.), ნიკოლოზი (დაბ. 1882წ.), მიხეილი (დაბ. 1883წ.), იოანე (1885-1915წწ. პროფესიით ინჟინერი) და ნადეჟდა (დაბ. 1886წ.).

(გაგრძელება იხ. შემდეგ ნომერში)
მომამზადა გიორგი
მაჩურიშვილმა

მადლობას ვუხდით დარეჯან კვარაცხელიას ფოტოების მოწოდებისთვის.

ბთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაგაჟილი მასალის ბაჟი გთხოვთ, დავალიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე: „ლიბერთი ბანკი“ (მთანმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406). ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: 58. ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000. ელ.ფოსტა: patriarchate_georgian@yahoo.com, patriarchatepresscenter@gmail.com მის: ერეკლე II-ს მოედანი №1 საქართველოს საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე
რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54
სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი (შიოლაშვილი), მარიამ გავა, ნინო გავომავილი, თამარ ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩურიშვილი, იაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გერცელა: ცარი ვარდიშვილი, მამუკა კვაჭანტირაძე; დამკაბდონებელი: ვალერიან ჯუღელი, ოპერატორი, ზოია კობახიძე

უმცროსი რელიგიური ქრონიკა

იერუსალიმის კათოლიკეები აღდგომას იულიუსის კალენდრით აღნიშნავენ

მომავალ წელს იერუსალიმის რომაულ-კათოლიკური ეკლესიის საპატრიარქო აღდგომას მართლმადიდებლებთან ერთად, იულიუსის კალენდრით იხეიმებს. ეს გადაწყვეტილება წმინდა მიწის კათოლიკე ეპისკოპოსების მიერ ერთხმად იქნა მიღებული. ამასთან, დეკრეტის ძალაში შესასვლელად წმინდა საყდრის დასტურია საჭირო.

2013 წლიდან სხვადასხვა კათოლიკური ერთობის ეპისკოპოსებს უფლება აქვთ თავისუფლად აირჩიონ, რომელი კალენდრით იხელმძღვანელონ — გრიგორიანულით თუ იულიუსის.

იერუსალიმის კათოლიკეების აღდგომის აღსანიშნავად იულიუსის კალენდარზე გადასვლის ერთ-ერთი მიზეზი გახდა მორწმუნეთა გამუდმებული სურვილი და თხოვნა; ძირითადად ეს ის მორწმუნეები არიან, რომელთა ოჯახის წევრებიც სხვადასხვა კონფესიებს მიეკუთვნებიან.

ბევრ ლათინურენოვან სამრევლოში, კერძოდ, იორდანიაში, კვიპროსსა და იორდანის დასავლეთ სანაპიროზე, უკვე მრავალი წელია აღდგომა იულიუსის კალენდრით აღინიშნება. იერუსალიმის კათოლიკეებისათვის კი ეს გადაწყვეტილება სიახლეა. თუმცა ჯერჯერობით საუბარი არ ყოფილა მათი მხრიდან იულიუსის კალენდრის სრულ აღიარებაზე.

წმინდა მაქსიმე აღმსარებლისადმი მიძღვნილი სიმარჯობები

24-ზე მეტი მართლმადიდებელი კათოლიკე, და პროტესტანტი ღვთისმეტყველი, ფილოსოფოსი და ისტორიკოსი შეიკრიბა 18-იდან 21 ოქტომბრის ჩათვლით ბელგრადში, თეოლოგიის ფაკულტეტზე, რათა განეხილათ ფილოსოფიური, საღვთისმეტყველო, ფსიქოლოგიური და სხვა საკითხები, რომლებიც წმინდა მაქსიმე აღმსარებლის მემკვიდრეობასთანაა დაკავშირებული და ამავე დროს ჩვენს ეპოქაშიც მეტად აქტუალურია.

საერთაშორისო ფორუმი, რომელიც წმინდა მაქსიმე აღმსარებელს ეძღვნება, ბელგრადის უნივერსიტეტის მართლმადიდებლური თეოლოგიის ფაკულტეტის პატრისტიკის განყოფილების ორგანიზებით ჩატარდა. კონფერენცია წმინდანის გარდაცვალებიდან (+662 წელი) 1350 წლისათვის მიეძღვნა.

მონაწილეები ბელგრადს სხვადასხვა ქვეყნიდან ეწვივნენ, მათ შორის, სერბეთიდან, საქართველოდან, რუსეთიდან, აშშ-იდან, საბერძნეთიდან, დიდი ბრიტანეთიდან, საფრანგეთიდან და გერმანიიდან, რათა განეხილათ წმინდა მაქსიმე აღმსარებლის საღვთისმეტყველო-ფილოსოფიური მემკვიდრეობის ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი ასპექტები.

მოამზადა

თამარ ასათიანმა

ფოტომატიანე

ავლაბრის წმინდა მარინეს სახელობის ეკლესია

III ნაწილი

მღვდელი ზაქარია (შაქრო) მიხეილის ძე გულისაშვილი (იხ. მასზე სტატია გაზეთ „საპატრიარქოს უწყებანში“ 2008წ. №37);

დეკანოზი იაკობ გრიგოლის ძე ტატიშვილი 1868 წელს გორის მაზრაში, სოფელ მარანში აზნაურის ოჯახში დაიბადა. 1886-1890 წლებში იაკობი გორის სასულიერო სასწავლებელში სწავლობდა. 1890 წლის დეკემბერში ქ. ელიზავეტოპოლის (ახლანდელი განჯა) წმინდა ალექსანდრე ნეველის სახელობის ეკლესიის მედავითნედ დაინიშნა. ამ პერიოდში იაკობი დაქორწინდა ნინო ეფრემის ასულ ონიაშვილზე, რომელთანაც 6 შვილი შეეძინა: გიორგი (დახვრიტეს 1937 წელს), თამარი, ირაკლი, სოფიო, მიხეილი, ელენე. 1892 წლის 25 მარტს თბილისის სიონის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სა-

მღვდელი ზაქარია
გულისაშვილი

ხელობის საკათედრო ტაძარში საქართველოს ეგზარქოსმა პალადიმ (რაევი) მედავითნე იაკობი დიაკვნად აკურთხა და ისევ ელიზავეტოპოლის ეკლესიაში დაადგინა. 1895 წელს დიაკონი იაკობი ბორჯომის წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის ეკლესიაში განამწესეს. 1899 წლის 1 ივნისს მღვდლად დაასხეს ხელი და ბაკურიანის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაინიშნა. 1902 წლის 22 ივნისს საგვერდულით დაჯილდოვდა, ხოლო 1909 წლის 23 აპრილს სკუფია უბოძეს. 1914 წლის 31 იანვარს მღვდელი იაკობი თბილისის წმინდა მარინეს სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად გადმოიყვანეს. 1916 წლის 20 მაისს კამილავკა ეწყალობა. XX საუკუნის 20-იან წლებში ოქროს ჯვრით დაჯილდოვდა და დეკანოზის წოდება მი-

დეკანოზი იაკოვ ტატიშვილი

და მოციქულთა თავთა პეტრესა და პავლეს სახელობის ეკლესიის სასაფლაოზე.

დეკანოზი ლევან ალექსის ძე ტლაშაძე (მასზე სტატია იხ. გაზეთ „საპატრიარქოს უწყებანში“, 2008წ. №37);

არქიმანდრიტი ამბროსი (ალადაშვილი, მასზე სტატია იხ. გაზეთ „საპატრიარქოს უწყებანში“, 2008წ. №27);

დეკანოზი ბესარიონ ზაქარიაძის ძე ფურცელაძე 1866 წელს სიღნაღის მაზრის სოფელი ვეჯინში, აზნაურის ოჯახში დაიბადა. მამამისი — ზაქარია მედავითნედ მსახურობდა. 1888 წელს ბესარიონმა დაამთავრა თბილისის სასულიერო სემინარია პირველი ხარისხის დიპლომით. 1888 წლის სექტემბერში სოლოლაკის მაცხოვრის ამალლების სახელობის ტაძართან არსებულ სამრევლო-საეკლესიო სკოლის მასწავლებლად დაინიშნა. 1889 წლის 11 იანვარს საქართველოს ეგზარქოსმა პალადიმ (რაევი) თბილისის სასულიერო სასწავლებლის ზედამხედველად დაადგინა. 1896 წლის 6 დეკემბერს საქართველოს ეგზარქოსმა ვლადიმერმა (ბოგოი-ავლენსკი) დიაკვნად აკურთხა, ხოლო ამავე წლის 8 დეკემბერს მღვდლად დაასხა ხელი და საინგილოში, კახის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის მეორე მღვდლად განამწესა. 1897 წლის 28 ოქტომბერს მამა ბესარიონი კავკასიაში ქრისტიანობის აღმდგენელი საზოგადოების ბრძანებით კახის ქალთა სამრევლო სკოლის საღვთო სჯულის მასწავლებ-

დეკანოზი ლევან ტლაშაძე

ლად დაინიშნა. 1900 წლის 10 მაისს საგვერდულით დაჯილდოვდა. 1904 წლის 28 მარტს სკუფია უბოძეს. 1904 წლის 1 მაისს კახის ნორმალური სასწავლებლის საღვთო სჯულის მასწავლებლად დაამტკიცეს. 1904 წლის 23 ივნისს კახის ეკლესიის წინამძღვრად და საინგილოს ოლქის მთავარხუცესად აირჩიეს. 1905 წლის 28 სექტემბერს ზაქათალის სასწავლებელში საღვთო სჯულის მასწავლებლად განამწესეს. 1907 წლის 26 მარტს საქართველოს ეგზარქოსმა ნიკონმა (სოფისკი) ზაქათალის ყოვლადწმინდა სამების სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად გადაიყვანა და 1907 წლის 26 ივნისს ისევ დაამტკიცა მთავარხუცესად. 1908 წლის 29 მარტს სამთავარხუცესო ოლქის საბჭოს თავჯდომარედ დაინიშნა. 1908 წლის 6 მაისს კამილავკა ეწყალობა.

1909 წელს სიღნაღის მაზრაში მცხოვრებმა ძმებმა

არქიმანდრიტი ამბროსი (ალადაშვილი)

ტურიაშვილებმა წმინდადებით მიმართეს წერაკითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას, რომ თუ საზოგადოება თავის თავზე აიღებდა და ინგილო მუსლიმანებისთვის ზაქათალაში სკოლას დააარსებდა, ისინი ყოველ წელს 100 მანეთს ჩაურიცხავდნენ აღნიშნულ სკოლას. ადგილობრივ ინტელიგენციას დიდი ხნით ადრე ჰქონდა განზრახული ამ საქმის განხორციელება, მაგრამ რცხვენოდა, რადგან მთელ

საინგილოში იმ პერიოდში ერთი კაციც არ იყო წერაკითხვის საზოგადოებაში განვერიანებული. ამ საქმეში ადგილობრივ ინტელიგენციას დახმარება გაუწია მამა ბესარიონმა. მან ითავა წევრების გამოძებნა და დიდი გულმოდგინებით შეუდგა მუშაობას. ცოტა ხანში მან 20-მდე ადამიანი გამოარჩია, რომლებიც შემდგომში წერაკითხვის საზოგადოებისათვის უნდა წარედგინათ.

1910 წლის 24 მაისს მღვდელი ბესარიონი ზაქათალის ოლქის სამზრუნველოს დირექტორად აირჩიეს. 1916 წლის 6 მაისს იგი სამკერდე ოქროს ჯვრით დაჯილდოვდა.

1917 წლის 8-17 სექტემბერს მღვდელი ბესარიონი პირველ საეკლესიო კრების მუშაობას ესწრებოდა, როგორც საინგილოს ოლქის მთავარხუცესი. XX საუკუნის 10-იანი წლების ბოლოს დეკანოზის ნოდება მიენიჭა.

XX საუკუნის 20-იანი წლების მიწურულს, პერეთის ოლქში ყველა მოქმედი ტაძრის დახურვისა და სამღვდლოების გამოდევნის გამო, მამა ბესარიონი იძულებული გახდა ქ. თბილისში გადმოსულიყო საცხოვრებლად. 1935-1936 წლებში იყო თბილისის წმინდა მარინეს სახელობის ეკლესიის წინამძღვარი. სი-

ქაზის ქალთა საგრაველო-საეკლესიო სკოლა, 1904 წელი.
ცენტრში ზის: მღვდელი ბასარიონ ფურცელაძე

ცოცხლის უკანასკნელი წლები მამა ბესარიონმა სიონის საპატრიარქო ტაძარში გაატარა.

XX საუკუნის 40-იანი წლების დასაწყისში კათოლიკოს-პატრიარქი კალისტრატე (ცინცაძე) თავის წერილში მას ცოცხალთა შორის იხსენიებს. 1940 წლის ბოლოსა და 1941 წლის დასაწყისში (იანვარი) სიონის ტაძარში შეწყდა ღვთისმსახურება. ამის შესახებ გულისტკივილით წერდა უწმინდესი და უნეტარესი კალისტრატე საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მდივანს კ. ჩარკვიანს „ერთადერთ მოქმედ საკათედრო ტაძარში, ისიც სიონში, შეწყდა მღვდელმთავრული ღვთისმსახურება იმის გამო, რომ კათედრა იგი ღარიბია. გადაჭარბებული დაბეგვრის გამო თავი ვერ გაიტანა... თუ გადასახადები არ შემცირდა, ღვთისმსახურნი დაანებებენ თავს სამსახურს და სრულიად საქართველოს კათალიკოზ-პატრიარქს მოესპობა შესაძლებლობა მისი პატივის შესაფერისად შეასრულოს ღვთისმსახურება“. ხელისუფლების წარმომადგენლებმა გადასახადები გაუორმაგეს სიონში მოსამსახურე სასულიერო პირებს: ბესარიონ ფურცელაძეს, სიმონ მონასელიძეს, დავით გარსიაშვილს, მიხეილ მახათაძეს, ევაგრე დიასამიძეს. ფინსახკომის წარმომადგენელი ვ. კაჭარავა უწმინდესსა და უნეტარეს კალისტრატეს ცინიკური ტონით ატყობინებდა, რომ არსებული კანონი ითვალისწინებდა მიმდინარე გადასახადის ჩამოწერას იმ შემთხვევაში, თუკი რომელიმე მოქალაქე

არქიმანდრიტი ევაგრა
(დიასამიძე)

შეწყვეტდა თავის საქმიანობას (ე.ი. დაანებონ თავი მღვდლობას).

1945 წლის 12 აპრილს კათოლიკოს-პატრიარქი კალისტრატე საკათოლიკოსოში არსებულ მოქმედ ეკლესიათა და მღვდელმთავართა სიას უგზავნის სსრკ-ის სახკომსაბჭოსთან არსებულ მართლმადიდებელი ეკლესიის საბჭოს რწმუნებულს საქართველოში კონსტანტინე ქადაგიშვილის. აღნიშნულ სიაში მოქმედი სამღვდელოების რიგებში აღარ იხსენიება დეკანოზი ბესარიონ ფურცელაძე. სავარაუდოდ, იგი ომის პერიოდში გარდაიცვალა.

მამა ბესარიონი ადრე დაქვრივდა და შვილები არ ჰყავდა.

ილუმენი ევაგრა (დიასამიძე, მასზე სტატია იხ. გაზეთ „საპატრიარქოს უწყებანში“, 2007 წ. №13);

დეკანოზი ხარლამპი ხუციშვილი 1870 წელს სიღნაღის მაზრაში, სოფელ ყვარელში, ცნობილ დეკანოზ ნიკოლოზ ხუციშვილის ოჯახში დაიბადა. მამამისი, დეკანოზი ნიკოლოზი თითქმის მთელი ნახევარი საუკუნე ერთგულად ემსახურებოდა ყვარლის წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის ტაძარს და მის სამრევლოს. იგი დაბადებული იყო XIX საუკუნის 30-იანი წლების დასაწყისში. 1855/56 წლებში თბილისის სასულიერო სემინარია დაასრულა და ამავე წელს მიიღო სამღვდლო ხარისხი. მოღვაწეობდა მშობლიურ სოფელში. დედაეკლესიაში თავდადებული და პატიოსანი სამსახურისათვის უმაღლესი საეკლესიო მმართველობისაგან მიღებული ჰქონდა სხვადასხვა სახის ჯილდო: 1866 წელს — სკუფია, 1889 წელს — დეკანოზის წოდება, 1899 წელს — წმინდა ანას II ხარისხის ორდენი. 1862 წლიდან მამა ნიკოლოზი იყო თელავის მაზრის II ოლქის მთავარხუცესი. ამ პოსტზე მან ზუსტად 40 წელი იმსახურა. 1902 წლის 12 დეკემბერს სიბერის გამო უარი თქვა მთავარხუცესობაზე. დეკანოზი ნიკოლოზი 1904 წლის 20 მაისს ხანმოკლე ავადმყოფობის შემდეგ გარდაიცვალა. ამავე წელს გაზეთ „ივერიაში“ გამოქვეყნდა პატარა ნეკროლოგი, სადაც მისი საეკლესიო მოღვაწეობა დადებითად არის შეფასებული.

„20 ამ მაისს გარდაიცვალა მოხუცი და მთლად კახეთში სახელგანთქმული ყვარლის ბლალჩინი, დეკანოზი ნიკოლოზ ხუციშვილი. განსვენებული იყო ძველ სემინარიელთაგანი და მეტად თავისებური ხასიათის ადამიანი. მის დიდად ხანგრძლივ ბლალჩინობაში არც მღვდელი, არც დიაკონი არ „გაფუჭებულა“ მისი ხელითო, ამბობენ ყველანი. იგი იყო მოწესრიგე მთელი ალაზან-გალმა მხრისა, მტკიცედ იცავდა და ესარჩლებოდა სამღვდლოებას მთავრობის წინაშე, ამასთან, თავისებურად

სტუქსავდა და ამხელდა უნესოდ მოქმედთ წინაშე თვისსა და თანამოძმეთა. ამიტომაც მის საბლალაოჩინოში „მღვდლები ერთმანეთს არ უჩიოდნენ სასულიერო მთავრობასთან და არ სწენდნენ ერთმანეთს „დანოსებით“, ეს სენი კი, საუბედუროდ, სხვაგან ჩვენში საზოგადოა.

განსვენებული მეტად მშვენიერი კილოთი კითხულობდა სახარებას, „ტარასი არქიმანდრიტისგან შევისწავლო“ (საუბარია ცნობილ კალიგრაფსა და სასულიერო მოღვაწეზე, ქვთახევის მონასტრის წინამძღვარზე, ტარასი ალესი-მესხიშვილზე, წმინდა ანტონ II კათოლიკოსის ნათლულზე, რომელმაც არაერთი ღვანდომოსილი მოძღვარი გაზარდა — გ.მ.), — იტყოდა ხოლმე. სასოებით სწირავდა და ღოცულობდა ხოლმე და, ამასთან, მუდამ ზეპირად და მშვენიერის ქართულით ამბობდა ხოლმე მოკლედ, მაგრამ ღრმა აზროვან ქადაგებას. იგი მართლა რომ ამშვენებდა დიდებულ ყვარლის ნათლისმცემლის ეკლესიას, აგებულს თავად ჭავჭავაძეთა მიერ და სათუთად შემკულს ნ. ზ. ჭავჭავაძის მიერ (დალესტინის გუბერნატორი) ქართველ წმიდათა ხატებით, ნახატით პარიზსა და პეტერბურგს საუკეთესო მხატვართაგან.

განსვენებული საქართველოს საეპარქიო კრებამ 1893 წელს ამოირჩია თავის თავჯდომარედ, წინააღმდეგ სახელოვან დეკანოზ იუნიცკისა. იგი სცხოვრობდა მეტად უბრალოთ და უანაგროდ, იმიტომ ნივთიერად არა დასტოვა რა, თუმცა 48 წელი ემსახურებოდა ეკლესიას. საუკუნოთ იყოს ხსენება შენი, პატრიოსანო ქართველო მოძღვარო!“.

ასეთ ტრადიციულ და ქართულ ოჯახში დაიბადა და აღიზარდა მომავალი მოძღვარიც. პატარა ხარლამში მამამისმა თელავის სასულიერო სასწავლებელში მიაბარა, რომელიც წარჩინებით დაამთავრა. 1890 წელს იგი ბოდბისხევის მაცხოვრის ფერისცვალების სახელობის ეკლესიის მედავითნედ დაინიშნა. 1891 წლის აპრილში ბოდბისხევის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის ეკლესიაში გადაიყვანეს და სამრევლო-საეკლესიო სკოლის ჩამოყალიბება დაევალა. 1896 წლის 4 ივლისს ყვარლის წმინდა თომა მოციქულის სახელობის ეკლესიის მედავითნედ დაადგინეს. 1903 წლის 13 ივნისიდან არტაანის მაცხოვრის აღდგომის სახელობის ეკლესიაში, ხოლო 1904 წლის 20 თებერვლიდან შულავერის სამრევლოშია. 1904 წლის 14 მარტს თავისი თხოვნით გათავისუფლდა შულავერის ეკლესიიდან. 1904 წლის 10 ივლისს ხარლამში დიაკვნად აკურ-

დეკანოზი ხარლამი ხუციშვილი ფრონტზე მსახურების პერიოდში

თხეს და ბორჯომის სასაფლაოს წმინდა ოლლას სახელობის ეკლესიაში განამწესეს. 1904 წლის 26 ოქტომბერს ბორჯომის წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის ეკლესიაში გადაიყვანეს და ამავე წლის მიწურულს მღვდლად დაასხეს ხელი. XX საუკუნის 10-იანი წლებში თბილისში, ჩუღურეთის წმინდა ნიკოლოზის სახელობის ეკლესიაში დიაკვნის შტატში დაადგინეს. 1913 წლის აღდგომას საგვერდულით დაჯილდოვდა. 1914 წელს, პირველი მსოფლიო ომის დაწყებისთანავე, მამა ხარლამში ფრონტზე წავიდა და სამხედრო კაპელანად მსახურობდა. 1916 წლის 23 აპრილს სკუფია უბოძეს. 1917 წელს საქართველოში დაბრუნდა და ისევ კუკიის ეკლესიაში დაინიშნა. XX საუკუნის 10-იანი წლების ბოლოს დედოფლისწყაროს წმინდა მოციქულთა თავთა პეტრესა და პავლეს სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაინიშნა და სამკერდე ოქროს ჯვარი მიიღო. XX საუკუნის 30-იანი წლების დასაწყისში მამა ხარლამში თავისი თხოვნით მცხეთა-თბილისის ეპარქიაში გადმოიყვანეს და თბილისის ერთ-ერთ ტაძარში დაინიშნა. ამ პერიოდში მიენიჭა დეკანოზის წოდება. 1937 წლის 4 აპრილს იგი ავლაბრის წმინდა მარინეს სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაინიშნა, სადაც 1938 წლის თებერვლამდე მსახურობდა. 1943 წელს თბილისის მამა დავითის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად განამწესეს. დეკანოზი ხარლამში 1956 წლის 22 იანვარს გარდაიცვალა. მამა ხარლამის ჰყავდა მეუღლე ეკატერინე გიორგის ასული მჭედლიშვილი და ოთხი შვილი: ნიკოლოზი, იაკობი, მიხეილი და ეკატერინე.

მომზადდა

გიორგი მაჩუროშვილმა

გთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაგაქდილი მასალის გამო

გთხოვთ, დავლიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე: სს „ლიბერთი ბანკი“

(მთანინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406). ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: წმ.

ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000

ელ.ფოსტა: patriarchate_georgian@yahoo.com.

patriarchatepresscenter@gmail.com მის: ერეკლე II-ს შოვდანი №1 საქართველოს

საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე
რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54
სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი (შიოლაშვილი), მარიამ გაგუა, ნინო გაგომაშვილი, თამარ ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გარეკელება: ეპარქიის ვარდნილი, მამუკა კვაჭანტირაძე; დამკაბადონებელი: ვალერიან ჯუღელი, ოპერატორი, ზოია კობახიძე

უცხოეთის კალიგრაფიკული ქრონიკა

აფრიკაში მართლმადიდებლური ტაძარი იკურთხება

21 ოქტომბერს, ქვეყნის მართლმადიდებლურ სამრევლოებში ვიზიტის დროს, ალექსანდრიისა და სრულიად აფრიკის პაპმა და პატრიარქმა თეოდორე II-მ, კონგოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში, ქალაქ კანანგაში, აკურთხა წმინდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ტაძარი, რომელიც აფრიკის კონტინენტზე ყველაზე დიდ ტაძარს წარმოადგენს.

ტაძრის შენება 2004 წელს დაიწყო და 2010 წელს დასრულდა, იგი მთლიანად ბერძნულ ქალაქ პატრის საქველმოქმედო ორგანიზაცია „პირველწოდებულის“ დაფინანსებითა და თანადგომით აიგო.

იტალიაში მილანის ედიქტის 1700 წლისთვის აღნიშვნა

25 ოქტომბერს მილანის „Palazzo Reale“-ში იტალიის პრეზიდენტის პატრონაჟით, ვატიკანის სახელმწიფო მდივნის, იტალიის საგარეო საქმეთა სამინისტროს იტალიური კულტურის სამეთვალყურეო განყოფილების, ლომბარდიის მხარის ხელმძღვანელობისა და მილანის პროვინციის ძალისხმევით გაიხსნა გამოფენა „Costantino 313 d.c.“, რომელიც მილანის ედიქტის 1700 წლისთვის მიეძღვნა.

პროექტის იდეა და შემდგომ განხორციელება ეკუთვნის მილანის საეპარქიო მუზეუმს.

გამოფენა გადანაწილებულია 6 დიდ განყოფილებადა, რომლებიც დამთვალიერებელს მოუთხრობს მილანის ისტორიული, მხატვრული, პოლიტიკური და რელიგიური მნიშვნელობის, წმინდა კონსტანტინე დიდის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ IV საუკუნის დასაწყისში. გამოფენაზე არქეოლოგიისა და ხელოვნების 200-სზე მეტი ძეგლია წარმოდგენილი. გამოფენის დიდი ნაწილი მიძღვნილია კონსტანტინე დიდის დედის — წმინდა ელენესადმი. დამთვალიერებლის წინაშე ასევე გამოფენილია ძველი მილანის მაკეტი.

მილანის შემდეგ გამოფენის გამართვა რომში იგეგმება.

ესპანეთში ლუკას სახარების შესახებ ახალი კვლევა გამოიცა

ესპანეთში გამოქვეყნდა ლუკას სახარებისა და „მოციქულთა საქმის“ ახალი კომენტირებული თარგმანი, რომელიც ესპანელმა თეოლოგმა და ბიბლიისტმა ხოსე რიუს კამპსმა და დიდი ბრიტანეთის ბიბლიური ლინგვისტიკის სპეციალისტმა ჯენი რიდ ჰაირმერდინგერმა შეასრულეს. სახარებისა და „მოციქულთა საქმის“ ტექსტები ერთად გამოქვეყნდა, როგორც ერთი მთლიანი წიგნი. ავტორების მიზანი იყო დაემტკიცებინათ, რომ სახარება და „მოციქულთა საქმე“ თავდაპირველად ერთ მთლიან ტექსტს წარმოადგენდა.

„მონშობა თეოფილესადმი“ (Demonstración a Teófilo) 768-გვერდიანი შრომაა, რომელზე მუშაობა 15 წელზე მეტს გრძელდებოდა. ეს პირველი კვლევაა ესპანურ ენაზე, რომლითაც მეცნიერები ცდილობენ, აღადგინონ ახალი აღთქმის ცალკეული ტექსტების „თავდაპირველი შინაგანი ერთიანობა“.

ავტორთა აზრით, „ღრმადპატივცემული თეოფილე“ იერუსალიმის ტაძრის პირველმჯდომთაგანი იყო I საუკუნეში, ანას ვაჟი, სიძე კაიაფასი — სინედრიონის წევრისა, რომელმაც გაასამართლა იესო ქრისტე. მან სთხოვა ლუკა მახარებელს, აღწერა მისთვის ყველაფერი, რაც მესიას ეხებოდა. თეოლოგები თვლიან, რომ ქრისტეს მესიობის მონშობა ლუკა მოციქულმა „ორ ტომად“ აღწერა: პირველი (სახარება) თავად მესიაზე, მეორეში კი აისახულია მაცხოვრის მოვლინების შემდეგ ეკლესიაში.

ტექსტის თარგმნისა და რედაქტირებისათვის მკვლევარებმა გამოიყენეს — ერთ-ერთი უძველესი (IV-V სს.) ხელნაწერი — „Codex Bezae Cantabrigiensis“ (კემბრიჯის უნივერსიტეტში დაცული ძველი ხელნაწერი, რომელიც ახალი აღთქმის ბერძნულ და ლათინურ ენებზე შესრულებულ ყველაზე სრულ ვარიანტებს წარმოადგენს).

მომზადდა
თამარ ასათიანმა

ფოტომატიკა

მღვდელი დიმიტრი ბურთიკაშვილი 1870-1938

მღვდელი დიმიტრი, ერისკაცობაში — ტიტუკო გაბრიელის ძე ბურთიკაშვილი, 1870 წელს თბილისის გუბერნიაში, საგარეჯოს რაიონის სოფელ პატარძელში, ღარიბი გლეხის ოჯახში დაიბადა. პირველდაწყებითი განათლება პატარძელის ერთწლიან სამრევლო-საეკლესიო სკოლაში მიიღო. შემდეგ მამამისმა სოფელ გომბორში ერთი რუსის ოჯახს მიაბარა, სადაც პატარა დიმიტრიმ რუსული ენა შეისწავლა. 1888 წელს ოჯახის ახლობელის, გავლენიანი მღვდლის დახმარებით თბილისის სასულიერო სასწავლებელში მიიღეს, რადგან იმ პერიოდში გლეხის შვილებს სხვა სასწავლებლებში არ

იღებდნენ. 1892 წელს დიმიტრიმ სწავლა თბილისის სასულიერო სემინარიაში გააგრძელა. სემინარიაში წარჩინებულ სტუდენტად ითვლებოდა და დიდი სურვილიც ჰქონდა, სწავლა იურევის უნივერსიტეტში გაეგრძელებინა, მაგრამ სიღარიბის გამო ეს ნაღილი ვერ შეიძლება. ოჯახური მდგომარეობის გამო მან ვერც სემინარიის დასრულება მოახერხა და 1896 წლის 2 თებერვალს მეთხვე კურსიდან, თავისი თხოვნის საფუძველზე, სასწავლებლიდან გამოვიდა. ამავე წელს თბილისის განათლების საბჭომ სოფელ გომბორის სამგანყოფილებიან სასწავლებელში მასწავლებლად განამსწავლა. 1896 წლის

15 ოქტომბერს ახალგაზრდა პედაგოგი გორის მაზრაში, სოფელ ტირძნისის ორკლასიან სასწავლებელში გადაიყვანეს.

ტირძნისში მასწავლებლობის პერიოდში დიმიტრის მეცადინეობითა და ხელმძღვანელობით ძველი სკოლის შენობას მიაშენეს სამი საკლასო ოთახი. წლების განმავლობაში კეთილსინდისიერი და ნაყოფიერი პედაგოგიური მოღვაწეობისათვის საეპარქიო სასწავლო საბჭომ ორჯერ გადასცა ფულადი ჯილდო 50 მანეთის რაოდენობით. 1898 წლის 8 თებერვლიდან 1904 წლის 31 მაისამდე აღნიშნულ სკოლაში იგი ასევე ასწავლიდა საღვთო სჯულსაც. 1904 წელს დიმიტრი დაქორწინდა თბილისში მცხოვრებ მარიამ ყარამანის ასულ ბალაშვილზე (დაბ. 1888 წლის 20 ოქტომბერს), რომელთანაც სამი შვილი: თამარი (დაბ. 1908 წლის 8 ივნისს, გათხოვილი იყო გიორგი ჯილაურზე), ნატალია (დაბ. 1911 წლის 13 დეკემბერს, გათხოვილი იყო ტერენტი კაკუშაძეზე) და შალვა (დაბ. 1915 წლის 1 მაისს, შეუღლებული იყო თინათინ დუნდუაზე) შეეძინა.

1904 წლის 7 ნოემბერს გორის ეპისკოპოსმა ექვთიმემ (ელიაშვილი) დიმიტრი დიაკვნად აკურთხა, ამავე წლის 10 ნოემბერს კი მღვდლად დაასხა ხელი და საინგილოში, ზაქათალის ოლქის სოფელ ალიბეგლოს წმინდა ნინოს სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაადგინა. 1905 წლის 8 იანვარს მამა დიმიტრი ალიბეგლოს სამკლასიანი სასწავლებლის გამგედ და საღვთო სჯულის მასწავლებლად დაინიშნა. 1906 წლის 1 ივნისს აღმოსავლეთ საქართველოს სამღვდლოების ეპარქიალურ შეკრებაზე ზაქათალის ოლქის მხრიდან სასულიერო დეპუტატად გამოარჩიეს. 1906 წლის 1 აგვისტოს საგარეჯოს წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად გადაიყვანეს. 1911 წლის 1 ნოემბერს იგი საგარეჯოს ერთკლასიან სამინისტრო სკოლაში საღვთო სჯულის მასწავლებლად დაადგინეს. დედაეკლესიაში ერთგული და თავდადებული სამსახურისათვის მამა დიმიტრი დაჯილდოებული იყო სხვადასხვა საეკლესიო ჯილდოთ: 1909 წლის 12 აპრილს — საგვერდულით, 1913 წლის 21 თებერვალს — რომანოვების დინასტიის 300-წლიან მმართველობასთან დაკავშირებით გაცემული სამახსოვრო ბრინჯაოს მედლით, 1914 წლის 3 მარტს — სკუფიით, ხოლო 1916 წლის 20 მაისს — კამილავკით.

მღვდელი დიმიტრი, სასულიერო მოღვაწეობის გარდა, აქტიურად იყო ჩართული საგარეჯოში მიმდინარე ყველა სასიკეთო ნამოწყებაში. მისი უშუალო ჩარევითა და მეცადინეობით 1910 წელს საგარეჯოში დაარსდა საკრედიტო ამხანაგობა. 1912

დიმიტრი ბურთიკაშვილი

წელს ასევე მისი ხელმძღვანელობით მოხერხდა სამომხმარებლო კოოპერატივ „იორის“ დაარსება. ამ ორივე დანესებულებაში 1922 წლამდე მას ყოველწლიურად ირჩევდნენ გამგეობის წევრად და მოლარედ. მამა დიმიტრის აქტიურობით საგარეჯოს ერთ-ერთ უბანში გლეხობამ უფასოდ მიიღო 80-საუენიანი წყალსადენის ფოლადის მილები სასმელი წყლის გასაცვანად. მონაწილეობა მიიღო საგარეჯოს კინო-თეატრის მშენებლობაში.

როგორც ცნობილია, საქართველოში კომუნისტური ხელისუფლების დამყარების შემდეგ სამღვდლოების დევნა-შევიწროება დაიწყო, რის შედეგადაც მრავალმა მოძღვარმა გაიხადა ანაფორა და მიატოვა საეკლესიო მოღვაწეობა. მათ

შორის იყო მამა დიმიტრიც, რომელმაც 1924 წელს დატოვა სამღვდლო რიგები და ჩაება საერო ცხოვრებაში. 1924 წლიდან მან მუშაობა დაიწყო საგარეჯოს გლეხკომში მდივნისა და ხაზინადარის თანამდებობაზე და ეწეოდა სოფლის მეურნეობას. 1924 წლის 1 თებერვალს, თავისი თხოვნის საფუძველზე, თბილისის განათლების განყოფილებამ, როგორც პედაგოგიურ სარბიელზენლების მანძილზე ნამუშევარი და გამოცდილი მუშაკი საგარეჯოს დაწყებით სასწავლებელში რუსული ენის მასწავლებლად დაინიშნა.

დიმიტრი ბურთიკაშვილის კეთილსინდისიერ მოღვაწეობას დადებით შეფასებას აძლევს პატარძეულის სასოფლო საბჭოს თავჯდომარე ანტონ კიკნაძე. აი, რას წერდა იგი: „დიმიტრი ბურთიკაშვილი პატარძეულის სკოლაში მუშაობს 1924 წლიდან დღემდე. მასზე დაკისრებულ მოვალეობას ასრულებდა და ასრულებს პირნათლად და არა ჰქონია არავითარი გაფრთხილება. იღებდა და იღებს მონაწილეობას ყოველივე კამპანიის ჩატარებაში, მაგ. მოსახლეობაში ობლიგაცი-

დიმიტრი ბურთიკაშვილი პატარძეულის სკოლის პედაგოგობთან და მოსწავლეებთან ერთად (ღმრთ. მარჯვნიდან მეორე)

კახეთის კოოპერატივთა კავშირის დაფუძნებელი კრების მონაწილანი, 1915 წელი.
მეორე რიგში, მარცხნიდან მესამე ზის მღვდელი დიმიტრი გურთიკაშვილი

ების გავრცელებაში, თესვის კამპანიაში, პურის ჩაბარებაში, ნითელი მოედნის მოწყობაში, გაზეთების ხმამაღლა კითხვაში ნითელ მოედანზე და სხვ. მსახურობდა უფასოდ, გარდა პირადი თავის თანამდებობისა, პატარძელის თემ-ალმასკომის წევრად 1926-1927 წლებში. 1927-1928 წლებში იყო არჩეული სართიქალის კოოპერატივ „გლეხის ნაბიჯში“ გამგეობის წევრად და მასთანვე იყო 1927-1929 წლებში პატარძელის კოოპერატივში კომისიის თავჯდომარედ. 1926-1927 წლებში იყო არჩეული სართიქალის საკრედიტო ამხანაგობის რწმუნებულად და 1928 წელს იყო სარევიზიო კომისიის თავჯდომარედ. 1926-1927 წლებში სარძევე კოოპერატივ „სამგორის“ რწმუნებულად. 1926-1927 წლებში მხურვალე მონაწილეობას იღებდა პატარძელის სკოლის შენობის აშენებაში და მისი ფულადი სახსრების გამონახვაში. ითვლებოდა პატარძელის კოლექტივის „ქალაქისა და სოფლის კავშირის“ პასიურ წევრად. 1934 წელს მიღებული აქვს გარდამავალი დროშა წერა-კითხვის უცოდინართა ლიკვიდაციაში, რასაც ხელი მოწერით და ბეჭდის დასმით ვადასტურებ“.

კითხულობ ამ საოცარ ტექსტს და თვალეზე ცრემლი გადგება. იმ უმძიმეს წლებში, საკუთარი თავისა და ოჯახის გადარჩენის ფასად სასულიერო პირები იძულებულნი იყვნენ გაეხადათ ანაფორა და კომუნისტური წყობისა და ქვეყნის აღშენებაში მიეღოთ მონაწილეობა. არც გაემტყუნებათ, რადგან მოწამეობრივი ცხოვრება და აღსასრული — ეს მხოლოდ რჩეულთა ხვედრია.

ყოფილი მოძღვარი და დამსახურებული პედაგოგი 1938 წლის 6 დეკემბერს გარდაიცვალა. ოჯახის წევ-

რებმა და ნათესავებმა მისი ცხედარი პატარძელის სასაფლაოზე დაკრძალეს. 1939 წელს წლისთავზე შესაფერისი პატივიც მიაგეს მის სულს. სასაფლაოზე შეიკრიბნენ მისი ახლო მეგობრები და ნათესავები. დაპატიჟებულთა შორის იყო ნინოწმინდის ოლქის მთავარბუცესი, დეკანოზი ალექსი გულისაშვილი, რომელმაც, სამწუხაროდ, ვერ მოახერხა პატარძელში ჩასვლა, თუმცა პატარა წერილით მიუსამძიმრა მის მეუღლეს და დიდი სიყვარულით მოიხსენია: „დიდათ პატივცემულო მანიაჲ! ზოდის ვიხდი, რომ ვერ ვესწრები დიმიტრის წლისთავს ჩემი ფეხების ქარიანობის გამო. თქვენთან ერთად მეც დავტირი დიმიტრის. ჩემი გრძელი ცხოვრების ასპარეზზე მე არ მინახამს ეგეთი ზნეობით სპეტაკი, ეგეთი გულით წმინდა, საქმის წმინდა, ეგეთი კაცთმოყვარე ადამიანი, ეგეთი თავდადებული საზოგადო საქმისათვის (მე მაქვს სახეში მისი მუშაობა საგარეჯოს ბანკის და კოოპერატიულ დაწესებულებაში), ეგეთი ოჯახის მოსიყვარულე, როგორიც იყო განსვენებული დიმიტრი. წარმოდგენა მაქვს, ეგეთი ადამიანის დაკარგვა რა ძნელი ასატანი უნდა იყოს თქვენთვის და თქვენი შვილებისათვის. თუმცა, ერთი წელიწადი გასულია, მაგრამ მაინც თქვენი მწუხარება ისევ დიდი უნდა იყოს. ღმერთმა მოგცეთ ქრისტიანული მოთმინება, რომ აიტანოთ მოვლენილი მწუხარება. ნათესავებისთვის, მეგობრებისათვის და ნაცნობებისათვის დაუვინყარი იქნება სახელი და ხსოვნა კარგი ადამიანისა დიმიტრისა — დავშთები პატივისცემით, დეკანოზი ალექსი გულისაშვილი, 1939 წლის 5 დეკემბერი“.

მოამზადა
გიორგი მაჩუროშვილმა

გთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაგაქდილი მასალების გამო
გთხოვთ, დავლიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე: სს „ლიბერთი ბანკი“
(მთაწმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406). ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: ნმ.
ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000
ელ.ფოსტა: patriarchate_georgian@yahoo.com,
patriarchatepresscenter@gmail.com მის: ერეკლე II-ს მოედანი №1 საქართველოს
საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე
რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54
სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი
(შიოლაშვილი), მარიამ გაგუა, ნინო გაგუაშვილი, თამარ
ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მარუნიშვილი, ია
ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გერცელეზა: ცარო ვარდიშვილი,
მამუკა კვაჭანტირაძე; დამკაბდონებელი: ვალერიან ჯულელი,
ოპერატორი, ზოია კობახიძე

მოქალაქეები (20%) და ლატვიელები (12,5%).

ირლანდიაში მართლმადიდებლობა არ წარმოადგენს რაიმე ახალს ან უცხო. როგორც ცნობილია, XI საუკუნემდე ირლანდიელი ქრისტიანები ძალიან ჰგავდნენ მართლმადიდებლებს, მაგრამ ინგლისელების მიერ ქვეყნის დაპყრობის შემდეგ მისი თვითმყოფადობა მიზანმიმართულად უგულვებელყო რუმის ეკლესიამ.

დღეს ირლანდიაში ყველაზე გავრცელებული აღმსარებლობებია: კათოლიკობა (3,86 მილიონი, მოსახლეობის 84,2%), პროტესტანტობა (134 ათასზე მეტი ადამიანი) და ისლამი (49 ათასზე მეტი ადამიანი).

მაცხოვრის საფლავის ტაძარი პესაქოა დაიკაოს

იერუსალიმში მაცხოვრის საფლავის ტაძარი ვალების გამო შეიძლება დაიხუროს. ამის შესახებ იერუსალიმის საპატრიარქოს წარმომადგენელმა განაცხადა.

რამდენიმე დღის წინ ისრაელის წყალმომარაგების კომპანიამ საპატრიარქოს წარუდგინა 9 მილიონი შეკელის ხარჯი, დაახლოებით 2,4 მილიონი დოლარი, მათ შორის მრავალწლიანი ვალი, და გაუფრთხილებლად დაბლოკა მისი ხარჯთაღრიცხვა. „ეს იმას ნიშნავს, რომ ჩვენ, ფრანცისკანელებმა და სომხებმა უნდა გადავიხადოთ ეს თანხა. ჩვენ არასდროს ვიხდით წყლის გადასახადს არც ოსმალების, არც იორდანელების, მით უმეტეს, არც ისრაელის მთავრობის დროს,“ — აცხადებს საპატრიარქო. პატრიარქმა ხელისუფლებას ვალის ჩამოწერა და ათვლის თავიდან დაწყება შესთავაზა, მაგრამ კომპანიის მხრიდან ეს წინადადება უპასუხოდ დარჩა. პატრიარქმა ასევე წერილები გაუზგავნა რუსეთის, აშშ-ის, ისრაელის, კვირპოსისა და საბერძნეთის ლიდერებს, რათა მთელმა მსოფლიომ გაიგოს, თუ რა ხდება წმინდა მიწაზე. თუმცა, ებრაული კომპანია კვლავ უგულვებელყოფს ეკლესიის პოზიციას, რის გამოც საპატრიარქო იძულებულია დაკეტოს ტაძარი. მართალია, იგი ყოველთვის პრივილეგიებით სარგებლობდა, მაგრამ ორი წლის წინ ისრაელის ხელისუფლებამ დაიწყო ახალი პროცედურების გატარება ამ

პრივილეგიების მოსახსნელად.

საპატრიარქომ უარი თქვა შეგუებოდა ამ ახალ წესებს. კრიზისის გაგრძელების შემთხვევაში იგი იძულებული იქნება გაატაროს რიგი ზომები, მათ შორის, დახუროს მაცხოვრის საფლავის ეკლესიაც. „ძალიან რთულ მდგომარეობაში ვართ: არც ხელფასის გადახდა შეგვიძლია და არც ეკლესიის მოსავლელად განეული თანხის ანაზღაურება,“ — აცხადებენ საპატრიარქოში.

ლონდონში მეჩეთის აგებას წინააღმდეგობა

ლონდონის ხელისუფლება განიხილავს მეგამეჩეთის მშენებლობის საკითხს, რომელიც 10 ათას ადამიანს დაიტევს. მშენებლობის წინააღმდეგ აღმოსავლეთ ლონდონის მოსახლეობამ კამპანია წამოიწყო, რადგან შიშობენ, რომ მეჩეთი შესაძლოა ისლამური ექსტრემიზმის სავანედ იქცეს.

მეჩეთი, სავარაუდოდ, 4 ათასით მეტ მომლოცველს დაიტევს, ვიდრე წმინდა პავლეს ტაძარი. გეგმის მიხედვით, მას უნდა ჰქონდეს 30-მეტრიანი მინარეთი, მასში ასევე განთავსდება ბიბლიოთეკა, სპორტული დარბაზი და ღვთისმსახურებისათვის განკუთვნილი 8 ბინა.

სირიაში „უკანასკნელი ქრისტიანი“ მოკლეს

„უკანასკნელი ქრისტიანი“, რომელიც სირიაში, ხომასას ცენტრში ცხოვრობდა, 30 ოქტომბერს მოკლეს. 84 წლის მართლმადიდებელმა ელიას მანსურმა უარი თქვა ევაკუაციის დროს დაეტოვებინა თავისი სახლი, რადგან უნარშეზღუდულ ვაჟს უვლიდა. ვაჟიშვილის შესახებ ინფორმაცია ამ დრომდე უცნობია. მამა-შვილი ცხოვრობდა ქრისტიანებითა და სუნიტ მუსლიმანებით დასახლებულ კვარტალში, სადაც უკანასკნელ დღეებში სახელმწიფო ჯარსა და მეამბოხეებს შორის შეტაკებები მიმდინარეობდა.

რამდენიმე დღით ადრე იმავე რაიონში იეზუიტთა მონასტერი დაბომბეს.

მომზადა
თამარ ასათიანმა

ფოტომატიკა

ილუმენი გიორგი (ეპიტაშვილი)

1885-1937

ეპიტაშვილის ადრინდელი გვარი ეპიტაშვილი იყო. ეპიტა მამაკაცის უძველესი ქართული სახელია. ის ბევრ ისტორიულ საბუთში გვხვდება. „ელიზბარ ქსნის ერისთავმა პაპუნა გარაყანიძეს უწყალობა სოფელი თემი, გარდა იმ ნაწილისა, რომელიც ეპიტას და როინს ეკუთვნოდა“.

1663 წელს ეპიტა იყო მონაწილე პაპუნა ფავენელიშვი-

ლის მიერ ნიქოზის ეკლესიისთვის ბოძებული საქვრივო გლეხისა და გასამრჯელო ხარის შეწირულობის წიგნისა.

XVII საუკუნის II ნახევარში ისტორიულ დოკუმენტებში მოიხსენიება ვერეში მცხოვრები გიორგი ეპიტაშვილი.

ეპიტაშვილები ცხოვრობდნენ შიდა ქართლში, კერ-

ძოდ, კასპსა და დუშეთის მხარეში. იქიდან, რამდენიმე კომლი გარე კახეთში, კერძოდ, ნორიოსა და ქ. თელავში გადასულა, სადაც ზოგი ისევ ეპიტაშვილად ჩანერილა, ზოგი კი — ეპიტაშვილად.

XIX საუკუნის I ნახევარში სოფელ მარტყოფის მაცხოვრის ხელთუქმნელი ხატის სახელობის საკათედრო ტაძარში მოღვაწეობდნენ მღვდლები: ანტონ გიორგის ძე ეპიტაშვილი და გრიგოლ ანტონის ძე ეპიტაშვილი. XIX საუკუნის II ნახევარში გრიგოლის შვილი — მღვდელი პეტრე ეპიტაშვილი, ხოლო XIX ს-ის ბოლოდან 1919 წლამდე კი პეტრეს ვაჟი — მღვდელი ალექსი. როგორც ვხედავთ, XIX ს-ის II ნახევრიდან ეპიტაშვილები უკვე ეპიტაშვილებად ეწერებოდნენ.

ამ ეპიტაშვილების გვერდითა შტოს წარმომადგენელი გახლდათ სოფელ ხაშში მცხოვრები ილუმენი გიორგი, ერისკაცობაში — გიორგი ბესარიონის ძე ეპიტაშვილი. მამა გიორგი 1885 წელს გარე კახეთში, სოფელ ხაშში, ღრმად მორწმუნე გლეხის ოჯახში დაიბადა. წმინდა ქრისტიანულ ოჯახში აღზრდილი ყმაწვილი სიყრმიდანვე გამოირჩეოდა ღვთისმოშიშებით. გიორგის გამორჩეულად ბერმონაზვნური ცხოვრება იზიდავდა და პატარაობიდანვე იჩენდა განსაკუთრებულ ლტოლვას მარტოობისაკენ. სოფლის თანატოლებისგან განსხვავებით იგი ბევრ დროს უთმობდა საეკლესიო ლიტერატურას, რაც გაჭირვებული გლეხობისათვის იმჟამად დიდ ფუფუნებას წარმოადგენდა. გიორგი ბევრ დროს ატარებდა თავისი სოფლის ტაძარში, მოძღვრის ლოცვა-კურთხევას გულდასმით ასრულებდა და შაბათ-კვირას და დღესასწაულებზე წირვა-ლოცვებს არ აკლდებოდა. მას განსაკუთრებით საეკლესიო გალობა აინტერესებდა, მაგრამ სოფლის პირობებში მისი შესწავლა ვერ მოახერხა. ამიტომ გიორგიმ მონასტერში წასვლა გადაწყვიტა, სადაც სიღრმისეულად დაეუფლებოდა ქართულ სამხმთან საეკლესიო გალობას. 1897 წელს, 12 წლის ასაკში, იგი გარეჯის წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის მამათა მონასტერში მივიდა, სადაც რამდენიმე მოხუცი ბერი მოღვაწეობდა. წლების განმავლობაში მათგან მორჩილმა გიორგიმ არა მარტო გალობა, არამედ წმინდა წერილი და საეკლესიო ტიპიკონიც საფუძვლიანად შეისწავლა და რამდენიმე წელიწადში უკვე სრულყოფილად დაეუფლა გალობასა და ღვთისმსახურების წესებს.

1907 წლის დეკემბერში მორჩილი გიორგი დავით გარეჯის ლავრაში გადავიდა, სადაც ერთი თვე დაჰყო. 1908 წლის იანვარში ალავერდელი ეპისკო-

მორჩილი გიორგი ეპიტაშვილი

პოსის დავითის (კაჭახიძე) ლოცვა-კურთხევით, რომელიც, ამავდროულად, თბილისის მაცხოვრის ფერისცვალების სახელობის მამათა მონასტრის წინამძღვარიც იყო, მორჩილი გიორგი აღნიშნულ მონასტერში მორჩილის შტატში მიიღო. 1909 წლის იანვარში იგი წერილით მიმართავს მეუფე დავითს, გააგზავნოს ოფიციალური უწყება საქართველო-იმერეთის სინოდალურ კანტორაში იმის შესახებ, რომ იგი ნამდვილად ითვლება ფერისცვალების მონასტრის საძმოს წევრად. მიმართვა გამოწვეული იყო იმით, რომ მას მიუვიდა გამოძახება სამხედრო უწყებიდან.

1911 წლის 29 მაისის მე-14 ნომერში საეკლესიო ჟურნალი „შინაური საქმეები“ წერდა: „თბილისის ფერისცვალების დარიის მონასტრიდან სადღაც წავიდა ამ ერთი კვირის წინათ მღვდელ-მონაზონი ილარიონი (მანგოშვილი); სამი კვირის წინათ კი სადღაც წავიდა იმავე მონასტრის მორჩილი გიორგი ეპიტაშვილი“.

1911 წლის 1 ივნისს კი ფერისცვალების მონასტრის წინამძღვარი, არქიმანდრიტი ნაზარი (ლეჟავა) სინოდალურ კანტორას წერდა: „ფერისცვალების მონასტრის მღვდელ-მონაზონი ილარიონი (მანგოშვილი) დაიკარგა უგზო-უკვლოდ, გთხოვთ, მასზე გამოაცხადოთ ძებნა პოლიციის დახმარებით, ხოლო მორჩილი გიორგი ეპიტაშვილი მონასტერში ხშირად არყოფნის გამო გაირიცხოს საძმოდან“.

როგორც ჩანს, მამა ილარიონსა და მორჩილ გიორგის რაღაც უთანხმოება მოუვიდათ მონასტრის წინამძღვართან ან საძმოს რომელიმე წევრთან და მათ მო-

დავით-გარეჯის მონასტრის სამეფო 1908 წ. ზამთრის მარჯვნივ მორჩილი გიორგი ეპიტაშვილი

ნასტრის დატოვება მოუხდათ. შემდგომ წლებში იგი შიომღვიმის მონასტერსა და მარტყოფის წმინდა ანტონის საფანეში მოღვაწეობდა.

1917 წლის 8-17 სექტემბერს მორჩილი გიორგი საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის პირველ საეკლესიო კრებაზე გარე კახეთის სამღვდელოების დელეგატია.

1921 წლის თებერვალში, საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ, ეკლესიის მსახურთა და მონასტრებში მცხოვრები ბერ-მონაზვნობის მდგომარეობა მკვეთრად შეიცვალა. მორჩილი გიორგის კვლავ მოუხდა მონასტრის დატოვება. ამჯერად იგი მშობლიურ სოფელში დაბრუნდა და იქ განაგრძო მოღვაწეობა.

1923 წლის სექტემბრის დასაწყისში იგი თხოვნით მიმართავს ურბნელ ეპისკოპოს ქრისტეფორეს (ციცქიშვილი), რომელიც იმ პერიოდში კათოლიკოს-პატრიარქ ამბროსის (ხელაია) პატიმრობის გამო მოსაყდრის მოვალეობას ასრულებდა: „მაქვს მოწოდება, რომ ვემსახურო ჩემს სარწმუნოებას, რადგანაც ვემსახურები ჩემი ბავშვობიდან ეკლესია-მონასტრებს. თანახმად სოფელ ხაშმის საზოგადოების მოთხოვნისა, უმორჩილესად გთხოვთ, თქვენო მეუფება, ხელდასმულ მყოფ მღვდელ-მონაზვნად ნათლისმცემლის მონასტერში“.

1923 წლის 18 სექტემბერს თბილისის მაცხოვრის ფერისცვალების სახელობის მამათა მონასტრის წინამძღვარმა, არქიმანდრიტმა დიმიტრიმ (ყარყარაშვილი) მორჩილი გიორგი ბერად აღკვეცა და სახელად ისევ გიორგი უწოდა. 19 სექტემბერს სიონის საპატრიარქო ტაძარში ურბნელმა ეპისკოპოსმა ქრისტეფორემ (ციცქიშვილი) დიაკვნად აკურთხა, ხოლო ერთ კვირაში მღვდლად დაასხა ხელი და გარეჯის წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის მამათა მონასტერში დანიშნა. მასვე დაევალა ხაშმის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში მსახურება და იქაური მრევლის პატრონობა.

1924 წლის 29 იანვარს მღვდელ-მონაზონი გიორგი ეპისკოპოს ქრისტეფორეს წერდა: „რადგანაც მე დიდ სიღარიბეს განვიცდი, როგორც უბინავო კაცი, და რომ სიღარიბეს თქვენ ყურადღებას არ აქცევთ, როგორც სოფელ ხაშმის წარმომადგენელთა განგიცხადეს და მე კი, როგორც ღარიბ კაცი და უბინავოს, არ შემოძლიან ამ საერთო გაჭირვების დროს ავიტანო თქვენი დევნა, ამისთვის ვიხდი მღვდელ-მონაზვნის ხარისხს და გთხოვთ, მომცეთ

ხაშმის მომღერალთა გუნდი.
მარცხნიდან მასაზე ზის ილუმენი გიორგი (ეპიტაქილი)

განთავისუფლების ქალაქი“.

1925 წელს მამა გიორგიმ დააარსა მომღერალთა გუნდი, რომლის შექმნაში მას დახმარება გაუწია მედავითნე ელისე მაჭავარიანმა. ეს გუნდი მონაწილეობდა რელიგიურ და საოჯახო დღესასწაულებზე, პანაშვიდებზე, მიცვალებულთა დასაფლავებაზე, როგორც ხაშმში, ისე სხვა სოფლებში. ასევე მონაწილეობდნენ სარაიონო და რესპუბლიკურ კონკურსებზე, უმღერიათ თბილისის ოპერაშიც. მათ ხშირად დაუმსახურებიათ მოწონება და მიუღიათ სხვადასხვა ჯილდო. გუნდის წევრებს ხალხი ვახშამს უმართავდა, ისინი ფულად გასამრჯელოს არ იღებდნენ. ფულადი გასამრჯელოს აღება დიდ სირცხვილად მიიჩნეოდა.

მამა გიორგი ამ პერიოდში თბილისში ცხოვრობდა. როდესაც ხაშმში ჩადიოდა, მაშინ ისაკ ვარძელაშვილის სახლში რჩებოდა. მისი ყველაზე სასურველი მიმართვა იყო: „მამულიშვილო“. ის სახელით არავის მიმართავდა.

XX საუკუნის 20-იანი წლების ბოლოს მამა გიორგის ილუმენის წოდება მიენიჭა. 1932 წელს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა, უწმინდესმა და უნეტარესმა კალისტრატემ (ციცქაძე) იგი ნინოწმინდის ოლქის მთავარეპისკოპოსად დაადგინა.

ილუმენი გიორგი XX საუკუნის 30-იან წლებში ქვეყანაში დაწყებული სისხლიანი რეპრესიების მსხვერპლი გახდა. 1937 წელს იგი დააპატიმრეს და ამავე წლის 28 ნოემბერს სამეულის განჩინებით დახვრიტეს.

მომზადდა
გიორგი მაჩუროშვილმა

გთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაგაქვლილი მასალების გამო
გთხოვთ, დავლიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე: სს „ლიბერთი ბანკი“
(მთაწმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406). ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: ნმ.
ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000
ელ.ფოსტა: patriarchate.georgian@yahoo.com,
patriarchatepresscenter@gmail.com მის: ერეკლე II-ს მოედანი №1 საქართველოს
საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე
რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54
სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი
(შიოლაშვილი), მარიამ გავუა, ნინო გაგომაშვილი, თამარ
ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია
ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გერცელე: ცარო ვარდიშვილი,
მამუკა კვაჭანტირაძე; დამკაბადონებელი: ვალერიან ჯუღელი,
ოპერატორი, ზოია კომახიძე

ფოტომატიკა

სოფელი ბრეთი და ედილაშვილების სამღვდლო გვარი

I ნაწილი

საქართველოში მრავალი ისტორიული სოფელი არსებობს. მათ შორისაა ქართლში, ქარელის მუნიციპალიტეტში მდებარე ბრეთი. სოფელი შიდა ქართლის ვაკეზე, მდინარე აღმოსავლეთ ფრონეს მარცხენა ნაპირზე მდებარეობს.

ბრეთის ტერიტორია ადრინდელ შუა საუკუნეებიდანვე ყოფილა დასახლებული. გარკვეულ ტერიტორიულ ერთეულს წარმოადგენდა ბრეთის ხევი.

ამ პატარა სოფელში არის ორი უძველესი ტაძარი. ერთ-ერთი მათგანი, წმინდა გიორგის ეკლესია-მონასტერი, შუაგულ სოფელშია. ლეგენდის მიხედვით, ეკლესიაში იყო საიდუმლო გვირაბი, რომელიც მდინარე ფრონის ქვეშ გადიოდა და უკავშირდებოდა მთაზე აღმარ-

რომელსაც ამილახვრები სარდლობდნენ.

კომუნისტების პერიოდში ეკლესია დაიკეტა და უღმერთოებმა იქ სურსათის საწყობი გახსნეს.

ურბნისისა და რუისის მიტროპოლიტი იობის (აქიაშვილი) ლოცვა-კურთხევით, 1997 წელს სოფელ ბრეთის ეკლესიაში განახლდა ქრისტიანული ცხოვრება, ჩატარდა სარესტავრაციო სამუშაოები, კერძოდ: გაიწმინდა და მოპირკეთდა ტაძრის ეზო, ეკლესიათა გარშემო მიწა შემოიჭრა და ფართო გარშემოსავლელი მოეწყო, კომპლექსს გარს შემოერტყა საშუალო სიმაღლის ლამაზი წყობის რიყის ქვის გალავანი, ჩაიდგა კრამიტის სახურავიანი ძველ-ქართული ჭიშკარი, გარშემოსავლელის სამხრეთ-დასავლეთ კუთხეში ჩაშენდა სამრეკლო, ძვირფასი ნატიფი ქვით მოპირკეთდა მამა პიროსის საფლავი, ინტენსიური მოხატულობით დაიფარა კომპლექსის ინტერიერი.

რესტავრირებული და გამშვენებული ტაძრები მალევე ეკურთხა. 1998 წლის 31 იანვარს დიდი ტაძარი გაიხსნა. საგანგებოდ ამ ტაძრისთვის დაიწერა წმინდა გიორგის ხატი. მასში დიდმოწამის მუხლის ძვლის ნაწილია ჩაბრძანებული. ხოლო 1999 წელს კი მამა პიროსის ეკლესიის ტრაპეზი განახლდა. 2003 წლის 14 აგვისტოდან ბრეთში დედათა მონასტერი ფუნქციონირებს.

სოფელ ბრეთაში რამდენიმე საუკუნეა სახლობენ ედილაშვილების გვარი. ამ ძველი ქართული გვარის ფუძეა საკუთარი სახელი — ედილა. შემორჩენილია რამდენიმე ისტორიული საბუთი, სადაც მოხსენიებულია ეს გვარი.

„მისრი ედილაშვილი — სახლიკაცი მამისა ბერსი-ნაშვილისა... კათალიკოს შიოსა და მცხეთაშვილთა თანხმობით, მან იშვილა სიძე-მღვდელი იოანე ჭარმაული, შეიყვანა მემამულედ და ჩააბარა თავისი განუყოფელი სახლი და მამული, 1442 წელს“.

წყალობის წიგნი მარკოზ კათალიკოსისა ბერინასშვილს მეჯინიბეთ-უხუცეს მამისადმი (1464წ. 13 დეკემბერი) — **„ჩუენ, ქრისტეს ღმრთისა მიერ ქართლის კათალიკოზმან მარკოზ, ესე უკუნისამდე გასათავებელი წიგნი მოგვცით თქუენ, ბერენას-შვილსა მეჯინიბეთ-უხუცესსა მამისასა და ედილას-შვილსა მისრის და შენსა შვილსა — ზაქარიას, შვილთა და შვილის შვილთა, მომავალთა გუარისა შენისათა ყოველთავე...“**

1690-1693 წლებში იხსენიებიან სოფელ ახალქალაქში მცხოვრები ყანდინა ედილასშვილი, რომელსაც ჰყავს შვილები: გიორგი, ესტატე და ძმები: ბაინდური და ბეჟინა. 1690 წელს ყანდინამ ივანე ძამანასშვილისაგან უკანაჭალაში ერთი დღის მიწა იყიდა, ხოლო 1693 წელს ესტატე გულუაშვილისაგან ვალის სანაცვლოდ აიღო ხანდაკსა და ყარალაჯს შუა მდებარე ბეჟიტაშვილის ერთი დღის მიწა“.

XIX ს-ის დასაწყისიდან ბრეთში მოღვაწეობენ ედილაშვილების სამღვდლო გვარი. საქართველო-იმერეთის სინოდალურ კანტორაში დაცული საბუთების მიხედვით, ამ გვარიდან პირველი სასულიერო პირი არის **მღვდელი გიორგი რომანოზის ძე ედილაშვილი**, დაბადებული 1763 წელს. ქართულ ენაზე წმინდა ნერილი, გალობა და საეკლესიო ტიპიკონი პატარა გიორგიმ მღვდელ-მონა-

ბრეთის დედათა მონასტერი

თულ წმინდა სამების ტაძარს, რომელიც ნახევრად დანგრეულია. ეს ტაძარი, სავარაუდოდ, VI ს-ით თარიღდება.

ბრეთში VI ს-ში მოღვაწეობდა ცამეტ ასურელ მამათაგან ერთ-ერთი — პიროსი. მის მიერ ჩამოყალიბებული სამონასტრო ცენტრი მთელი შუა საუკუნეების განმავლობაში იყო კულტურულ-საგანმანათლებლო, მნიგნობრობის, ხელოსნობის მნიშვნელოვანი კერა. აქ შეიქმნა XI საუკუნის ბრეთის ვერცხლის საომარი ჯვარი — წარწერით, XIII საუკუნის ბრეთის ტყავის სახარება და სხვ.

ბრეთის მონასტერი მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა როგორც საკუთრივ სოფლის, ისე ბრეთის ხევის მოსახლეობის კულტურული დანიანურების საქმეში. ბრეთის ხევი და სოფელი ბრეთი ფეოდალური საქართველოს სახელმწიფოებრივი ერთიანობის ხანაში უშუალოდ საქართველოს სამეფო კარს ექვემდებარებოდა. XIV-XV სს-ის მიჯნაზე ბრეთის ხევი ალექსანდრე I-მა სვეტიცხოვლის მონასტერს შესწირა. XV-XVI სს-ში ბრეთის ხევის ერთი ნაწილი და თვით სოფელი ურბნისის მონასტერმა თავისი გავლენის ქვეშ მოიქცია. აქ იგი საკმაო რაოდენობის ყმა-მამულს ფლობდა და თავისი მოურავიც ჰყავდა. XVII-XVIII სს-ში, ზემო ქართლში, ავალიშვილების სათავედოს ჩამოყალიბების შემდეგ სოფელ ბრეთის დიდი ნაწილი ავალიშვილთა საკუთრება იყო. აქ მათ სასახლესაც ჰქონდათ. XVI-XVIII სს-ის ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფით ბრეთი ზემო ქართლის სადროშოში შედიოდა,

დეკანოზი იოსებ ედილაშვილი

ზონ იოანესთან (მინაძე) ისწავლა. 1805 წელს ურბნისის ეპისკოპოსმა იულიოსმა (თუხარელი) იგი დიაკვნად აკურთხა. 1807 წელს რუისის მიტროპოლიტმა იუსტინემ (მალალაშვილი) მღვდლად დაასხა ხელი (უცნობია, თუ სად მსახურობდა იგი თავდაპირველად). 1812 წელს მამა გიორგი ბრინჯაოს ჯვრით დაჯილდოვდა. 1818 წელს ბრეთის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაინიშნა. ჰყავდა მეუღლე — ანა მამულას ასული (დაბ. 1769წ.) და შვილები: ტიმოთე (დაბ. 1807წ.), გაბრიელი (1814წ.), ანდრია (1815წ.), იოსები (1817წ.) და ზაქარია (1820წ.).

XIX ს-ის I ნახევარში იხსენიება ასევე გორის მაზრის, სოფელ თილვის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის ტაძრის წინამძღვარი, მღვდელი იოანე ედილაშვილი.

მამა გიორგის ხუთი შვილიდან, ჩვენს ხელთ არსებული ინფორმაციით, სასულიერო პირი გახდა ანდრია, იოსები და ზაქარია. ანდრია იხსენიება 1871 წელს გორის მაზრის ერედვის ოლქის მთავარსუცესად. იოსები დეკანოზის წოდებით მსახურობდა, თუმცა, ამ ეტაპზე უცნობია, როდის ეკურთხა ან სად მოღვაწეობდა იგი. ზაქარია XIX საუკუნის 50-70-იან წლებში ბრეთის წმინდა გიორგის ეკლესიაში მსახურობს. სავარაუდოდ, მან მამის გარდაცვალების შემდეგ დაიკავა წინამძღვრის ადგილი.

დეკანოზ იოსების შტოდან სასულიერო გზა არავის გაუგრძელებია.

მღვდელ ზაქარიას ჰყავდა სამი შვილი: მღვდელი ერმოლოაზი, ქაბატო და მღვდელი გიორგი.

მამა ზაქარიას უფროსი ვაჟი, მღვდელი ერმოლოაზი 1844 წელს დაიბადა. იგი თავდაპირველად გორის სასულიერო სასწავლებელში სწავლობდა. 1867 წელს კი თბილისის სასულიერო სემინარია მეორე ხარისხის დიპლო-

მით დაამთავრა. 1867 წლის 11 ნოემბერს ჯავის სასოფლო სკოლის მასწავლებლად დაინიშნა. 1869 წლის 12 იანვარს დიაკვნად აკურთხეს, ამავე წლის 26 იანვარს მღვდლად დაასხეს ხელი და გორის მაზრის სოფელ მსხლების წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაინიშნა. 1872 წლის 4 ნოემბერს ერთგული სამსახურისათვის მწყემსმთავრული მადლობა გამოეცხადა. 1875 წლის 6 მაისს ფცის ეკლესიაში გადაიყვანეს. 1878 წლის 18 მაისიდან ავლევის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის ტაძრის წინამძღვარია. 1883 წელს საგერდულით დაჯილდოვდა, ხოლო 1886 წლის 22 მარტს სკუფია უბოძეს. 1895 წლის 19 სექტემბერს სალოლაშენის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის ეკლესიაში გადაიყვანეს. 1902 წლის 6 მაისს კამილაკა ეწყალობა. მისი შემდგომი ბედი უცნობია. მამა ერმოლოაზი ადრე დაქვრივდა. ჰყავდა სამი ვაჟი და ორი ქალიშვილი: ზაქარია (დაბ. 1873წ.), იოსები (დაბ. 1878წ.), დავითი (დაბ. 1882წ.), ოლია და მარიამი.

მამა ერმოლოაზის შვილი გახლდათ ცნობილი ქართველი საზოგადო მოღვაწე, პუბლიცისტი, პროფესიით ექიმი-ვეტერინარი ზაქარია ედილაშვილი (ედილი). მან დაამთავრა თბილისის სასულიერო სემინარია. უმაღლესი განათლება მიიღო ქ. ტარტუს ვეტერინარულ ინსტიტუტში. 1901 წელს დაბრუნდა სამშობლოში. მუშაობდა ზანგეზურის, ერ-

ზაქარია ედილაშვილი (ედილი)

მიადინის, ნახჩევანის, სოხუმის მაზრებში, 1907-1917 წლებში საინგილოში, 1918 წლიდან ქ. გორში, ვეტექიმად. 1925-1927 წლებში რედაქტორობდა გორის რაიონულ გაზეთ „ქართლს“. 1927 წლიდან გორის რ-ნის მთავარი ვეტექიმა. დაინტერესებული იყო საქართველოს ისტორიით, მუშაობდა რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის საკითხებზე. აღსანიშნავია მისი ისტორიულ-ეთნოგრაფიული ნარკვევი საინგილოზე. ზაქარია გარდაიცვალა 1956 წლის 22 მაისს.

მისი თხზულებებია: „ერეკლე მეფე და გრაფი ტოტლებენი“, გაზეთი „საქართველო“, 1916წ. №№134, 136, 139, 140; იქვე, „ვახტანგ მეფე და პეტრე დიდი“ 1915წ. №№133-137, 140 155-158; იქვე, „მეფე თეიმურაზ I-ის დამოკიდებულება რუსეთთან“, 1915წ. №№76, 78, 101, 103; „საინგილო“ (ისტორიულ-ეთნოგრაფიული ნარკვევი) თბ., 1947წ.

მომზადა
გიორგი მაჩუროშვილმა

გთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაგაჟდელი მასალების გამო

გთხოვთ, დავალანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე: სს „ლიბერთი ბანკი“

(მთანშინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406). ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: 58.

ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000

ელ.ფოსტა: patriarchate_georgian@yahoo.com.

patriarchatepresscenter@gmail.com მის: ერეკლე II-ს მოედანი №1 საქართველოს

საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე
რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54
სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი (შიოლაშვილი), მარიამ გავუა, ნინო გავომაშვილი, თამარ ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია ზაზარაძე, სერგო კერესხელიძე, გვარცელება: ენო ვარდიშვილი, მამუკა კეჭატირაძე; დამკაბადონებელი: ვალერიან ჯუღელი, ოპერატორი, ზოია კობახიძე

გამომცემლობა ბიბლიას 1988 წლიდან ბეჭდავს, მას შემდეგ, რაც კომპანიამ ერთობლივი თანამშრომლობა დაიწყო ბიბლიური საზოგადოებების გაერთიანებებთან (UBS) და „Amity Foundation“-თან.

UBS-ის გენერალური მდივნის მაილ პერიუს თქმით: „დღევანდელ სწრაფად განვითარებად ციფრულ სამყაროში ჯერ კიდევ ბევრი იტანჯება უახლოვლო და არასულიერი ურთიერთობებით. ჩინეთის სოფლებში მცხოვრები ლარიები ქრისტიანები ჯერ კიდევ ელიან თავიანთ პირველ ბიბლიას“.

დღეისათვის ჩინეთში 16 მილიონი ქრისტიანი ცხოვრობს, 18 სასულიერო სკოლაში 1 800 სემინარიელი სწავლობს, ასევე — 55 ათასი ტაძარი და სამრევლოა, ასი ათასი მოხალისე და 36 ათასი მისიონერი.

თუმცა ზოგიერთები თვლიან, რომ ჩინეთში ქრისტიან-

თა რიცხვი გაცილებით მეტია, ვიდრე ამას ხელისუფლება აცხადებს. ჯერ კიდევ 2010 წელს ბრიტანეთის ბიბლიური საზოგადოება აცხადებდა, რომ ქვეყანაში ეკლესიების რაოდენობის ზრდა იმდენად სწრაფად მიმდინარეობდა, რომ ისინი ბიბლიის დაბეჭდვას ვერ ასწრებდნენ. ხშირად ქრისტიანებს ბიბლია არც აქვთ, ჩინეთის მაღაზიებში არ არის ნებადართული ბიბლიის გაყიდვა, მხოლოდ 70 სავაჭრო წერტილში თუ ნააწყდება მას დაინტერესებული ადამიანი.

ზოგადად, ეკლესია ჩინეთში ბევრი პრობლემის წინაშე დგას. ქვეყნის მოსახლეობის 70 მილიონი მორწმუნედან ქრისტიანთა რიცხვი სულ 5%-ს შეადგენს.

მოამზადა
თამარ ასათიანმა

ფოტომატიკა

სოფელი ბრეთი და ედილაშვილების სამღვდლო გვარი

II ნაწილი

დასაწყისი იხ. „საპატრიარქოს უწყებანი“ №39

მამა ზაქარიას უმცროსი ვაჟი — მღვდელი გიორგი 1851 წლის 14 იანვარს დაიბადა. 1870 წელს მან წარჩინებით დაასრულა გორის სასულიერო სასწავლებელი. 1870-1876 წლებში თბილისის სასულიერო სემინარიაში სწავლობდა, რომელიც მეორე ხარისხის დიპლომით დაამთავრა. 1876 წლის შემოდგომაზე გიორგი დაქორწინდა ნატალია სიმონის ასულზე (1855-1903), რომელთანაც ხუთი შვილი ჰყავდა: ანა (1877წ.), მელანია (1879წ.), მიხეილი (1881წ.) ნინო (1883წ.) და ანასტასია (1887წ.).

1877 წლის 14 იანვარს საქართველოს ეგზარქოსმა ევსევიმ (ილინსკი) იგი დიაკვნად აკურთხა, ხოლო ამავე წლის 27 იანვარს მღვდლად დაასხა ხელი და ქსოვრისის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაადგინა. 1880 წლის 3 სექტემბერს თილვის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის ეკლესიაში გადაიყვანეს. 1886 წლის 24 დეკემბრიდან ბრეთის წმინდა გიორგის სახელობის ტაძრის წინამძღვარი. პერიოდულად იგი ასევე ასრულებდა წირვა-ლოცვებს ბრეთის ეკლესიაზე მიწერილ ძლევისჯვრის ყოვლადწმინდა სამების სახელობის ეკლესიაში. 1888 წლის 1 დეკემბერს მამა გიორგი გორის მაზრის IV ოლქის მთავარხუცესად აირჩიეს და ამ პოსტზე იგი 1904 წლის 17 თებერვლამდე დარჩა. 1889 წლის 6 იანვარს იგი საგვერდულით დაჯილდოვდა, ხოლო

1896 წლის აპრილში სკუფია უბოძეს.

1892 წელს მამა გიორგიმ საკუთარი ხარჯებით თავის სახლში გახსნა სკოლა, სადაც უსასყიდლოდ ასწავლიდა სოფლის ბავშვებს წერა-კითხვას. 1896 წელს გაზეთი „ივერია“ წერდა: „წელს ჩვენი სოფლის წერა-კითხვის სკოლა სამრევლო სკოლად გადააკეთეს. აგერ ეს

მარჯვნივ ზის მღვდელი გიორგი ედილაშვილი. სავარაუდოდ, მის გვარადი თის მღვდელი ერმოლაოზ ედილაშვილი, სოლო ფახზა დგას მღვდელი ილია ედილაშვილი

ოთხი-ხუთი წელიწადია, რაც ჩვენში ბლალჩინ მღვდელ გიორგი ედილაშვილს თავის საკუთარ სახლში უფასო სკოლა ჰქონდა გაღებული და თავისი შრომა-მეცადინეობით ისეთნაირად მიჰყავდა სკოლის საქმე, რომ მთავრობამ საჭიროდ დაინახა მასწავლებელი მიეშველებინა მისთვის, რისთვისაც კერძოდ მასწავლებლისათვის გადაიღო 120 მანეთი და სკოლის სახლის ქირად — 50 მანეთი, თუმცა ყველა ეს წრეულობით ვერ მოხერხდება, მაგრამ იმედია საგაისოდ ყველაფერი მზად იქნება. ვისურვებთ, რომ სხვა მღვდლებსაც მიებაძნოთ მამა გიორგისათვის, მხნეობა და თავგანწირვა ყველა ამგვარ საქმეში არ მოჰკლებოდეთ“.

როგორც ჩანს, მაშინ ამ სკოლის გახსნა ვერ მოხერხდა, რადგან 1902 წელს გაზეთი „ივერია“ კვლავ წერდა: „ამჟამად ჩვენი სოფლიდან გორსა და თბილისში სწავლობს ოცდაერთი ყმაწვი-

ლი: ამათში სამი ქალია და დანარჩენი — ვაჟები, რომელნიც სხვადასხვა სასწავლებლებში იმყოფებიან. შვიდი ყმაწვილი ეკუთვნის თავად ავალიშვილების გვარეულობას და დანარჩენი ქალ-ვაჟნი კი — ედი-

ლაშვილებისას. სოფელი მონადინებულია გამართოს ერთკლასიანი სასწავლებელი თავად ავალიშვილებისა და ბლალოჩინ ედილაშვილის შემწეობით და დახმარებით. სრული იმედი გვაქვს, რომ ბლალოჩინი მამა გიორგი ედილაშვილი მალე მორჩება ეკლესიის გაღების შემოვლებას და მერე შეუდგება ან განზრახული სასწავლებლის დაარსებას. ყველა გრძნობს იმის საჭიროებას და დღემდე კი საქმესაქმეზე არ მიდის და სკოლა ვერ გაუმართეთ“.

1904 წლის 3 თებერვალს მამა გიორგის 12 წლის განმავლობაში მთავარბუცესის მოვალეობის კეთილსინდისიერად შესრულებისათვის წმინდა ანას III ხარისხის ორდენი ეწყალობა. 1910 წლის 6 მაისს კამილავკით დაჯილდოვდა. 1912 წლის 15 თებერვალს მღვდელი გიორგი, თავისი თხოვნის საფუძველზე, პენსიაზე გავიდა და შტატიან მღვდელმსახურად აღარ ითვლებოდა. 1918 წლის 1 ოქტომბერს ურბნელმა ეპისკოპოსმა დავითმა (კაჭახიძე) მამა გიორგის ეკლესიაში ორმოცწლიანი ერთგული და ნაყოფიერი სამსახურისათვის სამკერდე ოქროს ჯვარი უბოძა. XX საუკუნის 20-იან წლებში ეკლესია-მონასტრების დარბევისა და სამღვდელოების რეპრესიების პერიოდში მოხუცი მოძღვარი მშობლიურ სოფელში ცხოვრობდა და ჩუმად აღასრულებდა საეკლესიო წესებს. მღვდელი გიორგი 1931 წლის 10 მარტს გარდაიცვალა და მისი ცხედარი სოფელ ბრეთის საგვარეულო სასაფლაოზე დაკრძალეს.

ედილაშვილების გვარში უკანასკნელი მღვდელმსახური გახლდათ მამა გიორგის ვაჟი **მიხეილი**, რომელიც 1881 წელს დაიბადა. მან დაამთავრა გორის სასულიერო სასწავლებელი. წლების განმავლობაში ასწავლიდა ავლევის სამრევლო-საეკლესიო სკოლაში. ასევე პედაგოგი იყო მამამისის მიერ გახსნილ სოფელ ბრეთის სკოლაში. XX საუკუნის დასაწყისში მიხეილი დაქორწინდა გორის მაზრის სოფელ დირბში მცხოვრებ ბერძენ ქალიშვილზე, ელენე კიპარიძეზე, რომელთანაც ოთხი შვილი შეეძინა: ლევანი, ელისაბედი, ემილიანე და შოთა. 1912 წლის 15 იანვარს მამის, მღვდელ გიორგის პენსიაზე გასვლის გამო, სოფლის მოსახლეობის თხოვნით, მიხეილი ბრეთის ეკლესიის წინამძღვრად გამოარჩიეს და ამავე წლის იანვრის თვეში დიაკვნად და მღვდლად დაასხეს ხელი. 1916 წელს იგი საგვერდულით დაჯილდოვდა. კომუნისტების შემოსვლის შემდეგ მამა მიხეილი თავდაპირველად განაგრძობდა მღვდელმსახურებას, მაგრამ 1923 წელს

მღვდელი გიორგი ედილაშვილი ოჯახის წევრებთან და ნათესავებთან ერთად

იძულებული გახდა გაეხადა ანაფორა და სოფლის მეურნეობას მიჰყო ხელი. შემორჩენილია პატარა მოგონება მამა მიხეილთან დაკავშირებით, რომელსაც მისი ნათესავი გოგი ედილაშვილი მოგვითხრობს: „10-11 წლისა ვიქნებოდი, მშობლებმა სოფელში რომ ჩამიყვანეს. მამა მიხეილს 4 შვილი ჰყავდა. მის ერთ შვილს ემილიანე ერქვა. ერთ დღეს ემილიანე მამას ურმის გაკეთებაში ეხმარებოდა. მამა მიხეილმა სთხოვა, რომ მისთვის მიეტანა ლატანი (ურემში ჩასადები). შვილმა მამის დავალება შეასრულა და ლატანი მიუტანა, მაგრამ მან უთხრა ეს აფრაკიო. გოგამ არ იცოდა, რას ნიშნავდა აფრაკი და თავისი გაკვირვება გამოხატა, მამა მიხეილმა კი აუხსნა, რომ ეს იყო არასწორი, დაღრეცილი ხე, იმ საქმისათვის არ გამოდგებოდა და დაიწყო ახალის გაკეთება. გოგის გაუკვირდა, საიდან იცოდა ამ ხანშიშესულმა კაცმა ურემის გაკეთება და იკითხა. მამა მიხეილმა კი უპასუხა, რომ მღვდლებმა ყველა ხელსაქმე იცოდნენ, რადგან ხშირად უწევდათ ამ საქმის კეთება. გოგისათვის გასაკვირი ის იყო, რომ მამა მიხეილი თავის თავს მღვდელს, ღვთისმსახურს უწოდებდა, მიუხედავად იმისა, რომ ის მღვდელმსახურებას აღარ აღასრულებდა“.

მამა მიხეილი XX საუკუნის 50-იან წლებში გარდაიცვალა და დაკრძალულია სოფლის საგვარეულო სასაფლაოზე.

ამჟამად სასულიერო გზას აგრძელებს ედილაშვილების გვარის ერთ-ერთი წარმომადგენელი, ურბნისისა და რუისის ეპარქიის მღვდელმსახური, სარკის წმინდა გიორგის სახელობის მამათა მონასტრის წინამძღვარი, **არქიმანდრიტი გიორგი (ედილაშვილი)**, რომელიც ღირსეული გამგრძელებელია თავისი დიდებული წინაპრების საქმიანობისა.

მოამზადა
გიორგი მაჩუროშვილმა

გთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაგაჟილი მასალის გამო

გთხოვთ, დავალიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე: სს „ლიბერთი ბანკი“

(შთანინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406). ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: წმ.

ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000

ელ.ფოსტა: patriarchate_georgian@yahoo.com.

patriarchatepresscenter@gmail.com მის: ერეკლე II-ს მოედანი №1 საქართველოს

საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე

რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54

სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი

(მიოლაშვილი), მარიამ გაგუა, ნინო გავომავილი, თამარ

ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია

ბაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გერცელე: ცარო ვარდიშვილი,

მამუკა კვაჭანტირაძე; დამკაბადონებელი: ვალერიან ჯუღელი,

ოპერატორი, ზოია კობახიძე

ფოტომატიკა

არქიმანდრიტი გრიგოლი (ფერაძე) 1899-1942

წმინდანის გარდაცვალებიდან 70 წლის იუბილე

I ნაწილი

გამოჩენილი ქართველი თეოლოგი, ისტორიკოსი, ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, **არქიმანდრიტი გრიგოლი**, ერისკაცობაში — გრიგოლ რომანოზის ძე ფერაძე, 1899 წლის 31 აგვისტოს თელავის მაზრის სოფელ ბაკურციხეში, მღვდლის, რომანოზ ფერაძისა და მარიამ სამადალაშვილის ოჯახში დაიბადა. გრიგოლის დედა ასევე მოძღვრის ქალიშვილი იყო. მათ სამი ვაჟი ჰყავდათ: არჩილი, გრიგოლი და ვასილი. სანამ უშუალოდ წმინდა გრიგოლის ცხოვრებასა და მოღვაწეობაზე ვისაუბრებდეთ, ურიგო არ იქნება გადავხედოთ მისი მშობლებისა და ბაბუის ცხოვრებას, რომელთაც დიდი წვლილი შეიტანეს მომავალი წმინდანის პიროვნების ჩამოყალიბებაში.

თავად არქიმანდრიტი გრიგოლი წინაპრების შესახებ თავის ერთ-ერთ მოთხრობაში გვიამბობს, რომ მისი ადრეული წინაპრები მწყემსები იყვნენ, მაგრამ ერთ დილთა, უდაბნო ადგილას, სადაც ორი მწყემსი დარაჯობდა თავის ფარას, გაისმა ზარების სასწაული ხმა და ამ მელოდიის ბგერებში ერთ-ერთ მწყემსს ეუნყა, რომ მისი შთამომავლები უნდა ქცეულიყვნენ ადამიანური სულის მწყემსებად — „ამ დროიდან იწყება ახალი ჟამი ჩვენი ოჯახის ცხოვრებაში. ცხვრის მწყემსები სულთა მწყემსებად გადაიქცნენ. ჩვენ, ბავშვებს, ზამთარში, საღამოობით, გვიყვებოდნენ იმ ბედნიერ მწყემსებზე — ჩვენს წინაპრსა და მის მეგობარზე“.

ბაბუა — დედის მხრიდან — **მღვდელი ბესარიონ გრიგოლის ძე სამადალაშვილი** 1825 წელს ქართლში, მღვდლის ოჯახში დაიბადა. 1841-1847 წლებში იგი თბილისის სასულიერო სემინარიის უფროს განყოფილებაში სწავლობდა, რომელიც 1847 წლის 23 ივნისს წარჩინებით დაასრულა. 1847 წლის 25 აგვისტოს თბილისის სასულიერო სემინარიის რეკომენდაციითა და საქართველოს ეგზარქოსის ლოცვა-კურთხევით, ახალგაზრდა, ნიჭიერი კურსდამთავრებული ჩრდილო კავკასიაში, ვლადიკავკაზის სასულიერო სასწავლებელში მეორე კლასების მასწავლებლად დაინიშნა. 1848 წლის 23 ივნისიდან 1849 წლის 1 ივლისამდე დროებით ასწავლიდა პირველ კლასებსაც, უსასყიდლოდ. 1849 წლის ივლისის ბოლოს, თავისი თხოვნის საფუძველზე, გათავისუფლდა მასწავლებლის მოვალეობიდან.

1849 წლის აგვისტოში ბესარიონი დაქორწინდა სოფიო პეტრეს ასულზე (დაბ. 1831წ. სოფიო გარდაიცვალა 1913 წლის 29 მარტს, დასაფლავებულია პეტრე-პავლეს ეკლესიის ეზოში, საკურთხეველის უკან). მამა ბესარიონსა და

სოფიოს ხუთი შვილი ჰყავდათ: ნადეჟდა (დაბ. 1860წ.), ვლადიმერი (დაბ. 1862წ.), მარიამი (დაბ. 1864წ.), დეკანოზი ალექსი (დაბ. 1872წ.) და ზაქარია (დაბ. 1874წ.).

1849 წლის 4 სექტემბერს გორის ეპისკოპოსმა ნიკიფორემ (ჯორჯაძე) იგი დიაკვნად აკურთხა, ხოლო ამავე წლის 8 სექტემბერს საქართველოს ეგზარქოსმა ისიდორემ (ნიკოლსკი) მღვდლად დაასხა ხელი და ჩრდილო კავკასიაში, სუოდაკის ოსურ სამრევლოში დაინიშნა. 1850 წლის 28 ივნისს დიგორისა და ალაგორის ოლქების მთავარხუცესის მოვალეობის შესრულება დაევალა, რასაც მამა ბესარიონმა წარმატებით გაართვა თავი, რადგან დაიმსახურა ოლქის სამღვდლოებისა და მრევლის პატივისცემა და სიყვარული. ამასთან დაკავშირებით, 1852 წლის 20 სექტემბერს იგი საგვერდულით დაჯილდოვდა და ოფიციალურად დამტკიცდა ამ თანამდებობაზე.

მღვდელი ბესარიონ სამადალაშვილი ოჯახის წევრებთან ერთად

1856 წლის 17 აპრილს სკუფია უბოძეს. 1856 წლის 26 სექტემბერს სოფოკის სამრევლოში გადაიყვანეს. 1859 წლის 22 იანვრიდან მღვდელი ბესარიონი სამშობლოში ბრუნდება და თბილისის მოციქულთა თავთა — პეტრესა და პავლეს სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად ინიშნება. 1862 წლის 11 მაისს ერთგული და პატიოსანი სამსახურისათვის წმინდა სინოდმა მადლობის სიგელი უბოძა. 1862 წლის თებერვლიდან 1864 წლის ჩათვლით უსასყიდლოდ ასწავლიდა კუკიის ქალთა სკოლაში საღვთო სჯულს. 1866 წლის 17 აპრილს კამილაკა ეწყალობა. 1866 წელს საქართველო-იმერეთის სინოდალური კანტორის დავალებით მამა ბესარიონს დაევალა აღმოსავლეთ საქართველოს ეპარქიების საეკლესიო მეტრიკული წიგნების რევიზია, ხოლო 1867 წელს დასავლეთ საქართველოს ეპარქიებისა. 1869 წლის 11 სექტემბერს საეკლესიო დოკუმენტების რევიზია დაევალა. 1870 წლის 3 თებერვალს საქართველოს ეგზარქოს ევსევის (ილინსკი) ლოცვა-კურთხევით, თბილისის სამხედრო პოსპიტალის მღვდლის პროკლე იოსელიანის ავადმყოფობის გამო, დროებით მას დაევალა ნირვა-ლოცვის ჩატარება და საეკლესიო წესების შესრულება პოსპიტალის ეკლესიაში. 1868-1871 წლებში უსასყიდლოდ მუშაობდა თბილისის საქალაქო სასამართლოში მსჯავრდებულებთან ურთიერთობის მესამე განყოფილებაში. 1871 წლის 6 მაისს სამკერდე ოქროს ჯვარი მიიღო. 1871 წლის 28 სექტემბრიდან მამა ბესარიონი უსასყიდლოდ ასწავლიდა საღვთო სჯულსა და ქართულ ენას ავღაბრის ქალთა სკოლაში. 1871 წლიდან მუშაობდა თბილისის საქალაქო სასამართლოში, მსჯავრდებულებთან ურთიერთობის მეოთხე განყოფილებაში.

მამა ბესარიონი თითქმის 40 წლის განმავლობაში წინამძღვრობდა პეტრე-პავლეს სახელობის ეკლესიას. სავარაუდოდ, იგი XIX საუკუნის 80-იან წლების მიწურულს გარდაიცვალა. დასაფლავებულია პეტრე-პავლეს ეკლესიაში, საკურთხეველის წინ, მარჯვენა მხარეს.

წმინდა მღვდელმონაშე გრიგოლის ბაბუა, მამის მხრიდან, იყო იმერეთის ეპარქიის, სოფელ უბისის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვარი, მღვდელი სვიმონ იოაკიმეს ძე ფერაძე, რომელიც 1866-1882 წლებში მსახურობდა ამ ტაძარში. მისი შვილები იყვნენ: გრიგოლის მამა — მღვდელი რომანოზი და ბიძა — მღვდელი გიორგი.

მღვდელი რომანოზი 1860 წელს დაიბადა. წარჩინებით დაამთავრა ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელი. 1882 წლიდან მან მოღვაწეობა დაიწყო გორის მაზრის სოფელ ზემო ქალის საზოგადოებრივ სასწავლებელში უფროს მასწავლებლად. შვიდი წლის განმავლობაში რომანოზმა სოფელში ღირსეული მასწავლებლისა და პატიოსანი ადამიანის სახელი დაიმკვიდრა. მისი ნიჭიერება და თავდადება შეუმჩნეველი არ დარჩენილა უმაღლესი საეკლესიო მმართველობისათვის. 1889 წლის 20 აგვისტოს საქართველოს ეგზარქოსმა პალადიმ (რაევ) იგი დიაკვნად აკურთხა, ხოლო ამავე წლის 3 სექტემბერს ალავერდელმა ეპისკოპოსმა ბესარიონმა (დადიანი) მღვდლად დაასხა ხელი და გარე კახეთში, სოფელ უჯარმის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაადგინეს. უჯარმაში მსახურების პერიოდში მამა რომანოზი ოლქის სამღვდლოებაში

მღვდელი რომანოზი მუხომბასთან და შვილებთან ერთად

სამი წლის ვადით აირჩია დეპუტატად საეპარქიო კრებაზე დასასწრებად. მან აქაც განაგრძო მასწავლებლად მუშაობა და უჯარმის სამრევლო სკოლაში უსასყიდლოდ ასწავლიდა პატარებს. 1892 წლის 6 ივნისს მას პედაგოგიურ ასპარეზზე ათწლიანი ნაყოფიერი სამსახურისათვის მწყემსმთავრული მადლობა გამოეცხადა. 1892 წლის 12 დეკემბერს იგი გორის მაზრაში, სოფელ საქაშეთის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის ეკლესიაში გადაიყვანეს. 1895 წელს აქაც აირჩიეს დეპუტატად სამი წლის ვადით. ამასთანავე, ქ. გორში იყო საეპარქიო კრების საქმის მწარმოებლად. საქაშეთში მსახურების პერიოდში მამა რომანოზმა თავისი ხარჯებით გახსნა სამრევლო სკოლა, რომელსაც თავად ინახავდა და ბავშვებსაც უსასყიდლოდ ასწავლიდა. 1896 წლის აღდგომას იგი საგვერდულით დაჯილდოვდა.

1898 წლის 1 ოქტომბერს მამა რომანოზი კახეთში, ბაკურციხის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დაადგინეს. მან აქაც დააარსა სამრევლო სკოლა, მაგრამ გაჭირვებულ სოფელში ჭირდა არსებობა, ღარიბი გლეხობა ვერ ყიდულობდა თავისი შვილისთვის სასკოლო ნივთებსა და ინვენტარებს და პატარებს ძლიერ აუტანელ მდგომარეობაში უწევდათ ცოდნის მიღება. მამა რომანოზი ყოველ ღონეს ხმარობდა პრობლემების და-

საძლევად და ხშირად პრესის საშუალებით ითხოვდა დახმარებას. აი, რას წერდა იგი 1899 წელს გაზეთ „ცნობის ფურცელში“: „უგულითადეს მადლობას უძღვნი ურიათუბნის მღვდელს — ი. ჩეკურიშვილს, რომელმაც შესწირა ჩემდამო დაარსებულს სამრევლო სკოლას საკლასო დაფა, ღირებული ხუთი მანეთისა. ამ მოძღვარს, როგორც ვიცით, ბევრგან აღმოუჩენია დახმარება ამნაირ საქმეში. იმედი მაქვს, ვინც კი საქმიანად აღიარებს პირველ დანაშაულებით სწავლის საჭიროებას, ჩვენი ყოველი მხრივ დაქვეითებული ხალხის საკეთილდღეოდ, მოაწვდის შემწეობას, რითაც იქნება. ამასთანავე დავსძენ, რომ სოფელ ბაკურციხეში ითვლება სამასამდის სასკოლო ბავშვი (7 წლიდან 14-მდის) და ეს სოფელი დაუჩაგრავს, უკან დაუწევია ნივთიერად შვიდი წლის განმავლობაში ზედიზედ სეტყვას, რომელსაც ვენახები, ეს პირველი საცხოვრებელი

წყარო აქაური მცხოვრებლებისა, მთლათ გაუნადგურებია. ამნაირი მოვლენა, ვისაც კი გული შესტკივა თავის თანამოძმისათვის, აგრძნობინებს მათ უკიდურეს ნივთიერ მდგომარეობას და არ დაიშურებს მცირე წვლილის გაღებას აღნიშნული ხალხის გონებრივი საზრდოს მოსაპოვებლად და მათი სულიერად წინ მსვლელობისათვის. ამჟამად სკოლაში შეგროვილია ორმოცდახუთი შეგირდი, რომლებიც ეს მეოთხე თვეა ერთგულად დადიან სასწავლებელში, მაგრამ სასკოლო სახლის შეუსაბამობა და უქონლობა სასწავლო ნივთებისა ცოტაოდენ ხელს გვიცარავს და არასანატრელ მდგომარეობაში გვაგდებს, რომლისთვისაც ვითხოვ ყველასაგან, ვისაც კი ძა-

ლუძს, დახმარება აღმოგვიჩინოს ამ საქმეში“.

ახალგაზრდა მოძღვარი ასევე აქტიურად იღვწოდა სასულიერო ასპარეზზე. არ იშურებდა ძალასა და ენერგიას ხალხის რწმენაში განსამტკიცებლად, მათ ჭეშმარიტ გზაზე დასაყენებლად. წირვას ისე არ დაასრულებდა, ქადაგებით რომ არ მიემართა მრევლისათვის, არ განემარტა მათთვის სახარების არსი და დადებითი მნიშვნელობა ქრისტიანის ცხოვრებისათვის. ფერაძეების შთამომავლის, ბატონ რომანოზ ფერაძის გადმოცემით, მამა რომანოზი „ერთგული იყო თავისი მრევლისა. პურს ძალით არავის ართმევდა და თვითონ ღარიბებს აძლევდა ხოლმე. მან გახსნა სოფლისათვის სკოლა და კიდევ დიდი სიკეთე უყო სოფელსა“.

შემორჩენილია მამა რომანოზის ერთი ქადაგება, რომელიც მან 1903 წლის შობის დღესასწაულზე წარმოთქვა. სიტყვას გთავაზობთ შემოკლებით: „დიდათ სასიამოვნოა, კეთილმორწმუნენო მსმენელნო, მართლმადიდებელის ეკლესიისათვის დღეს ესოდენი თქვენი შეკრება ღვთის ტაძარში. სასიამოვნოა იმიტომ, რომ თვინიერ მართლმადიდებელის ეკლესიისა ქრისტიანე ვერ ცხოვნდება, ვერ დაიმკვიდრებს ზეციურ სასუფეველს. გარეშე ეკლესიისა, ლოცვისა და ღვთის ვედრებისა, ადამიანი ვერ დაიმშვიდებს თავის სინდისს. ვინც ეკ-

ლესიაში ხშირად დადის, იმას დაახლო-
ვებული ჰყავს ღმერთი. იმის სულს არ
ჰქეფნის ამოება. იგი ადვილად მოით-
მენს განსაცდელსაც კი. გარნა, ეკლესი-
ას მოშორებული ქრისტიანე ემსგავსება
ვაზის რქას, მოშორებულს ვაზიდან, რო-
მელსაც არავითარი ნაყოფის გამოლება
არ შეუძლია თავის თავად. შორდება მას
ის, რომელიც გარდამოხდა ზეცით, გან-
კაცნა და იშვა მარიამ ქალწულისაგან
ჩვენის ცხოვნებისათვის; შორდება ის,
რომლის შობასაც დღეს დღესასწაუ-
ლობს წმიდა ეკლესია. ყრმა იშვა ჩვენდა,
რომლისა მთავრობა იქმნა მხარსა ზედა
მისსა.

ბედნიერი დღეა, დღეს, ძმანო ქრის-
ტიანენო მთელის კაცობრიობისათვის!
დღეს აღსრულდა ძველ აღთქმაში თქმუ-
ლი ღვთისაგან ისაია წინასწარმეტყველის პირით: „ა-
ჰა, ქალწულმან მუცლად იღოს და შვას ძე და უწოდონ
სახელი მისი ემანუილ, რომელიცა ნიშნავს, ჩვენთან
არს ღმერთი“ (ისაია 7. 14). დღეს ის დღეა, ოდესაც აღ-
სრულდა სიტყვები მთავარანგელოზ გაბრიელისაგან
თქმული ღვთისმშობლისა მარიამისა მიმართ: „შვა ძე
და უწოდო სახელი მისი იესუ, ესე იყოს დიდ, და ძე
მალისა ეწოდოს“ (ლუკ. 1. 32-33).

ვინც ღირსი გავხდით დღეს წირვის მოსმენისა, და-
უტყვოთ სოფლიური ფიქრი და ვარამი, გონებით წარ-
მოვიდგინოთ ქალაქი ბეთლემი, რომელშიაც იშვა
მხსნელი ჩვენი, უფალი იესუ ქრისტი.

იშვა ყრმა, დაიბადა უფალი ჩვენი იესუ ქრისტი,
მაგრამ დაიბადა იგი უკიდურეს სიღარიბეში. იგი
ჩერებში გაახვიეს და ბაგაში ჩაწვენეს. არ ვიცით,
რომ მომხდარიყოს სადმე ანუ ვისგანმე, რომ ახლად-
დაბადებული ყრმა ბაგაში ჩაწვენოთ. პოი, უწმიდესო
ყრმაო! შენ ჭეშმარიტი ღმერთი იქმენ ჩერებში გახვე-
ული, პირუტყვთა ბაგაში ჩაწვენილი, რათა გამოიხსნა
ცოდვებისაგან, უჩვენო ჭეშმარიტი გზა ცხოვრებისა
პირუტყვთა დამსგავსებულს მაშინდელს ერს.

მაცხოვარი ჩვენი იესუ ქრისტი დაბადებიდანვე
შეიქმნა ჩვენთვის ღვთაებრივი მოძღვარი და უდიდესი
მასწავლებელი. მან გვაჩვენა ჩვენ თვალსაჩინოთ, რა-
თა კმაყოფილნი ვიყვნეთ ჩვენ სიღარიბეში და მწუხარ-
ებაში ჩავარდნის დროსაც. ვიყვნეთ მშვიდნი, როცა
ხალხი გვამცირებს და კიდევ გვსდევნის. გვასწავლის,
რომ მთელის ჩვენის არსებით მივედნოთ ღმერთსა.

მართალია, იესუ დაიბადა უკიდურეს სიღარიბეში,
მაგრამ ის არის მეუფე და გამგე ცისა და ქვეყნისა:
„ყრმა იშვა ჩვენდა, რომლისა მთავრობა იქმნა მხარსა
ზედა მისსა“. ციურთა დასთა ანგელოზთა მბრძანებე-
ლია; და ესენიც ემორჩილებიან მას. მან გამოითხოვა
ზეცით ანგელოზნი, რომლებმაც ახარეს მწყემსებს მი-
სი შობა: „აჰა, გახარებ თქვენ სიხარულსა დიდსა, —
უთხრა ანგელოზმა მწყემსებს — რამეთუ იშვა დღეს
თქვენდა მაცხოვარი, რომელი არს ქრისტი უფალი“
(ლუკ. 10. 11). ზეცითგან იესუ გამოითხოვს მთელ დასს
ანგელოზთა თვისთა სადიდებელათ: „დიდება მალალთა
შინა ღმერთსა, ქვეყანასა ზედა მშვიდობა და კაცთა
შორის სათნოება“ — გალობენ ანგელოზნი. ვინ არის
იგი, რომელსაც ემსახურებიან ანგელოზნი? ექვს გა-

მღვდელი გიორგი
მეუღლესთან ერთად

რეშეა, რომ იგი არის უმაღლესი ანგე-
ლოზთა, იგი არის თვით ღმერთი. ჩერებ-
ში გახვეული და ბაგაში ჩაწვენილი იესუ
არის ყოვლადშემძლებელი ღმერთი.

შეუვრდეთ ძმანო, მწყემსთა ბეთლე-
მისათა და სამთა აღმოსავლეთის ბრძენ-
თა თანა ბაგასა მას ღვთაებრივისა ყრმი-
სა! ვადიდოთ იგი დასთა თანა ზეცურ
მხედრობათა: „დიდება მალალთა შინა
ღმერთსა, ქვეყანასა ზედა მშვიდობა და
კაცთა შორის სათნოება“. შევწიროთ მას
მოგვთა თანა მსხვერპლი სულიერი, გან-
საკუთრებით წმიდა გული, აღსავსე
ცხოველის მხურვალე სარწმუნოებით,
სათნო ვეყოთ მას კეთილითა საქმითა
ჩვენითა და მით დახმარება აღმოუჩი-
ნოთ ღვთის სასუფეველის სოფლად დამკ-
ვიდრებას და გავრცელებას. ამინ“.

1905 წელს მღვდელი რომანოზი უეცრად ავად გახდა
და გარდაიცვალა, დატოვა დამწუხრებული მეუღლე და
სამი მცირეწლოვანი შვილი. მამა რომანოზი დასაფლავე-
ბულია ბაკურციხის ეკლესიის ეზოში. ძმებს შორის შუა-
თანა, გრიგოლი, რომელიც მაშინ შვიდი წლისა იყო, ბი-
ძამე, ყვარლის ეკლესიის მღვდელმა გიორგი ფერაძემ აღ-
საზრდელად თავისთან წაიყვანა, სადაც გრიგოლი დაახ-
ლოებით ხუთი წელი ცხოვრობდა.

ბიძამისი, მღვდელი გიორგი 1863 წელს დაიბადა.
1877-1881 წლებში ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელ-
ში სწავლობდა. 1881 წლის 2 ივნისს მან ქუთაისის პედა-
გოგიურ სასწავლებელში ჩააბარა, რომელიც 1885 წელს
წარჩინებით დაამთავრა და მასწავლებლის მოწმობა მიი-
ღო. 1885 წლის 1 სექტემბრიდან 1887 წლის 1 სექტემბ-
რამდე სოფელ სიმონეთის სამრევლო-საეკლესიო სკო-
ლის მასწავლებლად მუშაობდა. 1888 წლის 11 იანვარს
საქართველო-იმერეთის სინოდალურ კანცელარიაში გა-
ნამწესეს, სადაც 1889 წლის ბოლომდე მუშაობდა.

1890 წლის 21 იანვარს საქართველოს ეგზარქოსმა პა-
ლადიმ (რაევი) გიორგი დიაკვნად აკურთხა, ერთი კვირის
შემდეგ კი მღვდლად დაასხა ხელი და სამცხე-ჯავახეთის
მხარეში, სოფელ ვალეს ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის
შობის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრად დანიშნა. 1890
წლის 15 აპრილიდან 1892 წლის 15 იანვარამდე იგი უსას-
ყიდლოდ ასწავლიდა საღვთო სჯულს ვალეს სამრევლო-
საეკლესიო სკოლაში. 1892 წლის 15 იანვრიდან 1894
წლის 21 თებერვლამდე კავკასიაში ქრისტიანობის აღმდ-
გენელი საზოგადოების სკოლის მასწავლებლად მუშა-
ობს. 1894 წლის 21 თებერვალს მამა გიორგი ყვარლის
მაცხოვრის ფერისცვალების სახელობის ეკლესიის წი-
ნამძღვრად გადაიყვანეს. 1896 წელს საგვერდულით და-
ჯილდოვდა. 1897 წლის 14 ივნისს რუსეთის იმპერიის
პირველი საყოველთაო აღწერის დროს გამოჩენილი ერ-
თგულებისათვის სამკერდე მუქი ვერცხლის ფერი მედ-
ლით დაჯილდოვდა. 1897 წლის 1 სექტემბერს ყვარლის
ორკლასიანი სასოფლო სასწავლებლის საღვთო სჯულის
მასწავლებლად დანიშნა. 1900 წლის 1 მაისს სკოფია
უბოძეს. 1903 წელს წმინდა სინოდმა მადლობის სიგელი
უწყალობა. მღვდელი გიორგიც 1911 წლის 7 სექტემბერს
გარდაიცვალა. იგი დასაფლავებულია ქ. თელავის ძველ
სასაფლაოზე.

მომზადდა გიორგი მაჩუროშვილმა

ფოტომატიკა

„მართლმადიდებლობა არის თვით ღირებულება —
მხოლოდ და მხოლოდ ამისთვის ღირს ცხოვრება და სიკვდილიც...“.

არქიმანდრიტი გრიგოლი (ფერაძე) 1899-1942

სემინარიის სტუდენტობიდან გელათის კრებაამდე,
ეპროკაპი განათლების მიღება და სასულიერო მოღვაწეობის დასაწყისი

II ნაწილი

მამის გარდაცვალების შემდეგ ობლად დარჩენილი გრიგოლის აღზრდა ბიძამ, მღვდელმა გიორგი ფერაძემ ითავა. მან გრიგოლი თავდაპირველად თბილისის სასულიერო სასწავლებელში მიაბარა. 1913 წელს იგი სწავლას თბილისის სასულიერო სემინარიაში აგრძელებს და სემინარიის ერთ-ერთი საუკეთესო სტუდენტი, რის გამოც თავიდანვე მიიქცია მასწავლებლების ყურადღება, განსაკუთრებით კი დაუახლოვდა დეკანოზ კორნელი კეკელიძეს, რომელმაც ყმანვილში დიდი ნიჭიერება შეამჩნია. იგი მამობრივ მზრუნველობას იჩენდა გრიგოლის მიმართ და ყველანაირად ხელს უწყობდა ცოდნას მოწყურებულ ახალგაზრდას. იგი იყო მთელი სემინარიის თვალი და გული. ამიტომ, როდესაც გადაწყდა თბილისის მფარველის წმინდა აბო თბილელის სახელობის ეკლესიის მშენებლობის ფონდის შექმნა, მისი თავმჯდომარეობა სწორედ გრიგოლ ფერაძეს ანდეს, მაგრამ 1917 წლის რევოლუციამ ამ საქმის განხორციელებას ხელი შეუშალა.

გრიგოლი სემინარიაში
სწავლის დროს

1918 წელს დაიხურა თბილისის სასულიერო სემინარია. ამის გამო საქართველოს საკათოლიკოსო საბჭომ შუამდგომლობით მიმართა გენერალ ფონ კრესს გრიგოლ ფერაძისთვის რომელიმე გერმანულ თეოლოგიურ ფაკულტეტზე სტიპენდიის დანიშვნის თაობაზე (მისი რუსეთში გაგზავნა რევოლუციის გამო შეუძლებელი იყო). ფონ კრესი საკათოლიკოსო საბჭოს ოფიციალურ მიმართვას შეჰპირდა, მაგრამ იმჟამად გერმანიაშიც რევოლუციური ქაოსი სუფევდა და ეს გეგმა ჩაიშალა.

სწავლის პერიოდში გრიგოლი ამზადებდა მოწაფეებს, რათა მატერიალურად დახმარებოდა დედას და პატარა ძმას. 1918 წლიდან კი იგი მუშაობას იწყებს პედაგოგად გორის მაზრის სოფელ ზემო ხანდაკის დაწყებით სკოლაში.

1919-1921 წლებში გრიგოლს სავალდებულო „სამხედრო ბეგარის“ დრომაც მოუწია. იგი მსახურობდა გორში, ბორჯომსა და ახალციხეში. 1921 წლის თებერვალში საქართველოში შემოიჭრა წითელი მე-11 არმია, რის შემდეგაც სამივე ძმა უყოყმანოდ ჩადგა სამშობლოს დამცველთა რიგებში. ამის შესახებ თვითონ გრიგოლი იგონებს: „მთელი საქართველო სისხლში ცურავდა. სამივე ძმა ფრონტზე ვიყავით. დედაჩემი

თბილისში იყო. არაფერი იცოდა ჩვენს შესახებ. სამი ძმიდან პირველი მე დავბრუნდი სახლში. ბინა გაქურდული დამხვდა; ქალაქი შიმშილობდა; დრო არ მქონდა დასვენებაზე მეფიქრა, უნდა მეჩქარა, რათა უმცროსი ძმა მომეძებნა. სხვადასხვა ცნობა მოდიოდა მის შესახებ. სამი ქალაქი მოვიარე იმ იმედით, იქნებ მეპოვა, უმეტესად, ფეხით დავდიოდი. ძლივს მივაგენი დაკარგულ ძმას, რომელსაც ჩემი ჩასვლის დღეს ფეხი მოჰკვეთეს“.

საქართველოს ანექსიის შემდეგ, ჯარიდან დაბრუნებულ გრიგოლს დაპატიმრება ემუქრებოდა, ამიტომ 1921 წლის მარტში კორნელი კეკელიძემ იგი დროებით სოფელ მანავის სკოლაში მასწავლებლად გააგზავნა, სადაც ის 1921 წლის სექტემბრის დასაწყისამდე დარჩა.

1921 წლის 1-5 სექტემბერს გრიგოლი ესწრება გელათში გამართულ მესამე საეკლესიო კრებას, როგორც მცხეთა-თბილისის ეპარქიის წარმომადგენელი. კრებაზე ქუთათელი მიტროპოლიტ ნაზარისა (ლევანა) და პროფესორ კ. კეკელიძის მიერ კვლავ დაისვა საკითხი მისი ეპროკაპი მასწავლებლად გაგზავნის შესახებ. გრიგოლის უცხოეთში გამგზავრებით კათოლიკოსიც ყოფილა დაინტერესებული: „მახსენდება უკანასკნელი აღდგომის დღესასწაული სამშობლოდან გამომგზავრებამდე — წერს გრიგოლი — ეს იყო 1921 წლის 1 მაისი, ლოცვას აღავლენდა საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ლეონიდე, ნირვის დამთავრებისას, როცა პატრიარქი ტაძრიდან გამოვიდა, შეჩერდა, მან ჩემი ორივე ხელი აიღო და მამობრივი მზრუნველობით წარმოთქვა მრავალგზის: განეშორე, იხსენი შენი სიჭაბუკე! შევიგრძენი მამა-შვილური მზრუნველობა, სიმწარე, ტკივილი და სევდაც“.

თავად გრიგოლი სრულიად საქართველოს მესამე საეკლესიო კრებას სწერდა: „ვინაიდან თბილისის სასულიერო სემინარიის გაუქმებამ მომისწრო მე-VI კლასში, რის გამოც მომესპო სახსარი საღვთისმეტყველო სწავლის მიღებისა, ამიტომ, მსურს რა, ამ მოკლე ხანში გავემგზავრო გერმანიაში საღვთისმეტყველო ფაკულტეტზე შესასვლელად, უმორჩილესად ვსთხოვ სრულიად საქართველოს საეკლესიო კრებას, რათა აღმომიჩინოს მე საჭირო ნივთიერი დახმარება“.

ამგვარივე შუამდგომლობა გერმანიის მისიის უფროს გენერალ ფონ-კრესის წინაშე აღძრული იყო საკათალიკოსო საბჭოს მიერ 1918 წელს. ხსენებულმა მისიამ გამოიტანა დადებითი გადაწყვეტილება, მაგრამ ამ კეთილსაქმეს ხელი შეუშალა გერმანიაში მომხდარმა რევოლუციამ. დაწვრილებითი ცნობები ამ საკითხის შესახებ ინახება საკათალიკოსო საბჭოს კანცელარიაში.

ამასთანავე ერთად ვადგენ ბ. არტურ ლეისტის მოწერილობას საკათალიკოსო საბჭოსადმი — *ამავე კრების ნევრი გრიგოლ რომანოზის ძე ფერაძე, ენკენისთვე, 1921 წელი, გელათი.*

1921 წლის ნოემბრის დამდეგს საკათალიკოსო საბჭომ, უწმინდესმა და უნეტარესმა ამბროსიმ (ხელაია), კორნელი კეკელიძემ და ივანე ჯავახიშვილმა სრულფასოვანი თეოლოგიური განათლების მისაღებად გრიგოლი არტურ ლეისტის დახმარებით ბერლინში გაგზავნეს. მას დაენიშნა „**დოქტორ იოჰან ლეპსიუს დოიჩე-ორიენტ-მისიონის**“ სტიპენდია. დოქტორი იოჰან ლეპსიუსი ასევე დაეხმარა გრიგოლს ვიზის მიღებასა და ბერლინის უნივერსიტეტის სტუდენტად გახდომაში. გრიგოლი დიდად ემადლიერებოდა თავის მფარველს. იგი ერთ მოგონებაში წერდა: „**პატარა წერილი ვერ დაიტევს ყოველივეს, რაც სწავლის 4 წლის განმავლობაში შთამაგონა დოქტორმა ლეფსიუსმა. ეს მთელი ცხოვრების პროგრამაა, ცხოვრების, რომელიც აღვსილი იქნება ამ მრავალმხრივი და ღვთისგან უშურველად მომადლებული კაცისაგან მიღებული შთაბეჭდილებებით**“.

გერმანიაში ჩასვლის პირველი ხუთი თვე გრიგოლმა გერმანული ენის ცოდნის გაღრმავებას მოაწყო. ამის შემდეგ იგი ცხოვრობდა პოსტდამში, ჩაენერა ბერლინის უნივერსიტეტში და ჩააბარა გამოცდები გერმანულ, ძველბერაულ და ბერძნულ ენებში. 1922

გრიგოლი ევროპაში
სწავლის დროს

წლის მაისიდან იგი ძირითადად სწავლობდა აღმოსავლურ ენებს: ძველბერაულს, სირიულს, არაბულს, კოპტურს, სომხურს და ბერძნულს. მათთან ერთად შეისწავლა გერმანული, ფრანგული, ინგლისური და ლათინური. მან იცოდა აგრეთვე რუსული და ძველსლავური. მოგვიანებით მან, პოლონეთში ყოფნის დროს, შეისწავლა პოლონური ენაც. მრავალი ენის ცოდნა საშუალებას აძლევდა გრიგოლს ორიგინალში გაცნობოდა მსოფლიო ლიტერატურას. ბევრ დროს უთმობდა პატროლოგიის შესწავლას, რომელიც შემდგომში მისი მონოდების ჭეშმარიტი საგანი გახდა.

1925 წელს გრიგოლმა დაამთავრა ბერლინის უნივერსიტეტი, თეოლოგიის დიპლომით. **ამავე წლის 29 აპრილიდან მან სწავლა დაიწყო ბონის უნივერსიტეტში, სადაც სწავლობს რელიგიის ისტორიასა და აღმოსავლურ ენებს, ცნობილი გერმანელი აღმოსავლეთმცოდნის, პროფესორ ჰენრიხ გუსენის ხელმძღვანელობით. გრიგოლი ისე მოიხიბლა ბონით, რომ დიდხანს აღარ დაუტოვებია იქაურობა. იგი თავის მოგონებებში წერდა: „იქ ყველაფერი ჩემთვის ახლობელი და კარგად ნაცნობი იყო, ქალაქის გარეუბნებში მშვენიერი გორაკები, რბილი კლიმატი და ბარაქიანი მიწები უფრო მეტად მომაგონებდა ჩემი სამშობლოს ბუნებას, ვიდრე ბერლინი და მისი შემოგარენი“.**

ამასობაში საქართველოში საშინელი ამბები ტრიალებს. უღვთო ხელისუფლებამ ეკლესია საშინელ დღეში ჩააგდო. დააპატიმრეს კათალიკოსი, მთელი საკათალიკოსო საბჭო. დახვრიტეს უამრავი სასულიერო პირი და პროგრესიულად მოაზროვნე ქვეყნის საუკეთესო შვილები. მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ უცხოეთში მცხოვრები ქართველები. მათ საქართველოში დაბრუნებაზე ოცნებაც კი აღარ შეეძლოთ. გრიგოლს სამშობლოზე ფიქრი კი არასოდეს ტოვებდა. ამ ხანებში იგი დოქტორ ლეპსიუსს წერდა: „**ცუდი ცნობე-**

გელათის მესამე საეკლესიო კრება. 1921 წელი

ბი მოდის ჩემი ქვეყნის შესახებ. არეულობა, ჩაგვრა, ქუთაისის მიტროპოლიტ ნაზარის მკვლელობა... ის ჩემი მასწავლებელი და მეგობარი იყო და ძალიან ბევრი გააკეთა ჩემი გერმანიაში გამოგზავნისათვის. 68 წლის მიტროპოლიტი ერთ წელიწადზე მეტ ხანს იჯდა ციხეში. ახლახან გამოუშვეს და ქუთაისში ცხოვრობდა... მასთან ერთად დავკარგე ყოველივე საუკეთესო, რაც სამშობლოსთან მაკავშირებდა და მახარებდა“.

ამ პერიოდში გრიგოლმა გადათარგმნა გერმანულ ენაზე ბერძენი ბერის გიორგი პავლიკიძის ბიოგრაფია, დაწერა მისთვის კრიტიკული შესავალი და შენიშვნები. დროის მოკლე მონაკვეთში მოამზადა საფუძვლიანი სადოქტორო დისერტაცია თემაზე: „ქართველ მონაზონთა ისტორია ჩანასახიდან 1064 წლამდე“. ან ნაშრომმა ცნობილი ევროპელი მეცნიერების ყურადღება მიიპყრო. გრიგოლმა დაიცვა დისერტაცია 1926 წლის 26 მაისს და ბედნიერი იყო, რომ ეს თარიღი სიმბოლურად დაემთხვა საქართველოს დამოუკიდებლობის დღეს. 1927 წლის 17 დეკემბერს მას ფილოსოფიის დოქტორის სამეცნიერო ხარისხი მიენიჭა.

დოქტორის ხარისხის მოპოვების შემდეგ გრიგოლს სურდა სამშობლოში დაბრუნებულიყო, რათა ეკლესიაში ან უნივერსიტეტში ემსახურა. თხოვნაც გაუგზავნია საბჭოთა საელჩოში, მაგრამ პასუხი არ მიუღია.

პასუხის მოლოდინში 1926 წლის მაისიდან 1927 წლის აპრილამდე გრიგოლი სწავლობდა ბოლანდის-ტებთან, ბრიუსელში, ცნობილი ორიენტალისტისა და ქართველოლოგის პაულ პეეტერსის ხელმძღვანელობით, რომელთანაც მას ნამდვილი მეგობრობა აკავშირებდა. ამავდროულად, იგი ესწრება მოხსენებებს ლოვენის კათოლიკურ უნივერსიტეტში.

1927 წლის აპრილში გრიგოლმა მიიღო ერთწლიანი სტიპენდია ლონდონის ბრიტანეთის მუზეუმსა და ოქსფორდის ბიბლიოთეკაში დაცული ქართული ხელნაწერების შესასწავლად. აქ იგი გაეცნო უძველეს ხელნაწერებსა და მასალებს. ამ პერიოდში ბონში გარდაიცვალა მისი პედაგოგი ჰენრიკ გუსენი და იგი მიიწვიეს მის ადგილზე. გრიგოლი დაინიშნა ქართული და სომხური ენების მასწავლებლად. შემდეგ

არქიმანდრიტი გრიგოლი

კი გახდა ქართულ-სომხური ფილოლოგიის პრივატ-დოცენტი.

1930 წლის შობის დღეებში გრიგოლი მძიმედ დაავადდა. სიკვდილის პირას მისულს ხილვა ჰქონდა, რომ უფლისთვის ბოლომდე უნდა მიედგინა თავი და 1931 წლის 18 აპრილს, ჯერ სრულიად ახალგაზრდა, მაგრამ უკვე პატივდებული მეცნიერი, ლონდონის წმინდა სოფიას ბერძნულ ტაძარში ბერად აღიკვეცა. 19 აპრილს იქვე ეკურთხა დიაკვნად, ხოლო ამავე წლის 25 მაისს პარიზის წმიდა სტეფანეს სახელობის ბერძნულ ტაძარში მსოფლიო საპატრიარქო საყდრის ეგზარქოსმა გერმანოზმა მღვდლად დაასხა ხელი და მის მიერვე დაარსებულ წმინდა ნინოს სახელობის ქართული ეკლესიის წინამძღვრად დაინიშნა. 1931 წლის 31 მაისს პირველ წირვაზე მან ქადაგებით მიმართა მრევლს: „მართლმადიდებლობა არის და იქნება უდიდესი განძი, რომელიც ჩვენ ერს ოდესმე ჰქონია. ამ განძისათვის

მსხვერპლად იწირებოდნენ ჩვენი წინაპრები, არჩევდნენ ყოველგვარ შეურაცხყოფას და თვით სიკვდილს, ფუფუნებას, თუ გნებავთ, პოლიტიკურ სარგებლობასაც. მართლმადიდებლობა არის თვით ღირებულება — მხოლოდ და მხოლოდ ამისთვის ღირს ცხოვრება და სიკვდილიც...“.

ამ დროიდან მოყოლებული მეორე მსოფლიო ომის დაწყებამდე, იგი დაუღალავად იღვწოდა პარიზის ქართული ეკლესიისთვის და ეს საქმე თავისი ცხოვრების უმნიშვნელოვანეს ამოცანად მიაჩნდა. ამ სამრევლოს ჩამოყალიბება ძალიან დიდი საქმე იყო, რადგან იგი ერთადერთ ნუგეშს წარმოადგენდა საქართველოდან გადმოხვენილი და სამშობლოს უიმედოდ მონატრებული ქართველობისათვის. მამა გრიგოლის ხელმძღვანელობით შეიქმნა და გამოიცა ჟურნალი „ჯვარი ვაზისა“. აფასებდა რა მამა გრიგოლის დამსახურებას სასულიერო მეცნიერების დარგში და მის დაუღალავ მოღვაწეობას ქრისტიანული სარწმუნოების განმტკიცების საქმეში, 1934 წლის 5 იანვარს კონსტანტინეპოლის პატრიარქმა ბასილი III-მ მას არქიმანდრიტის წოდება მიანიჭა.

(გაგრძელება შემდეგ ნომერში)

მოამზადა
გიორგი მაჩუარიშვილმა

გთხოვთ, გაუზიაროთ გაუფრთხილდეთ ანგარიში: სს „ლიბერთი ბანკი“
(მთანმიმდევრობის ფილიალი 200 101 406). ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: ნმ.
ანგარიშ პირველნოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000
ელ.ფოსტა: patriarchate_georgian@yahoo.com,
patriarchatepresscenter@gmail.com მის: ერეკლე II-ს მოედანი №1 საქართველოს
საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე
რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54
სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი (შიოლაშვილი), მარიამ გაგუა, ნინო ვაგოშაშვილი, თამარ ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუარიშვილი, ია ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გიორგი მამუკაშვილი, მამუკა კეჭეიშვილი, დამკაბაძეშვილი: ვალერიან ჯუღელი, ოპერატორი: ზოია კობახიძე

გორც ჩანს, თავიდანვე ძლიერი შემოქმედებითი მუხტი ასაზრდოებდა და შემთხვევითი არ იყო, რომ ამ რეჟისორმა თავისი მომავალი კინემატოგრაფიული შედეგის – „სოფლის“ სცენარის თანაავტორობა სწორედ ვახტანგს შესთავაზა.

ასეთივე სულგანაბული მსმენელები დახვდნენ ვახტანგს ქართული საეკლესიო გალობისა და ხალხური სიმღერის უმაღლეს სასწავლებელში, სადაც იგი ქართული მრავალხმიანობის ამაგდარმა – ანზორ ერქომაიშვილმა მიიწვია. სახელოვანი ლოტბარი ამ დროისათვის საშვილიშვილო საქმეს ახორციელებდა: მსოფლიოში გაბნეულ ქართული ხალხური სიმღერების უცნობ ფონოჩანანერებს აგროვებდა. ერთობლივი თანამშრომლობა აქაც შედგა – უნიკალური ფონოჩანანერების ალბომს თანდართული ტექსტის შედგენისას. ნებისმიერი მსმენელისა და მკითხველისათვის ეს ძვირფასი გამოცემა ქართული სასიმღერო გენიის უტყუარი დასტურია. მაგრამ, ვინც კი შესწრებია ანზორ ერქომაიშვილისა და ვახტანგ როდონაიას თავდადებული მუშაობის პროცესს, ყველაფერთან ერთად, ამ ალბომს მათი ღირსეული ქართველობისა და მეგობრობის სიმბოლოდაც აღიქვამს.

გასული საუკუნის დასასრულიდან, ვახტანგის კიდევ ერთ ტალანტს მიეცა ასპარეზი. ეს ტალანტი, ისევე და ისევე, „განმანათლებლობის“ სფეროდან იყო, ოღონდ, ამჯერად უკვე ამ სიტყვის უფრო საგნობრი-

ვი მნიშვნელობით: მან უხელმძღვანელა პროფესიონალ ფილოლოგთა ჯგუფს, რომელთაც ფასდაუდებელი სამსახური გაუწიეს ქართულ სკოლას – შექმნეს თვისობრივად ახალი, საბჭოური კლიშეებისაგან თავისუფალი, მოსწავლისა და მასწავლებლის ერთობლივ ინტერესებზე გათვლილი სახელმძღვანელოები ქართულ ენასა და ლიტერატურაში.

ეს ნიგნები იმდენად პოპულარული გახდა, რომ ვახტანგის მეგობრები ახლა უკვე მასზე ხუმრობდნენ: „ბავშვმაც კი იცის, ვინ არის ვატა!“ და აღარავის აკვირვებდა ნიგნის მაღაზიაში გაგონილი: „ორი როდონაია მომანოდეთ!“

თავად „როდონაია“ – ერთადერთი და უცვლელად მიმზიდველი, დადიოდა იერშეცვლილ ქალაქში, სადაც ქუჩაში სულ უფრო და უფრო იშვიათად ხვდებოდნენ ძველი ნაცნობ-მეგობრები; ის მოწაფეები კი, სასკოლო ზურგჩანთები სწორედ „როდონაიას ნიგნებით“ რომ ჰქონდათ დამძიმებული, სახეზე ვერცნობდნენ თავიანთ დამკვალიანებელს და უკანმოუხედავად ჩაურბენდნენ მომღიმარ უცნობს...

ვახტანგი კვლავინდებურად ერიდებოდა ხალხმრავალ დარბაზებს, ტელევიზიის კამერებს, მისკენ მომართულ ფოტოობიექტივებს და, საფიქრებელია, რომ მისი მიზეზით შეკრებილი ერთადერთი ხალხმრავლობა, სადაც იგი მშვიდად განისვენებდა, სიონის ტაძარში მასთან უკანასკნელი გამოთხოვება იყო...

ზაზა აბზიანიძე

ფოტომატიანე

არქიმანდრიტი გრიგოლი (ფერაძე)
1899-1942

პოლონეთში გადასვლა და მონაშრომობრივი აღსასრული

III ნაწილი

1933 წელს მამა გრიგოლი პოლონეთში, ვარშავის უნივერსიტეტში მიიწვიეს პატროლოგიის პროფესორის მოადგილის თანამდებობაზე. 1933 წლის ოქტომბრის შუა რიცხვებამდე კრაკოვში, ერთ პოლონურ ოჯახში ცხოვრობდა და სწრაფად შეისწავლა პოლონური ენა, აქვე მოამზადა მოხსენება ინაუგურაციისათვის. 1933 წლის 7 დეკემბერს მან წაიკითხა საინაუგურაციო მოხსენება თემაზე: „**პატროლოგიის როლი, ამოცანები და მეთოდები მართლმადიდებლურ თეოლოგიაში**“. ამის შემდეგ მამა გრიგოლი ძირითადად ცხოვრობდა ვარშავაში, სადაც ეკავა პატარა ოთახი ბრუკოვის ქუჩის 22-ე სახლში. მან მიიღო თანხმობა, რომ წელიწადში მინიმუმ ორჯერ გამგზავრებულიყო პარიზში წმინდა ნინოს ეკლესიის მართლმადიდებელ მრევლთან შესახვედრად, არდადეგების პერიოდში კი შეეძლო სამეცნიერო მიზნით ხანგრძლივად ემოგზაურა საზღვარგარეთ. გარდა ამისა, მა-

მა გრიგოლის მოთხოვნით, პოლონეთის მართლმადიდებელ ეკლესიას უნდა ეცნო საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალია და მათ შორის დამყარებულიყო მეგობრული ურთიერთობა.

ეს იყო მეორე გარდამტეხი ეტაპი მის ცხოვრებაში. ამ დღიდან სიცოცხლის ბოლომდე იგი ვარშავის უნივერსიტეტის ლექტორია და წმინდა მარიამ მაგდალინელის სახელობის ტაძრის ქვედა სამლოცველოს მსახური. იგი მოხსენებებს კითხულობდა სამეცნიერო კონფერენციებსა და ევროპის სხვადასხვა სამეცნიერო ცენტრებში. მთელ თავის სახსრებს ახმარდა სხვადასხვა ქვეყნის მუზეუმებსა თუ ბიბლიოთეკებში დაცულ ქართულ ხელნაწერთა მოძიებასა და შესწავლას და ამ მხრივ დიდი შრომაც გასწია. საქართველოში კი, იშვიათი გამოჩაქცისების გარდა, არავინ არაფერი იცოდა მისი ნაშრომებისა და მოღვაწეობის შესახებ. არავინ იცოდა ისიც, რომ ექვთიმე

თაყაიშვილის მიერ საფრანგეთში გახიზნული ქართული საუნჯეც მამა გრიგოლის წყალობით გადაურჩა განადგურებას. მეორე მსოფლიო ომის დროს, როცა ფაშისტებმა თითქმის მთელი ევროპა დაიპყრეს, შეიტყვეს, საფრანგეთის ერთ-ერთ ბანკში ერთი პატარა ქვეყნის დიდი ქონება ინახებოდა. ამ ქონების შესაფასებლად მათ მამა გრიგოლი მიიწვიეს, როგორც ცნობილი მეცნიერი და ექსპერტი. მამა გრიგოლმა იფიქრა, საქართველოს ასეთი სიმდიდრის განადგურებას ჩემი სიკვდილი სჯობსო და ფაშისტებს განუცხადა, ეს ქონება არავითარ ღირებულებას არ წარმოადგენს, ის უბრალოდ ქართველებისთვისაა ძვირფასი, როგორც ეროვნული შემოქმედებაო. ფაშისტები ენდნენ გამოჩენილ მეცნიერს და განძზე ფიქრს თავი ანებეს.

1934 წლის ზაფხულის არდადეგებზე მამა გრიგოლი გერმანიაში გაემგზავრა და აღწერა ლაიფციგის, ბერლინისა და გოეტინგენის ბიბლიოთეკებში დაცული ქართული ხელნაწერები.

1935 წლის არდადეგები მან რუმინეთში, ბულგარეთსა და საბერძნეთში გაატარა. 6 თვე დარჩა საბერძნეთში, ათონის მთის მონასტერში, აღმოაჩინა უნიკალური ქართული გარდამოხსნა. შემდგომში პოლონეთში ემიგრირებული ქართველი გენერალი შალვა მაღლაკელიძე წერდა: „ამ გარდამოხსნის შეძენა სდომებია სპარსეთის შაჰს, რიზა-ხანს, საკმაოდ დიდ თანხად, მაგრამ მამა გრიგოლმა უთხრა მას, რომ ამ უძველესი გარდამოხსნის ადგილი მხოლოდ საქართველოს მუზეუმშიაო. ვარშავაში მამა გრიგოლს ერთი პატარა ოთახი ჰქონდა და ამ გარდამოხსნას თვალისჩინივით უფრთხილდებოდა, არ იშორებდა. მართლაც საოცარი კაცი იყო“. ათონის მთაზევე აღმოაჩინა მან ლიტველი წმინდანების — ანტონის, იოანეს და ევსტახის წამების ბერძნული ვერსია. მან ასევე ინახულა წმინდა მთაზე შემორჩენილი რამდენიმე ქართველი მოხუცი ბერი. შემდეგ ათი დღე მან ბულგარეთში დაჰყო, მოინახულა ბაჩკოვოს, ანუ პეტრიწონის მონასტერი, სოფიის სახელმწიფო ბიბლიოთეკაში აღმოაჩინა პეტრიწონის ქართული მონასტრის ტიპიკონის მანამდე უცნობი ხელნაწერი (ასლი).

1936 წლის ზაფხულის არდადეგებზე მამა გრიგოლი იერუსალიმსა და სირიაში გაემგზავრა, მიუხედავად ქვეყნად არსებული სახიფათო მდგომარეობისა, შეისწავლა წმინდანთა ისტორია, მისი მოგზაურობის ადგილებში აღმოაჩინა არაერთი ქართული წარწერა, რომლებიც XIX ს-ის 80-იან წლებში გამოჩნდა პროფესორ ალექსანდრე ცაგარელს, მოინახულა წმ. ვარლამის მონასტერი კასიუს მთაზე. წმინდა მინაზე ყოფ-

ნისას განსაკუთრებით დაინტერესდა პილიგრიმთა ჩანაწერებით, რომლებიც უკვე პალესტინაში ჩასვლამდე საკმაოდ რაოდენობით ჰქონდა დამუშავებული. მან შეიძინა 24 ქართული ხელნაწერი, აგრეთვე შეისყიდა V-VI საუკუნეების ეტრატი; ეს „ეტრატი წარმოადგენდა უძველეს ქართულ ისტორიულ საბუთს, რომელსაც იგი თავზე ევლებოდა და მონივნებით ემთხვეოდა“, — წერდა ვიქტორ ნოზაძე. ვარშავაში დაბრუნების შემდეგ მამა გრიგოლმა დაწერა მნიშვნელოვანი ნაშრომი „უცხოელ პილიგრიმთა ცნობები პალესტინის ქართველი ბერების და ქართული მონასტრების შესახებ“, სადაც აღწერილია პალესტინაში ქართული მონასტრებისა და ქართველი

ბერების ისტორია.

1937 წლის ზაფხულის არდადეგებზე გრიგოლ ფერაძე ავსტრიაში, ვენაში გაემგზავრა გრაციის უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში დაცული შუხარდტის ქართული კოლექციის გასაცნობად. დაბრუნებულმა დაწერა ნაშრომი ავსტრიაში დაცული ქართული ხელნაწერების შესახებ.

1937 წლის შემოდგომაზე ვარშავის მართლმადიდებელი ქართველი კოლონიის დახმარებით მამა გრიგოლი მონაწილეობდა შოთა რუსთაველის უკვდავი ქმნილების „ვეფხისტყაოსანის“ 750 წლისთავის იუბილის ორგანიზებაში. მან ამ მოვლენას და პოეტს რამდენიმე ნაშრომი მიუძღვნა. მათ შორის აღსანიშნავია, „შოთა რუსთაველის რელიგია“, სადაც მოძღვარი ასკვნის, რომ „შოთა რუსთაველი ბიბლიურ სიმართლეს და ანდერძს გადმოგვცემს ისე, როგორც ქრისტემ გააკეთა — მზის, ყვავილებისა და არაჩვეულებრივი ფერების მეშვეობით, ჩვეულებრივი და უბრალო ენით, რომელიც არ საჭიროებს არც განათლებას, არც რაიმე დამატებით ცოდნას მათ გასაგებად. ეს ქმნილება იპყრობს და აღამაღლებს ყველას, ვისაც იგი წაუკითხავს. ეს პოემა ესმოდა უბრალო ხალხს, უბრალო ქართველ გლეხს, რომელიც მთლიანად ითვისებდა ქმნილებიდან მოწოდებულ შეგონებებს. „ვეფხისტყაოსანი“ მისთვის იყო სახარება, რომელიც თითქმის ზეპირად იცოდა და რომლის ციტატებაც ყოველდღიურ ცხოვრებაში იყენებდა. ახლა მაგონდება ერთ-ერთი გლეხის შეკითხვა, რომელიც მოვისმინე 1919 წელს, სოფელში მასწავლებლად ყოფნის დროს: რომელი ქმნილებაა უფრო საინტერესო — სახარება თუ „ვეფხისტყაოსანი“? სახარება, — ვუპასუხე! მან უნდობლად შემომხედა. სხვა პასუხს ელოდა!“

1937/38 წლის საშობაო არდადეგებზე მამა გრიგოლი იტალიაში გაემგზავრა, იმოგზაურა ფლორენციაში, რომში, ნეაპოლში, პომპეში. ვარშავაში დაბრუ-

ნებულმა გამოაქვეყნა ნაშრომი: „დიონისე არეოპაგელის აპოკრიფული წერილი ეფესოელ ეპისკოპოს ტიმოთესადმი“.

არქიმანდრიტი გრიგოლი იყო პოლონეთში მცხოვრები ქართველი მართლმადიდებლების დიდი ნუგეში. შობისა და აღდგომის მსახურებას იგი ქართულ ენაზე კითხულობდა, რის გამოც მან რამდენჯერმე პოლონეთის ეკლესიის ხელმძღვანელობის საყვედურიც კი დაიმსახურა. ყველა არდადეგებს, გარდა საზაფხულოსი, იგი ატარებდა პარიზის წმინდა ნინოს სახელობის ეკლესიაში, სადაც თანამემამულეებს სულიერ ზრუნვას არ აკლებდა, ნათლავდა, იღებდა აღსარებებს, ასრულებდა ქორწინების საიდუმლოს, აპატიოსნებდა მიცვალებულებს. მისი ბოლო ჩანაწერი საეკლესიო სამეტრიკო წიგნში დათარიღებულია 1939 წლის 1 იანვრით.

ახლოვდებოდა მეორე მსოფლიო ომი. არქიმანდრიტი გრიგოლი მიიწვიეს ალჟირში, ბიზანტიოლოგიურ კონგრესზე, რომელიც უნდა გამართულიყო 1939 წლის ოქტომბერში, მაგრამ მამა გრიგოლი ამ კონგრესზე ვერ გაემგზავრა, რადგან არ ჰქონდა პოლონეთში დაბრუნების გარანტია (გართულებული საერთაშორისო სიტუაციის გამო), ამიტომაც უარი თქვა გამგზავრებაზე. „რადგან ვარშავაში მაქვს საკმაოდ დიდი ბიბლიოთეკა, დაახლოებით 2000 ტომი, მათ შორის, იშვიათი ქართული პატრისტიკული წიგნები, ვფიქრობდი არ შემეძლო ბედის ანაბარა მიმეტოვებინა ევროპაში მთელი ჩემი ცხოვრების ნამოღვაწარი, მთელი ეს სიმდიდრე“, — წერდა იგი.

მალე მთელი პოლონეთი გერმანელი ფაშისტების მიერ იქნა ოკუპირებული. ვარშავის უნივერსიტეტი დაიკეტა. მამა გრიგოლს გერმანელებმა შესთავაზეს ლექციების წაკითხვა ბერლინში, მაგრამ მან უარყო ეს წინადადება. ამავედროულად, ვარშავაში ქართული კოლონიის სათავეში მოვიდნენ გერმანელებთან თანამშრომლობის მომხრენი, ხოლო დარჩენილი ქართული ემიგრაციის დიდი ნაწილი ბოლომდე ერთგული დარჩა პოლონეთისა. ფაშისტურად განწყობილმა ქართველებმა მამა გრიგოლს თანამშრომლობა შესთავაზეს, მაგრამ მისგან მტკიცე უარი მიიღეს. ამის შემდეგ იწყება დაბეზულებები, ცილისწამებები, დაპატიმრებები თავდადებულ არქიმანდრიტზე.

მიუხედავად უამრავი განსაცდელისა, მამა გრიგოლი დაუზარლად ასრულებდა თავის ქრისტიანულ

მოვალეობას, ეხმარებოდა ყველას, ვისაც სჭირდებოდა დახმარება. გენერალი შალვა მაღლაკელიძე იხსენებდა, რომ: „ვარშავის დაბომბვისას მამა გრიგოლი თავშესაფარში არ იმალებოდა. იგი უშიშრად დადიოდა ქუჩებში, ყველაზე სახიფათო ადგილებშიც კი და მიცვალებულებს აპატიოსნებდა და დაჭრილებს პირველ დახმარებას უწევდა“.

1942 წლის იანვარში ფაშისტები პირველად შეეცადნენ მის დაპატიმრებას. კავკასიის კომიტეტის ხელმძღვანელობამ დაასმინა, ვითომ იგი ომამდე იყო პოლონეთის დაზვერვის აგენტი. ამ დაბეზულებამ არ გაჭრა, რადგან მთელი პოლონეთის არქივები გერმანელების ხელში იყო და მათ ადვილად შეეძლოთ გადაემონებინათ რეალობა. შემდგომში ემიგრანტი ვიქტორ ნოზაძე წერდა: „დაბეზულების შედეგად და გესტაპოს ულმობელობით ეს ჩვენთვის დიდი კაცი დაიღუპა. და მასთან ერთად გაქრა მისი ქონებაც. გადარჩენილი მცირე და უმნიშვნელო ნაწილი წიგნთა, რომელიც ბ. თენგიზ დადემქელიანმა კეთილი ნებით ვარშავიდან ქართულ ეკლესიას პარიზში მიუტანა, იყო მხოლოდ უბადრუკი ნაშთი გრიგოლ ფერაძის ძვირფასი ბიბლიოთეკისა! ამ უბრალო წიგნთა გარდა მთელი ქონება უდროოდ და უსამართლოდ დაღუპული ქართველი მეცნიერისა უკვალოდ დაიკარგა“.

1942 წლის 15 მაისს გესტაპომ მამა გრიგოლი კვლავ დააპატიმრა. მას ბრალად ედებოდა ფაშისტებისაგან დევნილი ებრაელების დახმარება და პოლონელ იატაკქვეშელებთან თანამშრომლობა. დაპატიმრებისთანავე დალუქეს მისი ბინა, 28 მაისს კი პოლიციელებმა ბინა გაჩხრიკეს და მის ბიბლიოთეკაში, წიგნების უკან ინგლისური ვალუტა აღმოაჩინეს. გესტაპოს მტკიცებით, ის ებრაელთა დახმარების ფონდს ეკუთვნოდა და არქიმანდრიტის წინააღმდეგ უტყუარ ნივთმტკიცებას წარმოადგენდა. გიორგი ნაკაშიძე კი ამის შესახებ წერდა: „ვიცი, ვინც იყო ამ საქმეში გარეული, მაგრამ არ ვიტყვი. ანდა რას უშველის თქმა? ისიც ვიცი, რომ ფერაძის დღიური გესტაპოში დაჰქონდათ და უთარგმნიდნენ გერმანელებს. ეს ჩვენი სირცხვილია, ჩვენი დიდი სირცხვილი“.

თავდაპირველად მამა გრიგოლი ვარშავის პავიაკის ციხეში ჩასვეს. მან თავისი ბინა მინდობილობით გადასცა ვარშავის სამიტროპოლიტოს მღვდელმსახურს — ჟორჟ (გიორგი) ბერკმან-კარენინს, რომელიც მას ხშირად აკითხავდა ციხეში. მასვე ანდო თავისი ქონე-

ბის გამგებლობაც: „ჩემი ბინა და ავეჯი გადაეცით მიტროპოლიის კანცელარიის მუშაკს. ჩემი და-ღუპვის შემთხვევაში ბიბლიოთეკას სამიტროპოლიტოს უფანდერძებ. ნივთები გაყიდეთ, ხოლო მიღებული თანხა გადაეცით სამრევლოს ობოლ ბავშვთა სახლს. ქართული წიგნები და საბუთები (აგრეთვე ხატები) ომის შემდეგ უნდა გადაეცეს ქართულ ეკლესიას“ — 1942 წლის 20 ივნისი.

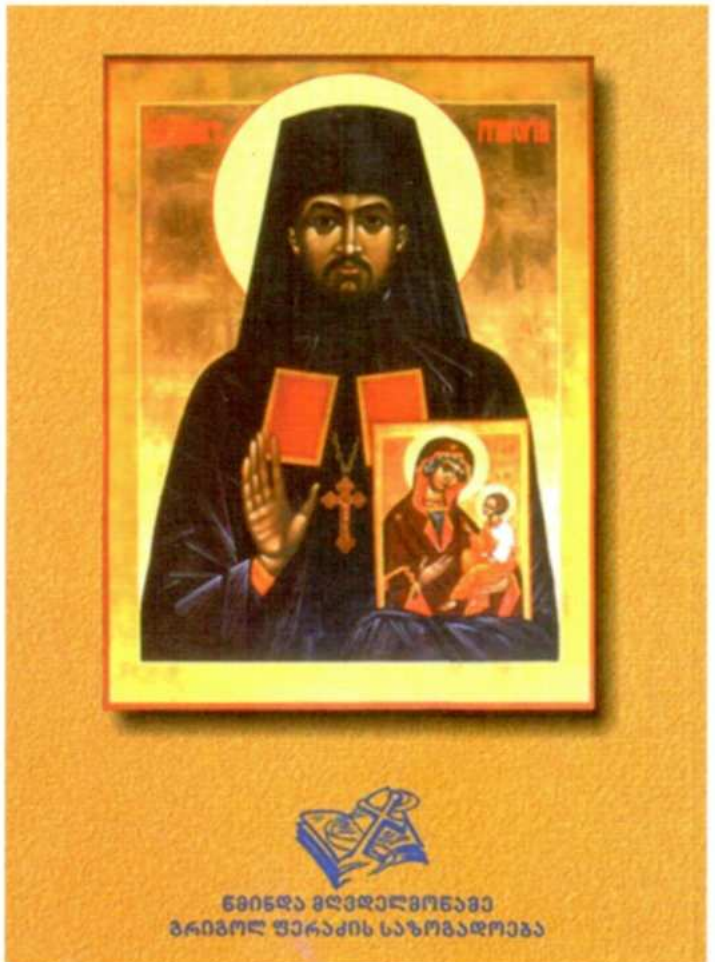
უმედეგო გამოდგა გიორგი ნაკაშიძისა და მიტროპოლიტ დიონისეს მცდელობა, ეხსნათ არქიმანდრიტი გრიგოლ ფერაძე ფაშისტების ხელიდან. ისინი ყველა ღონეს ხმარობდნენ მამა გრიგოლის გასათავისუფლებლად. ეხმარებოდნენ მატერიალურად. თუმცა ამ მცდელობებმა შედეგი არ გამოიღო. 1942 წლის ნოემბერში მამა გრიგოლი ოსვენციმის საკონცენტრაციო ბანაკში გადაიყვანეს. ამ მომენტიდან მის სიკვდილამდე წყდება ყოველგვარი ცნობები წმინდა მამის შესახებ.

პოლონეთის ეკლესიაში მოღვაწე დეკანოზი ჰენრიკ პაპროცკი, რომელმაც უდიდესი წვლილი შეიტანა მამა გრიგოლ ფერაძის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესწავლისა და მისი წმინდანად შერაცხვის საქმეში, განიხილავს პოლონურ პრესაში გამოქვეყნებულ სამ სხვადასხვა ვერსიას მისი მონამეობრივი სიკვდილის შესახებ. ამათგან ერთს, რომ იგი მოკლეს მაუთჰაუზენის საკონცენტრაციო ბანაკში, მკვლევარი იქვე უაყოფს და გაუგებრობის ნაყოფად აცხადებს.

დანარჩენი ორივე ვერსია ემყარება ოსვენციმის ბანაკის ოფიციალურ ცნობებს, რომ გრიგოლ ფერაძე გარდაიცვალა ბანაკში 1942 წლის 6 დეკემბერს, 16 საათსა და 45 წუთზე. თუმცა, მისი გარდაცვალების ზუსტი გარემოება დღემდე უცნობია.

ყველაზე გავრცელებული ვერსიის თანახმად, მამა გრიგოლი გაზის კამერაში შევიდა ნებაყოფლობით, მრავალშვილიანი ებრაელი პატიმრის ნაცვლად; ამ ცნობას ადასტურებს ბანაკიდან დაბრუნებული ყოფილი პატიმარი, რომელსაც მიტროპოლიტ დიონისესთვის გადაუცია არქიმანდრიტ ფერაძის ჯვარი.

სხვა ვერსიის თანახმად, ოსვენციმის საკონცენტრაციო ბანაკში მოუკლავთ გერმანელი ოფიცერი. ბანაკის ადმინისტრაციას მკვლელი ვერ უპოვია. ამიტომ მთელი ბანაკი საშინელ ყინვაში შიშველი გამოუყვანიათ მოედანზე და დამუქრებიან: ასე დედიშობილა იდგებოდა ყინულზე, ვიდრე მკვლელს არ ჩაგვაბარებოთ. მაშინ მკვლელობა თავის თავზე აუღია გრიგოლ ფერაძეს. იგი ჯერ ძალღებ დააგლეჯინეს, ხოლო შემდეგ ბენზინი გადაასხეს და ტყვეების თვალწინ დაწვესო.

უკვე მოგვიანებით, XX საუკუნის 80-იან წლებში, გრიგოლ ფერაძეზე ფილმის გადაღების პროცესში, მოსკოვში ჩასულმა რეზო თაბუკაშვილმა სუკის არქივებში მიაკვლია ოსვენციმის ბანაკიდან ჩამოტანილ ჟურნალს, სადაც პატიმრების ბანაკში ყოფნის შესახებ ყოველი დღე იყო აღწერილი, გარდაცვალების გარემოებებთან ერთად. მამა გრიგოლის შესახებ ინფორმაცია წყდებოდა 5 დეკემბერს. 6 დეკემბერი კი, მისი დაღუპვის დღე, ამოხეული იყო ანკეტიდან. ძნელი სათქმელია, ვის უნდოდა, მთლიანად გაექრო ამ ღირსეული ადამიანის გმირული სიკვდილის კვალი.

1995 წლის 18-19 სექტემბერს საქართველოს ეკლესიის წმინდა სინოდის გაფართოებულ სხდომაზე განიხილეს არქიმანდრიტ გრიგოლ ფერაძის ცხოვრება, მისი თავგანწირული მოღვაწეობა ქრისტიანობისთვის, სამშობლოსა და მოყვასისთვის და იგი წმინდანთა დასში შეირაცხა, როგორც წმინდა მღვდელმონაზო. ხსენების დღედ დანესდა 6 დეკემბერი (ძვ. სტილით 23 ნოემბერი).

მოამზადა
გიორგი მაჩუროშვილმა

გთხოვთ, გაზათს გაუფრთხილდეთ მასში დაგაჟდელი მასალების გამო-
გთხოვთ, დავლიანება გადაიხადოთ შემდეგ ანგარიშზე: სს „ლიბერთი ბანკი“
(მთანმინდა-კრწანისის ფილიალი 200 101 406). ბანკის კოდი: LBRTGE22. მიმღები: წმ.
ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ეკლესია ანგარიში № GE74LB0122124214261000
ელ-ფოსტა: patriarchate_georgian@yahoo.com,
patriarchatepresscenter@gmail.com მის: ერეკლე II-ს მოედანი №1 საქართველოს
საპატრიარქოს პრესცენტრი. ტელ/ფაქსი: 98-95-41.

რედაქტორი: დეკანოზი დავით შარაშენიძე
რედაქტორის მოადგილე: ნანა ბოკუჩავა T. 599 23 10 54
სარედაქციო კოლეგია: მიტროპოლიტი დიმიტრი
(მოილაშვილი), მარიამ ვაგუა, ნინო ვაკოშაშვილი, თამარ
ასათიანი, ლუარსაბ ტოგონიძე, გიორგი მაჩუროშვილი, ია
ხაზარაძე, სერგო კერესელიძე, გავრცელება: ცარო ვარდიშვილი,
მამუკა კვაჭანტირაძე; დამკაბადონებელი: ვალერიან ჯუღელი,
ოპერატორი, ზოია კობახიძე